

CIVITTA

“ES STRUKTŪRFONDU UN KOHĒZIJAS FONDA 2014.—2020.GADA PLĀNOŠANAS PERIODA DARBĪBAS PROGRAMMAS “IZAUGSME UN NODARBINĀTĪBA” 9.PRIORITĀRĀ VIRZIENA “SOCIĀLĀ IEKĻAUŠANA UN NABADZĪBAS APKAROŠANA” NOSLĒGUMA IZVĒRTĒJUMS”

SIA “CIVITTA LATVIJA”

Rīgā, 2023

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Savienības
strukturfondu un
Kohēzijas fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Finansēšanas avots – Eiropas Sociālā fonda tehniskās palīdzības projekts Nr.10.1.1.0/18/TP/001 “Kohēzijas politikas fondu izvērtēšanas nodrošināšana pierādījumu bāzes veidošanai uz rezultātiem vērstu un efektīvu ES fondu ieguldījumu plānošanai un veikšanai Latvijas tautsaimniecībā”

Izvērtējums veikts laika posmā no 2023. gada 2. marta līdz 22.novembrim.

Lauka darbs (dokumentu analīze, statistikas datu analīze, interviju veikšana, aptauju organizēšana, gadījuma izpētes veikšana, kontrfaktuālā analīzes datu ieguve) veikts no 2023. gada 2. marta līdz 5. oktobrim.

Izvērtējuma autori - SIA “Civitta Latvija”:

izvērtējuma vadītājs Jānis Ābele,

izvērtējuma eksperti: Santa Barone-Upeniece, Piia Viks-Binsol, Ingvilda Štrāla,

izvērtējuma analītiķi: Elza Marcinkeviča, Andrey Philippov.

SAĪSINĀJUMI

9.PV	Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9. prioritārais virziens “Sociālā iekļaušana un nabadzības apkarošana”
7.PV	Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7. prioritārais virziens “Nodarbinātība un darbaspēka mobilitāte”
8.PV	Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8. prioritārais virziens “Izglītība, prasmes un mūžizglītība”
9.1.1. SAM	9.1.1. SAM “Palielināt sociālās atstumtības riskam pakļauto mērķa grupu, tostarp nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku, iekļaušanos darba tirgū”
9.1.2. SAM	9.1.2. SAM “Palielināt bijušo ieslodzīto integrāciju sabiedrībā un darba tirgū”
9.1.3. SAM	9.1.3. SAM “Paaugstināt resocializācijas sistēmas efektivitāti”
9.1.4. SAM	9.1.4. SAM “Palielināt diskriminācijas riskiem pakļauto personu integrāciju sabiedrībā un darba tirgū”
9.2.1. SAM	9.2.1. SAM “Paaugstināt sociālo dienestu darba efektivitāti un darbinieku profesionalitāti darbam ar riska situācijā esošām personām”
9.2.2. SAM	9.2.2. SAM “Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem”
9.2.3. SAM	9.2.3. SAM “Atbalstīt prioritāro (sirds un asinsvadu, onkoloģijas, bērnu (sākot no perinatālā un neonatālā perioda) aprūpes un garīgās veselības) veselības jomu veselības tīklu attīstības vadlīniju un kvalitātes nodrošināšanas sistēmas izstrādi un ieviešanu, jo īpaši sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju veselības uzlabošanai”
9.2.4. SAM	9.2.4. SAM “Uzlabot pieejamību veselības veicināšanas un slimību profilakses pakalpojumiem, jo īpaši, nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem”
9.2.5. SAM	9.2.5. SAM “Uzlabot pieejamību ārstniecības un ārstniecības atbalsta personām, kuras sniedz pakalpojumus prioritārajās veselības jomās un sabiedrības veselības krīžu novēršanai iedzīvotājiem, kas dzīvo ārpus Rīgas”
9.2.6. SAM	9.2.6. SAM “Uzlabot ārstniecības un ārstniecības atbalsta personāla kvalifikāciju”
9.2.7. SAM	9.2.7. SAM “Atbalsts ārstniecības personām, kas nodrošina pacientu ārstēšanu sabiedrības veselības krīžu situāciju novēršanai”
9.3.1. SAM	9.3.1. SAM “Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā”
9.3.2. SAM	9.3.2. SAM “Uzlabot kvalitatīvu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, jo īpaši sociālās, teritoriālās atstumtības un nabadzības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem, attīstot veselības aprūpes infrastruktūru”
AS	Akciju sabiedrība
ATR	Administratīvi teritoriālā reforma
CFLA	Centrālā finanšu un līgumu aģentūra

CRII un CRII+	<i>Coronavirus response investment initiative</i> / Investīciju iniciatīva reaģēšanai uz koronavīrusu
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
CV	<i>Curriculum vitae</i>
DI	Deinstitucionalizācija
DP	Darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība"
EEZ	Eiropas Ekonomiskā zona
EK	Eiropas Komisija
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ES fondi	2014. - 2020. gada plānošanas perioda Eiropas Savienības struktūrfondi (ESF un ERAF)
ESF	Eiropas Sociālais fonds
EUR	<i>euro</i>
h	Stunda
ID	Identifikācijas numurs
IeM	Iekšlietu ministrija
IeVP	Ieslodzījuma vietu pārvalde
ISAC	Ilgstošas sociālās aprūpes centrs
ISCED	Starptautiskais izglītības klasifikācijas standarts (<i>International Standard Classification of Education</i>)
KPVIS	Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēma
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LM	Labklājības ministrija
LSUA	Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācija
MK	Ministru kabinets
NMPD	Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVD	Nacionālais veselības dienests
NVO	Nevalstiskā organizācija
RVN	Risku un vajadzību novērtēšana
SAM	Specifiskā atbalsta mērķis
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SIF	Sabiedrības integrācijas fonds
SIVA	Sociālās integrācijas valsts aģentūra
SPKC	Slimību profilakses un kontroles centrs

VBTAI	Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija
VDEĀVK	Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija
VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VM	Veselības ministrija
VPD	Valsts probācijas dienests
VSIA	Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību

JĒDZIENI

ESF finanšu atbalsts (dotācijas veidā)	AS "Attīstības finanšu institūcijas Altum" un LM administrēts Eiropas Sociālā fonda finanšu atbalsts (dotācijas veidā), kas tiek piešķirts ESF projekta Nr. 9.1.1.3/15/l/001 "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" ietvaros.
ES fonda finansējuma saņēmējs	Atbilstoši Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likumam ¹ tiešās vai pastarpinātās valsts pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona, cita valsts iestāde, kā arī fiziskā persona, Latvijas Republikā reģistrēta juridiskā persona vai šādu personu apvienība, kuras iesniegtais ES fonda projekta iesniegums ir apstiprināts augstāk minētā likuma noteiktajā kārtībā, ar kuru CFLA ir noslēgts līgums 9.PV par projekta īstenošanu.
Citas nelabvēlīgā situācijā esošas personas	Atbilstoši MK 2015. gada 10. februāra noteikumiem Nr. 77 "Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda projektu pārbaūžu veikšanas kārtība 2014.–2020.gada plānošanas periodā" ² šajā grupā tika uzskaitītas šādas personas: <ul style="list-style-type: none"> • bērni (līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai): kuri saņem ārpusģimenes aprūpi vai pamet to, kuru vecāki uzturas ārvalstīs, kuri aug sociālā riska ģimenēs; • jaunieši (no 13 līdz 25 gadu vecumam atbilstoši Jaunatnes likumam), kuri nav ieguvuši pamatizglītību vismaz ISCED 1 līmenī; • daudzbērnu ģimenes (Bērnu tiesību aizsardzības likuma izpratnē – ģimene, kura aprūpē trīs vai vairāk bērnus, tai skaitā audžuģimenē ievietotus un aizbildnībā esošus bērnus); • personas, kuras aprūpē mājās apgādībā esošu personu; • personas ar prognozējamu invaliditāti; • no psihoaktīvām vielām atkarīgas personas un līdzatkarīgie ģimenes locekļi; • ieslodzījumā esošas un no ieslodzījuma vietām atbrīvotas personas; • no vardarbības cietušas personas un ģimenes, un cilvēktirdzniecības upuri; • bezpajumtnieki;

¹ Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likums. Pieņemts 2007. gada 23. februārī. [<saite>](#)

² Ministru kabineta 2015. gada 10. februāra noteikumi Nr. 77 "Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda projektu pārbaūžu veikšanas kārtība 2014.–2020.gada plānošanas periodā". [<saite>](#)

	<ul style="list-style-type: none"> ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas, kas atzītas par trūcīgām, t.sk. personas, kas saņem pabalstu garantētā minimālā ienākuma (GMI) līmeņa nodrošināšanai; mājokļa pabalsta saņēmēji.
Deinstitutionalizācija	Pakalpojumu sistēmas izveide, kas sniedz personai, kurai ir ierobežotas spējas sevi aprūpēt, nepieciešamo atbalstu, lai tā spētu dzīvot mājās vai ģimeniskā vidē.
ERASMUS+ programma	ES programma, kas atbalsta izglītību, apmācības, jaunatnes un sporta jomu Eiropā.
Ilgstošie bezdarbnieki	Personas, kuras NVA uzskaitē ir ilgāk par vienu gadu.
Minesotas programma	Uz zinātniskiem pētījumiem balstīta psihoterapeitiska ārstēšanas metode atkarīgiem pacientiem.
Resocializācija	Sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumu kopums, kura mērķis ir veicināt notiesātā tiesisku uzvedību un veidot viņam sociāli pozitīvu vērtību izpratni.
Sociālās atstumtības riskam pakļautās iedzīvotāju grupas	<p>Atbilstoši MK 2018. gada 27. marta noteikumiem Nr. 173 "Noteikumi par sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupām un sociālā uzņēmuma statusa piešķiršanas, reģistrēšanas un uzraudzības kārtību":</p> <ul style="list-style-type: none"> personas ar invaliditāti; personas ar garīga rakstura traucējumiem; personas, kurām noteikta atbilstība trūcīgas ģimenes (personas) statusam; bezdarbnieki, kuriem ir apgādājamie, bezdarbnieki, kas vecāki par 54 gadiem, un ilgstošie bezdarbnieki; etniskā minoritāte romi; ieslodzītie vai personas, kuras atbrīvotas no ieslodzījuma vietas; personas ar alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu, azartspēļu vai datorspēļu atkarības problēmām; personas, kuru dzīvesvieta ir deklarēta naktspatversmē; cilvēktirdzniecības upuri; personas, kurām Latvijas Republikā ir piešķirts bēgļa, alternatīvais vai bezvalstnieka statuss; bāreņi un bez vecāku gādības palikušie bērni vecumā no 15 gadiem, kā arī šai grupai atbilstošas pilngadīgas personas līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai; vecāki vai aizbildnis, kas aprūpē bērnu ar invaliditāti; personas, kas aprūpē bērnu pēc pilngadības sasniegšanas, mazbērnu, brāli, pusbrāli, māsu, pusbēru, vecāku, vecvecāku vai laulāto, ja aprūpējama ir persona, kurai noteikta I invaliditātes grupa, vai persona ar garīga rakstura traucējumiem, kurai noteikta II invaliditātes grupa. <p>Papildu grupa atbilstoši Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumam (7. panta desmitā daļa):</p> <ul style="list-style-type: none"> Ukrainas civiliedzīvotāji.
Sociālā uzņēmējdarbība	Preču ražošana un pakalpojumu sniegšana ar vēlmi radīt sociālo ietekmi, izmantojot biznesa metodes.

Supervīzija	Konsultatīvs atbalsts jautājumos, kas saistīti ar darbu un profesionālo darbību.
Zaļais publiskais iepirkums	Process, kura ietvaros valsts iestādes cenšas iepirkt preces, pakalpojumus un būvdarbus, kuru ietekme uz vidi visā to dzīves ciklā būtu mazāka nekā precēm, pakalpojumiem un būvdarbiem, kam raksturīgas tādas pašas primārās funkcijas, bet kas būtu iegādāti, piemērojot citādus iepirkuma principus.

TABULU SARAKSTS

Tabula 1. Kontrfaktuālās analīzes parametri	21
Tabula 2. Sociālās jomas iznākuma un rezultāta rādītāju raksturojums.....	48
Tabula 3. Kontrfaktuālā analīze: dalības nodarbinātībā īpatsvars intervences un kontroles grupās	50
Tabula 4. Intervences grupas iesaistes nodarbinātībā īpatsvars atkarībā no projekta aktivitātes veida	51
Tabula 5. Sociālās jomas rādītāju lietderības koeficients	60
Tabula 6. Veselības jomas iznākuma un rezultāta rādītāju raksturojums	73
Tabula 7. Veselības jomas rādītāju lietderības koeficients	80
Tabula 8. Tieslietu jomas iznākuma un rezultāta rādītāju raksturojums.....	90
Tabula 9. Tieslietu jomas rādītāju lietderības koeficients.....	94
Tabula 10. Latvijas mērķu sasniegšanas progress Eiropa 2020 stratēģijas ietvaros	97
Tabula 11. CRII un CRII+ ietvaros veiktās finansējuma pārdales 9.PV ietvaros	100

ATTĒLU SARAKSTS

Attēls 1. Ieguldījumu prioritāšu un SAM sadalījums pa jomām.....	23
Attēls 2. Sociālās jomas saskaņotība.....	24
Attēls 3. Veselības jomas saskaņotība	30
Attēls 4. Tieslietu jomas sinerģija	35
Attēls 5. 9.PV finansējuma sadalījums pa intervences virzieniem.....	37
Attēls 6. Sociālās jomas intervences virzieni.....	38
Attēls 7. Faktisko gala labuma saņēmēju izglītība nodarbinātības veicināšanas ietvaros	40
Attēls 8. ES fonda finansējuma saņēmēju vērtējums par projekta dalībnieku ieguvumiem (N=12)	41
Attēls 9. Faktisko gala labuma saņēmēju invaliditātes veidi integrācijas sabiedrībā ietvaros	43
Attēls 10. ES fonda finansējuma saņēmēju vērtējums par projekta dalībnieku ieguvumiem (N=14)	44
Attēls 11. ES fonda finansējuma saņēmēju vērtējums par faktoriem, kas veicinājuši projektu ieviešanu (N=32)	54
Attēls 12. ERAF ES Fonda finansējuma saņēmēju vērtējums par faktoriem, kas veicināja projektu ieviešanu (N=24)	57
Attēls 13. ESF ES Fonda finansējuma saņēmēju vērtējums par pieejamo finansējuma apmēru (N=27).....	59
Attēls 14. ERAF ES Fonda finansējuma saņēmēju vērtējums par pieejamo finansējuma apmēru (N=21) ..	59

Attēls 15. ES fonda finansējuma saņēmēju vērtējums par aktivitāšu ieviešanu bez ES fondu finansējuma (N=55)	59
Attēls 16. ES fonda finansējuma saņēmēju viedoklis par aktivitātēm, kas veicinājušas 9.PV mērķa sasniegšanu (N=30)	66
Attēls 17. ERAF ES fonda finansējuma viedoklis par sasniegto rezultātu noturību turpmāko 5 gadu laikā (N=21)	67
Attēls 18. Veselības jomas intervences virzieni	69
Attēls 19. Faktiskās labuma guvēju vecums veselības jomā	70
Attēls 20. ES fonda finansējuma saņēmēju vērtējums par projekta dalībnieku ieguvumiem (N=19)	71
Attēls 21. Veselības jomas ES fonda finansējuma saņēmēju viedoklis par projektu īstenošanu bez ESF un ERAF finansiāla atbalsta (N=102)	79
Attēls 22. 9.3.2. SAM ES fonda finansējuma saņēmēju viedoklis par ieguldījumu ietekmi (N=75)	84
Attēls 23. 9.3.2. SAM ES fonda finansējuma saņēmēju vērtējums par ieguldījumu ilgtspēju piecu gadu periodā (N=75)	85
Attēls 24. Tieslietu jomas intervences virzieni	87
Attēls 25. Faktiskā gala labuma saņēmēju izglītības līmenis tieslietu jomas ietvaros	89

SATURS

KOPSAVILKUMS	10
SUMMARY	13
1. IZVĒRTĒJUMA METODOLOĢIJAS KOPSAVILKUMS	18
2. IZVĒRTĒJUMA REZULTĀTI	23
2.1. Savstarpējā ieguldījumu saskaņotība un papildinātība	23
2.1.1. Sociālā joma	24
2.1.2. Veselības joma	30
2.1.3. Tieslietu joma	35
2.2. Ieguldījumu rezultāti	37
2.2.1. Sociālā joma	38
Faktiskās gala labuma guvēju grupas	38
Nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi	45
Efektivitāte, lietderība, ietekme un ilgtspēja	48
Secinājumi	68
2.2.2. Veselības joma	69
Faktiskās gala labuma guvēju grupas	70
Nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi	72
Efektivitāte, lietderība, ietekme un ilgtspēja	73
Secinājumi	86
2.2.3. Tieslietu joma	87
Tieslietu jomas intervences apraksts	87

Nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi	87
Faktiskās gala labuma guvēju grupas.....	88
Secinājumi.....	96
2.3. 9.PV ieguldījums DP un Latvijas nacionālās reformu programmas Eiropa 2020 mērķu sasniegšanā	97
2.4. Coronavirus Response Investment Initiative (CRII un CRII+) ieguldījumu efektivitāte	100
3. REKOMENDĀCIJAS	103

PIELIKUMI (KĀ ATSEVIŠKI FAILI)

1. Izvērtējuma metodoloģijas apraksts
2. Pārmaiņu teorija
3. Attīstības plānošanas dokumenti
4. Aptauju rezultāti
5. Kontrfaktuālā analīze
6. Gadījumu izpēte
7. SAM analīze

KOPSAVILKUMS

Izvērtējuma mērķis ir novērtēt ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014. – 2020. gada plānošanas perioda DP 9.PV “Sociālā iekļaušana un nabadzības apkarošana” ieguldījumu lietderību, efektivitāti, ietekmi un ilgtspēju. 9.PV mērķis ir veicināt sociālo iekļaušanu paaugstināta riska iedzīvotāju grupām un uzlabot sociālo un veselības pakalpojumu pieejamību visiem iedzīvotājiem.

Izvērtējuma pamatā ir izmantota teorijā balstītā izvērtēšanas metode, kas ietver izvērtēšanas pieeju attiecībā uz to, kā ir paredzamas pārmaiņas (*ex ante* gadījumā) un, vai izmaiņas ir notikušas (*ex post* gadījumā). Šī metode bija daļa no kopējā izvērtēšanas procesa, kas veicināja izpratni par 9.PV lietderību, efektivitāti, ietekmi un ilgtspēju trīs galvenajās jomās: sociālajā, veselības un tieslietu jomā.

Izvērtējumā izmantotas gan kvantitatīvās, gan kvalitatīvās metodes, tādējādi sekmējot plašāku izvērtējuma informācijas apjomu un pamatojumu 9.PV ieguldījumu lietderības, efektivitātes, ietekmes un ilgtspējas izvērtēšanai. Izvērtējumā tika izmantotas šādas kvantitatīvās metodes – datu statistiskā analīze (KPVIS uzkrātie dati, nozaru statistika), trīs elektroniskas aptaujas ES Fonda finansējuma saņēmējiem un sociālajiem uzņēmumiem un to rezultātu analīze, tika veikta ESF projekta Nr. 9.1.1.3/15/I/001 „Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai” kontrfaktuālā analīze. Savukārt, kvalitatīvās metodes: dokumentu un zinātniski pētnieciskās literatūras analīze, daļēji strukturētu interviju veikšana ar nozaru ekspertiem (12 intervijas), ES Fonda finansējuma saņēmējiem (16 intervijas), mērķa grupu pārstāvjiem, tai skaitā mērķa grupu pārstāvošajām personām / informatīvajiem kanāliem (15 intervijas), sešas gadījumu izpētes, kā arī 2023. gada 5. oktobrī organizēts ieinteresēto pušu seminārs par izvērtējuma rezultātiem, secinājumiem un rekomendācijām.

No DP³ izriet šādas 9.PV ieguldījumu prioritātes sociālajā, veselības un tieslietu jomās:

- **“9.1. ieguldījumu prioritāte:** aktīva iekļaušana ar mērķi veicināt nodarbinātību, tostarp lai veicinātu vienlīdzīgas iespējas un aktīvu līdzdalību un uzlabotu nodarbinātību.”
- **“9.2. ieguldījumu prioritāte:** piekļuves uzlabošana cenas ziņā pieejamiem, ilgtspējīgiem un kvalitatīviem pakalpojumiem, tostarp veselības aprūpei un vispārējas nozīmes sociālajiem pakalpojumiem.”
- **“9.3. ieguldījumu prioritāte:** investējot veselības aprūpes un sociālajā infrastruktūrā, kas sniedz ieguldījumu valsts, reģionālajā un vietējā attīstībā, mazinot atšķirības veselības stāvokļa ziņā un veicinot sociālo iekļaušanu ar sociālo, kultūras un atpūtas pakalpojumu uzlabotas pieejamības palīdzību, un veicinot pāreju no institucionāliem uz pašvaldību pakalpojumiem.”

Intervence ir sekmējusi DP un Eiropa 2020 izvirzīto mērķu sasniegšanu – veicinot nodarbinātības līmeņa pieaugumu līdz 77,4% vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem un par 124 000 samazinot nabadzības riskam pakļauto un/vai zemas darba intensitātes mājāsaimniecībās dzīvojošo personu skaitu. Galvenokārt tas ir noticis, veicinot nelabvēlīgā situācijā esošu iedzīvotāju iesaisti darba meklēšanā, apmācībās, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā, veicinot pieeju veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumiem, kā arī uzlabojot pieejamību sabiedrībā balstītiem sociālajiem pakalpojumiem. Darbību ietvaros ir stiprinātas iespējas iekļauties sabiedrībā un nodarbinātībā dažādām sabiedrības grupām, kas ir pakļautas nabadzības riskam.

SOCIĀLĀ JOMA |

Intervence ir bijusi **efektīva un lietderīga**, uz ko norāda vidējā iznākumu rādītāju izpilde (93%) un vidējā rezultāta rādītāju izpilde (118%). Uz efektivitāti norāda veiktās kontrfaktuālās analīzes ietvaros iegūtie rezultāti, salīdzinot kontroles un intervences grupas iesaisti nodarbinātībā – daļība ESF projekta Nr. 9.1.1.2/15/I/001 “Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem”, ir paaugstinājusi ilgstošo bezdarbnieku

³ Ministru kabineta 2015. gada 4. februāra rīkojums Nr. 62 "Par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.–2020.gada plānošanas perioda darbības programmu "Izaugsme un nodarbinātība"". [<saite>](#)

nodarbinātības iespējas. Augstāks īpatsvars iesaistei nodarbinātībā ilgstošajiem bezdarbniekiem intervences grupā ir bijis gandrīz visās analizē iekļautajās sociāli demogrāfiskajās faktoru grupās. Vislielākais īpatsvars intervences grupā ir ilgstošajiem bezdarbniekiem Rīgā un personām ar augstāko izglītību. Zemāks īpatsvars intervences grupā, salīdzinot ar kontroles grupu, ir to ilgstošo bezdarbnieku vidū, kuri ir ar invaliditāti, personām, kuras dzīvo Latgales reģionā, kā arī ir ar citu tautību, kas nav latviešu vai krievu tautība.

Faktori, kas sekmējuši projektu ieviešanu, ir atbilstoša projekta komanda ar nepieciešamajām zināšanām par jomu un izpratni par potenciālo projektu dalībnieku vajadzībām, komunikācija ar projektu potenciālajiem dalībniekiem, lai motivētu izmantot projektos ieviestās aktivitātes un pakalpojumus, sadarbība ar citām organizācijām / iestādēm, ļaujot ieviest aktivitātes / pakalpojumus, kas ir atbilstošas atbalsta saņēmēju vajadzībām. **Šķēršļi**, kas ietekmējuši projektu ieviešanu, ir speciālistu trūkums jomā un pieejamība, kas saistās arī ar birokrātiskiem/ administratīviem aspektiem, piemēram, ar publisko iepirkumu kavēšanos situācijās, kad nav pieejami nepieciešamie pakalpojuma sniedzēji, kas kopumā kavēja aktivitāšu ieviešanas procesu.

Ārējie faktori, kas ietekmējuši projektu ieviešanu, ir bijuši Covid-19 ierobežojumi, ATR un karadarbība Ukrainā. Covid-19 ierobežojumu rezultātā mainījās aktivitāšu formāts. Tāpat bija novērojamas vairākas negatīvas izmaiņas, piemēram, nodarbinātības veicināšanā, kur tika identificēti gadījumi, kad personas, kuras iepriekš pasākumu aktivitāšu rezultātā bija atradušas darbu, bija to zaudējušas. Arī sociālās uzņēmējdarbības gadījumā Covid-19 ierobežojumi ietekmēja sociālo uzņēmēju spējas noturēt statusu, kā rezultātā identificēts neliels skaits tādu uzņēmumu, kas atteicās no sociālās uzņēmējdarbības statusa. ATR, no vienas puses, ir veicinājusi efektīvāku komunikāciju ar pašvaldībām, kā arī potenciāli nākotnē var veicināt plašāku pakalpojumu klāstu iedzīvotājiem. No otras puses, ATR pašvaldībām prasīja nozīmīgu cilvēkresursu iesaisti, kas savukārt mazināja iespējas veltīt uzmanību citiem pasākumiem un atsevišķos gadījumos apgrūtināja pilnvērtīgu komunikāciju starp dažādām iestādēm.

Intervences **tūlītējo ietekmi** raksturo atbalsta saņēmēju personu iesaiste tālākā apmācībā vai nodarbinātībā, attiecīgi nodarbinātības veicināšanas ietvaros tie ir bijuši 32,9% projektu dalībnieku un integrācijas sabiedrībā ietvaros tie ir bijuši 37% projektu dalībnieku. Saistībā ar DI procesu ieviešanu, viens no ieguvumiem ir apkopotā informācija par iedzīvotāju skaitu, kuriem ir nepieciešami sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi. Infrastruktūras attīstības ietvaros ir izveidotas vai labiekārtotas vairāk nekā 100 vietas bērnu aprūpei ģimeniskai videi pietuvinātu aprūpes pakalpojumu sniegšanai un vairāk nekā 900 vietas sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Tas ir ļāvis līdz 32,3% palielināt pilngadīgu personu ar garīga rakstura traucējumiem īpatsvaru, kuras dzīvo ārpus ISAC un kurām ir pieejami sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi. Ietekme, kas būs vērtējama **ilgtermiņā**, ir saistīta ar nostiprinātajām zināšanām un izpratnes veicināšanu gan nodarbinātības ietvaros, gan iekļaujošākas sabiedrības kontekstā. Vienlaikus ir identificēts trūkums saistībā ar nepietiekamā atbalsta sniegšanu bāriņtiesām. Bērnu tiesību aizsardzības jomā bāriņtiesas ir viens no būtiskiem sadarbības partneriem, kas ES fondu 2014-2020 plānošanas periodā nav saņēmis atbalstu – attīstība ir notikusi sociālā darba jomā, bet mazāks ieguldījums ir bijis vērsts uz bāriņtiesām.

VESELĪBAS JOMA |

Intervence ir bijusi **efektīva un lietderīga**, uz ko norāda vidējā iznākumu rādītāju izpilde (103%) un vidējā rezultāta rādītāju izpilde (93%). **Faktori, kas sekmējuši projektu ieviešanu**, ir savstarpēja sadarbība starp organizācijām / iestādēm, tai skaitā arī ar NVO, projektu dalībnieku motivācija un vēlme piedalīties aktivitātēs, potenciālo projektu dalībnieku vajadzību izpēte, kā arī atbilstoša komanda ar nepieciešamajām zināšanām un iepriekšēju pieredzi jomā. **Šķēršļi**, kas kavējuši projektu ieviešanu, ir bijuši ierobežota pakalpojumu sniedzēju pieejamība, administratīvie un birokrātiskie aspekti, kas saistīti ar papildu laika un cilvēku resursu nepieciešamību precizējumu veikšanai projekta dokumentācijā, publisko iepirkumu kavēšanos, kas saistīti ar pārsūdzībām, nepietiekamu pakalpojumu sniedzēju skaitu.

Nozīmīgākie **ārējie faktori**, kas ietekmējuši projektu ieviešanu, ir bijuši Covid-19 ierobežojumi un karadarbība Ukrainā. Covid-19 ierobežojumu dēļ mainīts aktivitāšu formāts, atceltas aktivitātes, piemēram,

pieredzes apmaiņa braucieni, kā arī Covid-19 laikā ārstniecības personāls bija īpaši noslogots, kas rezultējās ar mazāku skaitu speciālistu iesaisti projektu īstenotajās aktivitātēs. Tomēr kopumā Covid-19 ierobežojumi ilgstošu ietekmi neatstāja. Karadarbības Ukrainā sekas ietekmēja infrastruktūras projektu attīstību, pieauga gan pakalpojumu cenas, gan tika pagarināti pakalpojumu izpildes termiņi. Līdz ar to atsevišķi projekti varētu netikt pabeigti līdz 2023. gada beigām.

Intervences **tūlītējo ietekmi** raksturo to iedzīvotāju skaits, kas pēdējā gada laikā veselības apsvērumu dēļ ESF veselības veicināšanas pasākumu ietekmē mainījuši uzturu un citus dzīvesveida paradumus, kas pēc VM pētījumu par Latvijas iedzīvotāju veselības ietekmējošiem paradumiem⁴ un KPVIS 2020. gada datiem ir 53,9 tūkstoši iedzīvotāji. Ņemot vērā, ka pasākumi iedzīvotājiem arī reģionos bija pieejami bez maksas, tas ir sekmējis dažādu sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu, piemēram, senioru, dalību tajos. Lai sekmētu veselības veicināšanu iedzīvotāju vidū, papildus būtu jāvērs uzmanība veselības pratības atbalsta pasākumiem, tādējādi veidojot pamatu iedzīvotāju informētībai.

Ilgtermiņā ietekmi veidos izstrādātie metodiskie materiāli un vadlīnijas vienotas ārstniecības prakses īstenošanai Latvijā, kas visās lielākajās ārstniecības iestādēs veido vienotu izpratni par aspektiem kā, piemēram, pakalpojumu kvalitāte un pacientu drošības jautājumi. Veselības aprūpes jomai ir piesaistīts vairāk kā tūkstotis ārstniecības personāla Rīgā un reģionos, stiprinot kopējo jomas kapacitāti, tai skaitā piesaistot ārstniecības personas Covid-19 krīzes risināšanai. Apmācību nodrošināšana veselības un sociālās jomas speciālistiem ir veidojusi ietekmi cilvēkresursu kvalifikācijas celšanā. Aktivitātēm ir bijusi ietekme uz ārstniecības iestādēm, kas iegūst papildu cilvēkresursus, ceļot savu kapacitāti sniegt pakalpojumu, un uz ārstniecības personām, kas saņēmušas finansiālu atbalstu un motivāciju, lai uzsāktu vai atsāktu darbu veselības aprūpes jomā. Nākotnē tas var sekmēt kvalitatīvāku veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanu iedzīvotājiem, potenciāli mazinot veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības atšķirību starp lielajām pilsētām un novadiem, kas 2014.-2020. plānošanas perioda ietvaros nav izdevies.

Taču būtisks aspekts saistībā ar lietderību ir ieguldītais cilvēkresursu apmērs, lai īstenotu pasākumus, sekmētu to mērķu sasniegšanu un finansējuma atbilstošu izlietojumu. Vienlaikus nākotnē ir jārisina speciālistu trūkums, īpaši reģionos, kas sekmētu arī tādu šķēršļu kā gaidīšana uz pieņemšanu / rindā mazināšanos.

TIESLIETU JOMA |

Intervence ir bijusi **efektīva un lietderīga**, uz ko norāda vidējā iznākumu rādītāju izpilde (112%) un vidējā rezultāta rādītāju izpilde (118%). Ieslodzījumu vietās ir īstenoti jauni atbalsta veidi, piemēram, ģimenes dienas, brīvprātīgo darbs, kas līdz ESF ieviešanai nebija tikuši īstenoti. Ir izveidojusies laba sadarbība ar NVA speciālistiem, kas nodrošina pēc iespējas piemērotāku un mērķētāku atbalstu ieslodzītajiem, lai pēc soda izciešanas veicinātu viņu iespējas iekļauties nodarbinātībā. Ir stiprināta jomas kapacitāte, nodrošinot profesionālās pilnveides iespējas speciālistiem, pilnveidojot esošos un izstrādājot jaunus resocializācijas instrumentus, kas veicina kvalitatīvāku atbalsta sniegšanu ieslodzītajiem un viņu ģimenēm.

Intervences efektivitāti pozitīvi ietekmējuši arī sinerģija ar EEZ un Norvēģijas grantu, tā ietvaros attīstīta infrastruktūra, būvējot mācību centru, un ESF ietvaros nodrošināta saturiskā pilnveide, izstrādājot mācību programmas darbiniekiem.

Nozīmīgākie faktori, kas ir ietekmējuši intervenci, bija Covid-19, mainot aktivitāšu formātu, kopējā jomas kapacitāte īstenot ieviestās aktivitātes un speciālistu pieejamība veselības un sociālās jomas ietvaros.

Tūlītējo **ietekmi** raksturo 12% atbalsta saņēmēju ieslodzīto un bijušo ieslodzīto, kas pēc atbalsta saņemšanas ir uzsākuši darba meklējumus. Jāņem vērā, ka īpatsvarā netiek iekļauti tie atbalsta saņēmēji, kas ir iesaistījušies nodarbinātībā. **Ilgtermiņā ietekmi** potenciāli varēs novērot saistībā ar veicināto izpratni par resocializācijas nozīmi un iespējām to īstenot ieslodzījuma vietās. Ir ieviesti vairāki jauni atbalsta aktivitāšu veidi, piemēram, ģimenes dienas, kas kalpo ne tikai kā emocionāls atbalsts ieslodzītajiem, bet arī var tikt izmantots kā resurss darbā ar ieslodzītajiem, arī brīvprātīgā darba ieviešana, tai skaitā, brīvprātīgo apmācība, ir nozīmīgs atbalsts iestādes kapacitātes stiprināšanai, kā arī psiholoģisks un emocionāls atbalsts

⁴ SPKC. Veselību ietekmējošo paradumu pētījumi. [<saite>](#)

ieslodzītājiem. Speciālistu profesionālā pilnveide, kā arī pētniecības aktualizēšana resocializācijā ir stiprinājusi jomas kapacitāti, attiecīgi ļaujot sniegt kvalitatīvākus pakalpojumus un efektīvāk veicinot ieslodzīto un bijušo ieslodzīto resocializāciju un iespējas integrēties sabiedrībā un nodarbinātībā.

Saistībā ar sasniegto rezultātu **ilgtspēju** tiek plānots iestrādāt normatīvajos aktos vairākas aktivitātes, lai tās tiktu nodrošinātas arī pēc pasākumu īstenošanas beigām. Tāpat, lai nodrošinātu aktivitāšu ilgtspēju, atbalsts tiek paredzēts arī nākamajā plānošanas periodā, kas, savukārt, nozīmē, ka no attiecīgajām aktivitātēm būs grūtāk atteikties vēlākā laika periodā, kad, iespējams, finansiāls atbalsts no malas nebūs pieejams, attiecīgi netiešā veidā veicinot novirzīt iekšējos finanšu resursus šo aktivitāšu nodrošināšanai.

Tieslietu jomas ietvaros viens no būtiskiem faktoriem, kas ietekmē turpmāku aktivitāšu īstenošanu, ir cilvēkresursu kapacitāte, tai skaitā darbinieku mainība. Nozīmīgs ieguldījums ir ticis sniegts tieši cilvēkresursu profesionālajā pilnveidē, un, ņemot vērā esošo cilvēkresursu kapacitāti un jaunu speciālistu nepietiekamo piesaisti, ir risks ilgtermiņā mazināt sasniegto rezultātu ietekmi. Papildus jāpiemin pozitīvs faktors, ka, lai stiprinātu jomas kapacitāti un dažādotu atbalsta apmēru, ir iesaistīts papildu resurss – brīvprātīgie.

GALVENĀS REKOMENDĀCIJAS |

Balstoties uz kopējo izvērtējuma analīzi, ir sniegtas šādas galvenās rekomendācijas:

- Programmu un specifisko atbalsta mērķu plānošanas procesā ievērot sistēmisku pieeju tām atbalsta programmām, kas vērstas uz kādas jomas speciālistu un iestāžu kapacitātes stiprināšanu (t.sk. speciālistu mācības, metodisko materiālu izveide un aktualizācija, jaunu speciālistu piesaiste), lai izvairītos no riska, ka, specificējot atbalstu tikai kādai atsevišķai speciālistu grupai, kas darbojas starpinstitutionālā sistēmā, rodas disproporcionāla attīstība un ietekme uz gala mērķa grupu (sabiedrības locekļiem).
- Ilgtspējīga finanšu modeļa izveide un plānošana attiecībā uz tām atbalsta programmām, kurās secināts, ka finansējuma pieejamības pārtraukšanas gadījumā var tikt zaudēti ES fondu ieguldījumu rezultātā sasniegtie ieguvumi, kā arī mērķa grupām var palielināties risks sociālajai atstumtībai vai nabadzībai. Kā īpaši būtiskas ir izceļamas programmas, kas attiecas uz subsidēto darba vietu nodrošināšanu, speciālistu piesaistes aktivitātēm reģionos, kā arī sociālās uzņēmējdarbības veicināšanu.
- Nākotnē turpināt sekmēt NVO sektora iesaisti visos DP ieviešanas posmos, ņemot vērā 2014.-2020. gada plānošanas perioda 9.PV izvērtējuma fiksētos ieguvumus, kas rezultējušies NVO sektora izaugsmē, ir būtiski turpināt sadarbības stiprināšanu starp vispārējās valdības sektoru, pašvaldībām un NVO, lai atbilstoši katras konkrētās mērķa grupas vajadzībām, nodrošinātu iespējamu tiešu atbalstu un piekļuvi mērķa grupas pārstāvjiem, t.sk. to ģimenēm, atbalsta personām u.tml.;
- Ir jānodrošina risinājumi un finanšu līdzekļi, lai aktualizētu pasākumu ietvaros izstrādāto metodisko materiālu saturu, nodrošinot sasniegto rezultātu izmantojamību un ilgtspēju.
- Projektu īstenošanas paātrināšanai un ES fondu ieguldījumu mērķtiecīgākai investēšanai nepieciešams aktīvi turpināt darbu pie administratīvā sloga samazināšanas, t.sk. mazināt laikietilpīgās administratīvās prasības un vienkāršot projektu dokumentācijas un pārbaudu prasības. Iespējami lielā mērā izmantot vienkāršotās izmaksas un tajās iekļauto attiecināmo izdevumu novērtēšanas metodikas.

SUMMARY

The aim of the research is to evaluate efficiency, effectiveness, impact and sustainability of investments made within EU structural funds and Cohesion funds 2014-2020 planning period's operational programme (OP) "Growth and employment" Thematic Objective 9 "Social inclusion and combating poverty" (TO 9), by taking into account the defined aim of the TO 9 – to promote social inclusion of high-risk groups and improve the access to social and health services to all population.

To achieve the defined aim, the research is based on theory-based evaluation, which has been developed in line with the development planning documents and the achieved project results. The theory of change

is the theory-based evaluation approach used as part of the analysis of the TO 9 in three main fields where measures have been implemented: social field, health field and justice field. In each of the fields, based on the available information in the development planning documents the main problems have been identified, related specific support objectives (SSO) to each field and their measures, as well as the results achieved at the time of the evaluation.

Both quantitative and qualitative methods were used in the evaluation, thus contributing to a wider scope of information and justification for evaluating the efficiency, effectiveness, impact and sustainability of the TO 9 investments. The following quantitative methods were used in the evaluation - statistical analysis of data (KPVIS⁵, National statistics), three electronic surveys for beneficiaries of EU Fund and social enterprises and analysis of their results, counterfactual analysis within ESF project no. 9.1.1.3/15/I/001 "Support for social entrepreneurship". Qualitative methods: analysis of documents and scientific research literature, conducting semi-structured interviews with sectoral experts (12 interviews), recipients of EU structural funds support (16 interviews), representatives of target groups, including the persons / information channels representing the target group (15 interviews), six case studies, as well as a stakeholder seminar on evaluation results, conclusions and recommendations organized on October 5, 2023.

TO 9 investment priorities are designed to provide support in social, health and justice fields.

- **9.1. investment priority:** active inclusion with the aim of promoting employment, including to promote equal opportunities and active participation and improve employment.
- **9.2. investment priority:** improving access to affordable, sustainable and qualitative services, including health care and general social services.
- **9.3. investment priority:** investment in health care and social infrastructure that contributes to national, regional and local development, reducing disparities in terms of health status and promoting social inclusion through improved access to social, cultural and recreational services, and promoting the transition from institutional to municipal services.

The intervention has contributed to the achievement of the goal set by the OP and Europe 2020 - to increase the employment rate to 77.4% in the age group from 20 to 64 years and reducing (by 124,000) the number of persons at risk of poverty and/or living in households with low work intensity. The results have been achieved by promoting the involvement of disadvantaged individuals in job search, training, obtaining qualification or employment, promoting access to health promotion and disease prevention measures, as well as improving access to community-based social services, thus, the possibilities of social inclusion for different groups of society have been strengthened.

SOCIAL PROTECTION SECTOR |

Based on fulfilment of the average outcome indicators (93 %) and average result indicator (118 %), the intervention has been **effective and efficient**. The efficiency is determined by the results obtained within the counterfactual analysis, where involvement in employment of the control and intervention groups has been compared. Participation in ESF project no. 9.1.1.2/15/I/001 "Support for the long-term unemployed" has increased the employment opportunities of the long-term unemployed. The proportion of long-term unemployed in the intervention group was higher in almost all factor groups. The largest proportion in the intervention group is the long-term unemployed in Riga and persons with higher education. A lower proportion in the intervention group compared to the control group is among the long-term unemployed who have a disability, persons who live in the Latgale region, and persons who have other nationality than Latvian or Russian.

Factors that have contributed to the implementation of projects are a project team with the necessary knowledge of the field and an understanding of the needs of potential project participants, communication with potential project participants to motivate them to use the activities and services developed in the projects, cooperation with other organizations / institutions that enabled implementation of activities /

⁵ Cohesion Policy Funds Management Information System

services, which are relevant to the beneficiaries. **Obstacles** that have affected the implementation of projects are the lack of specialists in the field and their availability, which is also related to bureaucratic/administrative aspects, for example, delays in public procurement in situations where the necessary service providers are not available, which in general hindered the process of implementing activities.

External factors that have affected project implementation have been Covid-19 restrictions, administrative territorial reform (ATR) and war in Ukraine. As a result of the Covid-19 restrictions, the format of activities changed. Several negative changes were also observed, for example, in employment promotion where there were cases when persons had previously found work as a result of project activities and lost their jobs due to Covid-19. Also, in the case of social entrepreneurship, restrictions of Covid-19 affected the ability for social entrepreneurs to maintain status, which resulted in a small number of companies that abandoned social business status. On the one hand, ATR has promoted more effective communication with municipalities, and can potentially contribute to a wider range of available services in the future. On the other hand, ATR required significant involvement of municipalities' human resources, which in turn reduced the opportunities to devote attention to other measures and in some cases made it difficult to ensure efficient communication between different institutions.

The immediate impact of the intervention is defined by the involvement of the number of people who received support in further training or employment. Within the framework of employment promotion, they have been 32.9% of project participants and within the framework of integration into society, they have been 37% of project participants. One of the benefits related to the implementation of deinstitutionalization (DI) processes, is the obtained information about the number of residents who need community-based social services. Due to infrastructure development, more than 100 places for childcare in a family-based environment and more than 900 places for the provision of community-based social services have been created or improved. This has led to a 32.3% increase in the proportion of people with mental disorders who live outside the institution and have access to community-based services. The impact, which will be evaluated in **the long term**, is related to the strengthened knowledge, and raised awareness, both regarding employment and in the context of a more inclusive society. At the same time, a deficiency has been identified regarding the provision of insufficient support to orphan's and custody courts. Orphan's and custody courts are one of the important cooperation partners in the field of protection of children's rights, that did not receive support from EU funds in the 2014-2020 planning period – there has been some development in the field of social work, but less investment has been directed to orphans' and custody courts.

HEALTH SECTOR |

Based on fulfilment of the average outcome indicators (103 %) and average result indicator (93 %), the intervention has been **effective and efficient**. **Factors that have contributed to the implementation of projects** are mutual cooperation between organizations / institutions, including with NGOs, the motivation of project participants and their desire to participate in activities, the research of the needs of potential project participants, as well as an appropriate team with the necessary knowledge and prior experience in the field. **Obstacles** that have hindered the implementation of projects are limited availability of service providers, administrative and bureaucratic aspects related to limited opportunities to amend project documentation, delays in public procurement related to appeals and insufficient number of service providers.

The most significant **external factors** that have affected the implementation of projects have been the restrictions of Covid-19 and the war in Ukraine. Due to the restrictions of Covid-19, the format of activities has been changed, activities such as experience exchange trips have been cancelled, as well as during Covid-19 the medical staff was especially busy, which resulted in less involvement of specialists in the project activities. However, the Covid-19 restrictions did not have a long-lasting impact. The consequences of war in Ukraine have affected the development of infrastructure projects, the prices of services increased as well as the terms of execution of services were extended. Therefore, some projects might not be completed until the end of 2023.

The immediate impact of the intervention is characterized by the number of people who have changed their dietary and other lifestyle habits during the last year due to health reasons under the influence of ESF health promotion measures, which according to the data of the Ministry of Health research⁶ and Cohesion policy management information system (KPVIS) are 53.9 thousand people. Taking into account that the events were also available free of charge to people in the regions, it has facilitated the participation of various groups of people at risk of social exclusion, for example, seniors.

In the long term, the impact will theoretically be shaped by the developed methodical materials and guidelines for the implementation of unified medical practice in Latvia, which create a unified understanding of healthcare service aspects such as service quality and patient safety issues in all major medical institutions. More than a thousand healthcare professionals have been recruited to work in health care field in Riga and regions, strengthening the overall capacity of the field, including attracting medical personnel to cope with the Covid-19 crisis. The provision of training for health and social specialists has had an impact on raising the qualifications of human resources. The activities have had an impact on medical institutions, which acquired additional human resources, increased their capacity to provide services. An impact has also been on medical professionals who have received financial support and motivation to start or resume work in the field of health care. In the future, it can contribute to the provision of better-quality health care services, potentially reducing the difference in access to health care services between large cities and municipalities, which has failed in 2014-2020 planning period.

The problem with the lack of specialists must be addressed in the future, especially in the regions, which would also contribute to the reduction of obstacles such as waiting for admission / ques to health care services.

JUSTICE SECTOR|

Based on the fulfilment of the average outcome indicators (112 %) and the average result indicators (118 %) the intervention has been **effective and efficient**. New support tools have been implemented in prisons, such as family days, volunteer work, which had not been implemented before the introduction of the ESF. Good cooperation has been established with State employment agency specialists, who provide as suitable and targeted support to prisoners as possible in order to promote their opportunities to become employed after serving their sentence. The capacity of the field has been strengthened, by providing professional development opportunities for specialists, improving the existing ones and developing new resocialization tools, which contribute to providing better quality of support to prisoners and their families.

The effectiveness of the intervention was also positively influenced by the synergy with the EEA and the Norwegian grant, as part of which the infrastructure was developed by building a training centre, meanwhile content improvement by developing training programs for employees was ensured within the ESF.

The most important factors that have influenced the intervention were Covid-19, that changed the format of activities, the overall capacity of the field to implement the activities and the availability of specialists within the health and social field.

The immediate **impact** is characterized by 12% of prisoners and ex-prisoners who have received support and have started looking for work after receiving support. It should be noted that the proportion does not include those beneficiaries who have engaged in employment. **Long-term impact** can potentially be observed in regard to the promoted understanding of the importance of resocialization and the possibilities its' implementation in prisons. Several new types of support activities have been introduced, such as family days, which serve not only as emotional support for prisoners, but can also be used as a resource for working with prisoners, the introduction of voluntary work, including volunteer training, is an important support for strengthening the institution's capacity as well as psychological and emotional support for prisoners. The professional development of specialists, as well as updating of research in resocialization, has strengthened the capacity of the field, respectively, allowing to provide higher quality

⁶ SPKC. Veselību ietekmējošo paradumu pētījumi. [<saite>](#)

services and more effectively promoting the resocialization of prisoners and ex-prisoners and their opportunities to integrate into society and employment.

In regard to the **sustainability** of the achieved results, it is planned to incorporate several activities into the legislative acts, so that they are provided even after the implementation of the activities has ended. Also, in order to ensure the sustainability of the activities, it is planned that support will be provided for the next planning period as well, which, in turn, means that it will be more difficult to abandon the relevant activities in a later period of time, when external financial support may not be available, thus indirectly encouraging the redirection of internal financial resources for the provision of these activities.

Within the justice field, one of the most important factors affecting the implementation of further activities is the capacity of human resources, including the turnover of employees. A significant direct investment has been made in the professional development of human resources and taking into account the existing capacity of human resources and the low involvement of new specialists in the field of work, there is a risk that the impact of achieved results in the long term will be reduced. In addition, a positive factor should be mentioned that, in order to strengthen the field's capacity and diversify the amount of support, an additional resource - volunteers - is involved.

KEY RECOMMENDATIONS |

Based on the analysis during the evaluation, the following key recommendations are provided:

- In the process of planning EU funded support programs, a systemic approach should be observed for support programs aimed at strengthening the capacity of specialists and institutions in a particular field (including training of specialists, development and updating of methodological materials, attracting new specialists). This is to avoid the risk of disproportionate development and impact on the target group (members of society) by specifying support only for a particular group of specialists operating within the interinstitutional system.
- Establishing a sustainable financial model and planning for support programs where it is concluded that the interruption of funding availability may result in the loss of benefits achieved through EU fund investments, and there is an increased risk of social exclusion or poverty for target groups. Particularly significant are programs related to providing subsidized employment, activities to attract specialists in regions, and promoting social entrepreneurship.
- It is necessary to continue to promote the involvement of the NGO sector in all stages of implementing the Operational Program, taking into account the benefits of the 2014-2020 planning period. It is crucial to continue strengthening collaboration between the general government sector, municipalities, and NGOs to provide direct support and access to representatives of each specific target group, including their families and support persons.
- Solutions and financial resources must be provided to update the content of methodological materials developed within 2014-2020 period, ensuring the usability and sustainability of the achieved results.
- To foster project implementation and ensure more targeted investment of EU funds, active efforts are needed to continue reducing administrative burden, including reducing time-consuming administrative requirements and simplifying project documentation and review requirements. It is advisable to extensively utilize simplified costs options and the methodologies for assessing related expenses included therein.

1. IZVĒRTĒJUMA METODOLOĢIJAS KOPSAVILKUMS

Izvērtējumā ir piemērota pārmaiņu teorija (*theory of change*)⁷. Šī metode nodrošina teorijā balstītu izvērtēšanu (turpmāk – TBI), un kas ietver izvērtēšanas pieeju attiecībā uz to, kā paredzamas pārmaiņas (*ex ante* gadījumā) un, vai izmaiņas ir notikušas (*ex post* gadījumā). *Ex post* gadījumā intervences novērtēšanu sekmē apkopotie dati jau programmu ieviešanas procesā⁸.

TBI bija daļa no kopējā izvērtēšanas procesa, kas veicināja izpratni par 9.PV lietderību, efektivitāti, ietekmi un ilgtspēju trīs galvenajās jomās: sociālajā, veselības un tieslietu jomā. Katrā no jomām tika analizētas galvenās to problēmas, balstoties uz pieejamo informāciju attīstības plānošanas dokumentos, un uz kā pamata tika plānotas un veidotas turpmāko pasākumu atbalsta aktivitātes, visi tajās ietilpstošie SAM un to pasākumi, kā arī izvērtējuma veikšanas brīdī sasniegtie rezultāti.

Izvērtējuma ietvaros efektivitāte, lietderība, ietekme un ilgtspēja ir vērtēta atbilstoši EK Sociālās un ekonomiskās attīstības izvērtēšanas rokasgrāmatas terminu definīcijai (*EVALSED*)⁹:

EFEKTIVITĀTE | Tiek vērtēta attiecībā uz sasniegtajiem iznākuma un rezultāta rādītājiem, tiek identificēti veiksmes faktori un šķēršļi, kas ietekmējuši projektu īstenošanu un rezultātu sasniegšanu, sniegtā atbalsta aktivitāšu atbilstība mērķa grupu vajadzībām, kā arī ārējo faktoru ietekme attiecībā uz plānoto mērķu sasniegšanu. Efektivitātes ietvaros tika vērtēta arī iznākuma un rezultāta rādītāju vidējā izpilde SAM ietvaros. Vērtējot vidējo izpildi tika ņemta vērā 15% robeža, attiecīgi par sasniegtiem rādītājiem uzskatot arī tos, kas izvērtējuma veikšanas brīdī ir sasniegti 85% robežā. Tāpat ir ņemts vērā arī rādītāju izpildes 65% sliekšnis, kas nozīmē finansiālu ietekmi, ja rādītāji netiek sasniegti 65% robežā¹⁰. Tādējādi iznākuma un rezultāta rādītāju izpilde ir vērtēta trīs kategorijās:

- Augsta (izpilde 85% un augstāka);
- Vidēja (izpilde 66%-84%);
- Zema (izpilde līdz 65%).

Vienlaikus jāņem vērā, ka, aprēķinot vidējo iznākuma un rezultāta rādītāju izpildi, ir iekļauti tie rādītāji, kas izvērtējuma veikšanas brīdī ir bijuši pieejami un norāda uz 9.PV projektos iesaistīto personu vai sniegto atbalsta pasākumu skaitu, attiecīgi vērtējumā netiek iekļauti tādi rādītāji, kas ir vienreizēji, piemēram, īstenoto pilotprojektu skaits. Tāpat aprēķinā netiek ņemti vērā rādītāji, kas tiks norādīti pēc 9.PV pasākumu projektu izpildes¹¹. Šāda pieeja ir izvēlēta, lai pēc iespējas objektīvāk izvērtētu sasniegto rezultātu kvantitatīvo efektivitāti, tādējādi mazinot to rādītāju ietekmi, kur 100% izpilde ir atkarīga no vienas darbības.

LIETDERĪBA | Izvērtējuma ietvaros lietderība vērtēta saistībā ar pieejamajiem resursiem gan finanšu, gan cilvēkkapitāla ietvaros, attiecīgi, vai resursi ir bijuši pietiekami, lai īstenotu aktivitātes un sasniegtu plānotos

⁷ Mayne, J. (2017). Theory of Change Analysis: Building Robust Theories of Change. *Canadian Journal of Program Evaluation*. 32(2), 155-173.

⁸ Turpat.

⁹ European Commission (2008). Evalsed: The Resource for the Evaluation of Socio-Economic Development. [<saite>](#)

¹⁰ EK var piemērot finanšu korekciju, ja perioda beigās rādītājs sasniegts mazāk par 65 %. Atbilstoši Komisijas Īstenošanas regulai (ES) Nr. 215/2014 (2014. gada 7. marts), ar kuru paredz noteikumus, kā īstenot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1303/2013, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu, attiecībā uz metodoloģiju klimata pārmaiņu mērķu sasniegšanas atbalstam, starpposma mērķu un galamērķu noteikšanu darbības rezultātu satvarā un intervences kategoriju nomenklatūru Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem. [<saite>](#)

¹¹ Sociālajā jomā tie ir trīs iznākuma rādītāji (i.9.1.4.b, i.9.2.1.f, i.9.3.1.c); veselības jomā trīs iznākuma rādītāji (i.9.2.3.b, i.9.3.2.b,)

rezultātus. Lietderības ietvaros ir ticis vērtēts lietderības koeficients, kas ir attiecība starp visu¹² sasniegto iznākuma vai rezultāta rādītāju vidējo vērtību un vidējo finansējuma izlietojumu SAM ietvaros, tādējādi iegūstot informāciju par to, cik lielā mērā ir sasniegti sākotnēji plānotie rezultāti attiecībā pret ieguldījumiem. Koeficienta vērtība ≤ 1 (lielāks vai vienāds ar 1) norāda uz lietderīgu ieguldījumu izlietojumu, savukārt koeficienta vērtība > 1 (mazāks par 1) norāda uz to, ka rezultāti ir sasniegti mazākā apmērā kā sākotnēji plānots attiecībā pret ieguldījumu apjomu. Vienlaikus ir jāņem vērā, ka izvērtējuma veikšanas brīdī liela daļa SAM pasākumu ir īstenošanā, un iznākuma un rezultāta rādītāji, kā arī finansējuma izlietojums neparāda to galīgo vērtību. Līdz ar to arī lietderības koeficients drīzāk norāda uz tendenci, nevis faktisko finanšu izlietojumu pret sasniegto rezultātu.

IETEKME | Izvērtējuma ietvaros ietekme tiek raksturota, vērtējot sasniegtos rezultātus, galvenos ieguvumus gan attiecībā uz izmaiņām kopumā, gan mērķa grupu ieguvumiem. Tāpat ietekmes ietvaros tiek skatīti arī sākotnēji neplānotie ieguvumi.

ILGTSPĒJA | Izvērtējuma ietvaros ilgtspēja raksturo sasniegto rezultātu noturību un saglabāšanās potenciālu, kā arī tās ietvaros tiek identificēti galvenie riski, kas apdraud rezultātu ilgtspēju.

Izvērtēšanas procesā tika piemērotas gan kvantitatīvās, gan kvalitatīvās pētniecības metodes, tādējādi nodrošinot, ka vienas metodes ietvaros iegūtie dati tiek papildināti ar otras metodes rezultātā iegūtajiem datiem. Papildus tam, ja izmanto tikai vienu metodi, var būt ierobežotas spējas novērot parādību, bet, ja izmanto arī citu metodi un joprojām veic līdzīgus novērojumus, šī konverģence var palielināt pārliecību par secinājumiem¹³. Līdz ar to abu metožu piemērošana izvērtēšanas procesā sekmēja pēc iespējas precīzāk novērtēt 9.PV lietderību, efektivitāti, ietekmi un ilgtspēju, kā arī atbildēt uz izvirzītajiem jautājumiem izvērtējuma veikšanai. Izvērtējuma veikšanā tika piemērotas vairākas metodes, kā dokumentu analīze un zinātniski pētnieciskās literatūras analīze, statistikas datu analīze, daļēji strukturētas intervijas, t.sk. grupu intervijas, aptaujas, gadījumu izpēte, kontrfaktuālā analīze un darbnīca/seminārs.

DOKUMENTU ANALĪZE UN ZINĀTNISKI PĒTNIECISKĀS LITERATŪRAS ANALĪZE | Izvērtēšanas procesā tika apzināti un analizēti ES un nacionāla mēroga attīstības plānošanas dokumenti (detalizēts uzskaitījums pieejams pielikumā "Attīstības plānošanas dokumenti"), lai identificētu galvenās problēmas un šķēršļus katrā no jomām kopumā, kā arī valsts līmenī. Izvērtējumā ir integrēti secinājumi, kas izriet no pētījumiem saistītiem ar 9.PV pasākumu tēmām. Papildus tam ir analizēti arī citi ārvalstu finanšu palīdzības pasākumi ar līdzīgiem mērķiem, ko bijis iespējams saņemt 9.PV īstenošanas periodā.

STATISTISKĀ DATU ANALĪZE | Izvērtējuma pamatā izmantoti KPVIS dati par 9.PV pasākumiem un to ietvaros īstētajiem projektiem, īstētajām darbībām un sasniegtajiem rezultātiem.

Nozīmīgākie statistikas dati, kas skatīti izvērtējuma ietvaros ir:

- KPVIS dati par pasākumu ieviešanas statusu un to finansējuma izlietojuma izpildes statusu, skatīti uz 2023. gada 30. aprīli. Papildus jāņem vērā, ka finansējuma izlietojuma izpildes statusā bija iekļauti arī avansa maksājumi.
- KPVIS dati par gala labuma saņēmējiem 9.PV SAM pasākumos, skatīti atbilstoši apstiprinātajiem projektu maksājumu pieprasījumiem uz 2023. gada 13. jūniju.
- KPVIS dati par sasniegtajiem iznākuma un rezultāta rādītājiem, skatīti periodā no 2023. gada februāra līdz 30. aprīlim.

Izvērtējuma ietvaros bija izmantota arī sekundāro statistikas datu analīze, tai skaitā detalizētāk analizējot CSP datus par nodarbinātību, sociālekonomisko situāciju un veselības stāvokļa pašnovērtējumu un NVA datus par bezdarba situāciju, savukārt nozaru ministriju dati sniedza ieskatu par situāciju nozarē, piemēram, par speciālistu skaitu, sociālo uzņēmumu skaitu.

¹² Lietderības koeficienta aprēķinā netiek ņemti vērā tikai tie rādītāji, kas izvērtējuma veikšanas brīdī nav pieejami. Ņemot vērā, ka šī rādītāja ietvaros tiek vērtēts arī finansējuma izlietojums, aprēķinā ir iekļauti arī vienreizēji rādītāji, piemēram, izstrādāto resocializācijas instrumentu skaits

¹³ Morgan, D.L. (2017). Integrating Qualitative and Quantitative Methods: A Pragmatic Approach. SAGE Publications, Inc.

DAĻĒJI STRUKTURĒTAS INTERVIJAS | Izvērtējuma ietvaros daļēji strukturētas intervijas un grupu intervijas tika veiktas laika posmā no 2023. gada 19. jūnija līdz 1. septembrim, kopumā intervējot 50 personas no trīs galvenajām respondentu grupām:

- 11 intervijas ar nozaru ekspertiem no institūcijām kā VM, TM, LM, EM, FM, CFLA, NVA, VBTAI, SIF, leVP, Altum.
- 16 intervijas ar 9.PV ES fonda finansējuma saņēmējiem, valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī NVO un privātā sektora pārstāvjiem.
- 15 intervijas ar 9.PV mērķa grupu pārstāvjiem, kas 9.PV SAM pasākumu ietvaros ir saņēmušas atbalstu vai šo mērķa grupu pārstāvošas personas, piemēram, NVO, pašvaldību sociālie dienesti

APTAUJAS | Izvērtējuma ietvaros laika posmā no 2023. gada 8. augusta līdz 21. augustam tika īstenotas trīs elektroniskas aptaujas¹⁴:

- ESF ES fonda finansējuma saņēmējiem, saņemot 63 atbildes (respondences līmenis¹⁵ 36%). Aptaujas mērķis bija noskaidrot informāciju par projektu ieviešanas gaitu un sasniegtajiem rezultātiem, aspektiem, kas ļāva veiksmīgi sasniegt plānotos rezultātus, kā arī nozīmīgākajiem šķēršļiem, kas ietekmēja projekta ieviešanu. Aptaujas anketa tika izsūtīta visiem ESF ES fonda finansējuma saņēmējiem, kuru projekti bija īstenošanā vai pabeigti;
- ERAF ES fonda finansējuma saņēmējiem, saņemot 108 atbildes (respondences līmenis¹⁶ 25%). Aptaujas mērķis bija noskaidrot informāciju par projektu ieviešanas gaitu un sasniegtajiem rezultātiem, aspektiem, kas ļāva veiksmīgi sasniegt plānotos rezultātus, kā arī nozīmīgākajiem šķēršļiem, kas ietekmēja projekta ieviešanu, kā arī respondentu vērtējumu par projektu ilgtspēju. Aptaujas anketa tika izsūtīta visiem ESF ES fonda finansējuma saņēmējiem, kuru projekti bija īstenošanā vai pabeigti;
- Sociālās uzņēmējdarbības veicējiem, saņemot 35 atbildes (respondences līmenis 18%). Aptauja tika veikta sociālās uzņēmējdarbības veicējiem, ņemot vērā, ka padziļināti gadījuma izpētes ietvaros tika analizēts ESF projekts Nr. 9.1.1.3/15/I/001 „Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai”. Aptaujas mērķis bija noskaidrot gan vispārēju viedokli par sociālās uzņēmējdarbības vidi Latvijā, gan sociālās uzņēmējdarbības īstenošanu viedokli par atbalstu ESF projekta Nr. 9.1.1.3/15/I/001 „Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai” ietvaros. Aptaujas anketa tika izsūtīta visiem sociālās uzņēmējdarbības veicējiem, kas 2023. gada 8. augustā bija reģistrēti sociālās uzņēmējdarbības reģistrā¹⁷.

Aptaujas tika izveidotas, piemērojot rīku “Survey Monkey”, to sūtot uz respondentu e-pasta adresēm, kas ES fonda finansējuma saņēmēju gadījumā bija iegūtas no KPVIS datiem, savukārt sociālo uzņēmēju gadījumā no publiski pieejamās informācijas. Iegūto datu apstrāde un analīze tika veikta, izmantojot datu apstrādes programmu *Ms Excel*. (Apkopoti aptauju rezultāti iekļauti pielikumā “Aptauju rezultāti”).

GADĪJUMU IZPĒTE | Izvērtējuma ietvaros veikta padziļināta analīze par 6 projektiem, kas īstenoti 9.PV ietvaros, lai gūtu padziļinātu izpratni par projektu ieviešanas gaitu, galvenajām problēmām to ieviešanas procesā, kā arī faktoriem, kas attiecīgi palīdzēja vai kavēja sasniegt izvirzītos rezultātus. Gadījuma izpētes ietvaros tika veikta arī izmaksu-ieguvumu analīze. Kritēriji projektu izvēlei bija: aktuālais riska līmenis KPVIS, finansējuma apjoms, reģionālais pārklājums, kā arī atbilstība jomai (sociālās, veselības, tieslietu jomas). Tāpat izpētē tika iekļauti projekti, kas bija īstenošanas procesā, un tādi projekti, kuri izvērtējuma veikšanas brīdī jau bija pabeigti. Izvērtējuma ietvaros gadījuma izpēte tika veikta par šādiem 9.PV projektiem:

¹⁴ Aptauju respondences līmenis izvērtējumu ietvaros ir robežās no 18% līdz 35%. Aptaujas ir veidotas, balstoties uz kvalitatīvo informāciju, kas iegūta sākotnēji veiktajās intervijās, ar mērķi kvantitatīvā veidā noskaidrot interviju laikā iegūto informāciju. Vienlaikus aptaujās iegūtie dati ir validēti arī interviju laikā, kas ir veiktas pēc datu apkopošanas. Līdz ar to izvērtējuma ietvaros esošais respondences līmenis ir vērtējams kā atbilstošs.

¹⁵ Respondences līmenis ir aptuvenš, ņemot vērā, ka aptaujas anketu aizpildīt bija iespējams vairākām personām no ES fonda finansējuma saņēmēju projektu komandas.

¹⁶ Respondences līmenis ir aptuvenš, ņemot vērā, ka aptaujas anketu aizpildīt bija iespējams vairākām personām no ES fonda finansējuma saņēmēju projektu komandas.

¹⁷ LM (2023). Sociālo uzņēmumu reģistrs. saite

- Projekts Nr. 9.2.4.2/16/l/106 "Slimību profilakses un kontroles centra organizēti vietēja mēroga pasākumi sabiedrības veselības veicināšanai un slimību profilaksei pašvaldībās" (veselības joma);
- Projekts Nr. 9.2.4.2/16/l/011 "Veselības veicināšanas un slimību profilakses pakalpojumu pieejamība Tukuma novadā, jo īpaši teritoriālās, nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem, īstenojot vietēja mēroga pasākumus" (veselības joma);
- Projekts Nr. 9.3.2.0/18/l/006 "SIA "Jūrmalas slimnīca" veselības aprūpes infrastruktūras un pakalpojumu pieejamības uzlabošana" (veselības joma);
- Projekts Nr. 9.2.2.1/15/l/003 "Vidzeme iekļauj" (sociālā joma);
- Projekts Nr. 9.1.1.3/15/l/001 "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" (sociālā joma);
- Projekts Nr. 9.1.2.0/16/l/001 "Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū" (tieslietu joma).

(Gadījumu izpēte pieejama pielikumā "Gadījumu izpēte").

KONTRFAKTUĀLĀ ANALĪZE | Kontrfaktuālās analīzes metode bija intervences un kontroles grupas izmaiņu salīdzināšana, vērtējot, vai pastāv statistiski nozīmīga atšķirība starp intervences grupu, kura 9.PV ietvaros saņēma atbalstu un kontroles grupu, kurai ir līdzīgi parametri, taču atbalsts nav ticis saņemts. Kontrfaktuālā analīze tika veikta, salīdzinot ESF projekta Nr. 9.1.1.2/15/l/001 "Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem" dalībniekus un pārējos NVA BURVIS reģistrētos ilgstošos bezdarbniekus, kuri atbalstu minētā projekta ietvaros nav saņēmuši. Analizētais laika periods gan intervences, gan kontroles grupai bija no 2016. gada janvāra līdz 2020. gada 30. jūnijam (atbilstoši augstāk minētā projekta īstenošanas laikam). Galvenais faktors, kurš tika analizēts kontrfaktuālās analīzes ietvaros – vai persona ir iesaistījusies nodarbinātībā.

TABULA 1. KONTRFAKTUĀLĀS ANALĪZES PARAMETRI

KONTRFAKTUĀLĀS ANALĪZES GRUPAS	SKAIDROJUMS	ILGSTOŠO BEZDARBNIEKU SKAITS
INTERVENCES GRUPA	NVA uzskaitē esošie ilgstošie bezdarbnieki, kas saņēmuši atbalstu augstāk minētā projekta ietvaros	19 116
KONTROLES GRUPA	NVA uzskaitē esošie ilgstošie bezdarbnieki, kas nav saņēmuši atbalstu augstāk minētā projekta ietvaros	165 034

Kopumā tika iegūti dati par 158 095 unikālām personām un 184 151 ierakstiem, kas ietver arī tās personas, kas bezdarbnieka statusam reģistrētas vairākas reizes. Lai izvērtētu, vai dalība augstāk minētā projekta ietvaros ir bijusi statistiski nozīmīga, tika izmantota lineārā daudzfaktoru regresijas metode. Faktori, kas tika iekļauti regresijas modeļos, bija: dzimums, vecums, izglītības pakāpe un invaliditāte. (Kontrfaktuālās analīzes rezultātu apraksts pieejams pielikumā "Kontrfaktuālā analīze").

DARBŅĪCA/SEMINĀRS | 2023. gada 5. oktobrī tika organizēta darbnīca/seminārs par izvērtējuma rezultātiem, secinājumiem, kā arī rekomendācijām (nepieciešamajām rīcībām un turpmākiem uzlabojumiem) sociālās, veselības un tieslietu jomas projektu īstenošanā. Darbnīca/seminārs tika organizēta tiešsaistē, un tajā piedalījās 18 dalībnieki no valsts iestādēm, kā arī plānošanas reģioniem.

IZVĒRTĒJUMA IEROBEŽOJUMI UN PIENĒMUMI | Izvērtēšanas procesā tika konstatēti vairāki ierobežojumi:

- Lielākā daļa jeb aptuveni 83% no 9.PV pasākumiem bija īstenošanas procesā ar termiņu līdz 2023. gada beigām, līdz ar to izvērtēšanas laikā nebija pieejama pilnvērtīga informācija par 9.PV ietvaros sasniegtajiem iznākuma un rezultāta rādītājiem. Lai novērstu metodoloģiskā riska iestāšanos, tika veiktas ekspertu intervijas ar CFLA pārstāvjiem, identificējot potenciālu finanšu korekcijas riska iestāšanos.
- 9.PV ietvaros ir bijis plašs SAM pasākumu mērķa grupu loks, tai skaitā arī tādas mērķa grupas, kuras ir grūti sasniedzamas. Par šīm mērķa grupām viedoklis tika noskaidrots caur saistītiem informācijas kanāliem vai saskarsmes personām. Līdz ar to izvērtējumā var nebūt atspoguļots tiešs, pilnvērtīgs un visaptverošs šo mērķa grupu viedoklis.

- Kontrfaktuālā analīzes ietvaros intervences grupā ir iekļauti tikai tie ESF projekta Nr. 9.1.1.2/15/I/001 "Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem" dalībnieki, kas ir bijuši NVA reģistrā un saņēmuši atbalstu. Taču minētā projekta ietvaros atbalstu varēja saņemt arī personas, kuras ir bijušas bez darba ilgāk par vienu gadu un šajā periodā nav bijuši uzskatāmi par darba ņēmēju vai pašnodarbināto ilgāk par diviem mēnešiem bez pārtraukuma, bet nav bijušas NVA uzskaitē¹⁸. Līdz ar to analīze ir attiecināma tikai uz ilgstošajiem bezdarbniekiem, kas ir NVA uzskaitē, un tā neparāda pilnīgu projekta efektivitātes vērtējumu.
- KPVIS dati par projektu dalībniekiem un KPVIS dati par iznākuma un rezultāta rādītājiem ir iegūti par dažādiem laika posmiem, līdz ar to nav savstarpēji salīdzināmi. KPVIS projektu dati ir izmantoti tikai raksturojumā par faktiskā gala labuma saņēmēju grupām.

¹⁸ Ministru kabineta 2015. gada 11. augusta noteikumi Nr. 468 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.1.1. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū" 9.1.1.2. pasākuma "Ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumi" īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

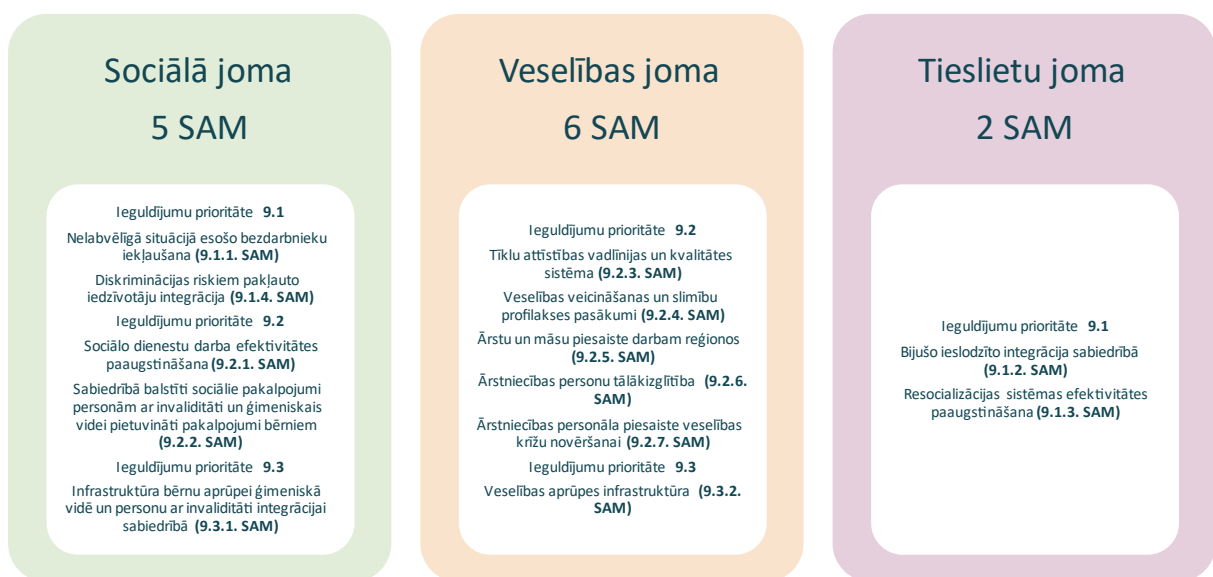
2. IZVĒRTĒJUMA REZULTĀTI

9.PV ietvaros ir trīs ieguldījumu prioritātes:

- 9.1. ieguldījumu prioritāte, kura paredzēja sniegt atbalstu aktīvai iekļaušanai ar mērķi veicināt nodarbinātību, tostarp lai veicinātu vienlīdzīgas iespējas un aktīvu līdzdalību un uzlabotu nodarbinātību, sniedzot atbalstu sociālajā un tieslietu jomās.
- 9.2. ieguldījumu prioritāte, kuras mērķis bija uzlabot piekļuvi cenu ziņā pieejamiem, ilgtspējīgiem un kvalitatīviem pakalpojumiem, tostarp veselības aprūpei un vispārējās nozīmes sociālajiem pakalpojumiem, paredzot atbalstu sociālajā un veselības jomās.
- 9.3. ieguldījumu prioritāte, kuras mērķis bija, investējot veselības aprūpes un sociālo pakalpojumu infrastruktūrā, kas sniedz ieguldījumu valsts, reģionālajā un vietējā attīstībā, mazināt atšķirības veselības stāvokļa ziņā un veicināt sociālo iekļaušanu ar sociālo, kultūras un atpūtas pakalpojumu uzlabotas pieejamības palīdzību, un veicināt pāreju no institucionāliem uz pašvaldību pakalpojumiem, paredzot atbalstu sociālajā un veselības jomās.

Izvērtējums tika veidots apkopojošā veidā, vērtējot ieguldījumu prioritātes un to atbilstošos SAM trīs jomās: sociālajā, veselības un tieslietu (Attēls 1). Sadalījums jomās ir veidots ar mērķi detalizētāk izvērtēt 9.PV ieguldījumu lomu un nozīmi, ņemot vērā gan daudzveidīgās SAM pasākumu un to projektu aktivitātes, gan dažādās mērķa grupas katrā no jomām.

ATTĒLS 1. IEGULDĪJUMU PRIORITĀŠU UN SAM SADALĪJUMS PA JOMĀM

Avots: SIA "Civitta Latvija" veidots

2.1. SAVSTARPĒJĀ IEGULDĪJUMU SASKAŅOTĪBA UN PAPILDINĀTĪBA

Izvērtējuma uzdevums: Sniegt analīzi par 9.PV "Sociālā iekļaušana un nabadzības apkarošana" ieguldījumu savstarpējo saskaņotību un papildinātību (tas ir, ir konsekventi un savstarpēji papildinoši, atbilst mērķu grupu vajadzībām un palīdz risināt esošo situāciju)? Identificēt investīcijas Latvijā ar līdzīgu mērķi un jomu, un identificēt to sinerģiju ar ieguldījumiem 9.PV.

Saskaņotības un papildinātības aspekti ir vērtējami daudzpusīgi. Pirmkārt, iekšējā saskaņotība un papildinātība 9.PV ietvaros ir novērota gan starp vienas jomas SAM, gan dažādu jomu SAM ietvaros.

Otrkārt, ārējā saskaņotība atsevišķos gadījumos ir veidojusies ar citiem DP prioritārajiem virzieniem un citiem finanšu atbalsta pasākumiem (detalizētāka informācija norādīta sekojošajās apakšnodaļās).

Attiecībā uz finanšu atbalsta pasākumiem Latvijā var izdalīt divus galvenos līmeņus, kuros var identificēt sinerģiju ar ieguldījumiem 9.PV:

- Vietēja līmeņa atbalsta pasākumi, ko attiecīgi nodrošina un finansē iestādes/organizācijas Latvijā, piemēram, SIF, Luminor banka, VSIA “Latvijas meži”;
- Ārvalstu finanšu palīdzības pasākumi, kas tiek īstenoti starptautiskā līmenī. 9.PV ietvaros biežāk sinerģija ir novērota ar tādiem finansiālā atbalsta pasākumiem, kā EEZ un Norvēģijas granta programmām, Interreg programmām un ERASMUS+ programmu.

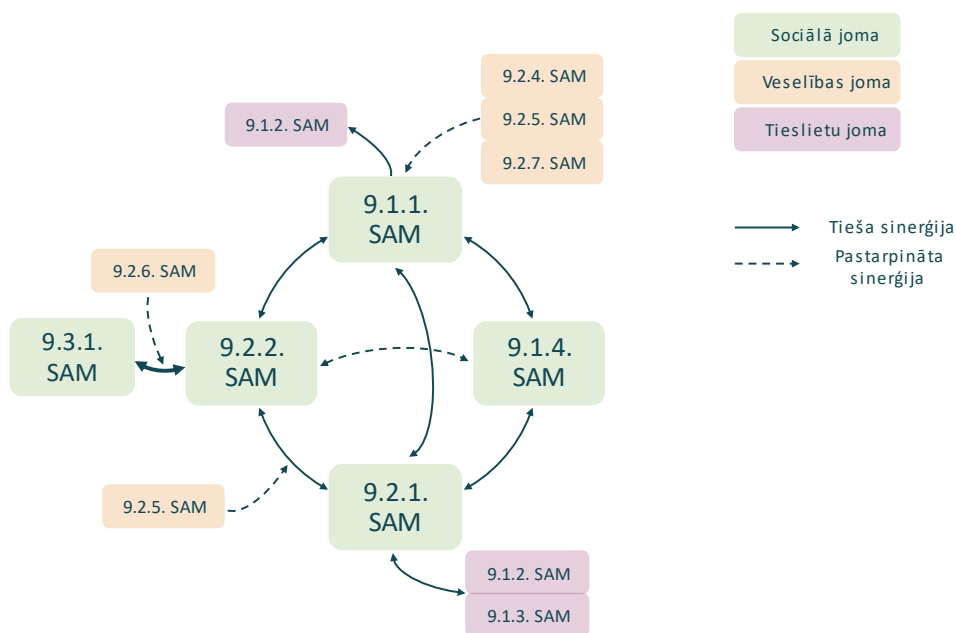
2.1.1. SOCIĀLĀ JOMA

Sociālās jomas ietvaros ir novērojama savstarpējā saskaņotība un papildinātība gan jomas ietvaros, gan ar veselības un tieslietu jomu. Ir identificēti vairāki vietēja un starptautiska līmeņa finanšu atbalsta pasākumi, kas tieši vai netieši papildina sociālās jomas ietvaros sasniedzamos mērķus.

SOCIĀLĀS JOMAS SAM SAVSTARPĒJĀ SASKAŅOTĪBA UN PAPILDINĀTĪBA AR CITIEM DP SAM

Visiem sociālās jomas SAM ir novērojama sasaiste ar citiem 9.PV SAM, kas ietver gan sociālās jomas SAM, gan arī veselības un tieslietu jomas SAM, kā arī citu DP prioritāro virzienu SAM (Attēls 2). Kopumā saskaņotība sociālās jomas ietvaros ir veidojusies starp nodarbinātību, integrāciju sabiedrībā, DI procesa ieviešanu, speciālistu profesionālo pilnveidi, kā arī ir novērojama starp mērķa grupām, kas ir identificētas minēto nozaru ietvaros.

ATTĒLS 2. SOCIĀLĀS JOMAS SASKAŅOTĪBA

Avots: “Civitta Latvija” veidots

Sociālajā jomā daudzveidīga savstarpējā saskaņotība ir veidojusies ar nodarbinātības projektiem, kas īstenoti nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros. Kopumā to var identificēt trīs SAM ietvaros:

- Integrācija sabiedrībā (9.1.4. SAM), kur mērķa grupām tika sniegts atbalsts, piemēram, algoto pagaidu sabiedrisko darbu un subsidēto darba vietu veidā (9.1.1.1. pasākuma ietvaros), tāpat 9.1.4. SAM ietvaros tika īstenota sadarbība ar NVA un nodrošināts papildu atbalsts mērķa grupām saistībā ar darba atrašanas iespējām (9.1.4.1 pasākums, 9.1.4.2. pasākums un 9.1.4.4. pasākums).

- Jomas kapacitātes stiprināšanas (9.2.1. SAM – 9.2.1.2. pasākums) ietvaros ir monitorēta nabadzības un sociālās atstumtības situācija Latvijā, ar mērķi pilnveidot iekļaujoša darba tirgus rīcībpolitiku un personu ar invaliditāti atbalsta sistēmu.
- DI procesa (9.2.2. SAM) ietvaros tiek sniegti sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi, ko t.sk. nodrošina sociālie uzņēmumi, kas savukārt atbalstu ir saņēmuši nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM – 9.1.1.3. pasākums) ietvaros.

Savstarpējā saskaņotība ir veidojusies arī integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) ietvaros:

- Jomas kapacitātes stiprināšanas (9.2.1. SAM – 9.2.1.1. pasākums) pasākumu, kas vērsti uz sociālā darba attīstību, ietvaros izstrādātie materiāli sociālajiem darbiniekiem ir snieguši atbalstu speciālistiem, kuri strādā ar iedzīvotājiem, kuri ir pakļauti sociālās atstumtības riskam;
- DI (9.2.2. SAM) ietvaros ir veidojusies pastarpināta sinerģija, ņemot vērā, ka tā ietvaros ir attīstīti sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi, kas pieejami arī 9.1.4. SAM pasākumu mērķa grupām, tādējādi veicinot šo pakalpojumu pieejamību.

Sociālās jomas kapacitātes stiprināšana (9.2.1. SAM) savstarpējā saskaņotība papildus ir veidojusies ar DI (9.2.2. SAM), ņemot vērā, ka 9.2.1. SAM (9.2.1.1. pasākums un 9.2.1.3. pasākums) ietvaros ir sniegts atbalsts speciālistiem sociālajos dienestos, kas ir bijuši ciešā sasaistē ar DI ieviešanu pašvaldībās, tāpat 9.2.1. SAM (9.2.1.1. pasākums) ietvaros ir izstrādāti metodiskie materiāli sociālajam darbam ar dažādām mērķa grupām, tai skaitā pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem.

Vērtējot sociālās jomas SAM, var secināt, ka sinerģija ir veidojusies DI (9.2.2. SAM) ietvaros un pakalpojumu infrastruktūras attīstības (9.3.1. SAM) ietvaros. Infrastruktūras attīstība ir balstīta uz tām vajadzībām un tiem pakalpojumiem, kas identificēti DI ietvaros. Atbilstoši jomas ekspertu viedoklim kā piemēru var minēt Ventspils valstspilsētas, Cēsu novada un Siguldas novada pašvaldības, kur pakalpojumu pieejamības uzlabošanas (9.3.1. SAM) ietvaros attīstītā infrastruktūra ir nodota lietošanai pakalpojuma sniedzējiem, kas ir NVO..

Sociālās jomas SAM saskaņotība ir veidojusies arī ar veselības un tieslietu jomu:

- Veselības jomā pastarpinātu sasaisti var novērot starp nodarbinātības veicināšanu (9.1.1. SAM – 9.1.1.1. pasākums un 9.1.1.2. pasākums) un veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumiem (9.2.4. SAM), kā arī veselības aprūpes speciālistu piesaistes pasākumiem (9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM), kas kopumā veicina veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, tādējādi mazinot darbnespējas riskus, kas saistīti ar veselības stāvokli, un veicinot ātrāku atgriešanos darba tirgū. Tāpat pastarpinātu sasaisti attiecībā uz sociālās jomas stiprināšanu (9.2.1. SAM) un DI (9.2.2. SAM) ieviešanu ir veidojis veselības jomas 9.2.5. SAM, kura ietvaros ir pilotēti jauni pakalpojumi, kas saistīti ar ISAC. Veselības jomas apmācību pasākums (9.2.6. SAM) ir veidojis pastarpinātu sasaisti ar DI (9.2.2. SAM), tai skaitā arī infrastruktūras attīstību (9.3.1. SAM), ņemot vērā, ka 9.2.6. SAM ietvaros ir stiprināta veselības jomas speciālistu profesionālā kvalifikācija. Tas savukārt ietekmē DI (9.2.2. SAM) ietvaros izveidoto un sniegto veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti. (Papildus sinerģijas skaidrojums pieejams šīs nodaļas apakšnodaļā “Veselības joma”)
- Tieslietu jomā sinerģija ir veidojusies atbalsta ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem (9.1.2. SAM) ietvaros, kur nozīmīga ir bijusi NVA iesaiste, piemēram, ieslodzīto konsultēšanā un profesionālās piemērotības noteikšanā, kā arī nodrošinot atbalsta pasākumus bijušajiem ieslodzītajiem. Sociālās jomas kapacitātes stiprināšanas (9.2.1. SAM – 9.2.1.1. pasākums) ietvaros sasaiste veidojusies, ņemot vērā, ka tieslietu jomas ietvaros tika izstrādāti materiāli sociālajiem darbiniekiem darbā ar ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem. (Papildus sinerģijas skaidrojums pieejams šīs nodaļas apakšnodaļā “Tieslietu joma”)

Atsevišķos gadījumos, papildinātība ir vērojama arī citu DP prioritāro virzienu ietvaros. Piemēram 9.3.1. SAM īstenošanā saistībā ar infrastruktūras uzlabojumiem, papildinātība ir veidojusies arī ar 4.2.2. SAM, kura ietvaros sešām iestādēm¹⁹, kas sniedz sociālos pakalpojumus, ir veikti energoefektivitātes uzlabojumi.

¹⁹ ES fondi (2023). Īstenotie projekti. [<saite>](#)

Sinergija un papildinātība ir veidojusies arī ar 7.PV ietvaros īstenotajiem pasākumiem, piemēram, 7.3.2. SAM ietvaros, kur atbalsts tika sniegts gados vecākām nodarbinātām personām vecumā no 50 gadiem, lai paildzinātu šo personu darbības saglabāšanu un nodarbinātību²⁰.

PAPILDINĀTĪBA AR VIETĒJA LĪMEŅA ATBALSTA PASĀKUMIEM

Attiecībā uz papildinātību ar vietēja līmeņa finanšu atbalsta pasākumiem, visskaidrāk tā iezīmējas sociālās uzņēmējdarbības attīstīšanas (9.1.1. SAM – 9.1.1.3. pasākums) ietvaros. Vietējā līmenī ir identificējamās vairākas valsts un pašvaldību iniciētas programmas un pasākumi, kuru ietvaros atbalstu var saņemt arī sociālie uzņēmumi. Viens no šādiem atbalsta veidiem ir pašvaldību organizētās atbalsta programmas jaunajiem uzņēmējiem vai ideju autoriem, kuros var piedalīties arī sociālie uzņēmumi, saņemot grantus vai stipendijas. Viens no piemēriem ir Rīgas valstspilsētas pašvaldības uzņēmējdarbības programma "Atspēriens", kuras ietvaros 2021. gadā uzņēmējiem bija iespēja saņemt atbalstu 10 000 EUR apmērā un kopējais atbalsta apjoms bija 30 000 EUR.²¹ Jomā var novērot augošu interesi par atbalsta sniegšanu sociālajiem uzņēmējiem arī no privātām iestādēm, piemēram, 2023. gadā SEB banka sadarbībā ar vairākām Pierīgas plānošanas reģiona pašvaldībām organizēja grantu programmu sociālās uzņēmējdarbības ideju attīstībai, ar kopējo atbalstu 48 000 EUR apmērā, kur viens idejas autors varēja saņemt atbalstu līdz 8 000 EUR.²² Savukārt Luminor banka sadarbībā ar LSUA 2021. gadā uzsāka veidot jauno uzņēmumu prezentāciju konkursu "Tam labam būs augt"²³, ar iespēju diviem esošiem vai topošiem sociālajiem uzņēmumiem saņemt naudas balvu. 2021. gadā balvas apjoms bija 2 000 EUR, savukārt 2023. gadā tas tika palielināts līdz 4 000 EUR.

Atbalsts sociālās uzņēmējdarbības īstenotājiem ir bijis arī LIAA biznesa inkubatora ietvaros, kur varēja saņemt atbalstu uzņēmējdarbības uzsākšanai, piemēram, apmeklēt seminārus, saņemt speciālistu konsultācijas²⁴. Taču jāņem vērā, ka atbalsta instrumenti ir bijuši pieejami visiem jaunajiem uzņēmumiem, neatkarīgi no uzņēmuma statusa.

Sociālās uzņēmējdarbības jomā kā nozīmīgākais atbalsts veids ir ticis identificēts ESF finanšu atbalsts (dotācijas veidā) ESF projekta Nr. 9.1.1.3/15/I/001 "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" ietvaros²⁵. Arī pēc intervēto mērķa grupas pārstāvju viedokļa atbalsts iepriekš minētā projekta ietvaros gan finanšu, gan informācijas ziņā ir bijis nozīmīgs, jo sekmējis finanšu līdzekļu un zināšanu pieejamību sociālās uzņēmējdarbības attīstībai Latvijā.

Tāpat finanšu atbalsta nozīmi var novērot pēc uzņēmumu skaita, kam ir piešķirts sociālā uzņēmuma statuss, piemēram, laika periodā no 2023. gada janvāra līdz augustam, kad nebija pieejams augstāk minētā projekta finansējums, pieņemti tikai seši lēmumi par sociālā uzņēmuma statusa piešķiršanu, salīdzinājumā ar 2022. gadā līdzvērtīgu laika periodu, kad finanšu atbalsts bija pieejams, lēmumu skaits bija 30²⁶.

Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu (9.2.2.SAM) ietvaros papildinātība veidojas ar AS "Latvijas valsts meži" organizētajiem sociālās jomas projektu konkursiem, kas tiek īstenoti kopš 2011. gada. Piemēram, 2020. gadā viena no atbalstāmajām mērķa grupām bija bērni un pieaugušie ar īpašām vajadzībām un pieejamā finansējuma apjoms NVO projektu īstenošanai bija 300 000 EUR²⁷. Šāda veida uzņēmumu iesaiste sociālās palīdzības sniegšanā, piešķirot finanšu līdzekļus, nodrošina ne tikai papildu atbalstu esošajam ESF atbalstam, bet arī sekmē uzņēmumu iesaisti sociāli nozīmīgu jautājumu risināšanā.

²⁰ Ministru kabineta 2016. gada 2. augusta noteikumi Nr. 504 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 7.3.2. specifiskā atbalsta mērķa "Paildzināt gados vecāku nodarbināto darbības saglabāšanu un nodarbinātību" īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

²¹ Rīgas valstspilsētas pašvaldība (2021). Jaunie uzņēmēji aicināti pieteikties Rīgas pašvaldības atbalsta programmā "Atspēriens". [<saite>](#)

²² SEB banka (2023). Grantu programma sociālās uzņēmējdarbības ideju atbalstam. [<saite>](#)

²³ Luminor (2021). Luminor atbalsta sociālās uzņēmējdarbības konkursu. [<saite>](#)

²⁴ LIAA (2020). Par biznesa inkubatoriem. [<saite>](#)

²⁵ Labklājības ministrija, SIA "Oxford Research Baltics" (2021). Pasākuma "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" starprezultātu novērtēšana un priekšlikumu izstrāde tiesiskā ietvara un atbalsta pilnveidošanai. [<saite>](#)

²⁶ LM (2023). Sociālo uzņēmumu reģistrs. [<saite>](#)

²⁷ LVM (2020). Izsludināts AS "Latvijas valsts meži" sociālās jomas projektu konkurss. [<saite>](#)

Citi pieejamie vietējā līmeņa atbalsta pasākumi, ar kuriem ir veidojusies sasaiste, ir identificējami integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) ietvaros. Pasākumi, kas mērķēti NVO, kuras ikdienā sniedz atbalstu mazaizsargātajām grupām, kapacitātes stiprināšanai, veido papildinātību ar 9.1.4. SAM pasākumiem (9.1.4.1. pasākums, 9.1.4.2. pasākums, 9.1.4.4. pasākums). Viens no šādiem piemēriem ir SIF īstenotā valsts budžeta finansētā programma "Mazākumtautību un sabiedrības saliedētības programma", kuras mērķis ir veicināt sabiedrības saliedētību, savstarpējo sadarbību un mazināt aizspriedumus pret un starp etniskajām grupām²⁸.

Savukārt pakalpojumu pieejamības uzlabošanas ietvaros, pilnveidojot infrastruktūru 9.3.1. SAM ietvaros, ir bijusi iespējama potenciāla papildinātība ar AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" sniegto grantu energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumiem daudzdzīvokļu mājās 2016.-2023. gadu periodā, kas tiek sniegts 4.2.1. SAM ietvaros²⁹. Attiecīgi, veidojot, piemēram, grupu dzīvokļu pakalpojumu uz jau esošas infrastruktūras pamata, ir bijusi iespēja saņemt atbalstu šo infrastruktūras objektu energoefektivitātes paaugstināšanai.

SASAISTE AR ĀRVALSTU FINANŠU PALĪDZĪBAS PASĀKUMIEM

Sociālās jomas pasākumu ietvaros ir identificējami vairāki starptautiskie finanšu palīdzības pasākumi, kuri papildina sociālās jomas SAM ietvaros īstenotos pasākumus, no kuriem nozīmīgākie ir:

- Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) un Norvēģijas grants;
- "Eiropas teritoriālā sadarbība" jeb Interreg programmas;
- Eiropas atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām;
- ERASMUS+.

EEZ UN NORVĒGIJAS GRANTS. Var identificēt vairākas programmas un pasākumus, kas papildina 9.PV sociālās jomas ietvaros īstenotos pasākumus un izvirzīto mērķu sasniegšanu. Piemēram, 9.1.4. SAM īstenotos pasākumus papildina EEZ un Norvēģijas grantu programma "Aktīvo iedzīvotāju fonds", kuras ietvaros ir ticis sniegts atbalsts 8,5 miljonu EUR apmērā, lai stiprinātu pilsonisko sabiedrību un iedzīvotāju līdzdalību un vairotu mazaizsargāto iedzīvotāju grupu spējas.³⁰ Ar šo ārvalstu finanšu palīdzības pasākumiem tiek stiprinātas tās organizācijas, kuru darbība ir saistīta ar diskriminācijas riskam pakļautajām personu grupām. Tādējādi tiek sekmēta informācijas apmaiņa par mērķa grupai pieejamajiem atbalsta pasākumiem un iespējas iekļauties sabiedrībā un darba tirgū.

EEZ un Norvēģijas grantu programmas ietvaros tiek īstenota arī programma "Starptautiskā policijas sadarbība un noziedzības apkarošana", kuras ietvaros tiek īstenots projekts "Atbalsts Barnahus ieviešanai Latvijā". Projekta mērķis ir pilnveidot bērnu tiesību aizsardzības sistēmu Latvijā, ieviešot Barnahus jeb Bērna drošās mājas modeli Latvijā. Kopējais projekta finansējums ir aptuveni 2,1 miljons EUR.³¹ Šis projekts veido sasaisti ar 9.2.1.3. pasākumu, kurš ir vērsts uz bērnu tiesību aizsardzības jomas attīstību un kura ietvaros ir gan uzlabotas speciālistu zināšanas, gan ticis sniegts konsultatīvais atbalsts ģimenēm un speciālistiem.

INTERREG PROGRAMMU mērķi 2014.-2020. gadu periodā ietvēra sociālās jomas problēmu risināšanu. Interreg programmu ietvaros ir īstenoti vairāki projekti ar 9.PV sociālās jomas mērķus papildinošām aktivitātēm. Piemēram, Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas viena no prioritātēm 2014.-2020. gadu periodā bija "Sociālā iekļaušana kā priekšnoteikums teritoriālajai attīstībai".³² Šīs prioritātes ietvaros tika īstenota virkne projektu, lai veicinātu sociālo iekļaušanos un cīņu pret nabadzību un jebkādu diskrimināciju, attiecīgi atbalstot darbības, kas ir paredzētas sociālās

²⁸ SIF (2022). Mazākumtautību un sabiedrības saliedētības programma. [<saite>](#)

²⁹ Altum (2023). Daudzdzīvokļu māju energoefektivitāte 2016-2023. [<saite>](#)

³⁰ Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) un Norvēģijas grantu programma. Aktīvo iedzīvotāju fonds. [<saite>](#)

³¹ VBTAI (2022). Atbalsts Barnahus ieviešanai Latvijā. [<saite>](#)

³² European Commission (2020) Interreg V-A Latvia-Lithuania Cross Border Cooperation Programme 2014 -2020. Version 3.0 [<saite>](#)

infrastruktūras un pakalpojumu uzlabošanai, lai sekmētu sociālo iekļaušanu, kā arī dzīves apstākļu uzlabošanu mazāk attīstītajās kopienās un teritorijās. Piemēram, “Sociālo pakalpojumu kvalitātes un pieejamības uzlabošanas Vidusbaltijas reģionā” (SocQuality) projekta mērķis bija dzīves kvalitātes un sociālo prasmju uzlabošana bērniem ar attīstības traucējumiem, kuri cieš no sociālās atstumtības.³³ Savukārt projekta “Sociālo pakalpojumu un sociālās iekļaušanas pasākumu attīstība neaizsargātajām grupām” (ACCESSlife) ietvaros tika attīstīti un uzlaboti sociālie pakalpojumi un infrastruktūra, lai veicinātu neaizsargāto sabiedrības grupu sociālo iekļaušanos.³⁴ Šo un vairāku citu sociālās jomas projektu ietvaros tika gan apmācīti sociālajā darbā iesaistītie speciālisti, gan attīstīta sociālo pakalpojumu infrastruktūra, piemēram, iegādājoties nepieciešamo aprīkojumu.

Arī citu Interreg programmu ietvaros tika īstenotas aktivitātes sociālo problēmu risināšanai, kā, piemēram, Centrālā Baltijas jūras reģiona pārrobežu sadarbības programmas viena no prioritātēm 2014.-2020. gada periodā bija “Prasmīgs un sociāli iekļaujošs reģions”, kuras mērķis ir iedzīvotāju izglītības un profesionālo kompetenču līmeņa paaugstināšana, sniedzot atbalstu kopienas un vietējā līmeņa problēmu, kas saistītas ar veselību, minoritātēm, dzimumu, vecumu u.c., risināšanai un palielinot sociālo iekļaušanu ar darba tirgum atbilstošu prasmju un zināšanu attīstīšanu iedzīvotāju vidū.³⁵ Šī virziena ietvaros tika īstenoti dažādi projekti, kam ir sasaiste ar sociālās jomas SAM izvirzītajiem mērķiem. Piemēram, projekta “Jaunu nodarbinātības iespēju attīstīšana attālos lauku reģionos dzīvojošajiem cilvēkiem, izveidojot un pilotējot vietējus kopienas pakalpojumus” (*Act Local*) mērķis bija izveidot sabiedrībā balstītus vietējos pakalpojumus, lai uzlabotu nodarbinātības iespējas attālos lauku reģionos dzīvojošajiem iedzīvotājiem.³⁶ Savukārt, projekta “Sieviešu, kuras paliek mājās ar saviem pirmsskolas vecumu bērniem, sociālā iekļaušana, veicinot nodarbinātību, uzņēmējdarbību, tīklošanos un brīvprātīgās aktivitātes Latvijā un Igaunijā” (*ActiveMoms*) mērķis bija veicināt sievietes, kurām ir bērni pirmsskolas vecumā, sociālo iekļaušanos, uzlabojot viņu nodarbinātību, ar uzņēmējdarbību saistītas prasmes un paplašinot sociālo kontaktu loku.³⁷

Arī citu Interreg programmu aktivitātes ietvēra atsevišķus uz sociālo jomu attiecināmus projektus, piemēram, *Interreg Europe* projekta “Eiropas pierobežas reģioni sociālajai uzņēmējdarbībai” (*BRESE*) ietvaros katram reģionam tika izstrādāts rīcības plāns, kas ietvēra rekomendācijas lēmumu pieņēmējiem par to, kā sociālajiem uzņēmumiem padarīt pieejamus efektīvus reģionālā atbalsta finanšu instrumentus.³⁸ Savukārt, Igaunijas-Latvijas pārrobežu sadarbības ietvaros īstenotā projekta “Uzlabot pārrobežu uzņēmējdarbības aktivitāti sociālās un radošās industrijas nozarē” (*Social & Creative*) ietvaros tika stiprinātas sociālo un radošo uzņēmēju uzņēmējdarbības kompetences.³⁹

EIROPAS ATBALSTA FONDA VISTRŪCĪGĀKAJĀM PERSONĀM ietvaros ir sniegts nefinansiāls atbalsts vistrūcīgākajām personām, nodrošinot pārtikas preču komplektus, tai skaitā papildu bērnu pārtikas preču komplektus ģimenēm, kurās ir bērni vecumā no 7 līdz 24 mēnešiem, higiēnas un saimniecības preču komplektus, tai skaitā papildus komplekti ģimenēm, kurās ir bērni vecumā līdz 24 mēnešiem, individuālos mācību piederumu komplektus ģimenēm ar sākumskolas un pamatskolas vecuma bērniem, kā arī citus atbalsta pasākumus⁴⁰. Atbalsts ir ticis nodrošināts gan caur sociālajiem dienestiem, gan NVO⁴¹.

³³ Interreg Latvia-Lithuania Programme. LLI-317 Improvement of Quality and Accessibility of Social Services in Mid-Baltic Region (SocQuality). [<saite>](#)

³⁴ Interreg Latvia-Lithuania Programme. LLI-365 Development of social services and social inclusion measures for vulnerable groups (ACCESSlife). [<saite>](#)

³⁵ European Commission (2014) Interreg V-A. FI-EE-LV-SE - Finland-Estonia-LatviaSweden (Central Baltic), Version 1.0. [<saite>](#)

³⁶ Central Baltic Programme. Act Local. Creation of new employment opportunities for people living in rural remote areas through designing and piloting village community services. [<saite>](#)

³⁷ Central Baltic Programme. ActiveMoms – social inclusion of women staying at home with their pre-school-age children through employment, entrepreneurship, networking and volunteering in Latvia and Estonia. [<saite>](#)

³⁸ Interreg Europe Programme. Border Regions in Europe for Social Entrepreneurship. [<saite>](#)

³⁹ Interreg Estonia-Latvia Programme. Social&Creative. [<saite>](#)

⁴⁰ LM (2021). Eiropas Atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām. [<saite>](#)

⁴¹ SIF (2021). Eiropas Atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām. [<saite>](#)

ERASMUS+ programmas ietvaros ESF 2014.-2020. gada plānošanas periodā ir bijusi iespēja ieviest papildinošas aktivitātes attiecībā uz 9.1.1. SAM. Programmas pamatdarbība ietver pasākumus, kas vērsti uz personu mobilitāti un inovācijas veicināšanu un labās prakses apmaiņu. Šo darbību ietvaros īstenoto projektu rezultātā tiek sekmēta pieredzes un zināšanu apmaiņa dažādu valstu iedzīvotāju grupu starpā. Sociālo uzņēmumu aptaujā vairāki uzņēmumi norāda, ka papildus ESF finanšu atbalstam (dotācijas veidā), ir piedalījušies arī ERASMUS+ programmā. Ir vairāki ar sociālo uzņēmējdarbību saistīti ERASMUS+ projekti, kuros iesaistījušies arī partneri no Latvijas kā, piemēram, “Sociālā uzņēmējdarbība iekļaušanai”⁴², “Sociālā uzņēmējdarbība pret diskrimināciju”⁴³, “Sociālie uzņēmēji darbībā”⁴⁴ un citi projekti.

Attiecībā uz atbalstu sociālās uzņēmējdarbības attīstībai (9.1.1. SAM) ir identificējamās divas starptautiskas programmas, kas bijušas pieejamas arī sociālajiem uzņēmumiem Latvijā. *New door* akselerators Latvijā darbojas kopš 2013. gada un sniedz atbalstu tieši sociālās uzņēmējdarbības īstenotājiem. Tā ietvaros sociālajiem uzņēmējiem ir iespēja piedalīties apmācībās, saņemt konsultācijas par sociālo korporatīvo atbildību un piedalīties sociālās uzņēmējdarbības forumos un pieredzes apmaiņas programmās.⁴⁵ *Reach for change* inkubators Latvijā darbojas kopš 2014. gada. Inkubatora ietvaros sociālie uzņēmumi var saņemt grantu, kā arī iegūt jaunus sadarbības partnerus, tīkloties ar citiem sociālajiem uzņēmumiem, kā arī stiprināt savu kapacitāti.⁴⁶

Papildus minētajiem starptautiskajiem finanšu instrumentiem, ES fonda finansējuma saņēmēji 9.2.1. SAM ietvaros atzinīgi novērtē arī sadarbību ar **Ziemeļvalstu Ministru padomes biroju Latvijā**, kas devis iespēju izveidot sadarbību un pārņemt labās prakses piemērus no Ziemeļvalstīm gan bērnu tiesību aizsardzības jomā, gan sociālā darba jomā. Turklāt 9.2.1.1. pasākuma ietvaros sadarbība ir izveidojusies arī ar **Britu padomi**, kā rezultātā tika veicināta citu valstu prakses un pieredzes iegūšana attiecībā uz sociālo darbu kopienā.

SAVSTARPĒJĀS SASKAŅOTĪBAS SNIEGTIE IEGUVUMI SOCIĀLAJĀ JOMĀ

Sociālās jomas ietvaros plānotajiem pasākumiem ir iespējams identificēt vairākus citus finanšu atbalsta pasākumus, ar kuriem veidotās sasaistes sekmējušas 9.PV ieviešanu un sniegušas piensumu Latvijas nacionālās reformu programmas “Eiropa 2020” mērķu sasniegšanai – veicināt nodarbinātības līmeni iedzīvotājiem vecumā no 20 līdz 64 gadiem, kā arī samazināt nabadzības riskam pakļauto un/vai zemas darba intensitātes māsaimniecībās dzīvojošo personu skaitu. Sociālās jomas SAM saskaņotība ir veidojusies gan jomas ietvaros, gan ar citu nozaru SAM, kā arī ar vietēja un starptautiska līmeņa finanšu atbalsta pasākumiem.

Sociālās jomas SAM savstarpējā sasaiste ir papildinoša. Tā sniedz piensumu ieviesto pasākumu tvēruma paplašināšanai un sasaistes veidošanai arī ar citām jomām. Savstarpējā SAM papildinātība nodrošina ieviesto pasākumu integrāciju plašākā sociālās jomas sistēmā, nenodalot noteiktas aktivitātes tikai šaurākā sfērā, piemēram, papildinot sociālo darbinieku zināšanas par darba specifiku ar ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, šīs aktivitātes tvērums tiek paplašināts, aptverot plašāku mērķa grupu un iesaistīto personu loku.

Vietējā līmeņa finanšu atbalsta pasākumi galvenokārt ir identificējami tieši uz sociālās uzņēmējdarbības veicināšanu un ietver gan finansiāla atbalsta piešķiršanu, gan pasākumus, kas vērsti uz zināšanu un profesionālās kompetences celšanu. Atsevišķus finanšu atbalsta pasākumus var identificēt arī sociālo pakalpojumu jomā. Taču, salīdzinot ar ārvalstu finanšu pasākumiem, vietējā mēroga tvērums ir ierobežotāks un šaurāks.

Attiecībā uz starptautiskajiem finanšu atbalsta pasākumiem ir iespējams identificēt vairākus pasākumus, kuri veido savstarpējo sasaisti ar sociālās jomas SAM ietvaros īstenotajiem pasākumiem. Piemēram,

⁴² Erasmus +. Social Entrepreneurship for Inclusion. [<saite>](#)

⁴³ Erasmus +. Social Entrepreneurship Against Discrimination (SENAD). [<saite>](#)

⁴⁴ Erasmus +. Social Entrepreneurs in Action. [<saite>](#)

⁴⁵ NewDoor. Mūsu darbības jomas. [<saite>](#)

⁴⁶ Latvijas Uzņēmējdarbības asociācija. Biedrība Stiftelsen Reach for Change. [<saite>](#)

Interreg Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas 2014.-2020. gadam izvirzītās prioritātes “Sociālā iekļaušana kā priekšnoteikums teritoriālajai attīstībai” ietvaros īstenotās aktivitātes pēc to mērķa un satura bija papildinošas 9.PV sociālās jomas SAM pasākumiem, ietverot gan speciālistu izglītošanu, pakalpojumu attīstīšanu, pieejamās infrastruktūras uzlabošanu un citas aktivitātes, kuru mērķis ir sociālās nevienlīdzības mazināšana, nodarbinātības veicināšana un iekļaujošas sabiedrības attīstīšana.

Kā galveno ieguvumu no citiem starptautiskajiem finanšu instrumentiem var minēt to papildinātību ar 9.PV aktivitātēm, jo tiem piemīt kopīgs mērķis saistīts ar sociālās iekļaušanas veicināšanu un nabadzības un diskriminācijas apkarošanu. Piemēram, attīstot papildu pakalpojumus citu finanšu atbalsta pasākumu ietvaros, potenciāli tiek paplašināts mērķa grupai pieejamo pakalpojumu klāsts un daudzveidība, ietvertu mērķa grupas dalībnieku skaits, kā arī papildinātas gan iedzīvotāju, gan speciālistu zināšanas un kompetences. Vienlaikus nav identificēti tādi ārvalstu finanšu atbalsta pasākumi, kas būtu pilnīgā savstarpējā sinerģijā ar ES fondu, tas ir, tiktu ieviesti, lai sasniegtu vienu (viena kopīga projekta) rezultātu.

Papildus tam finanšu atbalsta pasākumi, piemēram, Erasmus+ un citi starptautiskās sadarbības projekti, sekmē zināšanu un pieredzes apmaiņu ar citām valstīm. Tādējādi tiek celta vietējo speciālistu kapacitāte un profesionālās zināšanas, kas sekmē citu valstu labo praksi un jaunu risinājumu pārnesi Latvijas apstākļos.

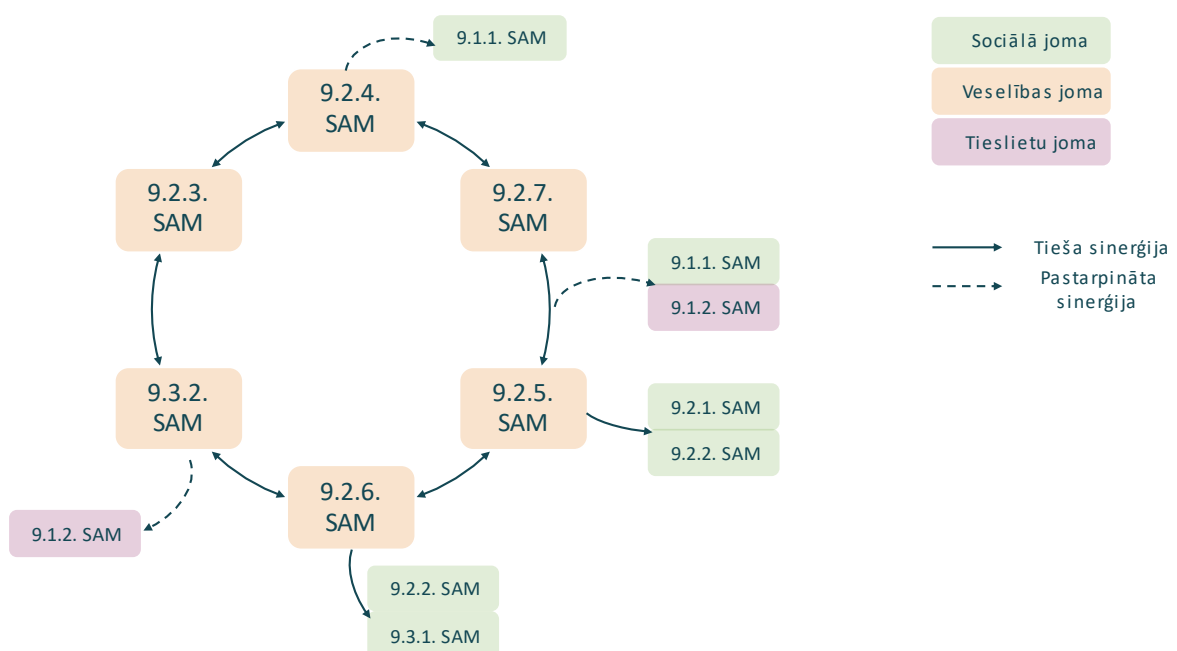
Var secināt, ka 9.PV papildinātība ar citiem finanšu atbalsta pasākumiem sekmē īstenoto pakalpojumu plašāku integrāciju kopējā sistēmā un palielina pasākumu ietekmi, piemēram, paplašinot mērķa grupas faktisko tvērumu. Šāda pieeja veicina kopējo mērķu sasniegšanu nodarbinātības sekmēšanai un nabadzības riska mazināšanai.

2.1.2. VESELĪBAS JOMA

VESELĪBAS JOMAS SAM SAVSTARPĒJĀ SASKAŅOTĪBA UN PAPILDINĀTĪBA AR CITIEM DP PASĀKUMIEM

Veselības jomas ietvaros īstenotajiem pasākumiem ir novērojama savstarpējā saskaņotība un papildinātība veselības jomas SAM starpā (Attēls 3). Vienlaikus saskaņotība ir veidojusies gan ar sociālo jomu, piemēram, nodrošinot apmācības sociālās jomas speciālistiem, gan pastarpināti ar tieslietu jomu, ņemot vērā, ka tās ietvaros ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem ir nodrošināti veselības aprūpes pakalpojumi, piemēram, konsultācijas pie narkologa.

ATTĒLS 3. VESELĪBAS JOMAS SASKAŅOTĪBA

9.2.3. SAM, 9.2.5. SAM, 9.2.7. SAM un 9.3.2. SAM ir savstarpēji saistīti un papildinoši attiecībā uz visiem veselības jomas SAM pasākumiem. Piemēram, 9.2.3. SAM tika īstenoti pasākumi, kuru mērķis bija uzlabot kopējo veselības aprūpes kvalitāti un pacientu drošību un to līdzvērtīgu nodrošināšanu ārstniecības iestādēs Latvijā. Savukārt 9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM īstenotās aktivitātes ir vērstas uz speciālistu piesaisti Rīgā un citos Latvijas reģionos, attiecīgi nodrošinot nepieciešamos cilvēkresursus, lai veicinātu kvalitatīvu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību. Arī 9.3.2. SAM rezultātā veiktie uzlabojumi infrastruktūrā, īpaši jaunu iekārtu iegāde, sekmēja pakalpojumu pieejamību un to kvalitāti, un šis atbalsts bija pieejams ārstniecības iestādēm visā Latvijā, veidojot sasaisti ar visiem veselības jomas SAM.

9.2.6. SAM ietvaros cieša sinerģija ir veidojusies ar 9.2.3. SAM, jo apmācību pasākumi ārstniecības personām tika nodrošināti, izmantojot 9.2.3. SAM ietvaros izstrādātās vadlīnijas. Tāpat 9.2.6. SAM sinerģija veidojas ar 9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM, jo tikušas īstenotas apmācības arī ārstniecības personām, kuras veic resertifikāciju, lai varētu atsākt strādāt medicīnas nozarē pēc ilgākas prombūtnes.

9.PV ietvaros veselības jomas SAM ir veidojuši savstarpēju papildinātību gan ar sociālās jomas, gan ar tieslietu jomas SAM:

- Veselības veicināšanas un slimību profilakses (9.2.4. SAM) pasākumu ietvaros sasniegtie projektu rezultāti pastarpināti veido sasaisti ar nodarbinātības veicināšanu (9.1.1. SAM), ņemot vērā, ka veselīga dzīvesveida paradumi var tikt saistīti ar darba atrašanas iespējām un nodarbinātību kopumā. Veseliem cilvēkiem ir lielākas iespējas būt nodarbinātiem un pensionēties vēlākā vecumā salīdzinot ar cilvēkiem, kuriem ir veselības problēmas vai invaliditāte un kuriem ir lielāka iespēja, ka pasliktināsies darba atrašanas iespējas vai tiks zaudēts darbs^{47,48}. Arī pētījumu dati uzrāda, ka dzīves stila riska faktoru (smēķēšana, neveselīgi ēšanas paradumi u.c.) klātbūtne ietekmē zemākas darba spējas.⁴⁹
- Speciālistu apmācību (9.2.6. SAM) ietvaros sasaiste ir veidojusies ar sociālās jomas DI (SAM. 9.2.2. SAM) ieviešanas un attiecīgās infrastruktūras (9.3.1. SAM) attīstīšanas aktivitātēm, ņemot vērā, ka DI ir saistītas arī ar veselības aprūpes pakalpojumiem, līdz ar to 9.2.6. SAM īstenošanas gaitā celtā speciālistu profesionālā kvalifikācija ietekmē arī šo pasākumu ietvaros sniegto pakalpojumu kvalitāti.
- Sinerģija ar sociālo jomu ir veidojusies starp jaunu pakalpojumu pilotēšanu ārstniecības personāla piesaistes reģioniem (9.2.5. SAM) ietvaros un sociālās jomas kapacitātes stiprināšanu (9.2.1. SAM), un DI (9.2.2. SAM) ieviešanu. 9.2.5. SAM pasākuma ietvaros ir īstenoti pilotprojekti jaunu pakalpojumu īstenošanā, kas ietver arī sociālos pakalpojumus kā, piemēram, pilotprojekts "Par veselības aprūpes punkta izveidi un veselības aprūpes pakalpojuma nodrošināšanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā", kura ietvaros plānots izstrādāt un ieviest veselības aprūpes punktu (struktūrvienību) un nodrošināt veselības aprūpes pakalpojuma ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, tā veicinot un uzlabojot veselības aprūpes pakalpojuma pieejamību pacientiem, kas atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.⁵⁰
- Pastarpināta papildinātība 9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM ir veidojusies ar 9.1.1. SAM un 9.1.2. SAM, jo šo SAM ietvaros viena no aktivitātēm ir bijusi nodrošinātā iespēja saņemt speciālistu konsultācijas, tai skaitā veselības jomā.

Saistībā ar infrastruktūras uzlabojumiem (9.3.2. SAM), savstarpēja papildinātība ir veidojusies arī ar DP 4. prioritāro virzienu "Pāreja uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni visās nozarēs". 4.2.1. SAM un

⁴⁷ Sage, D., Coutts, A., (2014). There are better ways of helping long-term unemployed than punitive Help to Work. [<saite>](#)

⁴⁸ OECD. Health and work. [<saite>](#)

⁴⁹ Oellingrath IM, De Bortoli MM, Svendsen MV, et al (2018). Lifestyle and work ability in a general working population in Norway: a cross-sectional study. [<saite>](#)

⁵⁰ VM. Sociālās aprūpes pilotprojekts. [<saite>](#)

4.2.2. SAM ietvaros vairākām ārstniecības iestādēm ir veikti ēku energoefektivitātes uzlabojumi, piemēram, SIA “Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca”, VSIA “Strenču psihoneiroloģiskās slimnīca”, SIA “Jēkabpils reģionālā slimnīca” un citās, kas papildina 9.3.2. SAM rezultātā sniegtos ieguldījumus veselības aprūpes iestāžu infrastruktūrā.

SASAISTE AR VIETĒJA LĪMEŅA ATBALSTA PASĀKUMIEM

Veselības jomām salīdzinoši ar sociālo jomu, ir identificēti daži vietēja līmeņa atbalsta pasākumi, kuri papildinātu 9.PV ietvaros īstenotos veselības pasākumus. Taču ir konstatēts, ka pastāv sinerģija starp ārstu piesaistes aktivitātēm reģionos (9.2.5. SAM) un pašvaldību īstenotajiem pasākumiem, lai piesaistītu speciālistus sniegt pakalpojumus reģionos. Piemēram, Liepājas valstspilsētas pašvaldība īsteno veselības aprūpes speciālistu piesaistes programmu, kuras ietvaros ir iespēja saņemt finansiālu atbalstu dzīvesvietas un transporta izdevumu segšanai.⁵¹ Turklāt topošajiem speciālistiem tiek nodrošinātas stipendijas, lai ne tikai veicinātu jauniešu interesi iesaistīties veselības aprūpē, bet arī veicinātu speciālistu atgriešanos strādāt pašvaldībā.⁵²

SINERĢIJA AR STARPTAUTISKAJIEM FINANŠU ATBALSTA PASĀKUMIEM

2014.-2020. gada plānošanas periodā bija pieejami ārvalstu finanšu atbalsta pasākumi, kuri tika izmantoti, lai īstenotu vairākus projektus saistītus ar veselības aprūpes sistēmas un pieejamo pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu. Nozīmīgākie finanšu atbalsta pasākumi bija:

- Apvārsnis 2020;
- Erasmus+ programmas;
- Interreg programmas;
- EK granti.

APVĀRSNIS 2020 programma ir bijusi viens no instrumentiem, kas 2014.-2020. gadu periodā ir papildinājusi 9.PV ietvaros īstenotos pasākumus. Piemēram, Apvārsnis 2020 viens no virzieniem – “Sabiedrības izaicinājumi” ir vērsts uz veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu. Tā ietvaros sadarbībā ar citu valstu organizācijām ir īstenoti projekti, piemēram, par vēža pētniecību, retajām slimībām, jaunu metožu ieviešanu⁵³, kas potenciāli uzlabo Latvijā pieejamos veselības pakalpojumus un sekmē līdzīgas pieejas izmantošanu ES dalībvalstu vidū. Šī virziena ietvaros arī SPKC kopā ar 31 citu valstu partneriem piedalījās projektā par iedzīvotāju veselības informācijas izpēti infrastruktūru⁵⁴. Tas ir veidojis savstarpējo papildinātību ar ieviestajiem veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumiem (9.2.4. SAM), kuru ietvaros tika nodrošinātas gan informatīvas, gan praktiskas aktivitātes, kā arī izstrādāts vadlīnijas pašvaldībām⁵⁵, lai minētās aktivitātes tiktu ieviestas mērķtiecīgi.

Saistībā ar ārvalstu finanšu palīdzības pasākumiem ārstniecības personu apmācībām viens no resursiem ir bijis **ERASMUS+** programmas, kuras ietvaros ir tikusi nodrošināta speciālistu mobilitāte pieaugušo izglītībai, piemēram, 2021. gadā to ir izmantojusi VSIA “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca”, īstenojot projektu “Kompetenču triāde”⁵⁶. Erasmus+ projektu atbalsts ir bijis noderīgs attiecībā uz veselības veicināšanas pasākumiem, piemēram, īstenojot aktivitātes, kas vērstas uz sporta jomas attīstību, kā ietvaros paredzētas aktivitātes izpratnes sekmēšanai par veselību veicinošu fizisko aktivitāšu nozīmi, sociālo iekļaušanu, nodrošinot visiem vienlīdzīgas iespējas nodarboties

⁵¹ Liepājas valstspilsētas pašvaldība (2023). Veselības aprūpes speciālistu piesaistes programma. [<saite>](#)

⁵² Kuldīgas novada pašvaldība (2023). Kuldīgas novada pašvaldība izsludina stipendiju konkursu ģimenes ārstiem rezidentiem. [<saite>](#)

⁵³ VIAA (2018). Apvārsnis 2020 (Horizon 2020) atbalstītie projekti. [<saite>](#)

⁵⁴ SPKC (2020). Eiropas Savienības pētniecības un inovācijas atbalsta programmas “Apvārsnis 2020” projekts “Iedzīvotāju veselības informācijas izpēti infrastruktūra”. [<saite>](#)

⁵⁵ SPKC. Vadlīnijas pašvaldībām veselības veicināšanā. [<saite>](#)

⁵⁶ Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca. Erasmus +. [<saite>](#)

ar sportu⁵⁷. 2015. – 2022. gada periodā kopumā dažādi pārstāvji no Latvijas ir piedalījušies 73 projektos⁵⁸, kas ir saistīti ar sporta aktivitāšu un veselīga dzīvesveida ieviešanas veicināšanu dažādām iedzīvotāju grupām⁵⁹.

INTERREG PROGRAMMU ietvaros ir īstenoti vairāki projekti ar 9.PV veselības jomas mērķus papildinošām aktivitātēm. Piemēram, Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas 2014.-2020. gada perioda prioritātes “Sociālā iekļaušana kā priekšnoteikums teritoriālajai attīstībai” ietvaros ir īstenoti projekti, kas ir vērsti uz veselības veicinošu pakalpojumu attīstību un slimību profilaksi. Kā piemēru var minēt projektu “Veselīga dzīve – pirmie soļi laimīgas nākotnes radīšanai” (*Healthy life*), kura ietvaros bērni no sociālās atstumtības riska grupām tika iesaistīti aktivitātēs, kuru mērķis bija izglītēt par veselīga dzīves veida paradumiem un nodrošinātu ar to saistīto infrastruktūru, piemēram, atjaunojot sporta laukumu Dagdā⁶⁰.

Atsevišķi projekti bija vērsti uz psihoneiroloģiskajās ārstniecības iestādēs esošo pacientu aprūpes uzlabošanu, gan veidojot jaunus pakalpojumus, gan organizējot personāla apmācības. Piemēram, VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca” 2019.-2020. gada periodā īstenoja projektu “Sociālās iekļaušanās pasākumu ieviešana Daugavpils un Rokišķu psihiatriskajās slimnīcā” (*ReSocialization*).⁶¹ Savukārt VSIA “Piejūras slimnīca” ir īstenojusi projektu “Veiksmīga psihosociālā un sensorā rehabilitācija bērniem un pieaugušajiem, kas cieš no garīgās veselības un uzvedības traucējumiem” (*SUPER*), kura ietvaros bija iespēja ne tikai veidot jaunus pakalpojumus, bet arī veikt ieguldījumus infrastruktūrā⁶².

Savukārt Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas 2014.-2020. gada periodā prioritātes “Efektīvu publisko pakalpojumu un pārvaldes rezultātā uzlabota dzīves kvalitāte” ietvaros tika īstenoti projekti, kas vērsti uz veselības uzlabošanas pakalpojumu pieejamību un kapacitāti. Piemēram, projekta “Sadarbība, kapacitātes stiprināšana un kopīga risku mazināšana Latvijas un Lietuvas medicīnas un glābšanas personālam ēku sagrūvumu gadījumā” (*ResCo*) ietvaros tika stiprināta glābšanas dienestu, tai skaitā NMPD kapacitāte, organizējot personāla apmācības un iegādājoties nepieciešamo aprīkojumu. Aktivitātes, kas saistītas ar personāla apmācībām un aprīkojuma iegādi, īstenoja arī SIA “Daugavpils reģionālā slimnīca” projekta “Kvalitatīvas medicīnas aprūpes pieejamības uzlabošana, stiprinot Zarasai un Daugavpils pierobežas reģionu institucionālo kapacitāti un sadarbību” (*Quality medical care*) ietvaros.

Arī Centrālā Baltijas jūras reģiona pārrobežu sadarbības programmas 2014.-2020. gada periodā prioritātes “Prasmīgs un sociāli iekļaujošs reģions” ietvaros arī tika īstenoti projekti, kas saistīti ar veselības jomas pasākumiem. Piemēram, projekta “Māsu izglītības attīstība” (*Nured*) ietvaros tika izstrādātas apmācību programmas medicīnas māsām ar mērķi veicināt veselības aprūpes speciālistu profesionālās kvalifikācijas celšanu.⁶³ Savukārt projekta “Veselības izglītība un sociāli padomi ģimenēm ar bērniem un zemiem ienākumiem” (*EmpowerKids*) ietvaros sadarbībā ar veselības un sociālās aprūpes speciālistiem ir izstrādāts interneta rīks, kas vērsts uz bērnu veselīgu dzīves paradumu un labklājības veicināšanu⁶⁴.

Interreg Baltijas jūras reģiona 2014.-2020. gada periodā prioritātes “Inovācijas” ietvaros tika īstenotas aktivitātes, kas saistītas ar uzlabojumiem veselības jomā. Piemēram, projekta “Inovatīva ar dzīvesveidu saistītu slimību profilakses modeļa izveide Baltijas jūras reģionā” (*BaltCityPrevention*) ietvaros sabiedrības veselības iestādes varēja popularizēt veselīgu dzīvesveidu, ieviest e-veselības tehnoloģijas un stiprināt sadarbību starp sabiedrības veselības iestādēm un privāto sektoru.⁶⁵ Savukārt projekta “Baltijas jūras reģiona veselības veicināšanas laboratorijas – starpnozaru sadarbības sekmēšanai veselības un labklājības

⁵⁷ Erasmus +. Darbības sporta jomā. [<saite>](#)

⁵⁸ Iekļauti tikai projekti, kas pabeigti līdz 2022. gadam

⁵⁹ Erasmus + (2023). Projects. [<saite>](#)

⁶⁰ Interreg Latvia-Lithuania Programme. LLI-329 Healthy life – first steps in creating happy future (Healthylife). [<saite>](#)

⁶¹ VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca” (2019). Sociālās iekļaušanās pasākumu ieviešana Daugavpils un Rokišķu psihiatriskajās slimnīcās. [<saite>](#)

⁶² VISA “Piejūras slimnīca”. Piejūras slimnīca realizējusi pasākumus rehabilitācijas pakalpojuma pilnveidošanai. [<saite>](#)

⁶³ Interreg Central Baltic (2020). Nured. [<saite>](#)

⁶⁴ Interreg Central Baltic (2018). EmpowerKids. [<saite>](#)

⁶⁵ Interreg Baltic Sea Region (2020). Baltcityprevention. [<saite>](#)

politiku īstenošanai pašvaldībās” (*Healthy Boost*) ietvaros tika uzlabota vietējo pašvaldību spēja veicināt iedzīvotāju veselību, īstenojot starpnozaru sadarbību⁶⁶.

Veselības jomai sasaiste ir bijusi arī ar citiem starptautiskiem finanšu instrumentiem. SPKC ir piedalījies dažādos projektos, kas ir vērsti uz sabiedrības veselības veicināšanu, piemēram, 2015.-2017. gada periodā tika īstenots projekts “Vienotās rīcības projekts par uzturu un fiziskajām aktivitātēm” (*Joint action on nutrition and physical activity*), kura mērķis bija sniegt ieguldījumu, lai līdz 2020. gadam apturētu pieaugošo bērnu un pusaudžu ar lieko svaru un aptaukošanos īpatsvaru, identificējot, apkopojot un izplatot datus un labās prakses piemērus⁶⁷. Tāpat SPKC ir piedalījies **EK GRANTU** projektā „Veicināt rekomendāciju ieviešanu attiecībā uz reto slimību politiku, informāciju un datiem”, kura ietvaros tiek sniegta informācija par retajām slimībām, kas apkopota no visām ES dalībvalstīm⁶⁸.

Ir bijis pieejams arī **ASV BRUŅOTO SPĒKU VIRSPAVĒLNIECĪBAS EIROPĀ CIVILĀS SADARBĪBAS PROGRAMMAS** sniegtais atbalsts, kā ietvaros tika veikta NMPD brigāžu atbalsta centru uzlabošana, labiekārtojot telpas un apkopes vietas⁶⁹.

Savukārt **ES SOLIDARITĀTES FONDA** ietvaros, reaģējot uz Covid-19 izraisītajām sekām, veselības aprūpes jomai tika piešķirta finansiālā palīdzība Covid-19 seku mazināšanai 1 177 677 EUR apmērā, kā ietvaros tika iegādātas medicīnas tehnoloģijas un aprīkojums, kā arī izstrādāts vienots digitālās epidemioloģiskās drošības rīks⁷⁰.

SAVSTARPĒJĀS SASASITES SNIEGTIE IEGUVUMI VESELĪBAS JOMĀ

Veselības jomas SAM starpā ir vērojama savstarpējā sinerģija, jo četri no sešiem veselības jomas SAM ir savstarpēji saistīti un papildinoši. SAM ietver gan pasākumus, kas mērķēti uz kopējās veselības aprūpes sistēmas funkcionalitātes uzlabošanu un infrastruktūras nodrošināšanu, gan arī speciālistu piesaisti un to profesionālās kapacitātes celšanai. Paralēli tam tiek īstenoti pasākumi, kas vērsti uz iedzīvotāju veselības uzlabošanu un slimību profilaksi.

Tā kā iedzīvotāju veselība un pieejamība veselības aprūpes pakalpojumiem ir nozīmīga arī citu jomu ietvaros, sasaiste ar citu jomu SAM veicina ieviesto pasākumu integrāciju plašākā tvērumā. Piemēram, attiecībā uz sociālo jomu, samazinot iedzīvotāju veselības riskus, tiek netiešā veidā atbalstīti īstenotie nodarbinātības pasākumi.

Veselības jomas pasākumiem ir sasaiste ar plašu starptautisko atbalsta instrumentu klāstu, kas vērsti gan uz zināšanu, pieredzes un kompetenču stiprināšanu, gan uz kopējās veselības sistēmas funkcionalitāti un infrastruktūras attīstību. Veselības jomā, līdzīgi kā sociālajā jomā, identificētā papildinātība SAM ietvaros sekmē pilnvērtīgāku iepriekš ieviesto pakalpojumu funkcionalitāti, paplašinot kopējo ietekmi uz mērķu sasniegšanu. Piemēram, papildu projekti, kas sekmē veselības veicināšanas pasākumu pieejamību, paplašina iekļauto iedzīvotāju loku. Savukārt aktivitātes, kas vērstas uz zināšanu un kompetenču celšanu dažādiem nozarē iesaistītajiem speciālistiem, kā arī inovāciju ieviešanu, sekmē gan zināšanu pārnesi no citu valstu pieredzes, piemērojot to Latvijas apstākļiem, gan uzlabo pieejamo pakalpojumu kvalitāti.

Kopumā ir pozitīvi vērtējama dažādu instrumentu pieejamība veselības jomā. Kā atzīst jomas eksperti, veselības jomā vajadzību ir daudz un tās ir neizsmeļamas. Tādēļ daudzveidīga dažādu atbalsta pasākumu pieejamība sekmē kopējās veselības aprūpes sistēmas uzlabošanu. Piemēram, alternatīvi finanšu atbalsta mehānismi ieguldījumiem infrastruktūrā sekmē iespējas modernizēt un uzlabot veselības aprūpes pakalpojumus, potenciāli palielinot arī izmeklējumu kvalitāti un pakalpojumu pieejamību.

⁶⁶ Interreg Baltic Sea Region (2021). *Healthy Boost*. [<saite>](#)

⁶⁷ SPKC (2017). *Vienotās rīcības projekts par uzturu un fiziskajām aktivitātēm*. [<saite>](#)

⁶⁸ SPKC (2017). *Projekts RD-ACTION (2015-2017)*. [<saite>](#)

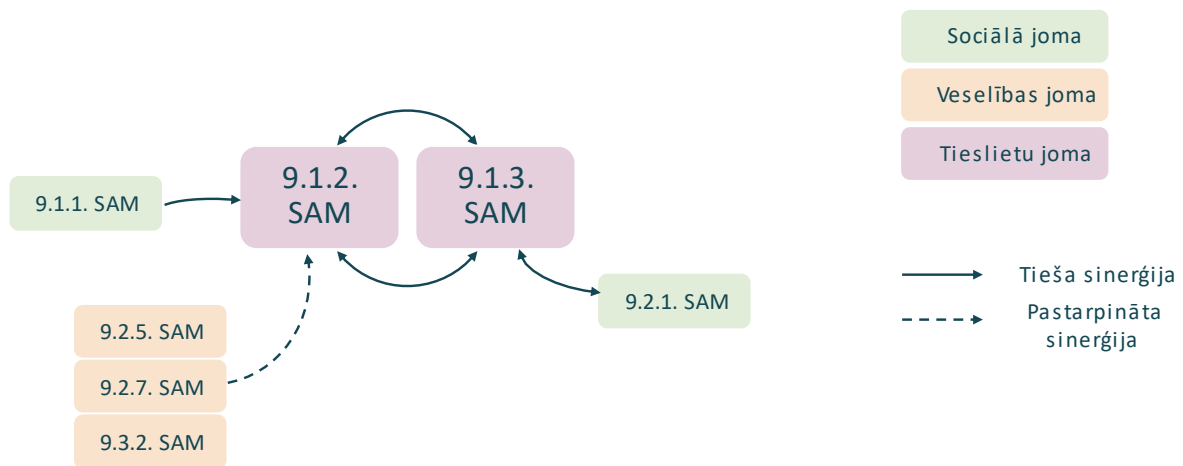
⁶⁹ NMPD (2021). *Neatliekamās medicīniskās palīdzības un administrācijas ēkas projektēšana un būvniecība*. [<saite>](#)

⁷⁰ CFLA (2022). *Solidaritātes fonds*. [<saite>](#)

2.1.3. TIESLIETU JOMA

Tieslietu jomā ietilpstošie atbalsta pasākumi ieslodzītajiem, bijušajiem ieslodzītajiem un viņu ģimenēm (9.1.2. SAM) un jomas kapacitātes stiprināšanas (9.1.3. SAM) pasākums tika īstenoti ciešā savstarpējā sasaistē, atbilstoši DP ietvaros plānotajam (Attēls 4). Sākotnēji, plānojot nepieciešamās aktivitātes, lai veicinātu resocializācijas efektivitāti, 9.1.2. SAM un 9.1.3. SAM tika plānots kā vienots SAM, līdz ar to arī aktivitātes tika īstenotas abu SAM savstarpējā sinerģijā. 9.1.2. SAM ietvaros ir ticis nodrošināts atbalsts ieslodzītajiem, bijušajiem ieslodzītajiem un viņu ģimenēm, un paralēli 9.1.3. SAM ietvaros uzlabotas resocializācijas programmas un apmācīti ieslodzījuma vietu un Valsts probācijas dienesta darbinieki.

ATTĒLS 4. TIESLIETU JOMAS SINERĢIJA

Avots: "Civitta Latvija" veidots

TIESLIETU JOMAS SASAISTE AR CITIEM DP PASĀKUMIEM

DP ietvaros sākotnēji tika plānota sasaiste ar pasākumiem, kas saistīti ar nodarbinātības un darbaspēka mobilitātes un sociālās iekļaušanas prioritātēm, kā arī izglītības investīciju prioritāti, sniedzot atbalstu ieslodzītajiem vispārējo pamatprasmju apguvei, profesionālai tālākizglītībai, profesionālajai pilnveidei un profesionālās orientācijas pasākumiem ieslodzījuma vietās. Tādējādi veidojas sinerģija starp nodarbinātību (7.2.1. SAM) un izglītību (8.1.2 SAM).

Pasākumu īstenošanas laikā savstarpēja sadarbība veidojās arī starp tieslietu jomu un speciālistu kapacitātes stiprināšanu (9.2.1. SAM) sociālajā jomā. Lai arī sākotnēji tas netika plānots, pasākuma īstenošanas laikā tika konstatēta nepieciešamība veidot ciešāku sadarbību ar pašvaldību sociālajiem dienestiem, jo tika identificēta problēma saistīta ar informācijas apmaiņas nodrošināšanu – sociālajiem darbiniekiem pašvaldībās nav pieejama pilnvērtīga informācija par to, kāds atbalsts tiek sniegts ieslodzītajiem ieslodzījuma laikā. Tādēļ 9.1.3. SAM pasākuma ietvaros sadarbībā ar 9.2.1. SAM ES fonda finansējuma saņēmējiem, pašvaldību sociālā darba speciālistiem tika organizēti semināri un apmācības, piemēram, par darbu ar agresīviem klientiem, kā arī organizētas diskusijas par plašākām sadarbības iespējām, tai skaitā iespējām savstarpēji apmainīties ar informāciju un datiem. No ekspertu un ES fonda finansējuma saņēmēja intervijās sniegtās informācijas izriet, ka tā rezultātā izveidojās laba sadarbība ar Rīgas valstspilsētas pašvaldību, lai sociālais darbinieks, kurš strādās ar ieslodzīto pēc soda izciešanas, jau var sazināties ar ieslodzīto soda izciešanas laika pēdējā posmā, tādējādi nodrošinot atbilstošu sociālo pakalpojumu nepārtrauktību vai jaunu sociālo pakalpojumu pieejamību pēc iespējas agrāk.

Projekta īstenošanas procesā tieslietu jomai papildinātība bija ar nodarbinātības veicināšanu (9.1.1. SAM). NVA iesaiste ieslodzīto profesionālās piemērotības noteikšanai un konsultāciju sniegšanā ieslodzītajiem individuāli un grupās bija nozīmīgs elements 9.1.2. SAM ietvaros paredzēto uzdevumu izpildei. Sadarbības

laikā ar NVA tika gūts priekšstats gan par profesionālo izglītību, gan nodarbinātības vajadzībām ieslodzījuma laikā, kā rezultātā ieslodzītie ne tikai tika nodarbināti, bet tas tika darīts jēgpilni atbilstoši ieslodzīto resocializācijas vajadzībām. Kā intervijas laikā norādīja eksperti, sadarbība ar NVA projekta īstenošanas laikā tiek vērtēta kā veiksmīga, tādēļ tiek plānots noslēgt vienošanos par turpmāku sadarbību ieslodzīto nodarbinātības jautājumos.

Netieša tieslietu jomas pasākumu papildinātība veidojās ar 9.2. ieguldījumu prioritāti un 9.3.2. SAM, kuru ietvaros tika attīstīta un pilnveidota veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība. Tādējādi ieslodzītajiem, gadījumos, ja palīdzību nevarēja sniegt Latvijas Cietumu slimnīca, atbalsts tika nodrošināts citās ārstniecības iestādēs.

Netieša savstarpējā papildinātība ir veidojusies arī ar DP 2. prioritārā virziena “IKT pieejamība, e-pārvalde un pakalpojumi” 2.2. ieguldījumu prioritāti, kuras ietvaros tika attīstīta leVP informācijas sistēma, integrējot to ar e-lietu platformu projekta Nr. 2.2.1.1/17/I/012 “Ieslodzījuma vietu pārvaldes informācijas sistēmas pilnveidošana” ietvaros, kā rezultātā tiek nodrošināta efektīvāka informācijas apmaiņa par ieslodzīto pirms viņa atbrīvošanas starp leVP un citām iestādēm, piemēram, pašvaldībām. Līdz ar to pilnveide iestādē ir notikusi vairākos līmeņos, uzlabojot arī iekšējās sistēmas un informācijas aprites procesus un nodrošinot darbinieku profesionālo pilnveidi.

SASAISTE AR STARPTAUTISKAJĪEM FINANŠU ATBALSTA PASĀKUMIEM

Vērtējot pieejamos atbalsta mehānismus, kuriem 2014-2020 plānošanas periodā ir bijis līdzīgs mērķis, **EEZ UN NORVĒGIJAS GRANTS** ir īstenojis programmu “Korekcijas dienesti” (*Correctional Services*), kuras mērķis bija uzlabot korekcijas dienestu visā Eiropā, atbalstot vairākas darbības, tai skaitā sniedzot atbalstu ieslodzītajiem rehabilitācijas un ieslodzījuma vietas pamešanas posmā⁷¹. Programmas ieviešanu uzrauga TM, bet leVP tās ietvaros īsteno projektu “Mācību centra infrastruktūras un apmācībai paredzēta ieslodzījuma vietas paraugkorpusa izveide Olaines cietuma teritorijā” ar kopējo finansējumu 14 miljonu EUR apmērā.⁷² Projekta ietvaros tiek būvēta jauna korekcijas dienestu apmācībām atbilstoša infrastruktūra, tādējādi izveidojot personāla apmācību prakses vietu Olaines cietuma (Latvijas Cietumu slimnīca) teritorijā, kas tematiski ir sasaistē ar 9.1.3. SAM pasākumu (šī pasākuma ietvaros izstrādātās leVP personāla mācību programmas tiks īstenotas jaunajā leVP Mācību centrā).

SAVSTARPĒJĀS SASKAŅOTĪBAS SNIEGTIE IEGUVUMI TIESLIETU JOMĀ

Attiecībā uz tieslietu jomu ir neliels identificēto papildinošo pasākumu klāsts. Ņemot vērā resocializācijas procesa būtību, sasaiste ar 9.PV sociālās jomas aktivitātēm ir vērtējama pozitīvi. Kā norādījuši eksperti intervijās, līdz šim, piemēram, ir bijusi vāja sadarbība ar sociālajiem dienestiem, kas ir iesaistīti atbalsta sniegšanā bijušajiem ieslodzītajiem pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma. Tādēļ šo aktivitāšu savstarpējā papildinātība potenciāli ļauj resocializācijas procesu padarīt vienmērīgāku un veicināt tā nepārtrauktību un savstarpējo papildinātību dažādu posmu ietvaros (pirms atbrīvošanas un pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas).

Attiecībā uz starptautiskajiem finanšu palīdzības pasākumiem un izstrādātajām apmācībām (9.1.3. SAM) var secināt, ka sinerģija ir veidojusies EEZ un Norvēģijas granta ietvaros uzsāktajai infrastruktūras būvniecībai un 9.PV ietvaros izstrādātajām apmācībām. Attiecīgi abi finanšu pasākumi ir vērsti uz vienu rezultātu – nodrošināt jaunu modernu vidi, kur īsteno apmācības. Kombinējot dažādus pieejamos finanšu atbalsta mehānismus, tiek izveidots pilnvērtīgs gala rezultāts, kas sniedz ieguldījumu kopējā ieslodzījumu vietu sistēmas attīstībā.

⁷¹ EEZ un Norvēģijas granti (2019). Correctional services. [<saite>](#)

⁷² EEZ un Norvēģijas granti. Mācību centra infrastruktūras un apmācībai paredzēta ieslodzījuma vietas paraugkorpusa izveide Olaines cietuma teritorijā. [<saite>](#)

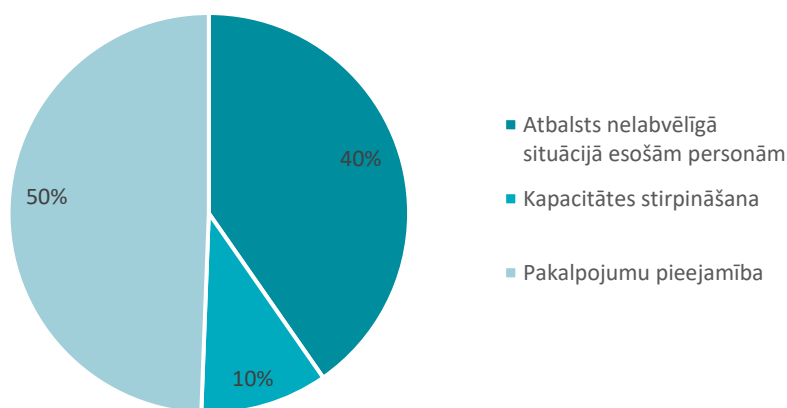
2.2. IEGULDĪJUMU REZULTĀTI

9.PV ieguldījumi ir veidojuši pienesumu trīs galvenajos intervences virzienos (Attēls 5Attēls 1).

- atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personām, kur aptuvenais plānotais ESF finansējums ir bijis 40%⁷³ no visa ESF un ERAF finansējuma 9.PV ietvaros;
- jomu kapacitātes stiprināšanā, kur aptuvenais plānotais finansējums ir bijis 10%⁷⁴;
- sociālās un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamībā, kur aptuvenais plānotais finansējums ir bijis 50%⁷⁵.

Papildus jāpiemin, ka finansējuma sadalījums ir aptuvens, vērtējot SAM mērķus, sasniedzamos rādītājus un galvenās aktivitātes, atbilstoši raksturojumam sekojošajās sadaļās, vairāku SAM ietvaros aktivitātes ir veidojušas vairāk kā vienā virzienā.

ATTĒLS 5. 9.PV FINANSĒJUMA SADALĪJUMS PA INTERVENCES VIRZIENIEM

Avots: KPVIS, SIA "Civitta Latvija" aprēķini

ATBALSTS NELABVĒLĪGĀ SITUĀCIJĀ ESOŠĀM PERSONU GRUPĀM. Šajā virzienā ietilpst aktivitātes, kas galvenokārt ir bijušas vērstas uz atbalsta pieejamību iedzīvotāju grupām, piemēram, konsultāciju sniegšana, individuālo vajadzību izvērtējumi. Sniedzot tiešu atbalstu nelabvēlīgā situācijā esošo personu grupām, piemēram, ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, tika veicinātas ne tikai šo personu iespējas integrēties nodarbinātībā, bet stiprināti iekšējie resursi, piemēram, motivācija, interese apgūt jaunas prasmes. Tas savukārt sniedz pozitīvu ietekmi uz turpmāku personu iesaisti sabiedrībā⁷⁶, tai skaitā veicina viņu iespējas un interesi saņemt arī citus pakalpojumus, kas savukārt sekmē daudzveidīgākas iespējas mazināt tos blakus faktorus, kas traucē iesaistīties nodarbinātībā un sabiedrībā kopumā.

STIPRINĀTA SOCIĀLĀS, VESELĪBAS UN TIESLIETU JOMAS KAPACITĀTE. Šajā virzienā ietilpa 9.PV SAM pasākumu aktivitātes, kas ir bijušas vērstas uz profesionālo pilnveidi un sistēmiskiem uzlabojumiem, piemēram, apmācības, metodisko materiālu izstrāde. Kapacitātes stiprināšana 9.PV ietvaros ir notikusi gan nodrošinot atbalstu speciālistiem, gan īstenojot sistemātiskas izmaiņas, lai uzlabotu pakalpojumu pieejamību. Jomas speciālistu kapacitātes stiprināšana, veicinot speciālistu zināšanu un prasmju attīstību,

⁷³ Plānotā ESF finansējuma summa 9.1.1. SAM, 9.1.2. SAM, 9.1.4. SAM, 9.2.2.SAM,9.2.4. SAM ietvaros

⁷⁴ Plānotā ESF finansējuma summa 9.1.3. SAM, 9.2.1. SAM, 9.2.3. SAM, 9.2.5.SAM, 9.2.6. SAM, 9.2.7. SAM ietvaros

⁷⁵ Plānotā ESF finansējuma summa 9.3.1. SAM, 9.3.2. SAM ietvaros

⁷⁶ European Commission (2021). Evaluation of the use of the 2014-2018 ESF support to employment and labour mobility, social inclusion and education and training. [<saite>](#)

ir nozīmīgs faktors, lai nodrošinātu iedzīvotāju iespējas saņemt vajadzībām atbilstošu un kvalitatīvu atbalstu⁷⁷.

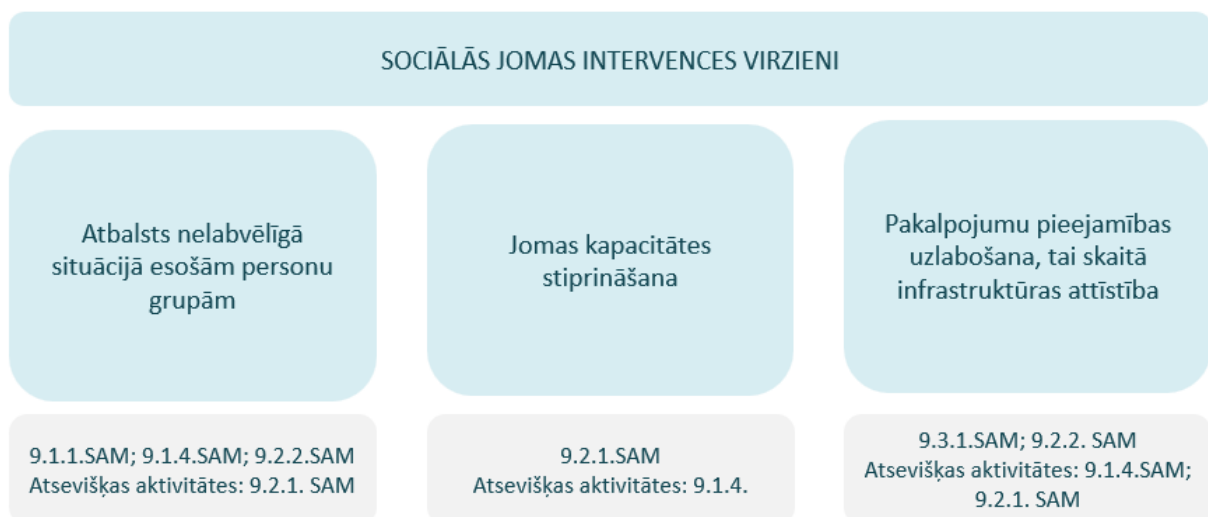
VEICINĀTA SOCIĀLĀS UN VESELĪBAS APRŪPES PAKALPOJUMU PIEEJAMĪBA. 9.PV ietvaros ir veidoti jauni pakalpojumi un uzlabota to pieejamība Latvijas reģionos. Lai gan pakalpojumu pieejamība ir daļa gan no jomu speciālistu kapacitātes stiprināšanas, gan no atbalsta nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām, izvērtējuma ietvaros tā tiek vērtēta atsevišķi, galvenokārt ņemot vērā ERAF ieguldījumu, kurā ietilpst ieguldījumi infrastruktūras uzlabošanā un attīstībā. Vienlaikus turpmākajā analizē jomu ietvaros tiek identificēta arī ESF finansējuma projektu ieguldījums attiecībā uz uzlabojumiem pakalpojumu pieejamībā.

2.2.1. SOCIĀLĀ JOMA

9.PV ir pieci SAM sociālajā jomā, kuru ietvaros tiek īstenoti 16 pasākumi (detalizēts uzskaitījums pieejams pielikumā "SAM analīze"), no kuriem 12 ir īstenošanā līdz 2023. gada beigām. Sociālajā jomā tiks kopumā īstenoti 134 projekti⁷⁸. Kopējais plānotais finansējums sociālās jomas pasākumu īstenošanai ir 261 miljoni EUR, tai skaitā ESF un ERAF finansējums ir 217 miljoni EUR, kas ir 44% no visa 9.PV ESF un ERAF finansējuma. Izvērtējuma veikšanas brīdī finansējuma izlietojums SAM ietvaros ir robežās no 58,5% (9.2.2. SAM) līdz 81,0% (9.1.4. SAM) (detalizēts uzskaitījums pieejams pielikumā "SAM analīze").

Sociālās jomas pasākumu aktivitātes ir īstenotas trīs galvenajos virzienos: "Atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām iedzīvotāju grupām" (piemēram, atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem, bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, personām ar garīga rakstura traucējumiem), "Jomas kapacitātes stiprināšana" (piemēram, atbalsts speciālistu profesionālās pilnveides pasākumiem, atbalsta sistēmas izstrāde), kā arī "Pakalpojumu pieejamības uzlabošana" (piemēram, jaunu pakalpojumu pilotēšana, izveide un infrastruktūras pielāgošana) (Attēls 6) (detalizēts aktivitāšu uzskaitījums pieejams pielikumā "Pārmaiņu teorija").

ATTĒLS 6. SOCIĀLĀS JOMAS INTERVENČES VIRZIENI

Faktiskās gala labuma guvēju grupas

Izvērtējuma jautājums: Analizēt visu 9.PV projektu faktiskās gala labuma guvēju grupas, to skaitā vai un kādā veidā atbalsts ir uzlabojis dalībnieku situāciju sabiedrībā un darba tirgū kopumā (kur attiecināms) (dalījumā pa dzimumiem, izglītības līmeni, vecumu, invaliditātes veidu (redzes, dzirdes, kustību, garīga rakstura) un nodarbinātības veidu).

Sociālās jomas ietvaros var izšķirt divas galvenās faktiskā gala labuma guvēju grupas:

⁷⁷ Turpat

⁷⁸ KPVIS informācija uz 27.07.2023. par projektiem, kuru statuss ir pabeigts vai ir noslēgts līgums

- atbalstu saņēmējie nodarbinātības veicināšanas aktivitāšu ietvaros (9.1.1.1. pasākums un 9.1.1.2. pasākums) – bezdarbnieki, tai skaitā ilgstošie bezdarbnieki, nelabvēlīgā situācijā esošas personas (bijušie ieslodzītie, probācijas klienti līdz 29 gadu vecumam, personas ar invaliditāti, vecumā virs 55 gadiem, kurām līdz vecuma pensijai ir atlikuši vairāk kā divi gadi, personas vecumā līdz 29 gadiem un kuras ir absolvējušas speciālo izglītības programmu).
- atbalstu saņēmējie integrācijas sabiedrībā aktivitāšu ietvaros (9.1.4.1 pasākums, 9.1.4.2. pasākums, 9.1.4.4. pasākums, 9.2.2. SAM) – personas ar invaliditāti, personas ar garīga rakstura traucējumiem, personas ar funkcionāliem traucējumiem, bērni ar funkcionāliem traucējumiem, sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļautas personas (personas, kuras pakļautas diskriminācijas riskam dzimuma, vecuma, invaliditātes, etniskās piederības dēļ, bezpajumtnieki), patvēruma meklētāji un personas ar bēgļa vai alternatīvo statusu, Ukrainas civiliedzīvotāji.

Analīze ir veikta par KPVIS datiem, kuros ir atspoguļota informācija par pasākumu dalībniekiem projektos, iegūtā informācija ir skatīta atbilstoši apstiprinātajiem projektu maksājumu pieprasījumiem uz 2023. gada 13. jūniju. Šajā nodaļā netiek veikts salīdzinājums ar attiecīgajiem iznākuma un rezultāta rādītājiem, kas atbilstoši izvērtējuma metodoloģijai skatīti periodā no 2023. gada februāra līdz 30. aprīlim.

NODARBINĀTĪBAS VEICINĀŠANA

FAKTISKĀ GALA LABUMA SAŅĒMĒJU GRUPAS DEMOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS

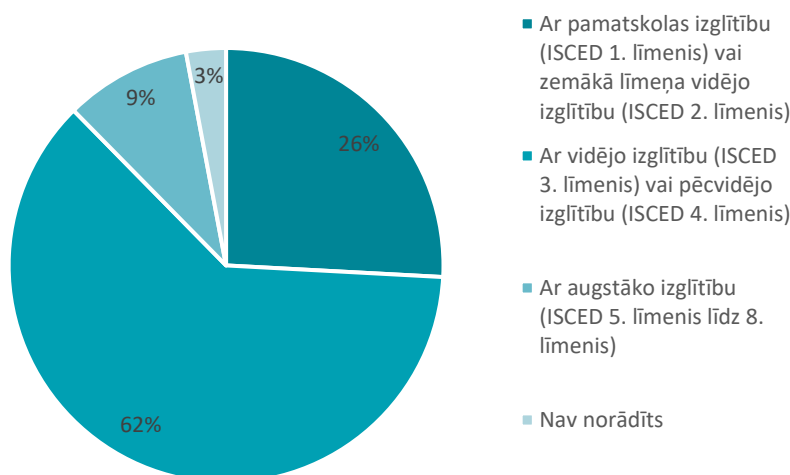
Laika posmā no 2017. gada līdz 2022. gadam atbalstu nodarbinātības veicināšanai ir saņēmušas 31 042 personas. Atbalstu biežāk ir saņēmušas personas vecumā no 26 līdz 53 gadiem un personas ar iegūtu vidējo izglītību. Vairāk kā puse no faktiskā labuma guvējiem bija personas no lauku apvidiem, lielākā daļa bija ilgstošie bezdarbnieki, kā arī gandrīz trešā daļa bija personas ar invaliditāti. Savukārt 11% labuma saņēmēju pēc atbalsta ir iesaistījušies darba meklējumos, tālākā apmācībā, kvalifikācijas iegūšanā vai nodarbinātībā., Biežāk tā ir bijusi vērojama vīriešu vidū, personām ar augstāko izglītību un personām ar invaliditāti, retāk - iedzīvotāju no lauku apvidiem vidū.

Nedaudz vairāk kā puse faktiskā labuma saņēmēju (57%) bija sievietes. Taču lielāks īpatsvars vīriešu (14%) pēc atbalsta saņemšanas sākuši darba meklējumus, iesaistījušies izglītībā/apmācībā, kvalifikācijas ieguvē, nodarbinātībā. Sieviešu vidū īpatsvars ir bijis 8%.

Lielākajai daļai jeb 62% atbalsta saņēmēju bija iegūta vidējā vai pēcvidējā izglītība (ISCED 3. un 4. līmenis), 26 % bija iegūta pamatskolas vai zemākā līmeņa vidējā izglītība (ISCED 1. un 2. līmenis) un 9% bija ieguvuši augstāko izglītību (ISCED 5. līmenis līdz 8. līmenis) (Attēls 7).

Lielākais īpatsvars atbalsta saņēmēju, kuri pēc atbalsta saņemšanas ir iesaistījušies darba meklējumos, tālākā apmācībā, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā, ir personas ar augstāku izglītības līmeni. Attiecīgi personu īpatsvars ar augstāko izglītību, kuras ir iesaistījušies augstāk minētajās aktivitātēs, ir 17%, savukārt 83% no šīm personām nav iesaistījušās tālākās aktivitātēs. Personu vidū ar vidējo vai pēcvidējo izglītību 11% no atbalsta saņēmējiem ir iesaistījušies tālākās aktivitātēs, savukārt 89% nav. Zemākais iesaistes īpatsvars ir personām ar pamatskolas vai zemākā līmeņa vidējo izglītību, attiecīgi tikai 8% ir iesaistījušies un 92% nav iesaistījušies tālākās aktivitātēs.

ATTĒLS 7. FAKTISKO GALA LABUMA SAŅĒMĒJU IZGLĪTĪBA NODARBINĀTĪBAS VEICINĀŠANAS IETVAROS

Avots: KPVIS

Aktivitātēs galvenokārt ir iesaistījušās personas, kas ir vecākas par 25 gadiem – 54% no aktivitāšu dalībniekiem bija personas vecumā no 26 līdz 53 gadiem, bet 41% personu bija vecākas par 54 gadiem. Biežāk darba meklēšanā, apmācībās, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā iesaistījās personas vecumā no 26 līdz 53 gadiem (12%), savukārt jauniešu vecumā līdz 25 gadiem (10%) un personu vecumā pēc 55 gadiem (9%) īpatsvars bija zemāks.

27% no faktiskajiem labuma guvējiem ir bijušas personas ar invaliditāti, no kuriem 17% atbalsta saņēmēju kā funkcionālais traucējuma veids ir norādīti psihiski traucējumi, 9% - kustību traucējumi, 5% - redzes traucējumi bet 1% - dzirdes traucējumi. Puse jeb 51% šīs mērķa grupas atbalsta saņēmēju norādījuši, ka viņiem ir cita veida invaliditāte⁷⁹. Vienlaikus īpatsvars iesaistei darba meklējumos, tālākā apmācībā, kvalifikācijas iegūšanā vai nodarbinātībā, šai iedzīvotāju grupai ir viens no augstākajiem – 15%.

Gandrīz visi jeb 99% no labuma guvējiem bija bezdarbnieki, no kuriem 61% bija ilgstošie bezdarbnieki. 58% no visiem dalībniekiem norādījuši, ka ir personas no lauku apvidiem, bet 45% norādījuši, ka ir migranti, dalībnieki ar ārvalstu izcelsmi vai minoritātes, no kuriem 3% bijuši romi. Savukārt 36% no kopējiem dalībniekiem ir norādījuši, ka atbilst citām nelabvēlīgā situācijā esošām personām, bet 2% norādījuši, ka ir bezpajumtnieki vai mājokli zaudējušas personas. Attiecībā uz darba meklēšanas uzsākšanu, tālāku iesaisti apmācībās, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā, zemākais rādītājs ir bijis atbalsta saņēmēju no lauku apvidiem vidū – attiecīgi tikai 8%. Tas kopumā var būt skaidrojams ar mazāku pieejamību izglītības pakalpojumiem un nodarbinātības iespējām lauku apvidos.

UZLABOJUMI PROJEKTA DALĪBNIKU SITUĀCIJAI SABIEDRĪBĀ UN DARBA TIRGŪ

Uz uzlabojumiem projekta dalībnieku situācijā norāda veiktās konfraktuālās analīzes rezultāti, kas parāda to, ka atbalsta pasākumi ir veicinājuši iespējas ilgstošajiem bezdarbniekiem iesaistīties nodarbinātībā. Augstāks īpatsvars iesaistei nodarbinātībā ir bijis tiem ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuri ir saņēmuši atbalstu 9.1.1.2. pasākuma ietvaros (intervences grupa), salīdzinot ar ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuri šo atbalstu nebija saņēmuši (kontroles grupa). Būtiski augstāks tas bija to ilgstošo bezdarbnieku vidū (intervences grupā), kuriem ir bijusi augstākā izglītība un kuri ir dzīvojuši Rīgas reģionā. Zemāks īpatsvars iesaistei nodarbinātībā, salīdzinot intervences grupu ar kontroles grupu, ir bijis ilgstošajiem bezdarbniekiem (intervences grupā) ar invaliditāti, personām, kuras dzīvo Latgales reģionā, un cilvēkiem ar

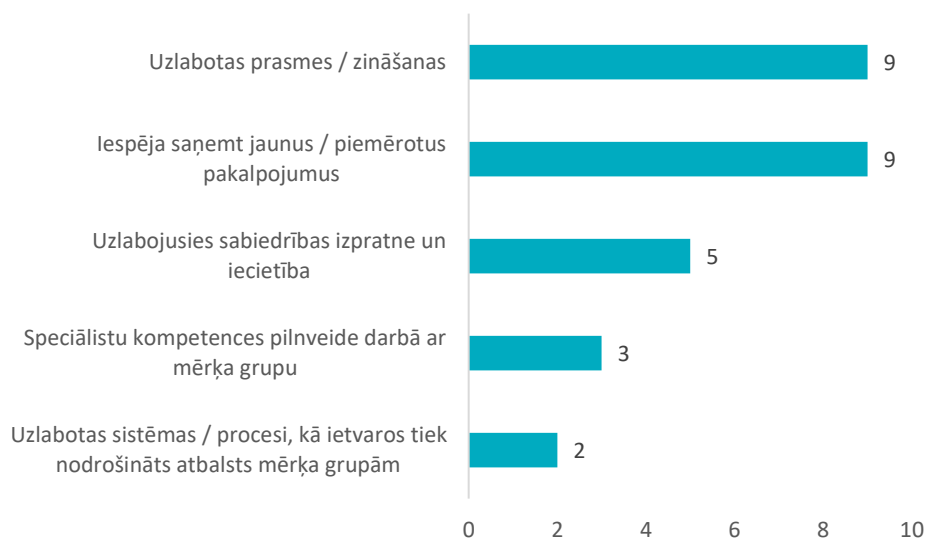
⁷⁹ Norādot informāciju, personām bija iespēja norādīt vairākus invaliditātes veidus vai neizvēlēties nevienu no norādītajiem invaliditātes veidiem.

citū tautību kā latvietis vai krievs (detalizētāks kontrfaktuālās analīzes rezultātu apraksts pieejams apakšsadaļā “Efektivitāte, lietderība, ietekme un ilgtspēja”, kā arī pielikumā “Kontrfaktuālā analīze”).

Atbalsts ir tiešā veidā veicinājis projektu dalībnieku iespējas iesaistīties darba tirgū. Ilgstošie bezdarbnieki, pirmspensijas vecuma cilvēki, personas ar invaliditāti un personas ar garīga rakstura traucējumiem ir iedzīvotāju grupas, kas ir pakļautas nabadzības riskam, un tām ir nepieciešams sniegt kompleksu un pēc iespējas pielāgotu atbalstu personu vajadzībām un situācijai^{80,81}. Aktivitātes nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros ir balstītas uz **atbalsta sniegšanu individuālām vajadzībām**, piemēram, subsidēto darba vietu ietvaros tika iesaistīti 6 237 bezdarbnieki un pielāgotas 1 309 darba vietas⁸². Lai veicinātu iedzīvotāju iespējas iesaistīties nodarbinātībā un preventīvi mazinātu iedzīvotāju sociālās atstumtības risku un risku nokļūt bezdarba situācijā, ESF projekta Nr. 9.1.1.1/15/I/001 “Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem” ietvaros atbalsts tika sniegts bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām ar invaliditāti, veicot darba pielāgošanas pasākumus. Izvērtējuma veikšanas brīdī atbalstu ir saņēmusi 31 persona. Tāpat ir ticis sniegts atbalsts, lai mazinātu blakus esošo faktoru ietekmi uz personu iespējām iesaistīties nodarbinātībā, piemēram, sniedzot atbalstu personām ar atkarību problēmām. Ilgtermiņā iesaiste nodarbinātībā var veicināt ne tikai personu ekonomiskā stāvokļa uzlabošanu, bet arī labsajūtas un vispārējās dzīves kvalitātes uzlabošanu⁸³.

ES fondu finansējuma saņēmēji aptaujas anketā kā galvenos dalībnieku ieguvumus norādīja - uzlabotas prasmes un zināšanas, iespēju saņemt jaunus un piemērotus pakalpojumus (Attēls 8).

ATTĒLS 8. ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR PROJEKTA DALĪBNIKU IEGUVUMIEM (N=12)

Avots: SIA “Civitta Latvija” veiktā aptauja ES fonda finansējuma saņēmējiem (9.1.1. SAM)

Vienlaikus, kā papildu ieguvums sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām ir sociālās uzņēmējdarbības ekosistēmas izveide un attīstība (9.1.1. SAM). Kopš 2018. gada sociālās uzņēmējdarbības statusu ir ieguvuši 43 darba integrācijas uzņēmumi, kas izvērtējuma veikšanas brīdī ir aktīvi⁸⁴ un kuru mērķis ir nodarbināt cilvēkus, kuriem draud sociālā atstumtība. Arī pārējie sociālie uzņēmumi sniedz piensumu

⁸⁰ Miyamoto, H., Suphaphiphat, N. (2020). Mitigating Long-term Unemployment in Europe. [<saite>](#)

⁸¹ OECD (2022). Disability, Work and Inclusion. [<saite>](#)

⁸² Piemēram, 2022. gadā atbalstu ESF projekta Nr. 9.1.1.1/15/I/001 “Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem” ietvaros saņēma aptuveni 4 % no visiem bezdarbniekiem ar invaliditāti.

⁸³ Malisauskaite, G., Nizalova, O., Xanthopoulou, D. (2022). Unemployment and Well-Being of Europeans Across the Life Cycle: The Role of Countries’ Macroeconomic Situation. [<saite>](#)

⁸⁴ LM (2023). Sociālo uzņēmumu reģistrs. [<saite>](#)

augstāk minētajām iedzīvotāju grupām, ņemot vērā, ka sociālās uzņēmējdarbības pamatā ir risināt sociālu problēmu vai radīt labumu plašākai sabiedrībai. Tādējādi 9.PV ietvaros ir sniegts atbalsts gan tiešā veidā iedzīvotāju grupām, kam ir grūtības iesaistīties nodarbinātībā, gan pastarpināti, veicinot uzņēmēju interesi nodarbināt šīs iedzīvotāju grupas vai veidojot atbilstošus pakalpojumus, lai nodrošinātu atbalstu šīm iedzīvotāju grupām.

INTEGRĀCIJA SABIEDRĪBĀ

FAKTISKĀ GALA LABUMA SAŅĒMĒJU GRUPAS DEMOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS

Laika posmā no 2017. gada līdz 2022. gadam atbalstu sociālās iekļaušanās veicināšanai ir saņēmušas 11 511 personas. Lielākoties tās ir bijušas personas līdz 25 gadu vecumam, ar invaliditāti un personas no lauku apvidiem. Pēc KPVIS projektu datiem, aptuveni 28% no visiem atbalsta saņēmējiem integrācijas sabiedrībā ietvaros pēc atbalsta saņemšanas iesaistījušies mācībās, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā. Biežāk tā ir bijusi vērojama starp vīriešiem, personām ar augstāko vai vidējo vai pēcvidējo izglītību, personām vecumā no 26 līdz 54 gadiem un bezdarbniekiem, tai skaitā ilgstošajiem bezdarbniekiem.

No faktiskā labuma guvējiem 49% bijušas sievietes un 51% bijuši vīrieši. Lai arī īpatsvars iesaistei ir bijis līdzīgs, vīrieši biežāk (37%) nekā sievietes (20%) ir iesaistījušies darba meklēšanā, tālākās apmācībās, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā.

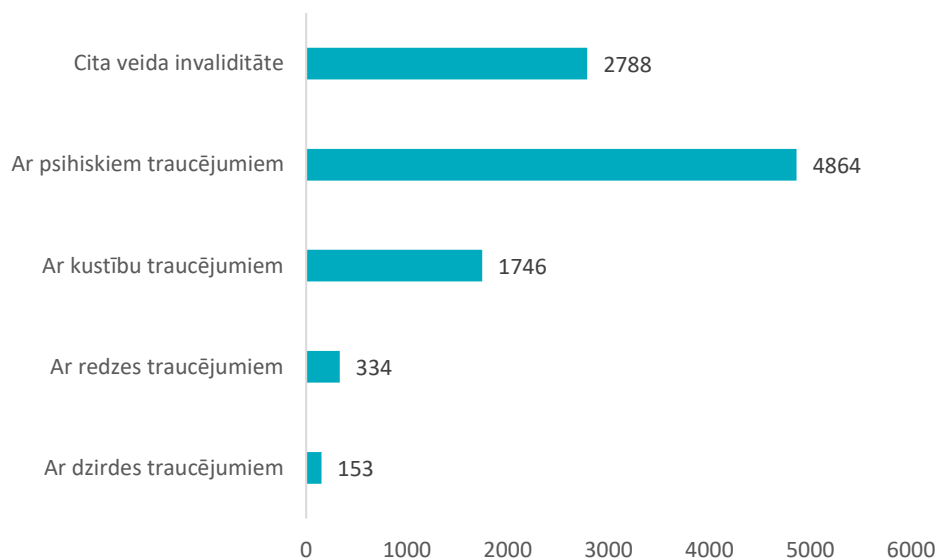
44% no aktivitāšu dalībniekiem ir bijušas personas līdz 25 gadu vecumam, 35% ir bijuši vecumā no 26 līdz 53 gadiem, savukārt 21% ir bijuši vecāki par 54 gadiem. Personu vecumā no 26 līdz 53 gadiem vidū darba meklēšanā, tālākā apmācībā, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā ir iesaistījušies 62% no atbalsta saņēmējiem, kas ir augstākais rādītājs.

40% no dalībniekiem nav norādījuši savu izglītības līmeni, bet 28% dalībnieku ir iegūta pamatskolas vai zemākā līmeņa vidējā izglītība (ISCED 1. un 2. līmenis), 27% – vidējā vai pēcvidējā izglītība (ISCED 3. un 4. līmenis), augstākā izglītība (ISCED 5. līmenis līdz 8. līmenis) bija iegūta 5 % labuma guvēju. No tiem atbalsta saņēmējiem, kas norādījuši izglītības līmeni, darba meklēšanā, tālākā apmācībā, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā biežāk iesaistījušies atbalsta saņēmēji ar vidējo vai pēcvidējo izglītību (32%) vai augstāko izglītību (32%).

74% no labuma guvējiem ir bijušas personas ar invaliditāti. Vairāk kā puse (57%) no dalībniekiem ar invaliditāti norādījuši, ka invaliditāte ir saistīta ar psihiskiem traucējumiem, bet trešdaļa jeb 33% ir norādījuši, ka ir cita veida invaliditāte. Labuma guvēju vidū ir bijušas arī personas ar kustību traucējumiem (15%), redzes traucējumiem (4%) un dzirdes traucējumiem (2%)(Attēls 9)⁸⁵. Vienlaikus tikai 9% no visiem atbalsta saņēmējiem ar invaliditāti ir iesaistījušies darba meklēšanā, tālākā apmācībā, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā.

⁸⁵ Norādot informāciju, personām bija iespēja norādīt vairākus invaliditātes veidus vai neizvēlēties nevienu no norādītajiem invaliditātes veidiem.

ATTĒLS 9. FAKTISKO GALA LABUMA SAŅĒMĒJU INVALIDITĀTES VEIDI INTEGRĀCIJAS SABIEDRĪBĀ IETVAROS

Avots: KPVIS

Attiecībā uz nodarbinātību 12% no kopējā labumu guvēju skaita ir norādījuši, ka ir bezdarbnieki, no kuriem 53 % ir ilgstošie bezdarbnieki, savukārt 76% ir norādījuši, ka ir neaktīvas personas. Vieni no augstākajiem rādītājiem tālākai iesaistei darba meklēšanā, mācībās, kvalifikācijā vai nodarbinātībā ir tieši šai labuma saņēmēju grupai – attiecīgi 49% no visiem bezdarbniekiem un 53% no ilgstošajiem bezdarbniekiem.

60% ir bijušas personas no lauku apvidiem, bet 40 % norādījuši, ka atbilst citām nelabvēlīgā situācijā esošām personām. 8% no kopējā labumu guvēju skaita norādījuši, ka ir migranti, dalībnieki ar ārvalstu izcelsmi vai minoritātes, no kuriem 61% bijuši romi. Savukārt 1% no visiem labuma guvējiem bijuši bezpajumtnieki vai mājokli zaudējušas personas. Zemākais īpatsvars tālākai iesaistei darba meklēšanā, apmācībās, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā ir bijušas personām no lauku apvidiem – attiecīgi tikai 1%. Kā intervijā norāda ES fonda projekta finansējuma saņēmējs, iesaisti citās aktivitātēs būtiski ietekmē gan darba vietu trūkums lauku reģions, gan ierobežotās iespējas izmantot sabiedrisko transportu, kas ne vienmēr atbilst atbalsta saņēmēju vajadzībām.

UZLABOJUMI PROJEKTA DALĪBNIKU SITUĀCIJAI SABIEDRĪBĀ UN DARBA TIRGŪ

Uzlabojumi projektu dalībnieku situācijā ir tūlītējie sasniegtie rezultāti, kas ir saistīti ar tiešu atbalsta sniegšanu nelabvēlīgā situācijā esošām personām, piemēram, sniedzot iespēju personām ar garīga rakstura traucējumiem iesaistīties prasmju mācību programmu apgūvē, nodrošinot sociālā darbinieka un sociālā mentora atbalstu patvēruma meklētājiem un personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu. Atbalsts ir veicinājis personu iespējas iesaistīties tālākā izglītībā, saņemt papildu nepieciešamo atbalstu.

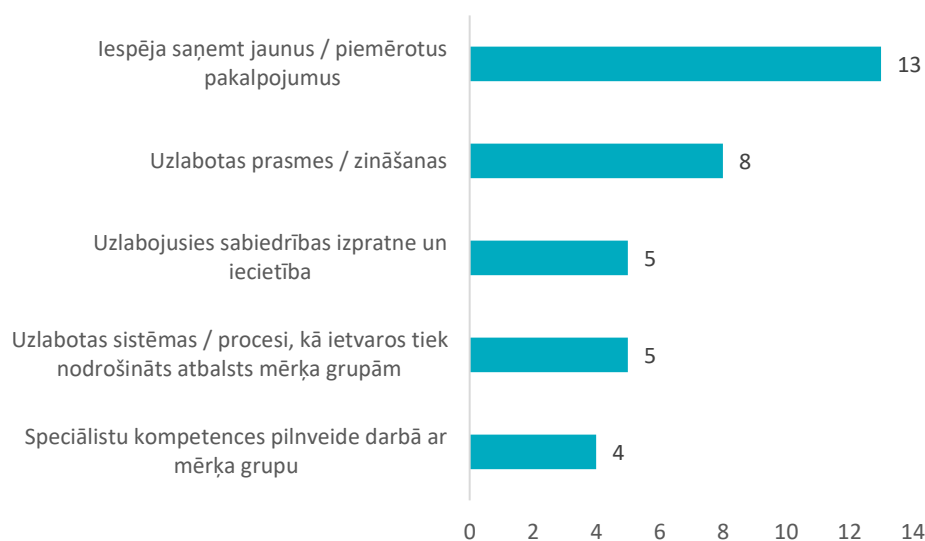
Nozīmīgs uzlabojums ir bijusi DI (9.2.2. SAM) ietvaros īstenotā sociālo pakalpojumu attīstība, izveidojot un / vai labiekārtojot vairāk kā tūkstotis vietu bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Pakalpojumu un infrastruktūras attīstība ir ļāvusi līdz 32,3%⁸⁶ palielināt ārpus institūcijas dzīvojošo pilngadīgo personu ar garīga rakstura traucējumiem īpatsvaru, kurām ir pieejami sabiedrībā balstīti pakalpojumi. Salīdzinot ar sākotnējo vērtību 2012. gadā, kas bija 20%, īpatsvars ir palielinājies par 61,5%⁸⁷.

⁸⁷ Ministru kabineta 2015. gada 4. februāra rīkojums Nr. 62 "Par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.–2020.gada plānošanas perioda darbības programmu "Izaugsme un nodarbinātība"". [<saite>](#)

Vienlaikus 9.1.4 SAM ietvaros atbalsts motivācijas programmā⁸⁸ ir ticis sniegts personām, kurām nav bijuši personas apliecinājoši dokumenti un kuras attiecīgi līdz šim nav varējuši saņemt sev pienākošos pakalpojumus. Tāpat motivācijas programmas aktivitāšu rezultātā ir tikušas atrisinātas citas problēmas, kas nav tieši saistītas ar īstenotajām aktivitātēm, piemēram, atgūtas aizgādības tiesības par bērniem. Arī šāda veida uzlabojumi cilvēku situācijās veicina tālākas iespējas saņemt nepieciešamos pakalpojumus un potenciāli veicināt sekmīgāku iesaisti gan sabiedrībā, gan nodarbinātībā.

ES fondu finansējuma saņēmēji aptaujas anketā kā galvenos dalībnieku ieguvumus norādīja – iespēju saņemt jaunus un dalībnieku vajadzībām piemērotus pakalpojumus un uzlabotas projektu dalībnieku prasmes un zināšanas (Attēls 10).

ATTĒLS 10. ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR PROJEKTA DALĪBNIKU IEGUVUMIEM (N=14)

Avots: SIA "Civitta Latvija" veiktā aptauja ES fonda finansējuma saņēmējiem (9.1.4. SAM, 9.2.2. SAM)

ES fonda finansējuma saņēmēji un mērķa grupas pārstāvji intervijās norādīja, ka papildu nozīmīgs labuma guvējs ir bijušas ne tikai pašas personas, bet arī viņu ģimenes, jo atbalsta pasākumi ir ļāvuši saglabāt darbu un kopumā uzlabot ģimenes labklājību.

Saistībā ar integrāciju sabiedrībā situācijas uzlabošanas netiešā veidā veicinājušas arī īstenotās kampaņas un sarunas / diskusijas ar iedzīvotājiem kopienās (detalizētāks apraksts šīs apakšnodaļas sadaļā "Nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi" – Šķērslis: pastāvošie aizspriedumi un diskriminācija). Kampaņas kopā ar cita veida aktivitātēm, piemēram, izglītošanas un mācību aktivitātēm, var būt efektīvi pasākumi⁸⁹, lai veicinātu iekļaujošākas sabiedrības veidošanos. Tas savukārt var pozitīvi ietekmēt nelabvēlīgā situācijā esošo personu iespējas integrēties sabiedrībā.

Kā papildu ieguvumu ilgtermiņā, kas potenciāli var uzlabot augstāk minēto iedzīvotāju grupu situāciju, var minēt aktivitātes, kas ir bijušas vērstas uz sociālās jomas kapacitātes veicināšanu. Piemēram, ir nodrošinātas apmācības speciālistiem, kas ikdienā strādā ar šīm personām, ir izstrādāti metodiskie materiāli darbam ar dažādām iedzīvotāju grupām, piemēram, pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem, tāpat ir veikti sistemātiski uzlabojumi, piemēram, ieviešot funkcionēšanas novērtēšanas sistēmu, profesionālās rehabilitācijas programmas, kas var veicināt mērķtiecīgāka atbalsta nodrošināšanu.

⁸⁸ Motivācijas programma iekļauj tādu atbalsta pasākumu nodrošināšanu, piemēram, kā speciālistu konsultācijas, atbalsta grupas, informatīvi izglītojoši pasākumi, pašpalīdzības grupas, motivācijas celšanas konsultācijas un citi pasākumi. [<saite>](#)

⁸⁹ Fisher, K.,R., Purcal, C. (2016). Policies to change attitudes to people with disabilities. [<saite>](#)

Nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi

Izvērtējuma jautājums: Vai ir novērsti nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautām personām ieguldījumu prioritātes 9.1., 9.2. un 9.3. projektu īstenošanas rezultātā? Kāda ir pasākumu ietekme uz sociālās atstumtības riskam pakļautajām grupām?

Sociālās jomas ietvaros īstenotie pasākumi ietver visas DP ieguldījumu prioritātes. Tādējādi sociālās jomas ietvaros tiek īstenotas darbības visu uz sociālo jomu attiecināmo DP definēto šķēršļu mazināšanai. Atbilstoši DP definētie šķēršļi sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautām personām ieguldījumu prioritātēm ir sekojoši:

- augsts bezdarba līmenis, nepietiekamas/neatbilstošas prasmes;
- pastāvošie aizspriedumi un diskriminācija;
- nepietiekama pakalpojumu pieejamība un kvalitāte.

Šķērslis: augsts bezdarba līmenis, nepietiekamas / neatbilstošas prasmes

Pasākumi un darbības, kas tiešā veidā vērstas uz šķēršļu, kas saistīti ar augstu bezdarbu un nepietiekamām jeb neatbilstošām prasmēm, ir risināti nodarbinātības veicināšanas pasākumu ietvaros (9.1.1. SAM) un integrācijas sabiedrībā veicināšanas pasākumu ietvaros (9.1.4. SAM).

Nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) aktivitātes sniedza **ieguldījumu bezdarba līmeņa samazināšanai un prasmju uzlabošanai**, nodrošinot tādus atbalsta pasākumus, kā atbalsts subsidēto darba vietu izveidei un uzturēšanai, darbam nepieciešamo iemaņu apguve, profesionālās piemērotības noteikšana, konsultācijas, motivācijas programmas tām sabiedrības grupām, kurām ir grūtības iekļauties darba tirgū, piemēram, ilgstošajiem bezdarbniekiem. Atbilstoši NVA datiem ir samazinājies arī ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars, kas reģistrēti NVA – 2015. gada beigās ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars bija 29,7%, savukārt 2022. gada beigās – 19,2%⁹⁰. Tāpat atsevišķs pasākums ir bijis vērsts tieši uz ilgstošo bezdarbnieku iesaisti nodarbinātībā, kas attiecīgi nav bijuši nodarbināti vismaz vienu gadu, paredzot mērķētas aktivitātes, lai veicinātu arī šīs mērķa grupas iesaisti nodarbinātībā (papildu informācija par efektivitāti ilgstošo bezdarbnieku iekļaušanai darba tirgū ir šīs apakšnodalās sadaļā “Efektivitāte”). Intervijās ES fonda finansējuma saņēmēji norādīja, ka šķēršļi tika mazināti, nodrošinot jaunus pakalpojumus / atbalsta veidus sociāli mazāk aizsargātām personām, tai skaitā atbalsta sniegšanu situācijās, kur pastāv citi iemesli, kāpēc persona nevar pilnvērtīgi iesaistīties darba tirgū, piemēram, personām ar atkarību problēmām tika dota iespēja piedalīties Minesotas programmā.

Sociālās uzņēmējdarbības attīstības (9.1.1. SAM) ietvaros šķēršļi ir mazināti pastarpināti. Attiecīgi ir atbalstīti sociālie uzņēmumi, kas nodrošinājuši darba integrāciju, nodarbinot personas, kuras ir pakļautas sociālās atstumtības riskam, piemēram, personas ar invaliditāti. Tādējādi tika veicināta darba devēju interese nodarbināt diskriminācijas riskiem pakļautās personas. Veicināta arī darba devēju izpratne par šādu personu integrāciju darbā. Līdzīgi arī subsidēto darba vietu bezdarbniekiem (9.1.1. SAM) ietvaros darba devēju interese pieņemt darbā personas ar invaliditāti.

Sabiedrības integrācijas (9.1.4. SAM) pasākumu ietvaros identificētie ar bezdarbu un nepietiekamām prasmēm saistītie šķēršļi ir mazināti, tiešā veidā sniedzot atbalstu personām, kuras ir pakļautas diskriminācijas riskiem, piemēram, 9.1.4.1. pasākuma ietvaros 124 personas ar garīga rakstura traucējumiem ir tikušas iesaistītas prasmju apmācību programmu apgūvē (mācības pabeigušas 114 personas), 45 personas ar smagu invaliditāti tikušas iesaistītas profesionālās rehabilitācijas programmu apgūvē (mācības pabeigušas 36 personas), kopā 359 personas ar smagu invaliditāti vai garīga rakstura traucējumiem ir saņēmušas profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojumu, lai iesaistītos atbilstošā profesionālās rehabilitācijas vai prasmju apmācības programmā, kas sekmē personu iesaisti nodarbinātībā.

⁹⁰ NVA. Bezdarba statistika. [<saite>](#)

Šķērslis: pastāvošie aizspriedumi un diskriminācija

Darbības, kas sekmē ar pastāvošiem aizspriedumiem un diskrimināciju saistīto šķēršļu mazināšanu galvenokārt ir identificējamās nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) īstenoto aktivitāšu ietvaros. Piemēram, sniegtais atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai ne tikai ir veicinājis darba devēju interesi nodarbināt diskriminācijas riskam pakļautās personas, bet arī mazinājis pastāvošos aizspriedumus un diskrimināciju.

Kā norādīja jomas eksperti un ES fonda finansējuma saņēmējs – nozīmīgs darbs sociālās uzņēmējdarbības ietvaros ir ieguldīts arī **sabiedrības izglītošanā**, kā rezultātā tiek mazināti pastāvošie aizspriedumi un diskriminācijas riski, jo īpaši saistībā ar iespējām nodarbināt dažādas personu grupas. Tas attiecas gan uz pasākumiem, kuru ietvaros ir sniegts atbalsts sociālajiem uzņēmumiem, gan uz citiem sabiedrības izpratnes veicināšanas pasākumiem, piemēram, semināriem un konsultācijām, kas tai skaitā ir bijušas vērstas arī uz darba devēju izpratnes pilnveidi. Integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) ietvaros, lai mazinātu aizspriedumus pret dažādību, ir **organizētas mācības darba devējiem par sociālās iekļaušanas un diskriminācijas novēršanas jautājumiem**, apmācot vairāk kā tūkstoši darba devēju un darbinieku.

Sociālās jomas ietvaros ir veiktas **gan kampaņas, gan pētījumi par sabiedrības attieksmi pret dažādām mērķa grupām**. Integrācijas sabiedrībā veicināšanai (9.1.4. SAM) ir veidota kampaņa "Atvērtība ir vērtība"⁹¹, kas ir bijusi veltīta dažādām mērķa grupām, piemēram, bēgļiem un patvēruma meklētājiem, personām ar invaliditāti. DI (9.2.2. SAM) ietvaros ir organizēta kampaņa "Cilvēks, nevis diagnoze"⁹², ar mērķi veicināt sabiedrības izpratni un skaidrot pastāvošos mītus un stereotipus par personām ar garīga rakstura traucējumiem, lai tādējādi sekmētu sociālās vides attīstību, kas ļauj minētajām personām vieglāk iekļauties sabiedrībā. Intervētie mērķa grupas pārstāvji uzsvēra, ka nozīmīgs aspekts DI ieviešanā ir bijušas arī sarunas ar iedzīvotājiem, skaidrojot sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu, piemēram, grupu māju (dzīvokļu) ieviešanas nepieciešamību, kā arī mazinot stereotipus par personām ar garīga rakstura traucējumiem un ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem.

Uz pozitīvu tendenci norāda arī sabiedrības iecietības paaugstināšanās, attiecīgi, salīdzinot 2018. un 2020. gada SIA "Latvija fakti" veiktā pētījuma datus, par 5% ir pieaudzis to iedzīvotāju skaits, kas pilnībā vai drīzāk atbalsta cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem iekļaušanu sabiedrībā, dzīvi ārpus aprūpes institūcijām, attiecīgi 2020. gadā tā uzskatīja 70% minētā pētījuma aptaujas dalībnieku⁹³. Savukārt 2022. gadā veiktā SKDS pētījumā par iedzīvotāju attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām biežāk respondenti ir norādījuši, ka nevēlētos savā darba kolektīvā (30%) un nevarētu kļūt par tuviem draugiem (23%) ar cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem. Arī intervētie ES fonda finansējuma saņēmēji norādīja, ka kopumā īstenotās aktivitātes pozitīvi ietekmē sabiedrības domas maiņu, tomēr ir nepieciešams to mērķtiecīgi turpināt, sasniedzot pēc iespējas daudzveidīgāku sabiedrības loku.

"Līdz šim īstenotās kampaņas ir labas, taču nerasniedz tos cilvēkus, kas nav gatavi sadzirdēt un akceptēt šo sabiedrības daļu" (ES fonda finansējuma saņēmējs, 9.2.2._SAM_2)

Sabiedrības domas pētījumi par attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām ir ne tikai ļāvuši identificēt aktuālākos problēmjautājumus, kam nepieciešams vērst papildu uzmanību, bet arī ļāvuši sekot līdzi pastarpinātai visa 9.PV rezultātu sasniegšanai, ņemot vērā, ka tā mērķis ir veicināt sociālo iekļaušanu.

Šķērslis: nepietiekama pakalpojumu pieejamība

Nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros šķērslis ir mazināts, **nodrošinot jaunus pakalpojumus / atbalsta veidus sociāli mazāk aizsargātām personām, tai skaitā sniedzot**

⁹¹ SIF (2021). Informatīvā kampaņa "Atvērtība ir vērtība". [<saite>](#) 2018.-2022. gadu periodā organizētas piecas kampaņas

⁹² LM (2021). Cilvēks, nevis diagnoze. [<saite>](#) 2018-2022. gadu periodā organizētas trīs kampaņas, un tās tiek turpinātas organizēt arī nākamā plānošanas 2021-2027. gadu perioda ietvaros.

⁹³ SIA "Latvijas fakti" (2022). Iedzīvotāju informētība un izpratne par deinstitucionalizācijas procesu. Sabiedriskās domas izvērtējums [<saite>](#)

atbalstu situācijās, kurās pastāv citi iemesli, kāpēc persona nevar pilnvērtīgi iesaistīties darba tirgū, piemēram, personām ar atkarību problēmām dodot iespēju piedalīties Minesotas programmā.

Sociālo uzņēmumu attīstības (9.1.1. SAM) rezultātā sekmēta pakalpojumu pieejamība. Sociālie uzņēmumi nereti **sniedz tādus pakalpojumus, ko nenodrošina citi uzņēmumi, un kas ir mērķēti diskriminācijas riskam pakļautajām personām**, piemēram, personām ar invaliditāti⁹⁴. Tādā veidā tiek nodrošināta plašāka sociālo pakalpojumu pieejamība arī reģionos.

Pakalpojumu pieejamība ir sekmēta arī integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) ietvaros. Atbalsts ir sniegts dažādām diskriminācijas riskam pakļautām mērķa grupām, piemēram, pasākuma ietvaros 1 794 patvēruma meklētājiem un personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu ir ticis nodrošināts sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojums, tāpat atbalsts ir ticis sniegts Ukrainas civiliedzīvotājiem, tādā **veidā veicinot diskriminācijas riskam pakļauto personu izpratni par viņu iespējām saņemt pakalpojumus, kā arī iesaistīties darba tirgū**. Ir stiprināta sociālās sistēmas kapacitāte, pētot ārvalstu pieredzi dažādu atbalsta instrumentu ieviešanā. Pasākumu ietvaros ir **pilotēta jaunu pakalpojumu ieviešana**, piemēram, izstrādātas un testētas jaunas, kā arī pilnveidotas jau esošas metodikas invaliditātes bērniem noteikšanai (9.1.4.3. pasākums), kā arī tika izstrādātas **jaunas funkcionēšanas novērtēšanas sistēmas** (9.1.4.2. pasākums).

Sociālās jomas kapacitātes stiprināšana (9.2.1. SAM) ir nodrošinājusi **speciālistu profesionālo sagatavotību** darbam ar diskriminācijas riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām. Ir uzlabotas sociālās aizsardzības jomā nodarbināto speciālistu prasmes un zināšanas, lai spētu nodrošināt kvalitatīvus pakalpojumus, ņemot vērā, ka šo speciālistu ikdienā biežāk jāstrādā tieši ar sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautajām personām. Risks tiešā veidā ir mazināts, **sniedzot konsultatīvu atbalstu ģimenēm un bērniem ar saskarsmes grūtībām un uzvedības traucējumiem**. Ir nodrošināts **regulārs izvērtējums par iedzīvotāju situāciju nabadzības un sociālās atstumtības kontekstā**⁹⁵, kas ļauj izvērtēt, kādus instrumentus kopumā ir nepieciešams attīstīt un izveidot, lai uzlabotu situāciju.

DI (9.2.2. SAM) darbības ir tiešā veidā mērķētas uz sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu pieejamības veicināšanu, **veidojot jaunus, sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus mazāk aizsargātajām grupām**, piemēram, ģimenēm, kurās ir bērni ar funkcionāliem traucējumiem, personām ar garīga rakstura traucējumiem. Ir attīstīti grupu mājas (dzīvokļu) pakalpojumi, specializētās darbnīcas, dienas aprūpes centri, atelpas brīža un sociālās aprūpes pakalpojumi, sociālās rehabilitācijas pakalpojumi un ģimeniskai videi pietuvināti pakalpojumi. Ņemot vērā, ka pakalpojumi tiek veidoti, izvērtējot katras personas vajadzības, tas lielā mērā sekmē personu iespējas apgūt jaunas prasmes, iesaistīties izglītības procesos, kā arī veicina iespējas savu spēju robežās iesaistīties nodarbinātībā un integrēties sabiedrībā.

Infrastruktūras attīstības (9.3.1. SAM) ietvaros ir izveidoti **jauni infrastruktūras objekti, uzlabots un pielāgots jau esošais infrastruktūras fonds**, nodrošinot sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu pieejamību Latvijas reģionos⁹⁶. Kopumā izvērtējuma veikšanas brīdī ir izveidotas vai uzlabotas 935 vietas sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kas ir 38% no plānotajām 2 473 vietām⁹⁷ un 105 vietas bērnu aprūpei ģimeniskā vidē, kas ir 80% no plānotajām 132 vietām⁹⁸. Vienlaikus uzlabojumi ir veidojuši pozitīvu ietekmi attiecībā uz ISAC esošo bērnu skaitu, kas kopš 2012. gada ir samazinājies par 1,2 tūkstošiem. Attiecīgi 2022. gadā ISAC esošo bērnu skaits bija 527 bērni.

Sociālās jomas ietvaros aktivitātes ir vērstas uz visu DP definēto nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļu mazināšanu sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautajām personām. Īstenotie pasākumi ir bijuši vērsti gan uz nodarbinātības jautājumu risināšanu, īstenojot aktivitātes, kas mērķētas uz iesaistes nodarbinātībā paaugstināšanu, nodarbinātībai

⁹⁴ Piemēram, SIA "Atbalsta centrs "Citāds Es"" sociālās uzņēmējdarbības ietvaros sniedz pakalpojumus bērniem ar invaliditāti.

⁹⁵ LM (2022). Iekļaujoša darba tirgus un nabadzības risku pētījumi un monitorings. [<saite>](#)

⁹⁶ Piemēram, Smiltenes novadā tiek pārbūvēta ēka, lai izveidotu daudzfunkcionāla sociālo pakalpojumu centru un grupu dzīvokļu ēku. [<saite>](#)

⁹⁷ Atbilstoši iznākuma rādītājam i.9.3.1.b., skatīt pielikumā "SAM analīze"

⁹⁸ Atbilstoši iznākuma rādītājam i.9.3.1.a., skatīt pielikumā "SAM analīze"

nepieciešamo prasmju attīstīšanu un diskriminācijas, aizspriedumu mazināšanu. Ieviestās aktivitātes ir bijušas vērstas uz sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautām personām pieejamo pakalpojumu klāsta palielināšanu un vispārējās pieejamības veicināšanu. Tāpat virkne aktivitāšu ir bijušas mērķētas uz sniegto pakalpojumu kvalitātes celšanu, piemēram, sekmējot sociālajā aizsardzības jomā strādājošo speciālistu kvalifikācijas celšanu. Visi īstenotie pasākumi ir veicinājuši nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļu mazināšanu sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautām personām.

Analizējot pakalpojumu attīstību, kas veikta ar valsts budžeta līdzekļiem, kā arī apkopojot izvērtējuma laikā veikto nozaru ekspertu un projektu īstenotāju interviju laikā sniegtos viedokļus, secināms, ka iepriekš minētā būtiskā pakalpojumu attīstība, tostarp jaunu pakalpojumu ieviešana, nebūtu bijusi iespējama bez 9.PV ietvaros sniegtā ES fondu atbalsta, jo tas ir bijis galvenais un nereti vienīgais finansējuma avots, kas ļāvis mazināt identificētos pakalpojumu pieejamības šķēršļus.

Efektivitāte, lietderība, ietekme un ilgtspēja

Izvērtējuma jautājums: Kāda ir ieguldījumu prioritātes 9.1., 9.2. un 9.3. projektu īstenošanas efektivitāte, lietderība un ietekme, ņemot vērā šo projektu mērķus un tajos atbalstītās darbības?

EFEKTIVITĀTE

Sociālajā jomas pasākumu ietvaros ir plānots 21 iznākuma rādītājs un 10 rezultāta rādītāji. (Detalizēts iznākuma un rezultāta rādītāju uzskaitījums pieejams pielikumā "SAM analīze"). Kopumā no 21 iznākuma rādītāja izvērtējuma veikšanas brīdī ir sasniegti vai pārsniegti 13 rādītāji. Savukārt vidējā iznākuma rādītāju⁹⁹ izpilde ir 93%¹⁰⁰. Augsts iznākuma rādītāja izpildes līmenis ir virzieniem "Atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām" (vidējā izpilde 103%) un "Jomas kapacitātes stiprināšana" (vidējā izpilde 94%) (**Error! Reference source not found.**).

No 10 rezultāta rādītājiem sasniegti vai pārsniegti ir septiņi rādītāji, un vidējā rezultāta rādītāju izpilde ir 118%¹⁰¹. Augsts rezultāta rādītāja izpildes līmenis ir virzieniem "Atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām" (vidējā izpilde 136%) un "Pakalpojumu pieejamības uzlabošana" (vidējā izpilde 123%).

TABULA 2. SOCIĀLĀS JOMAS IZNĀKUMA UN REZULTĀTA RĀDĪTĀJU RAKSTUROJUMS

INTERVENES VIRZIENS	IZNĀKUMA RĀDĪTĀJA IZPILDES LĪMENIS	REZULTĀTA RĀDĪTĀJA IZPILDES LĪMENIS
Kopā	Augsts (vidējā izpilde 93%)	Augsts (vidējā izpilde 118%)
Atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām	Augsts (vidējā izpilde 103%) ¹⁰² Sasniegti 8 no 11 ¹⁰³ rādītājiem	Augsts (vidējā izpilde 136%) ¹⁰⁴ Sasniegti 5 no 6 rādītājiem
Jomas kapacitātes stiprināšana	Augsts (vidējā izpilde 94%) ¹⁰⁵ Sasniegti 5 no 7 ¹⁰⁶ rādītājiem	Vidējs (vidējā izpilde 84%) Sasniegti 2 no 3 rādītājiem
Pakalpojumu pieejamības uzlabošana	Zems (izpilde 59%) Nav sasniegts neviens no 3 rādītājiem ¹⁰⁷	Augsts (izpilde 123%) Sasniegts rādītājs

⁹⁹ Vidējās izpildes aprēķinā iekļauti tie rādītāji, kas izvērtējuma veikšanas brīdī ir bijuši pieejami un norāda uz 9.PV projektos iesaistīto personu vai sniegto atbalsta pasākumu skaitu, attiecīgi vērtējumā netiek iekļauti tādi rādītāji, kas ir vienreizēji, piemēram, īstenoto kampanju skaits.

¹⁰⁰ Vidējā izpildē netiek skaitīti šādi rādītāji: i.9.1.4.b; i.9.2.1.e; i.9.2.1.f; i.9.2.2.e; i.9.2.2.f; i.9.2.2.g; i.9.3.1.c

¹⁰¹ Vidējā izpildē netiek skaitīts rādītājs r.9.2.2.c

¹⁰² Vidējā izpildē netiek skaitīti rādītāji: i.9.1.4.b; i.9.2.2.e; i.9.2.2.f; i.9.2.2.g.

¹⁰³ Iznākuma rādītājs i.9.1.4.b būs pieejams pēc projekta īstenošanas beigām

¹⁰⁴ Vidējā izpildē netiek skaitīti rādītāji: r.9.2.2.c

¹⁰⁵ Vidējā izpildē netiek skaitīti rādītāji: i.9.2.1.e; i.9.2.1.f.

¹⁰⁶ Iznākuma rādītājs i.9.2.1.f būs pieejams pēc projekta īstenošanas beigām.

¹⁰⁷ Iznākuma rādītājs i.9.3.1.c būs pieejams pēc projekta īstenošanas beigām.

Abu rādītāju izpilde visos intervences virzienos norāda uz sociālās jomas ieviesto pasākumu kopējo efektivitāti un lietderību, ņemot vērā, ka ir izdevies sasniegt 93% vidējo izpildi iznākuma rādītāja ietvaros un 118% vidējo izpildi rezultāta rādītāja ietvaros. Vienlaikus, jāņem vērā, ka ne visi 9.PV projekti ir pabeigti, kā arī virkne iznākuma un rezultāta rādītāju tiek uzskaitīti tikai pēc projektu pabeigšanas (noslēguma maksājuma pieprasījuma apstiprināšanas no CFLA puses). Saistībā ar tiem rādītājiem, kas izvērtējuma veikšanas brīdī nav sasniegti, no ESF fonda finansējuma saņēmēju un CFLA netiek konstatēti būtiski riski, lai rādītāji netiktu sasniegti vismaz 65% apmērā.

ATBALSTS NELABVĒLĪGĀ SITUĀCIJĀ ESOŠĀM PERSONU GRUPĀM

Atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām ir ticis sniegts nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM), integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) un DI (9.2.2. SAM) ietvaros, kā arī atsevišķas aktivitātes ir īstenotas sociālās jomas kapacitātes stiprināšanai (9.2.1. SAM).

Nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros 35,5 tūkstošiem bezdarbnieku, tai skaitā ilgstošajiem bezdarbniekiem, nodrošināta pieejamība **individuālajām un grupu konsultācijām, piemērotiem atbalsta pasākumiem profesionālās piemērotības noteikšanai un attiecīgu prasmju pilnveidošanai**, kā arī sniegts atbalsts tādu faktoru mazināšanai, kas kavē veiksmīgu iesaisti nodarbinātībā, piemēram, nodrošināts atbalsts 1,8 tūkstošiem bezdarbnieku ar atkarību problēmām. **Iesaiste nodarbinātībā ir veicināta**, izveidojot 6 tūkstošus subsidēto darba vietu un darba vietās iesaistot 6,2 tūkstošus bezdarbnieku. Ticis sniegts finansiāls atbalsts **darba integrācijas sociālajiem uzņēmumiem**, veicinot diskriminācijas riskam pakļauto personu iesaisti nodarbinātībā un tām atbilstošu pakalpojumu pieejamību. Vienlaikus ir attīstīta sociālā uzņēmējdarbība, kur ESF ietvaros ir atbalstīti 202 uzņēmumi.

Integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) aktivitātes ir sekmējušas mazāk aizsargāto un diskriminācijas riskam pakļauto personu iesaisti nodarbinātībā, **stiprinot šo personu zināšanas un prasmes, kā arī risinot tos faktorus, kas kavē viņu iesaisti nodarbinātībā**, piemēram, personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu nodrošinot sociālā mentora pakalpojumu, kas palīdz risināt jautājumus ar dzīvesvietas atrašanu, un sadarbību ar NVA darba meklēšanas procesā.

DI (9.2.2. SAM) aktivitātes ir bijušas vērstas uz sociālās aizsardzības pakalpojumu pieejamības uzlabošanu, kā rezultātā ir **izveidotas vairāk nekā 900 jaunas vietas sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem**, nodrošinot to pieejamība visos Latvijas reģionos, ņemot vērā, ka daļa pakalpojumu, piemēram, dienas centru aktivitātes, mērķa grupām tikuši nodrošināti bez maksas. Lai veicinātu pakalpojumu plašāku pieejamību, 2018. gadā¹⁰⁸ tika izveidots 9.2.2.3. pasākums, kura ietvaros **sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus** bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, šo personu vecākiem, aizbildņiem vai audžuģimenēm, kā arī pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem **varēja nodrošināt arī NVO**, ņemot vērā, ka DI procesā nepiedalījās pilnīgi visas pašvaldības. Tādējādi veicinot, ka ESF ietvaros atbalsts ir ticis nodrošināts 4,1 tūkstotim bērnu ar funkcionāliem traucējumiem un 1,4 tūkstošiem personu ar garīga rakstura traucējumiem.

Lai gan sociālās jomas kapacitātes stiprināšanas (9.2.1. SAM) aktivitātes galvenokārt ir vērstas uz atbalstu jomas speciālistiem, tomēr aktivitāšu ietvaros ir nodrošināts arī tiešais **konsultatīvais atbalsts ģimenēm, kurās ir bērni ar saskarsmes grūtībām un uzvedības traucējumiem** – 9.2.1.3. pasākuma ietvaros ir dota iespēja saņemt jaunus, kvalitatīvus konsultatīvos pakalpojumus, kas pasākuma īstenošanas periodā ir bijuši bez maksas. Atbalsta ietvaros sniegtie pakalpojumi ir **veicinājuši ne tikai individuālu ģimeņu situāciju uzlabojumus, bet arī izpratnes veicināšanu par sociālajiem pakalpojumiem un iespējām tos saņemt pašvaldībās**.

¹⁰⁸ Ministru kabineta 2018. gada 22. maija noteikumi Nr. 291 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.2. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.3. pasākuma "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšana" īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

Attiecībā uz DI (9.2.2. SAM) ieviešanas efektivitāti norāda tas, ka tā rezultātā ir bijuši vairāki neplānoti ieguvumi, piemēram, ir **veicināta NVO attīstība, sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanā ir iesaistītas jaunas NVO**. Pakalpojumu pieejamība ir veicinājusi arī savstarpēju atbalsta izveidošanos vecāku starpā, kuriem ir bērni ar funkcionāliem traucējumiem, vecākiem kļūstot par resursu viens otram. Iesaiste dažādās DI (9.2.2. SAM) projektu aktivitātēs ir sekmējusi jaunu produktu izveidi, kuru izgatavošanā piedalās arī iedzīvotāji ar garīga rakstura vai funkcionāliem traucējumiem. Iesaiste praktiskās aktivitātēs sekmē šo personu prasmju pilnveidi.

KONTRFAKTUĀLĀS ANALĪZES REZULTĀTI

Izvērtējuma ietvaros, lai novērtētu 9.PV efektivitāti, tika veikta kontrfaktuālā analīze par ESF projekta Nr. 9.1.1.2/15/I/001 "Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem" rezultātiem. Kontrfaktuālās analīzes ietvaros noteiktā intervences grupa bija minētā projekta dalībnieki – ilgstošie bezdarbnieki –, un kontroles grupa NVA reģistrā esošie ilgstošie bezdarbnieki, kuri nebija saņēmuši atbalstu minētā projekta ietvaros.

Iegūtie rezultāti norāda uz projekta efektivitāti. Daļība projektā ir paaugstinājusi ilgstošo bezdarbnieku nodarbinātības iespējas (Tabula 3). Augstāks īpatsvars ilgstošajiem bezdarbniekiem intervences grupā ir gandrīz visās faktoru grupās. Vislielākais īpatsvars intervences grupā ir ilgstošajiem bezdarbniekiem Rīgā (13 procentpunktu atšķirība), personām ar augstāko izglītību (13 procentpunktu atšķirība) un ar zemāku izglītību par pamatizglītību (5 procentpunktu atšķirība). Zemāks īpatsvars intervences grupā, salīdzinot ar kontroles grupu, ir to ilgstošo bezdarbnieku vidū, kuri ir ar invaliditāti (4 procentpunktu atšķirība), un kuri dzīvo Latgales reģionā (6 procentpunktu atšķirība), kā arī ir ar citu tautību, kas nav latviešu vai krievu tautība (2 procentpunktu atšķirība).

TABULA 3. KONTRFAKTUĀLĀ ANALĪZE: DALĪBAS NODARBINĀTĪBĀ ĪPATSVARIS INTERVENČES UN KONTROLES GRUPĀS

MAINĪGAIS	INTERVENČES GRUPA		KONTROLES GRUPA	
	Skaits	Īpatsvars	Skaits	Īpatsvars
Ilgstošais bezdarbnieks, kurš iekārtojies darbā	4 560	24%*	36 150	22%*
Dzimums				
Vīrieši	1 610	21%*	13 949	19%*
Sievietes	2 950	26%*	22 201	24%*
Invaliditāte	561	18%*	3 464	22%*
Dzīvesvieta				
Zemgale	524	24%*	4 248	21%*
Kurzeme	814	26%*	5 301	23%*
Vidzeme	617	29%*	4 452	26%*
Latgale	1 585	19%*	10 245	25%*
Rīga	1 020	32%*	11 904	19%*
Izglītības pakāpe				
Zemāka par pamatizglītību	127	18%*	879	13%*
Pamatizglītība	878	21%*	5 696	19%*
Vispārējā vidēja izglītība	1 086	22%*	8 809	21%*
Profesionālā izglītība	1 810	24%*	12 901	23%*
Augstākā izglītība	659	38%*	7 865	25%*
Tautība				

Latviešu tautības pārstāvis	2 579	26%*	21 639	23%*
Krievu tautības pārstāvis	1 379	22%*	9 364	20%*
Citas tautības pārstāvis	602	21%	5 147	22%

Avots: NVA BURVIS dati, SIA "Civitta Latvija" aprēķini

*Statistiski nozīmīgs pie p vērtības 0,05, atbilstoši regresijas modeļiem (detalizētāka informācija pieejama pielikumā "Kontrfaktuālā analīze")

No visiem ilgstošajiem bezdarbniekiem, tai skaitā, ja persona bezdarbnieka statusu analizētajā laika periodā ieguva vairākas reizes, aptuveni 10% saņēma atbalstu analizētā projekta ietvaros. Projektā īstenotie atbalsta pasākumi ir bijuši efektīvi un palīdzējuši ilgstošajiem bezdarbniekiem iesaistīties nodarbinātībā, uz ko norāda statistiski nozīmīga un pozitīva korelācija starp atbalstu saņēmušajiem ilgstošajiem bezdarbniekiem un iekārtošanos darbā. Vērtējot efektivitāti dažādās ilgstošo bezdarbnieku grupās, vienlīdz labi tās ir palīdzējušas iesaistīties darba tirgū gan vīriešiem, gan sievietēm. Analizētā projekta aktivitātes mazāk efektīvas ir bijušas cilvēkiem ar invaliditāti, attiecīgi citi atbalsta veidi ārpus projekta, kas ir bijuši sniegti ilgstošajiem bezdarbniekiem ar invaliditāti, ir bijuši efektīvāki.

Projekta aktivitātes ir bijušas efektīvas Rīgas, Kurzemes, Vidzemes un Zemgales plānošanas reģionos, veicinot ilgstošo bezdarbnieku iesaisti darba tirgū. Mazāk efektīvas projekta aktivitātes ir bijušas Latgales plānošanas reģionā, kas būtu skaidrojams ar sarežģīto ekonomisko situāciju Latgales plānošanas reģionā – augsts bezdarba līmenis, neatbilstošs brīvo darba vietu skaits, kā arī mazāka vidējā darba samaksa, salīdzinot ar pārējiem reģioniem¹⁰⁹.

Vērtējot pēc etniskās piederības, projekta aktivitātes efektīvākas ir bijušas ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuru tautība ir latviešu vai krievu, uz ko norādīja statistiski nozīmīga un pozitīva korelācija starp iepriekš minētajām tautībām un iekārtošanos darbā. Citu tautību vidū statistiski nozīmīga korelācija nebija vērojama.

Projekta aktivitātes efektīvas ir bijušas arī visu izglītības pakāpju ietvaros, augsta ietekme ir bijusi tiem ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuriem ir augstākās izglītības līmenis. Papildus jāpiemin, ka pozitīvs, bet zemāks rādītājs kā ilgstošajiem bezdarbniekiem ar augstāko izglītību, ir bijis to intervences grupas pārstāvju vidū, kuru izglītība ir bijusi zemāka par pamatzglītību. Tādējādi nodarbinātībā tikušas iesaistītas tās iedzīvotāju grupas, kas ir pakļautas nabadzības riskam.

Vērtējot analizētā projekta īstenoto aktivitāšu efektivitāti, var secināt, ka konsultācijas, veselības pārbaudes un atbalsts cilvēkiem ar atkarību problēmām ir bijuši efektīvi pasākumi, savukārt motivācijas programma un piemērotības noteikšanas pasākumu rezultāti nav bijuši tik efektīvi (Tabula 4).

TABULA 4. INTERVENČES GRUPAS IESAISTES NODARBINĀTĪBĀ ĪPATSVARŠ ATKARĪBĀ NO PROJEKTA AKTIVITĀTES VEIDA

MAINĪGAIS	INTERVENČES GRUPA
Projekts kopā	24%*
Konsultācijas	26%*
Veselības pārbaudes	24%*
Piemērotības noteikšanas pakalpojums	17%*
Motivācijas programma	19%*
Atbalsts personām ar atkarību problēmām	33%*

Avots: NVA BURVIS dati, SIA "Civitta Latvija" aprēķini

*Statistiski nozīmīgs pie p vērtības 0,05, atbilstoši regresijas modelim (detalizētāka informācija pieejama pielikumā "Kontrfaktuālā analīze")

¹⁰⁹ NVA (2021). Bezdarba statistika. Saite: <https://www.nva.gov.lv/lv/bezdarba-statistika>

Vērtējot to ilgstošo bezdarbnieku situāciju, kuri analizētajā periodā no 2016. gada līdz 2020. gada jūnijam bija **atraduši darbu un nebija atkārtoti reģistrēti NVA kā ilgstošie bezdarbnieki**, pozitīvi rādītāji ir to personu vidū, kuri bija saņēmuši atbalstu projekta ietvaros. Attiecīgi šo ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars, kuri saņēma atbalstu projekta ietvaros un iesaistījās darba tirgū, ir 23% salīdzinājumā ar tiem, kuri atbalstu projekta ietvaros nesaņēma, bet iesaistījās darba tirgū, kas ir 21%. Savukārt situācijā, kad ilgstošais bezdarbnieks bija atradis darbu, bet pēc laika atkārtoti reģistrēts NVA, atbalstu saņēmušo projekta ietvaros īpatsvars bija lielāks. Attiecīgi to ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars, kuri bija **atraduši darbu, bet dažādu iemeslu dēļ atgriezušies bezdarba situācijā**, un saņēma atbalstu projekta ietvaros, ir 25,5 %, kas ir lielāks nekā tiem ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuri atbalstu projekta ietvaros nebija saņēmuši – 24,9 %. Kopumā atšķirība starp intervences un kontroles grupu ir tikai 1,1 procentpunkts, taču tas norāda gan uz ilgstošo bezdarbnieku grūtībām iekļauties darba tirgū, gan uz to, ka aktivitātes nav bijušas pietiekami efektīvas, lai ilgstošie bezdarbnieki nodarbinātībā noturētos ilgāku laiku.

Vienlaikus var secināt, ka ilgstošie bezdarbnieki ir sarežģīta mērķa grupa, kurai ir nepieciešami mērķtiecīgi atbalsta pasākumi. Uz to norāda kopumā nelielais īpatsvars (22%) ilgstošo bezdarbnieku, kas no 2016. gada janvāra līdz 2020. gada jūnijam bija atraduši darbu. Vērtējot citu pētījumu rezultātus¹¹⁰, var secināt, ka ilgstošo bezdarbnieku iesaiste nodarbinātībā kopumā ir zemāka arī citu atbalsta aktivitāšu ietvaros, piemēram, profesionālā apmācība vai neformālā izglītība, tā ir bijusi robežās 14,7% - 36,4% .

Vērtējot **faktorus, kas ir ietekmējuši īstenoto aktivitāšu efektivitāti**, ir secināms, ka projektu elastība, veicot **izmaiņas īstenotajās darbībās vai plānotajā budžetā atbilstoši faktiskajai situācijai un konstatētajām vajadzībām**, ir sekmējusi projektu ieviešanu. Piemēram, integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) īstenošanas laikā ir veiktas izmaiņas plānotajos pasākumos – ir papildinātas atbalstāmās darbības, pievienojot jaunas novērtēšanas metodes iegādi un darbinieku apmācību (9.1.4.1. pasākums), kā arī ir tikusi pievienota jauna mērķa grupa – Ukrainas civiliedzīvotāji, un palielināts atbalstāmo darbību skaits (9.1.4.4. pasākums), lai reaģētu uz esošo situāciju un sniegtu aktuālajai situācijai atbilstošu atbalstu.

Arī nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros ir veiktas vairākas izmaiņas, piemēram, projekts Nr. 9.1.1.2/15/I/001 “Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem” tika pabeigts 2020. gadā, bet daļa no aktivitātēm tika pārnestas uz ESF projekta Nr. 9.1.1.1/15/I/001 “Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem” aktivitātēm. Līdz ar to ES fonda finansējuma saņēmēji bija pietiekami elastīgi, lai spētu nodrošināt nepieciešamo atbalstu, ņemot vērā mērķa grupu vajadzības, kas cita starpā prasīja arī nozīmīgus administratīvos resursus.

Vēl viens pozitīvs faktors ir **aktivitāšu regulāra izpēte un izvērtēšana**, noskaidrojot atbalsta saņēmēju viedokli un attiecīgi uz to reaģējot, un nepieciešamības gadījumā veicot izmaiņas aktivitāšu īstenošanā. Veiktās gadījuma izpētes ietvaros tika identificēts, ka ESF projekta Nr. 9.2.2.1/15/I/003 “Vidzeme iekļauj” ietvaros ES fonda finansējuma saņēmējs veica izvērtējumus un aptaujas par mērķa grupu viedokli par saņemtajiem pakalpojumiem, lai palīdzētu saprast īstenoto aktivitāšu efektivitāti un izvērtēt, vai ir nepieciešams veikt kādas izmaiņas, tādējādi nodrošinot pēc iespējas noderīgākas atbalsta aktivitātes projekta mērķa grupai.

Nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros saistībā ar NVA īstenotajiem pasākumiem eksperti minēja, ka pasākumu efektivitāti veicināja arī tas, ka darba devējiem bija **iepriekšēja pieredze** subsidēto darbavietu atbalsta aktivitāšu ietvaros no iepriekšējā periodā īstenotiem pasākumiem, līdz ar to arī 2014.-2020. gada plānošanas periodā darba devēju interese iesaistīties bija pietiekama. No izvēlēto investīciju risinājuma viedokļa secināms, ka izvēlēta pieeja, turpinot līdzīga veida atbalsta programmu (saglabājot iepriekšējā plānošanas periodā izmantotos principus), ir bijusi sekmīga un īstenošanā iesaistītajām pusēm nav bijis nepieciešams papildu laiks, lai pielāgotos jaunai pieejai, tādējādi atbalsts mērķa grupas sasniedza ātrāk.

Vienlaikus ES fonda finansējuma saņēmēji intervijās identificēja vairākus **šķēršļus**, kas ir ietekmējuši projektu mērķu un rezultātu sasniegšanu. Tie ir bijuši gan **birokrātiski aspekti**, kas saistīti, piemēram, ar publisko iepirkumu kavēšanas situācijās, kad nav pieejami vajadzīgie pakalpojuma sniedzēji vai tika iesniegti nekvalitatīvi piedāvājumi, kas kopumā kavēja aktivitāšu ieviešanas procesu. **Ierobežota speciālistu**

¹¹⁰ Baltic Institute of Social Science (2022). ES fondu ieguldījumu ilgtspējīgas un kvalitatīvas nodarbinātībā un darbaspēka mobilitātē 2014. – 2020. gada plānošanas periodā lietderības, efektivitātes un ietekmes izvērtējums [<saite>](#)

pieejamība ir veidojusi šķēršļus nodrošināt sociālās un veselības aprūpes pakalpojumus, īpaši attālākās pašvaldībās, ko vairāk izjuta DI (9.2.2. SAM) ES fonda finansējuma saņēmēji. Arī sociālo dienestu ierobežotā kapacitāte ir bijusi nozīmīgs faktors, ņemot vērā, ka DI process lielā mērā balstījās tieši uz sociālo dienestu resursiem. Tāpat arī 9.2.2. SAM pasākumu aktivitāšu īstenošanas rezultātā vairāki projektu mērķa grupas dalībnieki nonāca sociālo dienestu redzeslokā, kas attiecīgi arī palielināja klientu skaitu. Integrācijas sabiedrībā (9.1.4.4. SAM) sekmēšanu ietekmēja NVO trūkums pašvaldībās, attiecīgi, radot grūtības sasniegt sociālajam riskam pakļautās personas, piemēram, bezpajumtniekus. Savukārt, cits piemērs par ESF projektu Nr. 9.1.4.4./16/l/001 "Dažādības veicināšana", kura ietvaros nozīmīgs sadarbības partneris bija NVO, lai nodrošinātu projekta mērķa grupas iesaisti aktivitātēs. Taču viena no problēmām, ar ko saskārās ES fonda finansējuma saņēmējs, bija, ka vairākās pašvaldībās trūkst attiecīgo iedzīvotāju grupu pārstāvošu NVO, tādējādi tika ierobežoti resursi projekta mērķa grupas sasniegšanai.

Papildus šiem šķēršļiem nodarbinātības veicināšanā (9.1.1. SAM), ES fonda finansējuma saņēmējs kā atsevišķu faktoru identificēja mērķa grupu motivāciju piedalīties projektu aktivitātēs. NVA jāreģistrējas arī tām personām, kuras vēlas saņemt sociālos pakalpojumus, taču ne vienmēr ir ieinteresētas iesaistīties nodarbinātībā. Šī situācija radīja zināmus šķēršļus, analizējot NVA projekta ievāros īstenotās aktivitātes un to efektivitāti, jo jau sākotnēji bija zināms, ka atbalsta pasākumiem pieteikušās nemotivētas personas, kuru galvenais iemesls bija bezdarbnieka statusa saņemšana nevis darba atrašana.

Papildu DI (9.2.2. SAM) ES fonda finansējuma saņēmēji kā šķērslis norādīja mērķa grupas izvērtēšanas procesu, skaidrojot, ka tas nav bijis pietiekami kvalitatīvs. Tā rezultātā, piemēram, grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojumu saņēmušās tādas personas, kuras tomēr nav bijušas gatavas patstāvīgai dzīvei. Saistībā ar izvērtēšanas procesu ES fonda finansējuma saņēmēji saredzēja nepilnības situācijā, ka netiek veikta mērķa grupu otrreizēja izvērtēšana pēc projektu ieviešanas beigām, kas ļautu identificēt tos pakalpojumus, kas, piemēram, bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, ir bijuši visnoderīgākie un nepieciešamākie, lai attiecīgi varētu izvērtēt, kurus pakalpojumus ir nepieciešams nodrošināt arī turpmāk. Šķērslis atsevišķos gadījumos bija veidojies arī infrastruktūras (9.3.1. SAM) projektu dēļ, jo mērķa grupas izvērtēšana tika veikta pirms nepieciešamā infrastruktūra bija pieejama, rezultātā līdz pakalpojuma saņemšanai ir bijis jāgaida pārāk ilgs laiks un vajadzība pēc pakalpojuma ir mainījusies.

JOMAS KAPACITĀTES STIPRINĀŠANA

Jomas kapacitāte (9.2.1. SAM) galvenokārt ir tikusi stiprināta, nodrošinot **nepieciešamās zināšanas un prasmes speciālistiem, kas ikdienā strādā ar nabadzības un sociālās atstumtības riskiem pakļautajām personām**. 2,2 tūkstošiem sociālā darba speciālistu tika nodrošinātas mācības un supervīzijas, 6,8 tūkstoši speciālistu ir pilnveidojuši zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, ir izstrādāti metodiskie materiāli sociālajam darbam ar dažādām mērķa grupām, kas pieejami jebkuram speciālistam arī no citām jomām. Tāpat atsevišķas aktivitātes, kas īstenotas integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) ietvaros, arī ir bijušas vērstas uz jomas kapacitātes stiprināšanu, piemēram, ir papildinātas atbalstāmās darbības, pievienojot jaunas novērtēšanas metodes iegādi un darbinieku apmācību¹¹¹ (9.1.4.1. pasākums).

Jomas kapacitātes stiprināšanas (9.2.1. SAM) ietvaros ir bijuši vairāki sākotnēji **neplānoti ieguvumi**, kas kopumā veicinājuši gan pasākumu efektivitāti, gan sasniegto rezultātu ilgtspēju. Īstenoto metodiku mācību rezultātā (9.2.1.1. pasākums) tika mainīta prasība, ka sociālajiem darbiniekiem trīs gadu laikā ir jāveic 72 h profesionālā pilnveide, kas iepriekš bija noteikta 24 h gadā. Pielāgotais stundu apjoms ir atbilstošs metodiku mācību ilgumam. Tāpat neplānots ieguvums, kas nav tieši saistīts ar 9.PV sasniegtajiem rezultātiem, bet jomu kopumā, ir izglītības jomas attīstība, piemēram, vadošās augstskolas sociālā darba jomā izveidoja vadošā sociālā darbinieka izglītības standartu, kas līdz šim praksē nav bijis ieviests. Tāpat pasākumu īstenošanas laikā ir tikušas papildinātas atbalstāmās darbības, attiecīgi nodrošinot pēc iespējas plašāka atbalsta pieejamību.

¹¹¹ Grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 30. jūnija noteikumos Nr. 352 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.1.4. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū" 9.1.4.1. pasākuma "Profesionālā rehabilitācija" īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

Efektivitāte ir sekmēta, **organizējot pētījumus un izvērtējumus**, piemēram, ex-ante un ex-post izvērtējumus, kas ļauj izvērtēt konkrēto projektu aktivitāšu efektivitāti un ietekmi, kā arī identificēt tālāk nepieciešamās darbības. Arī atsevišķu aktivitāšu, piemēram, ģimenes asistenta pakalpojuma izvērtējums¹¹² (9.2.1.1. pasākums), vai regulārs izvērtējums, noskaidrojot arī atbalsta saņēmēju viedokli (9.2.1.3. pasākums), ļauj papildus izvērtēt konkrēto aktivitāšu nozīmi, kā arī izvērtēt to, vai būtu lietderīgi aktivitātes turpināt arī pēc pasākuma īstenošanas perioda beigām.

ES fonda finansējuma saņēmēji minēja **speciālistu trūkumu jomā** kā būtiskāko **šķērslī** veiksmīgai aktivitāšu ieviešanai. Lai nodrošinātu dažādu metodiku izstrādi pakalpojumu īstenošanu mērķa grupām, ES fonda finansējuma saņēmēji saskārās ar grūtībām piesaistīt nepieciešamos speciālistus. Piemēram, ESF projekta Nr. 9.2.1.1/15/l/001 “Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās” pasākuma ietvaros tika organizēti trīs publiskie iepirkumi, lai nodrošinātu metodikas izstrādi, kas kopumā ietekmēja arī pašas aktivitātes izpildi. Tāpat viens no šķēršļiem ir bijuši **birokrātiskie / administratīvie procesi**, kas aizņēma ilgu laiku un kā rezultātā mazinājās arī aktivitāšu efektivitāte, jo rezultāts tiek sasniegts vēlāk nekā plānots. Viens no piemēriem ir vienas vienības metodiku izstrādes process, no vienas puses tas ir ērts risinājums gan ES fonda finansējuma saņēmējam, gan atbalsta saņēmējiem projektu ietvaros, jo mazina maksājumu dokumentu administrēšanu, no otras puses pašas metodikas sagatavošana prasa laika resursus, līdz ar to arī rezultāts ir novēlots.

Attiecībā uz **faktoriem, kas veicinājuši veiksmīgu projektu ieviešanu**, ES fonda finansējuma saņēmēji abos intervences virzienos (atbalsts nelabvēlīgā situācijās esošām personām un jomas kapacitātes stiprināšana) gan intervijās, gan aptaujas anketā tos norādīja līdzīgus (Attēls 11).

ATTĒLS 11. ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR FAKTORIEM, KAS VEICINĀJUŠI PROJEKTU IEVIEŠANU (N=32)

Avots: SIA “Civitta Latvija” veiktā ES fonda finansējuma saņēmēja aptauja (9.1.1. SAM, 9.1.4. SAM, 9.2.1. SAM, 9.2.2. SAM)

Nozīmīgākais faktors, kas veicinājis veiksmīgu projektu ieviešanu, ir **atbilstoša projekta komanda**. ES fonda finansējuma saņēmēji intervijās norādīja uz projekta komandas nozīmi, kam ir bijušas nepieciešamās zināšanas par jomu, līdz ar to arī izpratne par potenciālo projektu dalībnieku vajadzībām. Tas savukārt ir ļāvis veiksmīgāk identificēt projektu mērķa grupu vajadzības un izvērtēt, kādas aktivitātes un kādā formātā ir nepieciešams ieviest. Piemēram, DI (9.2.2. SAM) pamatā ir bijusi mērķa grupas vajadzību izvērtēšana, lai saprastu, kādi ir nepieciešamie pakalpojumi, kas konkrētajā reģionā vai pašvaldībā ir nepieciešami.

¹¹² BISS (2023). Pētījums par ģimenes asistenta pakalpojuma efektivitāti atbalsta nodrošināšanā ģimenēm. Gala ziņojums. [<saite>](#)

Vienlaikus arī **komunikācija ar projektu mērķa grupām** ir bijusi nozīmīga, lai motivētu izmantot projektos ieviestās aktivitātes un pakalpojumus. Īpaši to izceļ DI (9.2.2. SAM) ES fonda finansējuma saņēmēji, uzsverot, ka ir bijis nepieciešams ieguldīt nozīmīgus resursus, lai skaidrotu aktivitāšu nozīmi un kopumā veicinātu iekļaujošāku sabiedrības attieksmi. Lai komunicētu ar personām ar garīga rakstura traucējumiem un viņu ģimenēm, kā arī ar ģimenēm, kurās aug bērni ar funkcionāliem traucējumiem, ir tikuši izmantoti dažādi komunikācijas veidi un kanāli. Piemēram, komunikācijā ar ģimenēm, kurās aug bērni ar funkcionāliem traucējumiem, viens no komunikācijas instrumentiem ir bijis sociālie tīkli, kuru ietvaros jau ir izveidojušās vairākas vecāku grupas, kurās tika nodota informācija par pieejamajiem pakalpojumiem. Savukārt, grupu mājas (dzīvokļa) gadījumā svarīgi ir bijis laicīgi iepazīstināt personas ar garīga rakstura traucējumiem ar plānoto pakalpojumu, rādot to klātienē un ļaujot izvēlēties sev tīkamāko dzīvesvietu, lai motivētu un iedrošinātu personas no institucionālās vides pārcelties uz patstāvīgu dzīvesvietu grupu mājā (dzīvoklī). Vienlaikus ir konstatēti arī negatīvi gadījumi, saskaroties ar personu ar garīga rakstura traucējumiem tuvinieku neieinteresētību un nevēlēšanos, lai šīs personas saņemtu pakalpojumus. Tā pamatā tika minēti dažādi iemesli, piemēram, ģimenes locekļiem tas ir papildu darbs, nogādājot personu līdz pakalpojuma saņemšanas vietai, līdz ar to vieglāk ģimenes locekļiem ir šo personu atstāt mājās. Tāpat ir bijušas situācijas, kur ģimenes locekļi nevēlējās, lai persona pārceļas uz dzīvi grupu mājā (dzīvoklī), jo sociālais pabalsts ir nozīmīgs ģimenes ienākuma avots.

Nozīmīga ir bijusi **sadarbība ar citām organizācijām / iestādēm**, ko izceļ ne tikai ES fonda finansējuma saņēmēji, bet novērtē arī intervētie mērķa grupu pārstāvji, minot, ka viens no pozitīviem faktoriem, kas ir veicinājis kopējo aktivitāšu izpildi un arī tās nozīmi, ir bijis tas, ka aktīvi ir tikuši iesaistīti sadarbības partneri, vērtējot aktuālās vajadzības. Kā rezultātā ir sekmēta pasākuma efektivitāte un ietekme, sniedzot projektu dalībnieku vajadzībām atbilstošu atbalstu. Vienlaikus **ciņu valstu pieredzes izpēti** ir ļāvušas ieviest jaunus vai uzlabot jau esošos pakalpojumus, kā arī iedrošināt speciālistus veidot jaunus pakalpojumus savu pašvaldību ietvaros.

Identificētie **ārējie faktori**, kas ir ietekmējuši projektu īstenošanu, ir Covid-19 ierobežojumi, ATR:

- **Covid-19 ierobežojumu** rezultātā mainījās aktivitāšu formāts, notiekot pārejai uz attālināti organizētām aktivitātēm. No vienas puses šis ir bijis pozitīvs faktors, jo ļāvis projektu dalībniekiem piekļūt aktivitātēm vienkāršāk, attiecīgi nebija jāpatērē tik daudz laika resursu, lai satiktos klātienē. Nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros tas pavēra arī lielākas digitalizācijas iespējas un iespējas iesaistīties nodarbinātībā, strādājot attālināti. No otras puses Covid-19 ierobežojumi ir veidojuši negatīvu ietekmi. Nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros tika identificēti gadījumi, kad personas, kuras iepriekš bija atradušas darbu pasākumu aktivitāšu rezultātā, bija zaudējušas darbu. Savukārt sociālās uzņēmējdarbības jomā Covid-19 sekas ietekmēja sociālo uzņēmēju spējas noturēt statusu, kā rezultātā identificēts neliels skaits sociālo uzņēmumu, kas atteicās no sociālās uzņēmējdarbības statusa. Vienlaikus atšķiras intervēto ES fonda finansējuma saņēmēju viedoklis par attālināti organizētām aktivitātēm, norādot, ka attālināti īstenotas aktivitātes nav tik kvalitatīvas un efektīvas kā klātienē. Tomēr, neskatoties uz sākotnējām Covid-19 ierobežojumu sekām, kopumā ES fonda finansējuma saņēmēji nav jutuši ilgstošas sekas rezultātu sasniegšanas un aktivitāšu īstenošanas līmenī.
- **ATR ietekme** arī ir bijusi gan pozitīva, gan negatīva. ATR prasīja nozīmīgu pašvaldību cilvēkresursu iesaisti, tas mazināja iespējas veltīt uzmanību citiem pasākumiem un atsevišķos gadījumos apgrūtināja pilnvērtīgu komunikāciju starp dažādām iestādēm. Attiecībā uz jomas kapacitātes stiprināšanu (9.2.1. SAM) ATR ietekmēja ģimenes asistenta pakalpojuma aktivitāti, jo lielākā pašvaldībā ekonomiski izdevīgāk šo pakalpojumu ir pirkt kā ārpusvaldības pakalpojumu, kas savukārt samazināja to speciālistu skaitu, kuri iesaistās aktivitātē, radot grūtības sasniegt projektā plānoto rezultātu. No otras puses ATR ir veicinājusi efektīvāku komunikāciju ar pašvaldībām, lai arī tas nav būtiski mainījis speciālistu pieejamību reģionos, tomēr kopumā ir iespēja nodrošināt kvalitatīvākus un pieejamākus pakalpojumus pašvaldībā, īpaši to iedzīvotāju vidū, kuri iepriekš dzīvoja mazās pašvaldībās. Intervētie eksperti kā ieguvumu saskata arī potenciālus uzlabojumus cilvēkresursu pieejamības problēmai, jo, apvienojoties vairākām pašvaldībām, viens no ieguvumiem varētu būt arī lielāka speciālistu pieejamība tajās.

- **Karadarbības Ukrainā** izraisīto seku dēļ tika paplašināta projekta mērķa grupa integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) ietvaros, attiecīgi atbalsta saņēmēju vidū iekļaujot arī Ukrainas civiliedzīvotājus.

PAKALPOJUMU PIEEJAMĪBAS UZLABOŠANA, TAI SKAITĀ INFRASTRUKTŪRAS IZVEIDE

Pakalpojumu pieejamību ir sekmējusi infrastruktūras izveide un uzlabošana (9.3.1. SAM), uzlabojot **pieejamību sabiedrībā balstītiem sociālajiem pakalpojumiem**, tādējādi mazinot nepieciešamību pēc institucionāliem pakalpojumiem, veicinot to, ka personām ar garīga rakstura traucējumiem ir iespēja pāriet no institūcijas uz patstāvīgu dzīvi, piemēram, grupu mājā (dzīvoklī). Kopumā ir izveidotas 105 pakalpojumu vietas bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un 935 vietas sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem.

Tādējādi arī DI (9.2.2. SAM), lai arī tiešā veidā sniedza atbalstu iedzīvotāju grupām, ietvaros ir izveidoti jauni sociālie pakalpojumi. Turklāt, iesaistot NVO sektoru sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu nodrošināšanā bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, viņu ģimenēm un pilngadīgām personām ar personām ar garīga rakstura traucējumiem, ir veicināta pakalpojumu pieejamība.

Atsevišķas īstenotās aktivitātes integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) un jomas kapacitātes stiprināšanā (9.2.1. SAM) ietvaros ir bijušas vērstas uz pakalpojumu pieejamības uzlabošanu. Piemēram, sniegti tādi pakalpojumi un informācija, kas stiprina projekta dalībnieku zināšanas, kas savukārt ļauj izmantot arī citus nepieciešamos pakalpojumus, ārpus projekta aktivitātēm, kā piemēru var minēt sociālā mentora pakalpojumu personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu (9.1.4. SAM). Tiešais konsultatīvais atbalsts ģimenēm, kurās ir bērni ar saskarsmes grūtībām un uzvedības traucējumiem (9.2.1. SAM), ir devis iespēju saņemt jaunus, kvalitatīvus konsultatīvos pakalpojumus, kas projekta īstenošanas periodā ir bijuši bez maksas. Tāpat ir pilotēti un ieviesti jauni pakalpojumi, piemēram, ģimenes asistenta pakalpojums (9.2.1. SAM).

Infrastruktūras attīstības (9.3.1.) ietvaros uz efektivitāti norāda veiktās izmaiņas un papildinājumi tās īstenošanas laikā, piemēram, ir palielinātas atbalstāmās darbības, iekļaujot telpu pārbūvi (9.3.1.1. pasākums), reaģējot uz nepieciešamību pakalpojumus attīstīt Rīgas valstspilsētas pašvaldībā, 2022. gadā tika ieviests papildu pasākums (9.1.3.3. pasākums) sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu infrastruktūras izveidei un attīstībai Rīgas valstspilsētas pašvaldībā¹¹³, neraugoties uz to, ka pašvaldība nebija iesaistījies DI procesā¹¹⁴. Šī pasākuma ietvaros mērķa grupa ir ne tikai pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem, kuras no ISAC pāriet uz dzīvi sabiedrībā, bet arī pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem, kuras potenciāli var nonākt ISAC un kurām ir noteikta smaga vai ļoti smaga invaliditāte¹¹⁵.

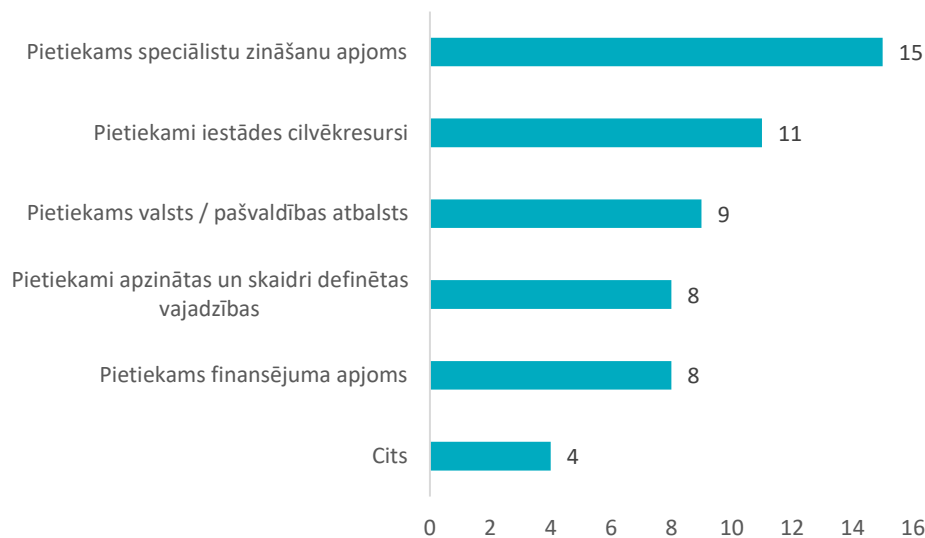
Kā nozīmīgākos **faktorus, kas veicinājuši projektu ieviešanu**, aptaujātie infrastruktūras (9.3.1. SAM) projektu ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujas anketā norādīja pietiekamas speciālistu zināšanas, iestādes cilvēkresursus un valsts/ pašvaldību atbalstu (Attēls 12).

¹¹³ Ministru kabineta 2022. gada 8. februāra noteikumi Nr. 102 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.3.1. specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā" 9.3.1.3. pasākuma "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu infrastruktūras attīstība Rīgas valstspilsētā" īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

¹¹⁴ Labklājības ministrija (2020). Sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi un deinstitutionalizācija. [<saite>](#)

¹¹⁵ Ministru kabineta 2022. gada 8. februāra noteikumi Nr. 102 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.3.1. specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā" 9.3.1.3. pasākuma "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu infrastruktūras attīstība Rīgas valstspilsētā" īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

ATTĒLS 12. ERAF ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR FAKTORIEM, KAS VEICINĀJA PROJEKTU IEVIEŠANU (N=24)

Avots: SIA "Civitta Latvija" ES fonda finansējuma saņēmēju aptauja (9.3.1. SAM)

DI (9.2.2. SAM) un ar to saistītās infrastruktūras (9.3.1. SAM) attīstības pamatā ir bijusi mērķa grupas vajadzību izvērtēšana, lai saprastu, kādi ir nepieciešamie pakalpojumi konkrētajā reģionā vai pašvaldībā. Tādējādi nozīmīga loma ir šo projektu savstarpējai papildinātībai – infrastruktūras izveide (9.3.1. SAM) bija saistīta ar izstrādātajiem DI plāniem un ar identificētajām vajadzībām pašvaldībās (9.2.2. SAM), lai veicinātu pakalpojumu pieejamību. Tāpat jāņem vērā, ka pakalpojumu ieviešana (9.2.2. SAM) ir bijusi atkarīga no infrastruktūras attīstības (9.3.1. SAM), kur viens no īstenošanas šķēršļiem ir bijusi aizkavēšanās būvniecībā izmaksu sadārdzinājuma vai ar būvniecību saistīto procesu dēļ, piemēram, piegāžu ķēžu kavēšanos, ierobežojumiem darba organizācijā.

Saistībā ar infrastruktūras attīstību būtiskākie šķēršļi, kas kavējuši projektu ieviešanu, ir bijuši birokrātiskie aspekti, piemēram, elastības trūkums mainīt projekta dokumentāciju. Tāpat arī turpmāk, īstenojot līdzīga veida projektus, jāņem vērā kavējumi, kas rodas publisko iepirkumu ietvaros, piemēram, pārtraukti iepirkumi pakalpojuma izmaksu dēļ.

Ārējie faktori, ko identificēja gan intervētie ES fonda finansējuma saņēmēji, gan intervētie mērķa grupu pārstāvji, ir Covid-19 ierobežojumi un ATR.

- **Covid-19** ierobežojumus, kas 9.3.1. SAM gadījumā ietekmēja gan projektu īstenošanas termiņus, aizkavējot būvniecības procesu, kā arī preču un cenu paaugstināšanos, kas sadārdzināja kopējās projektu izmaksas. Savukārt 9.2.2. SAM Covid-19 dēļ tika pārtraukta vai tikai daļēji nodrošināta pakalpojumu pieejamība. Savukārt attālinātais formāts pakalpojumu saņemšanai mērķa grupai nebija pietiekami efektīvs.
- **ATR** ieviešanas procesā pašvaldību cilvēkresursi tika veltīti ATR ieviešanai, kas mazināja iespējas veltīt uzmanību citiem pasākumiem, un atsevišķos gadījumos apgrūtināja pilnvērtīgu komunikāciju starp dažādām iestādēm. Taču ATR rezultātā eksperti saskata iespējas uzlabojumiem cilvēkresursu pieejamības problēmai, jo, apvienojoties vairākām pašvaldībām, viens no ieguvumiem varētu būt arī lielāka speciālistu, tai skaitā iepirkumu speciālistu, pieejamība tajās.
- **Karadarbība Ukrainā** rezultātā pieauga inflācija un resursu pieejamība kļuva ierobežotāka, kas savukārt veicināja pakalpojumu cenu pieaugumu. Piemēram, infrastruktūras (9.3.1. SAM) projektos viens no īstenošanas šķēršļiem ir bijusi aizkavēšanās būvniecībā izmaksu sadārdzinājuma vai ar būvniecību saistīto procesu dēļ, piemēram, piegāžu ķēžu kavēšanos, ierobežojumiem darba organizācijā, kas ir ietekmēja arī DI (9.2.2. SAM) aktivitāšu ieviešanu.

Sociālās jomas pasākumu ietvaros ir novērojama lietderīga resursu izmantošanas tendence, elastīgi pielāgojot plānotās darbības un tām paredzēto finansējumu faktiskajai situācijai.

Vairāku sociālās jomas projektu ieviešanas gaitā ir veiktas izmaiņas gan paredzētā finansējuma, gan plānoto aktivitāšu ietvaros. Piemēram, nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros sociālās uzņēmējdarbības atbalsta pasākumu ietvaros ir vairākkārt notikušas izmaiņas aktivitātēm paredzētā finansējumā. Sākotnēji finansējums ir ticis samazināts, reaģējot uz nelielu atbalstīto pieteikumu skaitu. Tomēr, uzlabojoties sociālo uzņēmumu spējām izstrādāt kvalitatīvus biznesa plānus un pieteikumus projekta ietvaros piedāvātā mācību atbalsta rezultātā, kā arī pieaugošajai interesei par finanšu atbalstu (dotācijas veidā) projekta Nr. 9.1.1.3/15/I/001 "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" ietvaros, palielinājās arī nepieciešamība pēc lielāka finansējuma, kā rezultātā tas tika arī palielināts. Intervētie mērķa grupas pārstāvji atzinīgi novērtēja spēju elastīgi reaģēt uz jomas vajadzībām, tai skaitā palielinot arī finanšu atbalsta apmēru, tomēr papildus jāpiemin, ka izmaiņas ir notikušas lēni, ņemot vērā visus ar tām saistītos birokrātiskos aspektus.

"Ar šis finansējums laika gaitā ir mainījies, bijis pielāgots un ir reaģēts uz tirgus izmaiņām. Protams, tā reakcija gandrīz vienmēr ir bijusi nokavēta vai novēlota, bet tas ir saistīts ar garo saskaņošanas procesu, ar sistēmu, kādā tas viss notiek. Līdz ar to tie iemesli ir saprotami, bet tai pašā laikā mēs redzam, ka ministrija reaģē uz tirgu, ir mēģinājuši šo finansējumu pielāgot pēc iespējas un tirgus pieprasījumam."

(Mērķa grupas pārstāvis, 9.1.1_M_2)

Piemēram, ESF projekta Nr. 9.1.1.1/15/I/001 "Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem" gadījumā finansējuma apjoms kopumā palielinājās no aptuveni 26 miljoniem EUR uz 94 miljoniem EUR, tai skaitā iekļaujot CRII un CRII+ finansējumu 32 miljonu apmērā, kā arī pārdali no ESF projekta Nr. 9.1.1.2/15/I/001 "Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem", kuram veidojās finansējuma ietaupījums, ņemot vērā, ka kopējais ilgstošo bezdarbnieku skaits 2015.-2018. gada periodā samazinājās par 31,03%¹¹⁶. Izmaiņas finansējuma apjomā norāda uz to, ka **resursu izlietojums tiek pielāgots esošajām vajadzībām un situācijai**, tai skaitā pārceļot uz tām aktivitātēm, kur tas ir lietderīgāks.

Izmaiņas resursu sadalījumā ir saistītas ne tikai ar paredzēto finansējumu, bet arī ar plānotajām aktivitātēm. Piemēram, ESF projektā Nr. 9.1.4.2/16/I/001 "VSIA NRC "Vaivari" Funkcionēšanas novērtēšanas sistēmas izveide un ieviešana un asistīvo tehnoloģiju (tehnisko palīgīdzekļu) pieejamības un pielietojuma Latvijas izglītības iestādēs izpēte" tika mainītas atbalstāmās darbības, jo sākotnēji veiktajā izvērtējumā par esošo situāciju ar tehnisko palīgīdzekļu pieejamību un pielietojumu Latvijas izglītības iestādēs tika secināts, ka šobrīd nebūtu lietderīgi ieviest asistīvo tehnoloģiju (tehnisko palīgīdzekļu) apmaiņas sistēmu, ņemot vērā plānoto reorganizāciju skolu tīklā un papildus nepieciešamo informāciju par izglītojamajiem un viņu funkcionēšanas spējām¹¹⁷. Tāpat ir identificējami gadījumi, kur aktivitāšu apjoms ir palielināts, piemēram, ESF Nr. 9.2.1.3./16/I/001 "Atbalsta sistēmas pilnveide bērniem ar saskarsmes grūtībām, uzvedības traucējumiem un vardarbību ģimenē" ietvaros tika palielināts ģimenēm pieejamo konsultāciju skaits no 10 uz 12, reaģējot uz projekta dalībnieku vajadzībām.

Līdz ar to pasākumu īstenošana ir bijusi cieši saistīta ar reālo vajadzību izvērtēšanu un izmaiņām, kas notikušas pasākumu aktivitāšu plānošanas laikā līdz to īstenošanas brīdim. **Veiktie grozījumi atbilstoši faktiskajai situācijai sekmēja lietderīgāku pieejamo resursu izmantošanu**, un veicināja augstāku īstenoto pasākumu efektivitātes sasniegšanu.

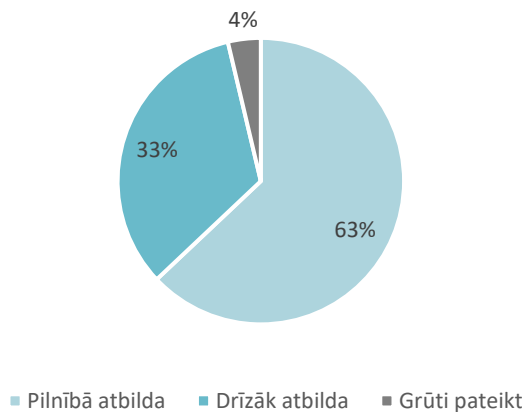
Kopumā sociālās jomas ES fondu finansējumu saņēmēji gan intervijās, gan aptaujas anketā pieejamo finansējumu vērtē kā atbilstošu savai kapacitātei. Lielāka pieejamā finansējuma ietvaros būtu iespējams

¹¹⁶ Ministru kabineta 2018. gada 18. decembra noteikumi Nr. 841 "Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumos Nr. 835 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.1.1. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū" 9.1.1.1. pasākuma "Subsidētās darbavietas nelabvēlīgākā situācijā esošiem bezdarbniekiem" īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

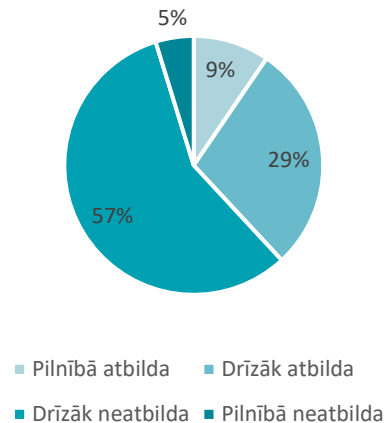
¹¹⁷ Ministru kabineta 2020. gada 28. janvāra noteikumi Nr. 56 "Grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 20. oktobra noteikumos Nr. 601 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" Eiropas Sociālā fonda 9.1.4. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū" 9.1.4.2. pasākuma "Funkcionēšanas novērtēšanas un asistīvo tehnoloģiju (tehnisko palīgīdzekļu) apmaiņas sistēmas izveide un ieviešana" īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

ievieš papildu aktivitātes, taču tad būtu nepieciešams palielināt arī ES fonda saņēmēju kapacitāti. Izņēmums ir infrastruktūras (9.3.1. SAM) projektu ES fonda finansējuma saņēmēji, kuri norādīja, ka finansējums nav bijis pietiekams plānoto aktivitāšu ieviešanai. Tas varētu būt skaidrojams ar pieaugušajām un sākotnēji neplānotajām izmaksām, kas būtiski mainījās Covid-19 un Ukrainas kara ietekmē (Attēls 13 un Attēls 14).

ATTĒLS 13. ESF ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR PIEEJAMO FINANSĒJUMA APMĒRU (N=27)

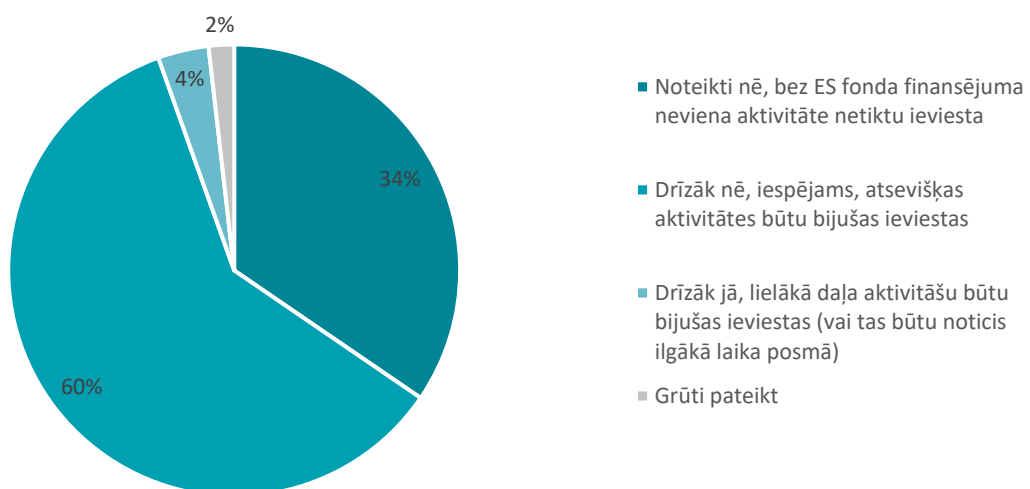
ATTĒLS 14. ERAF ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR PIEEJAMO FINANSĒJUMA APMĒRU (N=21)

Avots: SIA "Civitta Latvija" veiktā ES fondu finansējuma saņēmēju aptauja (9.1.1. SAM, 9.1.4. SAM, 9.2.1. SAM, 9.2.1. SAM un 9.3.1. SAM)

Tāpat lietderību raksturo tas, ka 94% aptaujāto ES fonda finansējuma saņēmēju aptaujas anketā norādīja, ka bez finansiāla atbalsta līdzvērtīgas aktivitātes noteikti netiktu vai drīzāk netiktu ieviestas (Attēls 15).

ATTĒLS 15. ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR AKTIVITĀŠU IEVIEŠANU BEZ ES FONDU FINANSĒJUMA (N=55)

Vērtējot lietderības koeficientu, var secināt, ka izvērtējuma veikšanas brīdī sasniegtie iznākuma un rezultāta rādītāji attiecībā pret finansējuma izlietojumu ir bijuši lietderīgi, attiecīgi sasniedzot labākus rezultātus kā sākotnēji plānots (Tabula 5 Tabula 7). Mazākais lietderības koeficients sociālās jomas ietvaros ir infrastruktūras (9.3.1. SAM) iznākuma rādītāja ietvaros, attiecīgi izvērtējuma veikšanas brīdī nav izdevies izveidot un labiekārtot pietiekamu vietu skaitu bērnu aprūpei ģimeniskā vidē, kā arī sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Jāņem vērā, ka uz izvērtējuma veikšanas brīdi 49% no projektiem vēl ir īstenošanā¹¹⁸, līdz ar to, palielinoties izveidoto un labiekārtoto vietu skaitam, palielināsies arī iznākuma rādītāja un lietderības koeficienta vērtība. Vienlaikus rezultāta rādītāja ietvaros ir izdevies sasniegt plānoto¹¹⁹ pilngadīgu personu ar garīga rakstura traucējumiem, kuras dzīvo ārpus institūcijas un kurām ir pieejami sabiedrībā balstīti pakalpojumi, īpatsvaru līdz 32,3% (iznākuma un rezultāta rādītāju izpilde pieejama pielikumā "SAM analīze").

TABULA 5. SOCIĀLĀS JOMAS RĀDĪTĀJU LIETDERĪBAS KOEFICIENTS

SAM	IZNĀKUMA RĀDĪTĀJA LIETDERĪBAS KOEFICIENTS	REZULTĀTA RĀDĪTĀJA LIETDERĪBAS KOEFICIENTS
9.1.1.	1,35	1,78
9.1.4.	1,00	2,28
9.2.1.	1,34	1,18
9.2.2.	1,71	1,66
9.3.1.	0,78	1,62

Avots: KPVIS, SIA "Civitta Latvija" aprēķini

IETEKME

ATBALSTS NELABVĒLĪGĀ SITUĀCIJĀ ESOŠĀM PERSONU GRUPĀM

Sociālās jomas pasākumi, kuru rezultātā tiek sniegts atbalsts iedzīvotājiem, lai vecinātu viņu iespējas iekļauties nodarbinātībā un sabiedrībā.

Sociālās jomas pasākumu **tūlītējo ietekmi** var novērot attiecībā uz sniegto atbalstu nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām un viņu **tālāko iesaisti apmācībās vai nodarbinātībā**. Nodarbinātības veicināšanas ietvaros (9.1.1. SAM) kopumā ir ticis sniegts atbalsts 31 tūkstošiem bezdarbnieku, no kuriem lielākā daļa jeb 61% ir bijuši ilgstošie bezdarbnieki. Gandrīz trešdaļa jeb 32,9% projektu dalībnieku sešus mēnešus pēc atbalsta saņemšanas ir iesaistījušies izglītībā vai apmācībā, kvalifikācijas ieguvē, vai ir nodarbināti. Vienlaikus aptuveni 16% projektu dalībnieku pēc atbalsta saņemšanas ir izdevies iesaistīt nodarbinātībā vai pašnodarbinātībā. Integrācijas sabiedrībā uz tūlītējo ietekmi norāda sniegtais atbalsts 5,1 tūkstošiem nelabvēlīgā situācijā esošu personu, no kurām 37% pēc atbalsta saņemšanas ir sākušas darba meklējumus, iesaistījušies izglītībā/apmācībā, kvalifikācijas ieguvē, nodarbinātībā, tostarp pašnodarbinātībā.

Nozīmīgs ieguvums ir DI (9.2.2. SAM) ietvaros **iegūtā informācija par iedzīvotāju skaitu, kuriem ir nepieciešami sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi** (personas ar garīga rakstura traucējumiem, ārpusģimenes aprūpē esoši bērni līdz 17 gadu vecumam, bērni ar funkcionāliem traucējumiem). Tas ir veicinājis izpratni par šīs iedzīvotāju grupas apjomu un nepieciešamajām vajadzībām, tādējādi ļaujot plānot gan nepieciešamo atbalstu DI (9.2.2. SAM) ietvaros, gan tālākā sociālo, veselības, izglītības pakalpojumu

¹¹⁸ KPVIS dati uz 2023. gada 13. jūniju

¹¹⁹ Pie zemākās plānotās rezultāta rādītāja r.9.3.1.a vērtības

attīstībā pašvaldībās un valstī kopumā. Pēc intervētā ES fonda finansējuma saņēmēja viedokļa, kas analizēts gadījuma izpētē (pielikums "Gadījuma izpēte"), ir ticis ieguldīts nozīmīgs darbs, lai iegūtu oficiālus datus par klientu skaitu, esošo pakalpojumu skaitu un daudzveidību, kā arī ir uzlabojusies informētība par mērķa grupas vajadzībām un pakalpojumu daudzveidību, kas šīs vajadzības var apmierināt. Jau šobrīd tas ir jāvis sniegt atbalstu 1,4 tūkstošiem personu ar garīga rakstura traucējumiem un 4,1 tūkstotim bērnu ar funkcionāliem traucējumiem. Tā rezultātā 452 personas ar garīga rakstura traucējumiem ir uzsākušas patstāvīgu dzīvi, tāpat par 70,7%¹²⁰ ir samazinājies institucionālajā aprūpē esošo bērnu skaits. Sociālās jomas projektu ietvaros ir ticis attīstīts nozīmīgs atbalsta apmērs, kas veicina mērķa grupu iespējas iekļauties sabiedrībā, attīstīt prasmes un zināšanas un attiecīgi saņemt pakalpojumus, kas pieejamo resursu ietvaros tika nodrošināti atbilstoši individuālajām vajadzībām.

Ietekme, kas būs vērtējama ilgtermiņā, ir saistīta ar nostiprinātajām zināšanām un izpratnes veicināšanu gan nodarbinātības ietvaros, gan iekļaujošākas sabiedrības kontekstā.

Nodarbinātības ietvaros (9.1.1. SAM) ir sniegts atbalsts 202 sociālajiem uzņēmumiem. Vienlaikus ir uzlabotas sociālo uzņēmumu, īpaši NVO vidū, kam līdz tam nav bijusi pieredze uzņēmējdarbībā, prasmes un zināšanas biznesa uzsākšanā un veidošanā, attiecīgi sniedzot biedrībām nepieciešamās zināšanas, lai veiksmīgi īstenotu uzņēmējdarbību. To parāda arī Altum apkopotie dati, piemēram, 2018. gadā no 90 pieteikumiem apstiprināja tikai 31 (34% no visiem pieteikumiem) nekvalitatīvu pieteikumu dēļ, savukārt 2022. gadā no 59 iesniegtiem pieteikumiem apstiprināti tika 52 (88% no visiem pieteikumiem)¹²¹. Sniedzot atbalstu potenciālajiem sociālajiem uzņēmumiem, būtiski auga uzņēmēju spēja un prasmes izstrādāt biznesa plānus un izvērtēt savu uzņēmējdarbību, tas kopumā rada arī ietekmi ilgtermiņā, stiprinot jomas resursus.

DI (9.2.2. SAM) attīstība ir bijusi nozīmīga attiecībā uz sabiedrības izpratnes un iecietības veidošanu, to ietvaros īstenoto projektu rezultātā. Tie ir bijuši nozīmīgi ne tikai tādēļ, ka ieviestās aktivitātes visā Latvijā tādā apmērā un teritoriālā tvērumā līdz šim nav bijušas, šiem pasākumiem nozīmīga ietekme ir bijusi uz sabiedrību kopumā, jo aktivitātes ir veicinājušas izpratnes veidošanos par mērķa grupu kā vienlīdzīgu sabiedrības daļu.

"[...] bet man liekas DI projekts ir tas, kurš daudz iedevis tādai sabiedrības izpratnei, aktualizējis jautājumus par dažādo, par stereotipiem. Tas ir devis tādu lielāku ieguldījumu kopējā sabiedrības izpratnē par dažādo." (ES fonda finansējuma saņēmējs, 9.2.1._P_2)

Lai arī kopumā sabiedrības izpratne par DI procesu ir zema, ir augusi informētība par aktivitātēm, kas vērstas uz atbalsta sniegšanu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un personām ar garīga rakstura traucējumiem. Tāpat ir augusi sabiedrības iecietība un izpratne par personām ar garīga rakstura traucējumiem¹²². Turklāt pēc intervēto ekspertu un mērķa grupu pārstāvju viedokļa līdzvērtīgas aktivitātes bez ESF un ERAF finansiāla atbalsta nebūtu notikušas.

Ietekmi raksturo arī **neplānotie ieguvumi**, kas ir veidojušies sociālās jomas īstenoto projektu ietvaros. Integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) ietekmi ir veidojusi to cilvēku iesaiste, kuriem nav personas apliecināšu dokumentu un kuri attiecīgi līdz šim nav varējuši saņemt sev pienākošos pakalpojumus. Tāpat sniegtā atbalsta rezultātā projektu dalībnieki ir atrisinājuši tādas problēmas, kas nav tieši saistītas ar projektos īstenotajām aktivitātēm, piemēram, atjaunotas pārtrauktās vai atņemtās aizgādības tiesības par bērniem. Tāpat papildu ieguvums ir iedzīvotāju pilsoniskā aktivitāte, nodibinot savas biedrības, lai pārstāvētu mazaizsargāto vajadzības.

¹²⁰ 2022. gada dati (527 bērni, kuri atradās institucionālā aprūpē) pret sākotnējo vērtību 2012. gadā (1 799 bērni, kuri atradās institucionālā aprūpē).

¹²¹ Intervijas laikā sniegtā informācija

¹²² LM, Latvijas fakti (2022). Iedzīvotāju informētība un izpratne par deinstitucionalizācijas procesu. Sabiedriskās domas izvērtējums. <saite>

Identificētie **ilgtspējas riski** ir saistīti ar finansējumu, cilvēkresursiem un politiku. Lai arī kopumā ES fonda finansējuma saņēmēji sasniegtos rezultātus vērtē kā noturīgus, tomēr ir atsevišķi aspekti, kuriem ir jāpievērš uzmanība, lai nodrošinātu pasākumu ilgtspēju.

Finansiālie riski:

- Sociālās uzņēmējdarbības (9.1.1 SAM) ietvaros ir cieši saistīti ar kopējo situāciju ekonomikā, tas ir, sociālie uzņēmumi bieži darbojas jomās, kas nav pirmās nepieciešamības, līdz ar to ir atkarīgi gan no iedzīvotāju pirkšanas / patērēšanas paradumiem, gan no ārējās ietekmes, piemēram, sociālpolitiskās situācijas, kas var rezultēties paaugstinātā inflācijā. Līdz ar to jebkura negatīva ietekme uz kopējo ekonomiku, piemēram, kā Covid-19 ierobežojumi vai inflācijas izmaiņas, negatīvi ietekmē arī sociālo uzņēmumu spēju veikt uzņēmējdarbību.
- DI (9.2.2. SAM) ietvaros atbilstoši ES fonda finansējuma un mērķa grupu pārstāvju vērtējumam intervijās tieši finansiālo resursu trūkums var apdraudēt iespēju turpināt nodrošināt izveidotos pakalpojumus. Viens no aspektiem ir pieaugušās pakalpojumu izmaksas, kas kopš projektu uzsākšanas brīža atsevišķos pakalpojumos ir augušas pat 50-70% apjomā. Līdz ar to pašvaldībām ir ierobežotas finansiālās iespējas nodrošināt visus pakalpojumus. Šobrīd labākā situācijā ir tās pašvaldības, kas DI (9.2.2. SAM) ietvaros pakalpojumus ir izveidojušas pašas un tos nodrošina ar iestādes resursiem, respektīvi, pakalpojumi netiek sniegti kā ārpalpojumi, līdz ar to iestādes neizjūt cenu pieaugumu tādā apmērā.

Cilvēkresursu riski:

- Integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) ietvaros ir nepieciešamas specifiskas zināšanas un prasmes darbā ar dažādām iedzīvotāju grupām. Un viens no ilgtspējas riskiem atbilstošu speciālistu trūkums, kas var turpināt sniegt atbalstu ne tikai pēc projektu ieviešanas beigām, bet arī ilgākā laika periodā valstī kopumā.
- Nodarbinātības ietvaros (9.1.1. SAM) ES fonda finansējuma saņēmējs subsidēto darba vietu ietvaros kā vienu no faktoriem, kas ir saistīts ar rezultātu ietekmi un līdzīgu aktivitāšu ieviešanu arī turpmāk, identificēja atšķirīgās vēlmes starp darba devējiem un darba ņēmējiem. Personu ar invaliditāti interesēs būt nodarbinātiem pēc iespējas ilgāku laiku, un subsidēto darba vietu mērķis ir sniegt atbalstu uzņēmējiem līdz persona ir apguvusi nepieciešamās prasmes. Savukārt ir risks, ka darba devēji šo iespēju izmanto drīzāk kā ekonomisku ieguvumu savu izmaksu samazināšanai, attiecīgi personas nodarbinot īsāku laika periodu, piemēram, sešus mēnešus.

“Liels pieprasījums no darba devēju puses ir nodarbināt 3 – 6 mēnešiem, tas vairāk patika darba devējiem. Bet jādomā par elastību, ka varētu piedāvāt dažāda ilguma darba vietas. Bet tas saduras ar interesētajām pusēm, jo cilvēki ar invaliditāti ir ieinteresēti, lai atbalsts būtu ilgstošāks.” (9.1.1_P_1)

Līdz ar to ir jāņem vērā riski, kas veidojas atšķirīgu interešu un motivācijas dēļ. Riski ietekmē ne tikai personu ar invaliditāti iespējas saņemt vajadzībām atbilstošu atbalstu (attiecīgi būt nodarbinātiem ilgākā laika periodā), bet mazina arī kopējo aktivitāšu ietekmi un izvirzīto mērķu sasniegšanu.

Politiskie faktori:

- Nozīmīgs ar valsts politiku saistīts ilgtspējas risks ir identificēts nodarbinātības veicināšanas (9.1.1. SAM) ietvaros attiecībā uz sociālo uzņēmējdarbību. Kā vienu no piemēriem ES fonda finansējuma saņēmējs minēja, ka šobrīd sociālajiem uzņēmumiem ir lielāki apgrūtinājumi nekā atbalsts, ko sociālais uzņēmums var saņemt ārpus ES fonda aktivitātēm. Viens no piemēriem ir, ka gūtā peļņa nedrīkst tikt sadalīta, kas attiecīgi ierobežo arī investoru piesaistes iespējas. Arī intervētais mērķa grupas pārstāvis skaidroja, ka sociālajiem uzņēmumiem šobrīd ir ierobežotas izaugsmes iespējas, kas turpmāk nākotnē var mazināt uzņēmumu vai biedrību interesi saņemt statusu.
- DI (9.2.2.SAM) ietvaros sasniegto rezultātu noturība ir atkarīga arī no politiskajiem lēmumiem un starpinstitutionālās sadarbības attīstības. Mērķa grupu pārstāvji vērtēja, ka kopumā DI procesu bija nepieciešams ieviest lielākā sadarbībā ar veselības jomu, ņemot vērā, ka 9.2.2. SAM pasākumu

ietvaros mērķa grupām tika nodrošināti gan sociālās jomas, gan veselības jomas pakalpojumi. Šobrīd dažas no pašvaldībām saskaras ar grūtībām segt visus pakalpojumus tikai no sociālā budžeta, lai arī pakalpojuma ietvaros ir gan veselības jomas pakalpojumi, gan izglītības jomas pakalpojumi, piemēram, sniedzot Montessori izglītības metodes pakalpojumu. Līdz ar to 9.2.2. SAM pasākumu īstenošanā būtu bijis nepieciešams iesaistīt arī VM.

JOMAS KAPACITĀTES STIPRINĀŠANA

Uz **tūlītējo ietekmi** norāda to speciālistu skaits, kas ESF ietvaros ir saņēmuši atbalstu apmācību, supervīziju veidā. Kopumā 2,2 tūkstoši sociālā darba speciālistu ir piedalījušies profesionālās kompetences pilnveidē. Iesaistīto speciālistu skaits ir vērtējams kā augsts, piemēram, 2022. gadā aptuveni 59%¹²³ no visiem pašvaldību sociālā darba speciālistiem ir saņēmuši supervīzijas vai mācību pakalpojumu ESF projekta Nr. 9.2.1.1/15/I/001 “Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās”. Savukārt 6,8 tūkstoši speciālistu ir pilnveidojuši zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā. Tāpat ieguvums ir izstrādātie metodiskie materiāli un e-mācības, kas ļauj gan speciālistiem, gan interesentiem pilnveidot zināšanas par dažādām iedzīvotāju grupām, piemēram, par vardarbībā cietušām un vardarbību veikušām personām. Arī veiktie izvērtējumi par iedzīvotāju situāciju nabadzības un sociālās atstumtības kontekstā ļāvuši identificēt esošo situāciju un noteikt mājsaimniecību relatīvo izdevumu budžetu, kas ir atbilstošāks sociālekonomiskajai situācijai.

Intervētie mērķa grupas pārstāvji sniegto atbalstu sociālā darba jomas ietvaros vērtēja pozitīvi, norādot, ka aktivitātes ir devušas lielu ieguldījumu jomas attīstībai kopumā, ņemot vērā, ka tās bija atbilstošas mērķa grupu vajadzībām.

“Sociālā darba projekts bija fantastisks, jo tā ir kā valsts attieksme pret sociālo darbu kopumā un dzird, ko sociālajiem darbiniekiem vajag. Visas vajadzības, kas tika projektā realizētas, tika prasītas praktiķiem, ko viņiem vajag. Praktiķu vēlmes tika caur projektu realizētas.” (Mērķa grupas pārstāvis, 9.2.1._M_2)

Saistībā ar jomas kapacitāti intervētie mērķa grupas pārstāvji to vērtēja kā optimālu, norādot, ka ir bijušas situācijas, ka intensīvāku mācību dēļ pārējiem kolēģiem slodze kļūst lielāka, tomēr iegūtais rezultāts pēc mācību pabeigšanas ir noderīgs visiem.

Intervētie mērķa grupu pārstāvji sociālā darba jomā kā galvenos nozīmīgos ieguvumus ESF atbalsta ietvaros norādīja:

- Metodiku izstrādi darbam ar dažādām mērķa grupām un to mācības, kas sniedz padziļinātu izpratni un ir nozīmīgs papildinājums izglītībai, kas tiek nodrošināta augstākās izglītības iestādēs;
- Periodisko izdevumu “Sociālais darbs Latvijā” un sociālā darba vārdnīca, kas kalpo ne tikai kā informācijas avots, bet arī stiprina jomas prestižu;
- Kompensācijas supervīziju un apmācību nodrošināšanai, kas ir kalpojis kā pašvaldību budžeta atslogojums.

ES fonda finansējuma saņēmējs kā būtiskāko ietekmi norādīja uz to, ka ir izstrādāta jauna multidisciplināra pieeja bērnu tiesību aizsardzības jomā (9.2.1.3. pasākums), kas līdz šim Latvijā nav tikusi praktizēta. Ir stiprināta sadarbība starp iestādēm, piemēram, bāriņtiesu, izglītības iestādi un sociālo dienestu, kas ikdienā strādā ar ģimenēm un bērniem un ir saistīti ar bērnu tiesību aizsardzības jomu.

Tomēr, jāņem vērā, ka daļa projektu rezultātu ir izstrādāti tikai pēdējā gada laikā, līdz ar to reālā ietekme, piemēram, darbā ar klientiem un potenciāla klientu situācijas uzlabošanās, būs vērojama tikai **ilgākā laika periodā**. Uz to norāda arī veiktais ex-post izvērtējumā par ESF projektu Nr. 9.2.1.1/15/I/001 “Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās”¹²⁴, kura ietvaros secināts, ka var novērot uzlabojumus sociālo dienestu sniegto pakalpojumu pieejamībā, pilnveidota starpinstitucionālā sadarbība bērnu tiesību aizstāvības un īstenošanas jomā, vienlaikus, lai sekmētu veiksmīgu jomas attīstību, ir nepieciešams turpināt iesāktās atbalsta aktivitātes.

¹²³ LM (2022). Par 2022. gadu. <saite>

¹²⁴ BISS (2023). Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās: ex-post pētījums. <saite>

Lai arī kopumā jomas kapacitātes stiprināšanas aktivitātes ir bijušas vērtīgas un sniegušas nozīmīgu ietekmi jomas attīstības kontekstā, gan intervētie ES fonda finansējuma saņēmēji, gan mērķa grupu pārstāvji kā **būtisku trūkumu izjuta to, ka atbalsts nav nodrošināts visām ar jomu saistītajām organizācijām**. Līdzvērtīgs atbalsts būtu bijis nepieciešams arī bāriņtiesām, lai sasniegtie rezultāti pasākumu ietvaros būtu veiksmīgāki un ilgtspējīgāki, jo bērnu tiesību aizsardzības jomā bāriņtiesas ir viens no būtiskiem sadarbības partneriem, kas ES fondu 2014-2020 plānošanas periodā nav saņēmis atbalstu – attīstība ir notikusi sociālā darba jomā, bet mazāks ieguldījums ir bijis vērsts uz bāriņtiesām. Tāpat intervijā mērķa grupas pārstāvis norādīja, ka atbalsts sociālā darba attīstības (9.2.1.1. pasākums) ietvaros būtu bijis nepieciešams plašākai mērķa grupai, attiecīgi neierobežojot to tikai uz personām ar sociālā darba speciālistu izglītību, bet ļaujot saņemt plašākas atbalsta iespējas arī tiem pašvaldību darbiniekiem, kas strādā pašvaldības sociālajā dienestā, bet nav ar attiecīgu izglītību.

Attiecībā uz bērnu tiesību aizsardzības jomu kā trūkums tiek norādīts šobrīd **pastāvošais fragmentārais atbalsts**. Intervijās mērķa grupu pārstāvji vērtēja, ka šobrīd ietekmi ir grūti novērtēt, jo valstī kopumā joma nav pilnvērtīgi attīstīta. Tiek sniegts fragmentārs atbalsts vairāku pasākumu ietvaros, tai skaitā no dažādiem ārvalstu finanšu palīdzības pasākumiem, taču nav izveidots kopējais politiskais virziens par bērnu tiesību aizsardzības jomas attīstību valstiskā līmenī. Tas savukārt var ietekmēt arī kopējos pasākumu ietvaros sasniegtos rezultātus.

Saistībā ar pasākumu aktivitāšu **ilgtspēju** svarīgs aspekts ir tas, ka vairākas no īstenotajām aktivitātēm tiks turpinātas īstenot arī 2021-2027 plānošanas periodā.

“Jaunajā projektā uz izstrādātajām metodikām, mācību programmām tiks veidoti mācību moduļi, kas būs integrēti augstskolu sociālā darba programmās. Līdz ar to tā saīte ir ielikta jaunajā projektā. Tā doma ir tāda, ka tas jaunais projekts mūsu radītos materiālus iesēdina tajā jomā tik ļoti daudz un visapkārt, ka viņi tur paliks.” (ES fonda finansējuma saņēmējs, 9.2.1_P_2)

Tomēr ilgtspējas risks, kas ir identificēts bērnu tiesību aizsardzības jomas ietvaros un kas kopumā skar visu sociālo jomu, ir šobrīd pastāvošā prakse izmēģināt un ieviest arvien jaunus pakalpojumus, pilnvērtīgi nenodrošinot tiem nepieciešamo ilgtspēju. Un, iespējams, atsevišķos gadījumos noderīgāk būtu bijis izvērtēt jau esošos pakalpojumus un uzlabot to efektivitāti.

SOCIĀLĀS AIZSARDZĪBAS PAKALPOJUMU PIEEJAMĪBAS IZMAIŅAS |

Izvērtējuma jautājums: Vai ir uzlabojusies sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība iedzīvotājiem, īpaši nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautām personām ieguldījumu prioritātes 9.2. un 9.3. projektu īstenošanas rezultātā?

Sociālās jomas ietvaros ES fonda finansējuma ietvaros ir tikuši **pilotēti un ieviesti jauni pakalpojumi**.

Integrācijas sabiedrībā (9.1.4. SAM) ietvaros viena no īstenotām un pozitīvi novērtētām aktivitātēm ir ieviestais sociālā mentora pakalpojums. Tas ir bijis mērķēts patvēruma meklētājiem, personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu un Ukrainas civiliedzīvotājiem. Šī atbalsta aktivitāte ir bijusi jauninājums, turklāt līdz šim līdzvērtīgas atbalsta aktivitātes šai mērķa grupai nav bijušas īstenotas. Tas ir bijis vajadzīgs un vērtīgs atbalsts, lai sniegtu mērķētu palīdzību minētajām personu grupām, tādējādi veicinot viņu iekļaušanos sabiedrībā¹²⁵.

Jomas kapacitātes stiprināšanas (9.2.1. SAM) ietvaros ir pilotēti jauni pakalpojumi. Ģimenes asistenta pakalpojuma mērķis ir palīdzēt sociāli funkcionēt un iekļauties sabiedrībā tām personām vai ģimenēm, kurām dažādu sociālu, garīgu, fizisku traucējumu dēļ tas ir apgrūtinājošs¹²⁶. Ir paredzētas normatīvo aktu izmaiņas par ģimenes asistenta pakalpojuma iekļaušanu sociālo pakalpojumu grozā, padarot to par vienu no obligāti pieejamajiem pasākumiem pašvaldībās. Bērnu tiesību aizsardzības jomā ir sniegts bez maksas konsultatīvā atbalsta pakalpojums bērniem ar uzvedības problēmām un saskarsmes grūtībām, viņu ģimenes locekļiem un citiem bērnu likumiskajiem pārstāvjiem vai aprūpētājiem, kā arī valsts un pašvaldību

¹²⁵ SIF (2023). Izvērtējums par rīcības plāna personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā rīcības virzienu – sociālekonomiskā iekļaušana. [<saite>](#)

¹²⁶ LM (2021). Ģimenes asistenta pakalpojums. [<saite>](#)

speciālistiem darbam ar ģimenēm ar bērniem. Šim pakalpojumam ir bijusi liela atsauce no atbalsta saņēmēju puses, kas norāda uz šādu un līdzvērtīgu pakalpojumu nepieciešamību. Piemēram, 2022.gadā Konsultatīvā nodaļa ir sniegusi 403 konsultācijas atbalsta programmu bērniem ar saskarsmes grūtībām un uzvedības traucējumiem izstrādei, katram no šiem gadījumiem izstrādājot atbalsta programmas. Papildu tam ir sniegtas 594 praktiskas rekomendācijas izmaiņu veikšanai bērnu apkārtējā vidē speciālistiem, kas strādā ar ģimenēm ar bērniem¹²⁷.

DI (9.2.2. SAM) ietvaros īstenoto projektu ietekme ir bijusi nozīmīga, jo līdz ES fonda atbalsta ieviešanai līdzīgā apmērā, kas ietver visu Latvijas teritoriju, sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi nav tikuši attīstīti. Kā minēts iepriekš, kopumā ir **izveidotas vai labiekārtotas vairāk kā tūkstotis vietas bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai** personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Vērtējot grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojumu, kopš 2020. gada reģistrēto pakalpojuma sniedzēju skaits ir audzis par 42 pakalpojuma sniedzējiem, līdz tam pakalpojumu sniedza 13 pakalpojuma sniedzēji. Tajā pašā laika periodā specializēto darbnīcu ietvaros pakalpojuma sniedzēju skaits ir audzis par 27, līdz tam to nodrošināja 10 pakalpojuma sniedzēji¹²⁸. Arī citos pētījumos ir secināts, ka DI (9.2.2. SAM) ir veicinājis jaunu pakalpojumu pieejamību¹²⁹. Vienlaikus padziļinātā izpētē par sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu saturu, pieejamību un ietekmi uz sociālo atstumtību pirmspensijas, pensijas vecuma personām, kā arī personām ar garīga rakstura traucējumiem, ir secināts, ka šo pakalpojumu ietvaros pilnībā netiek nodrošinātas visas augstāk minēto iedzīvotāju grupu vajadzības. Personām ir ierobežotas iespējas iesaistīties sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu aktivitātēs diagnozes vai uzvedības dēļ, piemēram, izpētē secināts, ka personām ar demenci esošie pakalpojumi nenodrošina viņu vajadzības pēc socializēšanās ārpus ģimenes piemērotos apstākļos¹³⁰. No kā var secināt, ka, lai arī pakalpojumu klāsts ir būtiski pieaudzis, tas tiešā veidā nenodrošina, ka sabiedrībā balstīti pakalpojumi ir pieejami pilnīgi visām personām, kurām tie būtu nepieciešami.

Ietekmi uz pakalpojumu pieejamību var novērtēt attiecībā uz plānotajām izmaiņām normatīvajos aktos. Pēc ekspertu sniegtās informācijas tiek plānotas vairākas likumdošanas izmaiņas, uzlabojot mērķa grupai pieejamo pakalpojumu pieejamību:

- Ir izstrādāts atbalsta personas pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem pakalpojuma apraksts, tā organizēšanas un finansēšanas kārtība, kā arī īstenots pilotprojekts, kā rezultātā veikti grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, izdoti MK noteikumi Nr. 625 par atbalsta personu lēmumu pieņemšanā pakalpojumu¹³¹.
- Ir īstenoti divi izmēģinājuma projekti par atelpas brīža mājoklī pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un personām ar garīga rakstura traucējumiem, kā rezultātā tiek plānoti grozījumi MK noteikumos Nr. 388 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem", iestrādājot attiecīgās prasības pakalpojumu sniedzējiem un speciālistiem.

ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujas anketā jaunu pakalpojumu /atbalsta veidu izveidi vērtēja kā aktivitāti, kas visvairāk ir veicinājusi 9.PV mērķa sasniegšanu, attiecīgi veicināt sociālo iekļaušanu paaugstināta riska iedzīvotāju grupām un uzlabot sociālo un veselības pakalpojumu pieejamību visiem iedzīvotājiem (Attēls 16).

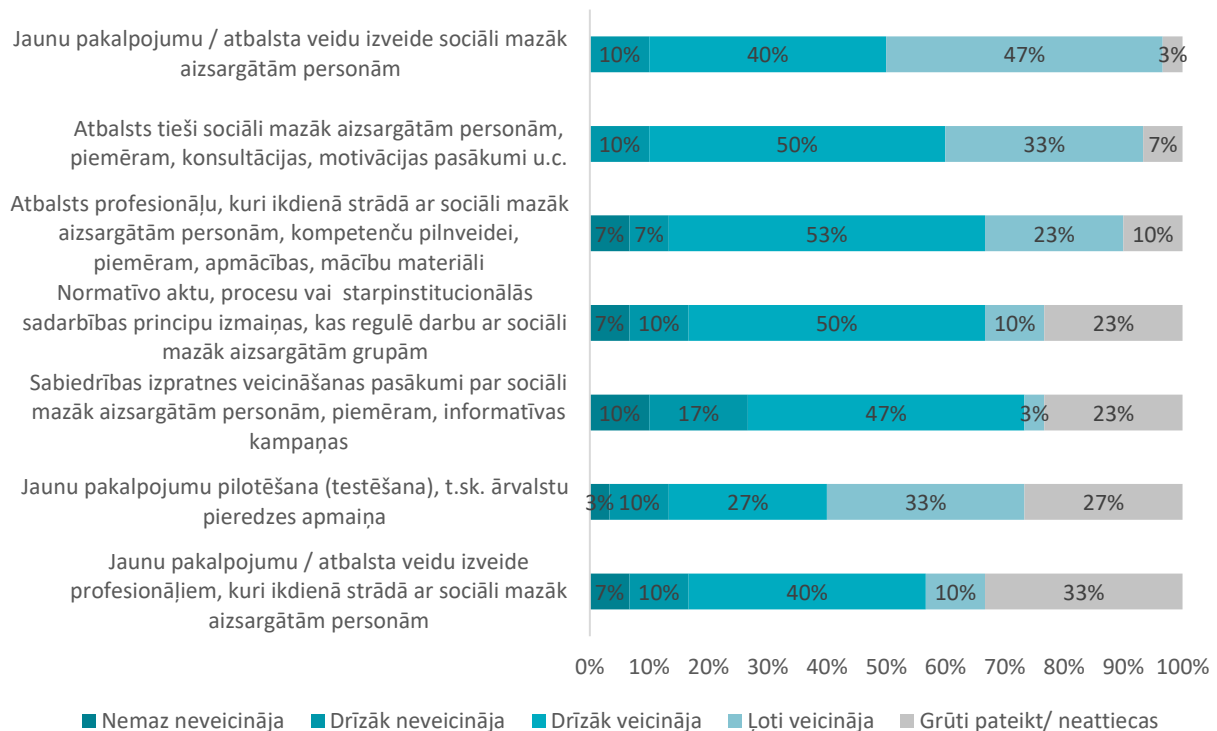
¹²⁷ VBTAI (2023). Labklājības Ministrijas Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas 2022. gada publiskais pārskats. [<saite>](#)

¹²⁸ LM (2023). Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrs. [<saite>](#)

¹²⁹ BISS (2023). Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās: ex-post pētījums. [<saite>](#)

¹³⁰ LM (2021). Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu satura, pieejamības un ietekmes uz sociālo atstumtību izvērtējums pirmspensijas un pensijas vecuma personām un personām ar garīga rakstura traucējumiem. [<saite>](#)

¹³¹ Ministru kabineta 2023. gada 31. oktobra noteikumi Nr. 625 "Noteikumi par atbalsta personu lēmumu pieņemšanā pakalpojumu". [<saite>](#)

ATTĒLS 16. ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VIEDOKLIS PAR AKTIVITĀTĒM, KAS VEICINĀJUŠAS 9.PV MĒRĶA SASNIEGŠANU (N=30)

Avots: "Civitta Latvija" veiktās ES fonda finansējuma saņēmēju aptaujas

Tai pat laikā intervētie ES fonda finansējuma saņēmēji vērtēja, ka viena no papildu aktivitātēm, kas varēja tikt nodrošināta, bija **atbalsta aktivitātes arī personu ar garīga rakstura traucējumiem, bērnu ar funkcionāliem traucējumiem ģimenēm, piemēram, informatīvais darbs ne tikai vecākiem, bet arī brāļiem, māsām**, lai veicinātu izpratni par aktivitāšu nozīmīgumu. Tas savukārt pozitīvi ietekmētu arī pašu projektu efektivitāti un, iespējams, veicinātu labāku rezultātu sasniegšanu.

Lai nodrošinātu DI (9.2.2. SAM) un izveidotās infrastruktūras (9.3.1. SAM) ietekmi un **veicinātu to ilgtspēju un izmantošanas iespējas**, ir veikti atbilstoši MK noteikumu Nr.871 grozījumi, kas stājušies spēkā 2023. gada 6. oktobrī¹³². Tie paredz iespēju pašvaldībām slēgt deleģējuma līgumus ar sociālo pakalpojuma sniedzējiem, ļaujot sniegt sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus arī par maksu¹³³, kas sākotnēji nav bijis paredzēts.

Saistībā ar DI (9.2.2. SAM) ietvaros sasniegto rezultātu **ilgtspējas riskiem** pakalpojumu nodrošināšanai gan pasākumu ES fonda finansējuma saņēmēji, gan mērķa grupu pārstāvji intervijās norādīja uz finansiālo resursu trūkumu, lai turpinātu nodrošināt mērķa grupām izveidotos pakalpojumus. Tas ir saistīts gan ar

¹³² Ministru kabineta 2023. gada 3. oktobra noteikumi Nr. 562 "Grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 20. decembra noteikumos Nr. 871 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.3.1. specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā" 9.3.1.1. pasākuma "Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitutionalizācijas plānu īstenošanai" pirmās un otrās projektu iesniegumu atlases kārtas īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

¹³³ VK (2023). Grozījumi MK 2016. gada 20. decembra noteikumos Nr. 871 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.3.1. specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā" 9.3.1.1. pasākuma "Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitutionalizācijas plānu īstenošanai" pirmās un otrās projektu iesniegumu atlases kārtas īstenošanas noteikumi". [<saite>](#)

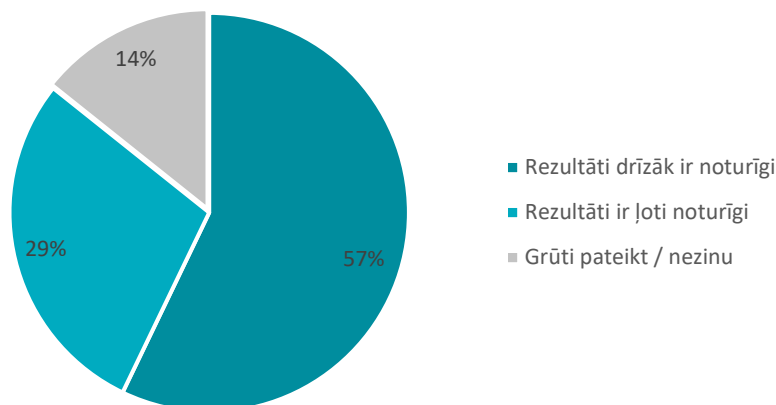
pakalpojumu izmaksu pieaugumu, gan ar pašvaldību ierobežotajām finansiālajām iespējām turpināt nodrošināt DI ietvaros izveidotos pakalpojumus.

ILGTSPĒJA |

Izvērtējuma jautājums: Kāda ir ieguldījumu prioritātes 9.3. īstenoto projektu ilgtspēja pēc minimāli noteiktās piecu gadu ilgtspējas nodrošināšanas?

Gan eksperti, gan ES fonda finansējuma saņēmēji izveidotās infrastruktūras (9.3.1. SAM) ilgtspēju vērtēja kā ilgnoturīgu. Attiecīgi aptaujas anketā 86% ES fonda finansējuma saņēmēju norādīja, ka sasniegto rezultātu noturību turpmāko piecu gadu laikā vērtē kā ļoti vai drīzāk noturīgu (Attēls 17).

ATTĒLS 17. ERAF ES FONDA FINANSĒJUMA VIEDOKLIS PAR SASNIEGTO REZULTĀTU NOTURĪBU TURPMĀKO 5 GADU LAIKĀ (N=21)

Avots: SIA "Civitta Latvija" veiktās ES fonda finansējuma saņēmēju aptaujas

Tas tiek pamatots ar to, ka, ņemot vērā pakalpojumu nozīmi un vajadzību, tos turpinās nodrošināt uzbūvētajā vai atjaunotajā infrastruktūrā arī pēc piecu gadu perioda. Pēc mērķa grupu pārstāvju viedokļa, viens no vislielākajiem ilgtspējas potenciāliem ir grupu mājas / grupu dzīvokļu pakalpojumam, tai skaitā arī izbūvētajai infrastruktūrai, ņemot vērā tā ietekmi un vajadzību attiecībā uz personām ar garīga rakstura traucējumiem.

Kopumā vairums ES fonda finansējuma saņēmēju sasniegtos rezultātus projektu ietvaros vērtēja kā noturīgus. Taču tika identificēti arī vairāki riski, kas var apdraudēt projektu ilgtspēju:

- Speciālistu trūkums, kas ir saistīts ar valstī esošajiem demogrāfiskajiem izaicinājumiem un kopējā iedzīvotāju skaita samazināšanos;
- Finansējuma pieejamība jaunizveidoto pakalpojumu nodrošināšanai, kas attiecas uz 9.2.2. SAM pasākumu ietvaros nodrošinātajiem pakalpojumiem un ar to ilgtspēju saistītajiem riskiem;
- Birokrātiski ierobežojumi / slogi, piemēram, kā minēts iepriekš, šobrīd ir veikti grozījumi, izveidotos pakalpojumus nodrošināt arī par maksu, kas iepriekš netika paredzēts.

Atsevišķi ES fonda finansējuma saņēmēji kā vienu no ilgtspējas riskiem norādīja arī ierobežotās iespējas pakalpojumus saņemt tiem, kuri dzīvo attālākajos reģionos, kas savukārt var ietekmēt personu vēlmi izmantot attīstītos pakalpojumus.

Par ilgtspēju norāda arī zaļā iepirkuma principi, kurus, veicot publiskos iepirkumus, ievēroja gandrīz visi jeb 76% aptaujāto ES fonda finansējuma saņēmēju. Ņemot vērā, ka zaļā iepirkuma ietvaros iepirktām precēm tiek vērtēta ietekme uz vidi, tas pozitīvi ietekmē ilgtspēju attiecībā ne tikai uz tās izmantošanu paredzētajiem pakalpojumiem, bet infrastruktūras lietošanu kopumā, arī situācijās, ja pēc piecu gadu ilgtspējas nodrošināšanas, tās netiks izmantotas sākotnēji paredzētajiem mērķiem.

Secinājumi

Sociālajā jomā faktiskā gala labuma saņēmēji ir bijuši:

- atbalstu saņēmušie nodarbinātības veicināšanas aktivitāšu ietvaros – bezdarbnieki, tai skaitā ilgstošie bezdarbnieki, nelabvēlīgā situācijā esošas personas (bijušie ieslodzītie, probācijas klienti līdz 29 gadu vecumam, personas ar invaliditāti, vecumā virs 55 gadiem, kurām līdz vecuma pensijai ir atlikuši vairāk kā divi gadi, personas vecumā līdz 29 gadiem un kuras ir absolvējušas speciālo izglītības programmu). Atbalstu biežāk ir saņēmušas personas vecumā no 26 līdz 53 gadiem un personas ar iegūtu vidējo izglītību. Vairāk kā puse no faktiskā labuma guvējiem bija personas no lauku apvidiem, lielākā daļa bija ilgstošie bezdarbnieki, kā arī gandrīz trešā daļa bija personas ar invaliditāti.
- atbalstu saņēmušie integrācijas sabiedrībā aktivitāšu ietvaros – personas ar invaliditāti, personas ar garīga rakstura traucējumiem, personas ar funkcionāliem traucējumiem, bērni ar funkcionāliem traucējumiem, sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļautas personas (personas, kuras pakļautas diskriminācijas riskam dzimuma, vecuma, invaliditātes, etniskās piederības dēļ, bezpajumtnieki), patvēruma meklētāji un personas ar bēgļa vai alternatīvo statusu, Ukrainas civiliedzīvotāji. Biežāk atbalstu ir saņēmušas personas līdz 25 gadu vecumam, ar invaliditāti un personas no lauku apvidiem.

Intervence ir bijusi **efektīva un lietderīga**, uz ko norāda vidējā iznākumu rādītāju izpilde (93%) un vidējā rezultāta rādītāju izpilde (118%). Uz efektivitāti norāda arī veiktās kontradiktīvās analīzes ietvaros iegūtie rezultāti, salīdzinot kontroles un intervences grupas iesaisti nodarbinātībā. Dalība ESF projekta Nr. 9.1.1.2/15/I/001 “Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem” ir paaugstinājusi ilgstošo bezdarbnieku nodarbinātības iespējas. Augstāks īpatsvars ilgstošajiem bezdarbniekiem intervences grupā ir gandrīz visās faktoru grupās. Vislielākais īpatsvars intervences grupā ir ilgstošajiem bezdarbniekiem Rīgā (13 procentpunktu atšķirība) un personām ar augstāko izglītību (13 procentpunktu atšķirība). Zemāks īpatsvars intervences grupā, salīdzinot ar kontroles grupu, ir to ilgstošo bezdarbnieku vidū, kuri ir ar invaliditāti (4 procentpunktu atšķirība), personām, kuras dzīvo Latgales reģionā (6 procentpunktu atšķirība), kā arī ir ar citu tautību, kas nav latviešu vai krievu tautība (2 procentpunktu atšķirība).

Faktori, kas sekmējuši projektu ieviešanu ir atbilstoša projekta komanda ar nepieciešamajām zināšanām par jomu un izpratni par potenciālo projektu dalībnieku vajadzībām, komunikācija ar projektu potenciālajiem dalībniekiem, lai motivētu izmantot projektos ieviestās aktivitātes un pakalpojumus, sadarbība ar citām organizācijām / iestādēm, ļaujot ieviest aktivitātes / pakalpojumus, kas ir atbilstošas projektu dalībnieku vajadzībām. Nozīmīgākie, **šķēršļi**, kas ietekmējuši projektu ieviešanu, ir speciālistu trūkums jomā un pieejamība, kas saistās arī ar birokrātiskiem/ administratīviem aspektiem, piemēram, ar publisko iepirkumu kavēšanas situācijās, kad nav pieejami vajadzīgie pakalpojuma sniedzēji, kas kopumā kavēja aktivitāšu ieviešanas procesu.

Nozīmīgākie **ārējie faktori**, kas ietekmējuši projektu ieviešanu, ir bijuši Covid-19 ierobežojumi, ATR un karadarbība Ukrainā. Covid-19 ierobežojumu rezultātā mainījās aktivitāšu formāts, tāpat bija novērojamas vairākas negatīvas izmaiņas, nodarbinātības veicināšanas tika identificēti gadījumi, kad personas, kuras iepriekš bija atradušas darbu pasākumu aktivitāšu rezultātā, bija zaudējušas darbu, arī sociālās uzņēmējdarbības gadījumā Covid-19 ierobežojumi ietekmēja sociālo uzņēmēju spējas noturēt statusu, kā rezultātā identificēts neliels skaits tādu uzņēmumu, kas atteicās no sociālās uzņēmējdarbības statusa. ATR no vienas puses ir veicinājusi efektīvāku komunikāciju ar pašvaldībām, kā arī potenciāli nākotnē var veicināt plašāku pakalpojumu klāstu iedzīvotājiem. No otras puses ATR pašvaldībām prasīja cilvēkresursu iesaisti, kas savukārt mazināja iespējas veltīt uzmanību citiem pasākumiem un atsevišķos gadījumos apgrūtināja pilnvērtīgu komunikāciju starp dažādām iestādēm.

Intervences **tūlītējo ietekmi** raksturo atbalsta saņēmušo personu iesaiste tālākās mācībās vai nodarbinātībā, attiecīgi nodarbinātības veicināšanas ietvaros tie ir bijuši 32,9% projektu dalībnieku un integrācijas sabiedrībā ietvaros tie ir bijuši 37% projektu dalībnieku. Saistībā ar DI procesu ieviešanu, viens no ieguvumiem ir iegūtā informācija par iedzīvotāju skaitu, kuriem ir nepieciešami sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi. Infrastruktūras attīstības ietvaros ir izveidotas vai labiekārtotas vairāk nekā 100 vietas

bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un vairāk nekā 900 vietas sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Tas ir ļāvis līdz 32,3% palielināt pilngadīgu personu ar garīga rakstura traucējumiem īpatsvaru, kuras dzīvo ārpus ISAC un kurām ir pieejami sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi. Ietekme, kas būs vērtējama **ilgtermiņā**, ir saistīta ar nostiprinātajām zināšanām un izpratnes veicināšanu gan nodarbinātības ietvaros, gan iekļaujošākas sabiedrības kontekstā. Vienlaikus ir identificēts trūkums saistībā ar nepietiekama atbalsta sniegšanu bāriņtiesām. Bērnu tiesību aizsardzības jomā bāriņtiesas ir viens no būtiskiem sadarbības partneriem, kas ES fondu 2014-2020 plānošanas periodā nav saņēmis atbalstu – attīstība ir notikusi sociālā darba jomā, bet mazāks ieguldījums ir bijis vērsts uz bāriņtiesām

Saistībā ar sasniegto rezultātu **ilgtspējas riski** ir saistīti ar turpmāku ekonomisko attīstību un finansējuma pieejamību, piemēram, DI ietvaros finansiālo resursu trūkums var apdraudēt iespēju turpināt nodrošināt izveidotos pakalpojumus. Cilvēkresursu riski kā speciālistu trūkums ar specifiskām zināšanām darbam ar dažādām iedzīvotāju grupām. Kā arī politiskie faktori un kopējā valsts attīstība jomā, piemēram, atbalsts sociālajiem uzņēmējiem ārpus ES fondu ietvara.

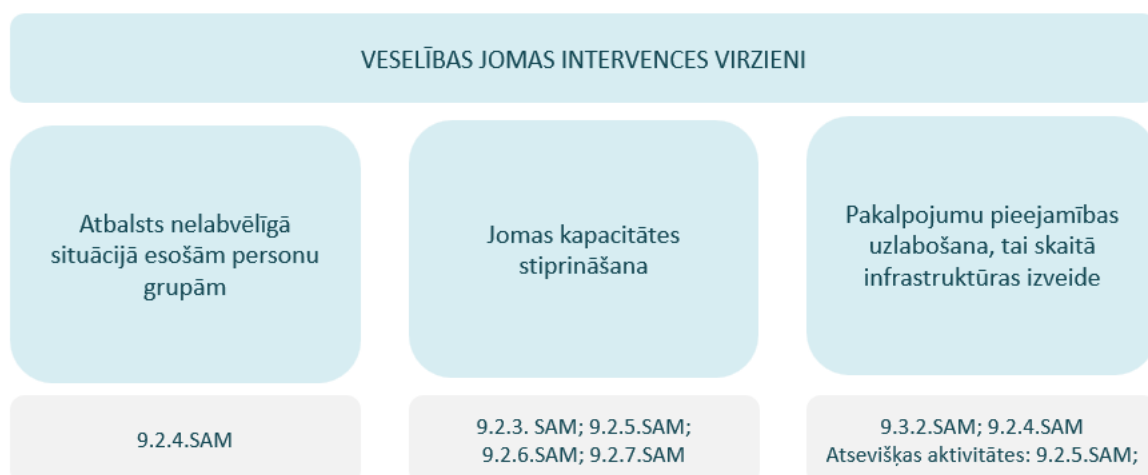
2.2.2. VESELĪBAS JOMA

Veselības jomā 9.PV sešu SAM ietvaros ir septiņi pasākumi (detalizēts uzskaitījums pieejams pielikumā “Pārmaiņu teorija”), kuri tiek īstenoti līdz 2023. gada beigām. Kopā tiek īstenoti 468¹³⁴ projekti. 9.PV ietvaros plānotais finansējums veselības jomas pasākumu īstenošanai ir 463,3 miljoni EUR, tai skaitā ESF un ERAF finansējums 266,4 miljoni EUR apmērā, kas ir 54% no visa 9.PV ESF un ERAF finansējuma. Izvērtējuma veikšanas brīdī finansējuma izlietojums ir robežās no 56,2% (9.2.7. SAM) līdz 81,8% (9.2.4. SAM) (detalizēts uzskaitījums pieejams pielikumā “SAM analīze”).

Veselības jomā pasākumu aktivitātes ir īstenotas trīs virzienos:

- atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām – veselības veicināšanas un slimības profilakses pasākumu nodrošināšana iedzīvotājiem (9.2.4. SAM);
- jomas kapacitātes stiprināšana – apmācības veselības un sociālās aprūpes jomā strādājošajiem speciālistiem (9.2.6. SAM), metodisko materiālu, vadlīniju izstrāde (9.2.3. SAM), ārstniecības speciālistu piesaiste darbam veselības aprūpes jomā (9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM);
- pakalpojumu pieejamība – infrastruktūras attīstība, jaunu pakalpojumu izveide (9.3.2. SAM) (Attēls 18) (detalizēts aktivitāšu uzskaitījums pieejams pielikumā “Pārmaiņu teorija”).

ATTĒLS 18. VESELĪBAS JOMAS INTERVENES VIRZIENI

¹³⁴ KPVIS informācija uz 27.07.2023. par projektiem, kuru statuss ir pabeigts vai ir noslēgts līgums

Faktiskās gala labuma guvēju grupas

Izvērtējuma jautājums: Analizēt visu 9.PV projektu faktiskās gala labuma guvēju grupas, to skaitā vai un kādā veidā atbalsts ir uzlabojis dalībnieku situāciju sabiedrībā un darba tirgū kopumā (kur attiecināms) (dalījumā pa dzimumiem, izglītības līmeni, vecumu, invaliditātes veidu (redzes, dzirdes, kustību, garīga rakstura) un nodarbinātības veidu)?

Veselības jomas ietvaros galvenā faktiskā gala labuma guvēju grupa ir veselības veicināšanas un slimību profilakses (9.2.4. SAM) projektu dalībnieki – teritoriālās atstumtības riskam pakļautie iedzīvotāji, kuri dzīvo apdzīvotās vietās ar zemu iedzīvotāju blīvumu; trūcīgie un maznodrošinātie iedzīvotāji; bezdarbnieki; personas ar invaliditāti; iedzīvotāji, kas vecāki par 54 gadiem; bērni. Līdz ar to faktiskās gala labuma guvēju grupas tiek analizētas 9.2.4. SAM pasākumu tvērumā. Ņemot vērā, ka šī atbalsta ietvaros mērķis ir bijis iesaistīt iedzīvotāju veselības veicināšanas un slimību profilakses pakalpojumos, tādējādi veicinot viņu izpratni un prasmes par veselīgu dzīvesveidu, raksturojumā nav iekļauta analīze par dalībnieku iesaisti tālākā apmācībā, kvalifikācijas iegūšanā vai nodarbinātībā.

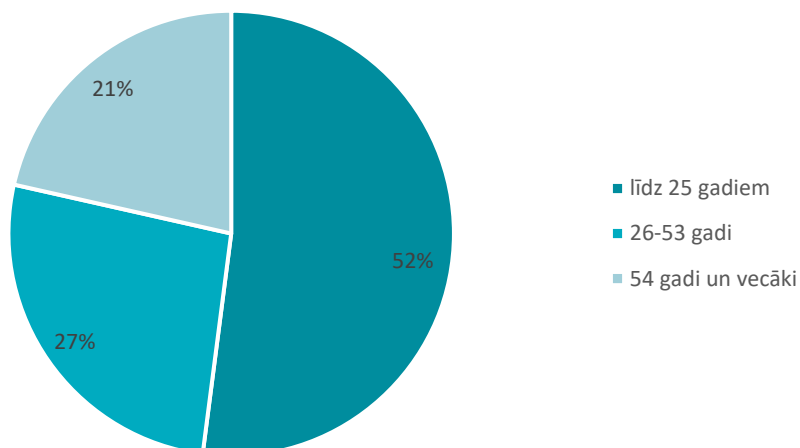
FAKTISKĀ GALA LABUMA SAŅĒMĒJU GRUPAS DEMOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS

Laika posmā no 2017. gada līdz 2022. gadam ir saņēmušas 68 242 personas. Kopumā atbalstu biežāk ir saņēmušas sievietes, personas vecumā līdz 25 gadiem, un neaktīvas personas, aptuveni puse no faktiskās labuma guvējiem ir bijuši personas no lauku apvidiem.

No faktiskajiem labuma guvējiem 69% ir bijušas sievietes, 31% vīrieši. Lielākā daļa jeb 62% projektu dalībnieku nav norādījuši savu izglītību, savukārt, starp tiem, kuri bija norādījuši – lielākā daļa jeb 19% ir bijuši ar augstāko izglītību (ISCED 5. līmenis līdz 8. līmenis).

Lielākā daļa jeb 52% projektu dalībnieku ir bijuši vecumā līdz 25 gadiem, 26% vecumā no 26 līdz 53 gadiem un 21% vecumā pēc 54 gadiem (Attēls 19).

ATTĒLS 19. FAKTISKĀS LABUMA GUVĒJU VECUMS VESELĪBAS JOMĀ

Avots: KPVIS, SIA "Civitta Latvija" aprēķins

8% no visiem projektu dalībniekiem ir bijušas personas ar invaliditāti, no kurām 50% ir bijušas ar cita veida invaliditāti, 22% ar psihiskiem traucējumiem, 5% ar redzes traucējumiem, 2% ar dzirdes traucējumiem un 2% ar kustību traucējumiem. Lielākā daļa jeb 61% ir bijušas neaktīvas personas, 43% uz dalības uzsākšanas

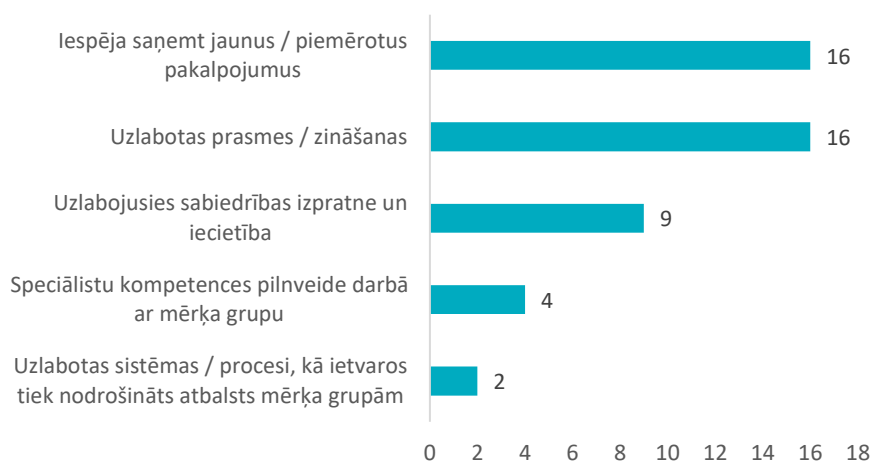
brīdi ir atradušās izglītībā vai apmācībās, 34% ir bijušas nodarbinātas personas un 3% ir bijuši bezdarbnieki. Projektu ietvaros ir izdevies piesaistīt iedzīvotājus gan no blīvi apdzīvotām vietām, gan mazāk apdzīvotām, ņemot vērā, ka 50% dalībnieku ir bijuši no lauku apvidiem.

UZLABOJUMI PROJEKTA DALĪBNIKU SITUĀCIJAI SABIEDRĪBĀ UN DARBA TIRGŪ

Finansējuma saņēmēji aptaujā kā nozīmīgākās labuma saņēmēju grupas norādīja seniorus, jo tā ir bijusi iespēja **socializēties un bez maksas piedalīties dažādās fiziskās aktivitātēs**, kā arī skolēnus, jo aktivitātes ir bijušas vērstas uz skolēnu izglītošanu dažādās ar veselību saistītās jomās, tai skaitā psihisko un emocionālo veselību. Tāpat ieguvums ir bijis personām, kuras dzīvo lauku apvidos un ir pakļautas teritoriālās atstumtības riskam, attiecīgi ESF atbalsta ietvaros ir bijusi **iespēja piedalīties tādos veselības veicināšanas pasākumos, kas bez ESF finansējuma nebūtu pieejami vai īstenoti**.

ES fondu finansējuma saņēmēji aptaujas anketā kā galvenos dalībnieku ieguvumus norādīja - iespēju saņemt jaunus un dalībnieku vajadzībām piemērotus pakalpojumus, kā arī uzlabotas prasmes un zināšanas (Attēls 20).

ATTĒLS 20. ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR PROJEKTA DALĪBNIKU IEGUVUMIEM (N=19)

Avots: SIA "Civitta Latvija" veiktā ES fondu finansējuma saņēmēju aptauja (9.2.4. SAM)

Papildus tam ES fonda finansējuma saņēmēji intervijās norādīja šādus aktivitāšu sniegots ieguvumus:

- Iespēja uzlabot fizisko veselības stāvokli, regulāri apmeklējot nodarbības, kā arī iespēju izmēģināt jaunus aktivitāšu veidus, kas bez pieejamām bezmaksas aktivitātēm nebūtu ticis īstenots.
- Uzlabotas zināšanas, piemēram, par pareizu vingrinājumu pildīšanu vai pareizas tehnikas izmantošanu sporta veidos, ņemot vērā, ka aktivitāšu vadītāji ir bijuši zinoši jomas speciālisti, un aktivitāšu ietvaros, iespēju robežās, ir tikusi nodrošināta individuāla pieeja.

Arī ES fonda finansējuma saņēmēji norāda, ka galvenokārt var novērtēt **personu individuālos ieguvumus**, piemēram, regulāri apmeklējot nodarbības ir novēroti veselības stāvokļa un arī stājas vai paradumu maiņas uzlabojumi. Tāpat tā ir bijusi iespēja socializēties un atrast domubiedrus, kas veicina arī turpmāku aktivitāšu apmeklēšanu.

"Pensionāriem šāda iespēja ir ļoti svarīga, jo viņiem nav finansiālas iespējas atļauties vingrošanas nodarbības un tā ir arī iespēja socializēties un izkustēties. Pensionāri ir galvenā vingrotāju grupa - ap 30%." (Mērķa grupas pārstāvis, 9.2.4._M_1)

Vienlaikus pozitīvu ietekmi uz sociālās atstumtības riskam pakļautajām grupām var novērtēt šādos aspektos:

- Rindu mazināšana uz valsts apmaksātiem pakalpojumiem – sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām ir ierobežotākas iespējas apmeklēt maksas pakalpojumus;

- Izstrādātie klīniskie algoritmi un klīniskie ceļi (9.2.3. SAM) veicina vienlīdz kvalitatīvu pakalpojumu saņemšanu visos Latvijas reģionos atbilstoši ārstniecības iestādes profilam, tādējādi arī iedzīvotājiem no lauku apvidiem ir iespēja saņemt atbilstošus veselības aprūpes pakalpojumus. Vienlaikus ir izstrādāti klīniskie algoritmi un klīniskie ceļi dažādām pacientu grupām, piemēram, bērniem ar garīga rakstura traucējumiem, pieaugušajiem ar mentālām problēmām un atkarībām¹³⁵, tādējādi aptverot daudzveidīgas pacientu grupas.

Nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi

Izvērtējuma jautājums: Vai ir novērsti nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautām personām ieguldījumu prioritātes 9.1., 9.2. un 9.3. projektu īstenošanas rezultātā? Kāda ir pasākumu ietekme uz sociālās atstumtības riskam pakļautajām grupām, tai skaitā bijušajiem ieslodzītajiem?

Atbilstoši DP sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļautām personām ieguldījumu prioritātei 9.2. definētais šķērslis ir nepietiekama sociālās aizsardzības un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība. Savukārt 9.3. ieguldījumu prioritātei – nepietiekama veselības pakalpojumu pieejamība un kvalitāte.

Veselības jomas ietvaros īstenoto pasākumu rezultātā ir sekmēta pastāvošo šķēršļu mazināšana, īstenojot daudzveidīgas aktivitātes, kas **uzlabo kopējo veselības aprūpes sistēmas funkcionalitāti, pakalpojumu pieejamību un to kvalitāti**. Īstenotie pasākumi gan snieguši atbalstu konkrētām iedzīvotāju grupām, gan veselības aprūpes sistēmas kopējās kapacitātes uzlabošanai, veicot ieguldījumus infrastruktūras attīstībā vai sekmējot vienotu pieeju veselības aprūpes pakalpojumu ieviešanā.

Vispārējā veselības aprūpes sistēmas funkcionalitāte ir uzlabota 9.2.3. SAM ietvaros. Šajā pasākumā izstrādāti vienoti principi, instrumenti (vadlīnijas, metodiskie materiāli (klīniskie algoritmi, klīniskie ceļi)), pēc kuriem ārstniecības iestādes sniedz valsts apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus. Tādējādi tiek sekmēta vienlīdzīga pieeja veselības aprūpē sniegtajiem pakalpojumiem starp dažādām iestādēm.

Veselības jomas pakalpojumu pieejamība un arī sniegto pakalpojumu kvalitāte ir saistīta ar **cilvēkresursu kapacitāti un kvalifikāciju**. Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība ir veicināta gan piesaistot jaunus speciālistus, kas ir tikko beiguši studijas, un veicinot viņu motivāciju uzsākt darbu veselības aprūpē, gan motivējot atgriezties darbā speciālistus, kuri jomā nav strādājuši ilgāku laiku (9.2.5. un 9.2.7. SAM). Turklāt speciālistiem gan no ārstniecības, gan sociālās jomas tika nodrošināta iespēja apmeklēt bezmaksas mācības (9.2.6. SAM), kas nepieciešamas profesionālās pilnveides veicināšanai, tādējādi gan uzlabojot veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti, gan atbalstot cilvēkresursu piesaisti, jo nodrošinātās apmācības sniedza iespēju tām ārstniecības personām, kas bijušas nodarbinātas citās nozarēs un kurām beidzies ārstniecības personas sertifikāta termiņš, iegūt nepieciešamo mācību kredītpunktu skaitu, lai atjaunotu sertifikātu.

Iedzīvotājiem visā Latvijā tika nodrošināta iespēja bez maksas apmeklēt gan fizisko aktivitāšu nodarbības, gan stiprināt zināšanas dažādās ar veselību saistītās jomās, piemēram, uzturzinātnē un garīgajā veselībā (9.2.4. SAM). Turklāt projekti ir īstenoti visās Latvijas pašvaldībās, tai skaitā arī attālākos pagastos ar mazāku iedzīvotāju skaitu, kur ir ierobežota pieejamība veselības veicināšanas un slimību profilakses pakalpojumiem. Tāpat tika testēti jaunu pakalpojumu veidi, piemēram, mobilās paliatīvās aprūpes pakalpojums, kas veicina integrētu veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu pieejamību un iespēju pacientiem to saņemt savās dzīvesvietās (9.2.5. SAM).

Ārstniecības iestādēm tika nodrošināta iespēja uzlabot savu infrastruktūru, tai skaitā iegādājoties nepieciešamo tehnisko aprīkojumu. Svarīgs ieguldījums onkoloģijas jomā ir bijis stacionāra "Latvijas Onkoloģijas centrs" korpusu atjaunošanas un pārbūves darbi onkoloģijas pakalpojumu nodrošināšanai, pārbūvējot inženierkomunikācijas, izbūvējot jaunus un nomainot un pielāgojot jau esošo liftus¹³⁶ ERAF projekta Nr. 9.3.2.0/21/I/001 "SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" ēkas Hipokrāta ielā 4 infrastruktūras attīstība" ietvaros. Veiktās gadījuma izpētes ietvaros par ERAF projektu Nr. 9.3.2.0/18/I/006

¹³⁵ SPKC (2023). Klīniskie algoritmi, pacientu ceļi, indikatori (ESF projekts). [<saite>](#)

¹³⁶ Pārresoru koordinācijas centrs (2022). Informatīvais ziņojums "Par veselības aprūpes nodrošināšanas infrastruktūras attīstības investīciju stratēģiju 2021.-2027. gadam". [<saite>](#)

“SIA “Jūrmalas slimnīca” veselības aprūpes infrastruktūras un pakalpojumu pieejamības uzlabošana”, tika iegādātas dažādas medicīniskās iekārtas, kā piemēram, iekārtas dzemdību nodaļai (jaundzimušo reanimācijas galds, augļa kardiokogrāfs, fototerapijas lampa jaundzimušajiem u.c. aprīkojums), aprīkojums endoskopijas kabinetam (endoskopi žāvēšanas skapis, endoskopi mazgāšanas un dezinfekcijas iekārta un kolonoskops, gastroskops u.c. iekārtas), kā arī radiogrāfijas iekārta un datortomogrāfs un ultrasonogrāfs. Tā rezultātā ir sniegts **ieguldījums pakalpojumu kvalitātes celšanā**, piemēram, modernizējot aprīkojumu, sekmētas iespējas nodrošināt jaunus pakalpojumus, tai skaitā piesaistot jaunas mērķa grupas, kā arī atbilstoši vairāku ES fondu saņēmēju aptaujas rezultātiem – palīdzējis mazināt rindas uz pakalpojumu saņemšanu (9.3.2. SAM).

Visi ieviestie veselības jomas pasākumi ir bijuši vērsti uz nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļu sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautām personām novēršanu. Katram no īstenotajiem pasākumiem ir bijis savs fokuss, kas risina atsevišķus problēmu aspektus. Tādējādi ir tikusi īstenota visaptveroša pieeja augstāk minēto šķēršļu risināšanai.

Efektivitāte, lietderība, ietekme un ilgtspēja

Izvērtējuma jautājums: Kāda ir ieguldījumu prioritātes 9.1., 9.2. un 9.3. projektu īstenošanas efektivitāte, lietderība un ietekme, ņemot vērā šo projektu mērķus un tajos atbalstītās darbības?

EFEKTIVITĀTE |

Veselības jomas pasākumiem izvērtējuma veikšanas brīdī ir sasniegti vai pārsniegti pieci rādītāji no 12 iznākuma rādītājiem. Savukārt vidējā¹³⁷ iznākuma rādītāju izpilde ir 103%¹³⁸. Rezultāta rādītāja gadījumā ir sasniegti vai pārsniegti četri no astoņiem rādītājiem, un rezultāta rādītāju vidējā izpilde ir 93%¹³⁹.

Augsts vidējās izpildes īpatsvars iznākuma rādītāju ietvaros (135%) ir virzienam “Atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām”, sasniedzot vai pārsniedzot trīs no četriem plānotajiem iznākuma rādītājiem. Augsts vidējās izpildes īpatsvars rezultāta rādītāju ietvaros (115%) ir virzienam “Jomas kapacitātes stiprināšana”, sasniedzot vai pārsniedzot četrus no pieciem plānotajiem rezultātiem. Novērojams, ka virzienā “Pakalpojumu pieejamības uzlabošana” ir zemākais izpildes līmenis starp visu trīs virzienu rezultāta rādītājiem (Tabula 6). (Detalizēts iznākuma un rezultāta rādītāju uzskaitījums pieejams pielikumā “SAM analīze”)

TABULA 6. VESELĪBAS JOMAS IZNĀKUMA UN REZULTĀTA RĀDĪTĀJU RAKSTUROJUMS

INTERVENČES VIRZIENS	IZNĀKUMA RĀDĪTĀJA IZPILDES LĪMENIS	REZULTĀTA RĀDĪTĀJA IZPILDES LĪMENIS
Kopā	Augsts (vidējā izpilde 103%)	Augsts (vidējā izpilde 93%)
Atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām	Augsts (vidējā izpilde 135%) ¹⁴⁰ Sasniegti 3 no 4 rādītājiem	Vidējs (vidējā izpilde 75%) Nav sasniegti rādītāji
Jomas kapacitātes stiprināšana	Vidējs (vidējā izpilde 79%) ¹⁴¹ Sasniegti 2 no 4 ¹⁴² rādītājiem	Augsts (vidējā izpilde 115%) ¹⁴³ Sasniegti 4 no 5 rādītājiem
Pakalpojumu pieejamības uzlabošana	Vidējs (izpilde 76%) ¹⁴⁴	Zems (izpilde 63%) Nav sasniegts rādītājs

¹³⁷ Vidējās izpildes aprēķinā iekļauti tie rādītāji, kas izvērtējuma veikšanas brīdī ir bijuši pieejami un norāda uz 9.PV projektos iesaistīto personu vai sniegto atbalsta pasākumu skaitu, attiecīgi vērtējumā netiek iekļauti tādi rādītāji, kas ir vienreizēji, piemēram, īstenoto kampaņu skaits.

¹³⁸ Vidējā izpildē netiek skaitīti šādi rādītāji: i.9.2.3.a; i.9.2.3.b; i.9.2.4.d; i.9.3.2.b; i.9.3.2.c.

¹³⁹ Vidējā izpildē netiek skaitīti šādi rādītāji: r.9.2.3.a; r.9.2.3.b

¹⁴⁰ Vidējā izpildē netiek skaitīts šāds rādītājs: i.9.2.4.d

¹⁴¹ Vidējā izpildē netiek skaitīti šādi rādītāji: i.9.2.3.a; i.9.2.3.b

¹⁴² Iznākuma rādītājs i.9.2.3.b būs pieejams pēc projekta īstenošanas beigām.

¹⁴³ Vidējā izpildē netiek skaitīti šādi rādītāji: r.9.2.3.a; r.9.2.3.b

¹⁴⁴ Vidējā izpildē netiek skaitīti šādi rādītāji: i.9.3.2.b; i.9.3.2.c

Kopumā sasniegtie iznākuma un rezultāta rādītāji norāda uz veselības jomas ieviesto pasākumu efektivitāti un lietderību, ņemot vērā, ka vidējā iznākuma un rezultāta rādītāju izpilde ir attiecīgi 103% un 93%. Tas ir vērtējams kā augsts iznākumu un rezultāta rādītāju līmenis, lai gan izvērtējuma veikšanas brīdī SAM pasākumu daļa vēl ir izpildē. Saistībā ar tiem rādītājiem, kas izvērtējuma veikšanas brīdī nav sasniegti, no ESF fonda finansējuma saņēmēju un CFLA netiek konstatēti būtiski riski, lai rādītāji netiktu sasniegti vismaz 65% apmērā.

ATBALSTS NELABVĒLĪGĀ SITUĀCIJĀ ESOŠĀM PERSONU GRUPĀM

Tieša veida atbalsts iedzīvotājiem ir ticis sniegts organizējot veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumus, kas tika rīkoti Latvijas pašvaldībās (9.2.4. SAM), un īstenotais pasākumu skaits ir par 38% lielāks kā sākotnēji plānots. Arī pasākumos iesaistīto iedzīvotāju skaits, kuri ir bijuši pakļauti teritoriālās atstumtības riskam, ir bijuši trūcīgi vai maznodrošināti, bezdarbnieki, personas ar invaliditāti, iedzīvotāji vecāki par 54 gadiem vai bērni, ir vidēji par 34% lielāks nekā sākotnēji plānots. Attiecīgi veselības veicināšanas pasākumos tika iesaistīti 227,2 tūkstoši iedzīvotāju un slimību profilakses pasākumos - 83,1 tūkstotis iedzīvotāju (detalizēta informācija par sasniegtajiem rādītājiem pieejama pielikumā "SAM analīze").

Viens no izejām, kas veicināja iedzīvotāju interesi iesaistīties aktivitātēs, ir tieši pasākumi saistīti ar fiziskām aktivitātēm. Vienlaikus jāņem vērā, ka pašvaldības, sākotnēji plānojot sasniedzamos rezultātus, ir bijušas piesardzīgas, ņemot vērā iepriekšējo pieredzi, ka aktivitātes, kas pamatā bija informatīvas, netika pietiekami apmeklētas.

Papildu fiziskajām aktivitātēm pasākuma ietvaros iedzīvotāji ir tikuši izglītoti dažādās ar veselības veicināšanu un slimību profilaksi saistītās jomās. Viens no piemēriem ir semināri un nodarbības garīgās veselības jomā, kas īpaši pieprasītas bija pēc Covid-19 pandēmijas.

ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujā un intervijās kā galvenos faktoros, kas **veicināja veiksmīgu aktivitāšu ieviešanu**, norāda:

- Sadarbību ar citām organizācijām / iestādēm, jo īpaši ar pašvaldībās esošajām NVO. Tās palīdzēja nodrošināt informācijas nodošanu mērķa grupai par pieejamajām aktivitātēm. Kā viens no šādiem piemēriem ir pašvaldībās esošās senioru organizācijas.
- Mērķa grupas vēlmi un motivāciju iesaistīties projekta aktivitātēs. Svarīgi ir bijis organizēt tādas aktivitātes, kas mērķa grupai bija saistošas, lai sekmētu viņu motivāciju iesaistīties, piemēram, veselības veicināšanas pasākumu ietvaros tās ir bijušas fiziskās aktivitātes.
- Atbilstošu projekta komandu ar nepieciešamajām zināšanām un iepriekšēju pieredzi jomā. Projekta komandas ietvaros svarīga ir bijusi jau esošā pieredze un zināšanas, lai atrastu īstos komunikācijas kanālus mērķa grupu uzrunāšanai un lai nodrošinātu veiksmīgu aktivitāšu īstenošanu, organizējot iepirkumus un izstrādājot aktivitātēm atbilstošas prasības speciālistiem.

Vienlaikus, organizējot veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumus, ES fonda finansējuma saņēmēji saskārās ar vairākiem **šķēršļiem**:

- Dalība aktivitātēs, īpaši lauku apvidos, bija atkarīga no sezonas – pavasara un vasaras sezonā bija mazāks iedzīvotāju skaits, kas bija ieinteresēti piedalīties aktivitātēs, ņemot vērā, ka tas sakrita ar dažādu lauksaimniecības darbu veikšanas laiku.
- Ierobežota pakalpojumu sniedzēju pieejamība – lai arī kopumā ES fonda finansējuma saņēmējiem izdevās piesaistīt vajadzīgos speciālistus, tomēr nācās ieguldīt papildu darbu, lai tos atrastu un uzrunātu, piemēram, speciālisti mazākās pašvaldībās tika aicināti gan no citām tuvumā esošām pašvaldībām, gan no Rīgas.

¹⁴⁵ Iznākuma rādītāji i.9.3.2.b un i.9.3.2.c būs pieejami pēc projektu īstenošanas beigām.

- Iedzīvotāju iesaistīšanai aktivitātēs ir bijis nepieciešams laiks. Pakalpojumu sniedzējiem sākotnēji ir bijušas grūtības nokomplektēt grupas, taču laika gaitā interese un vēlme piedalīties aktivitātēs ir pieaugusi.
- Saistībā ar telpu nodrošināšanu projektu aktivitātēm pašvaldības ir centušās nodrošināt nepieciešamos telpu resursus, taču ne visos gadījumos tās ir bijušas piemērotas fiziskajām aktivitātēm, piemēram, paredzētas mazākam cilvēku skaitam vai ar sliktu ventilāciju.
- Projektos plānoto aktivitāšu īstenošanai un administrēšanai bija nepieciešams liels laika resurss, ņemot vērā, ka tika nodrošinātas dažādas aktivitātes, kuru ieviešanai tika organizētas gan cenu aptaujas, gan publiskie iepirkumi.

Ārējie faktori, kas ietekmēja projektu ieviešanu bija:

- Covid-19 ietekme. Ierobežojumu dēļ tika mainīts aktivitāšu formāts, pārejot no klātienē nodarbībām uz attālinātām. No vienas puses tas veicināja iedzīvotāju iesaisti, taču no otras puses bija arī iedzīvotāji, kuri nevarēja piedalīties aktivitātēs, jo viņiem nebija tehnoloģiskā nodrošinājuma vai prasmju to izmantot, kas īpaši ietekmēja tieši senioru iesaisti. Tomēr ietekme nebija ilglaicīga un tiklīdz aktivitātes varēja atsākt nodrošināt klātienē, tas tika īstenots.
- Karadarbība Ukrainā, kā rezultātā atsevišķas aktivitātes, kas bija saistītas ar garīgās veselības jomas pakalpojumiem, tika nodrošinātas tieši Ukrainas civiliedzīvotājiem (9.2.4. SAM).

JOMAS KAPACITĀTES STIPRINĀŠANA

Veselības jomas kapacitāte 9.PV ietvaros ir stiprināta, veidojot **vienotu pieeju veselības aprūpes pakalpojumiem**, kā arī **stiprinot cilvēkresursus**, gan piesaistot speciālistus darbam nozarē, gan īstenojot **kvalifikācijas celšanas pasākumus**.

Jomas kapacitāte ir stiprināta, veicinot, ka visām ārstniecības iestādēm Latvijā ir vienota pieeja ārstniecībā, kas harmonizē ārstēšanas algoritmus starp visām lielākajām ārstniecības iestādēm (9.2.3. SAM). Sekmēta cilvēkresursu attīstība, piesaistot lielāku speciālistu skaitu, kas var nodrošināt kvalitatīvus veselības aprūpes pakalpojumus, tai skaitā arī veicinot speciālistu pieejamību reģionos un nodrošinot speciālistu profesionālo pilnveidi un resertifikācijai nepieciešamos kursus speciālistiem, kuri atgriežas jomā. Visas minētās aktivitātes ir bijušas vērstas uz ieguldījumu prioritātes 9.2. mērķa sasniegšanu, lai uzlabotu veselības pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem (9.2.5. SAM, 9.2.7. SAM un 9.2.6. SAM).

Darbam veselības aprūpes jomā gan reģionos, gan Rīgā ir **piesaistīti 1,4 tūkstoši speciālistu** (9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM). Ārstniecības personām ir izmaksātas kompensācijas par darbu reģionos, ikmēneša uzturēšanās izmaksas, kā arī kompensācija ģimenes ārstiem, kuri nodod praksi, un ģimenes ārstiem, kuri pārņem praksi. Salīdzinot 2015. un 2022. gada datus par veselības aprūpē praktizējošo ārstu skaitu, tas ir pieaudzis par aptuveni 4%¹⁴⁶. Turklāt ir samazinājies nepraktizējošo speciālistu īpatsvars starp visiem veselības aprūpes speciālistiem – attiecīgi 2015. gadā nepraktizējošu speciālistu īpatsvars bija 1,6%, bet 2022. gadā tie bija 0,38%.¹⁴⁷ Pasākums saistīts ar ārstniecības speciālistu piesaisti darbam veselības aprūpes jomā sākotnēji tika plānots līdz 2023. gada beigām, taču lielās atsaucības dēļ jaunu pieteikumu pieņemšana izvērtējuma veikšanas brīdī ir apturēta, ņemot vērā pasākuma ietvaros pieejamos finanšu resursus (9.2.7. SAM). ES fonda finansējuma saņēmējs intervijā norādīja, ka piesaistīt speciālistus Rīgai ir vieglāk, jo ir lielāks skaits jauno speciālistu, kuri pēc studiju beigām vēlas palikt Rīgā, savukārt NMPD speciālistu gadījumā lielāka interese ir strādāt reģionos (9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM).

9.PV ietvaros tika nodrošināti gan praktizējošu speciālistu profesionālās pilnveides pasākumi, gan resertifikācijai nepieciešamie kursi speciālistiem, kuri atgriežas jomā (9.2.6. SAM). Pēc ES fonda finansējuma saņēmēja sniegtās informācijas intervijā veselības aprūpes speciālistiem pieejamo apmācību skaits ir audzis no aptuveni 80 mācību programmām līdz aptuveni **200 mācību programmām**, un kopumā **apmācot 31,2 tūkstošus veselības un sociālās aprūpes jomu speciālistus**. Nozīmīgs faktors šāda rezultāta sasniegšanai ir bijusi **veselības jomas speciālistu un profesionālo organizāciju iesaiste**, lai izvērtētu

¹⁴⁶ Veselības statistikas datubāze (2022). Ārstu skaits pa specialitātēm. [<saite>](#)

¹⁴⁷ Veselības statistikas datubāze (2022). Ārstniecības personu skaits pa reģioniem un pilsētām. [<saite>](#) (Neieskaitot zobārstus, zobu higiēnistus, zobārstu asistentus)

vajadzības un pieprasījumu pirms apmācību programmu īstenošanas. Atzinīgi tiek novērtēta pasākuma elastība, reaģējot uz nepieciešamajām izmaiņām attiecībā uz apmācību tematiem (9.2.6. SAM).

Viens no negaidītiem ieguvumiem ir bijis **sociālās jomas speciālistu iesaiste** apmācībās, piemēram, plānoto 1 700 speciālistu vietā izvērtējuma veikšanas brīdī ir bijuši apmācīti 1 830 speciālisti (9.2.6. SAM). Taču tai pat laikā darba specifikas atšķirību dēļ nav izdevies īstenot sākotnēji plānotās kopējās mācības sociālās jomas un veselības jomas speciālistiem.

Nozīmīgākie faktori, kas ir veicinājuši veselības jomas pasākumu efektivitāti ir:

- **Savstarpējā sadarbība dažādu iesaistīto pušu starpā.** Piemēram, ES fonda finansējuma saņēmējs sadarbību gan ar jomas profesionālajām organizācijām, gan ārstniecības iestādēm identificēja kā vienu no būtiskiem faktoriem rezultātu sasniegšanai un izstrādāto instrumentu izmantošanai ārstniecības iestāžu vidū (9.2.3. SAM). Pasākumi ir īstenoti, iepriekš uzklusot jomas vajadzības, tādējādi iegūtie rezultāti ir atbilstoši esošajai situācijai, kas sekmē kopējo to izmantošanu praksē un attiecīgi sasniegto rezultātu efektivitāti (9.2.3. SAM).
- Sadarbība ar ārstniecības iestādēm, piemēram, laicīga **komunikācija jau pasākuma izstrādes procesā**, deva iespēju skaidri apzināt aktuālo vakanču skaitu un izvērtēt to attiecībā pret pieejamo finansējumu (9.2.7. SAM).
- Pozitīvs aspekts bijis arī tas, ka dažos gadījumos **atbalsts ir veicinājis arī motivāciju iegūt vai paaugstināt esošo izglītības līmeni**, piemēram, sanitāriem pārkvalificējoties par mūsu palīgiem (9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM).

Tomēr ir arī atsevišķi aspekti, kuriem būtu jāpievērš uzmanība, domājot par līdzīgām aktivitātēm nākotnē. Piemēram, pēc veselības aprūpes speciālistu viedokļa būtu bijis vērtīgi, ja pakalpojumu sniedzēji, kas izstrādāja instrumentus, būtu īstenojuši arī apmācības, lai tādā veidā nodrošinātu ciešāku saikni starp izstrādāto instrumentu un apmācībām (9.2.3. SAM).

“Šobrīd sanāk, ka no sākuma attīsta algoritmus, un tad ir nākamais konkurss, lai apmācītu par tiem algoritmiem. Un tas nav pareizi, jo tie, kas ir veidojuši algoritmu, viņi zina vislabāk un viņiem būtu jāturpina.” (Mērķa grupas pārstāvis, 9.2.3. _M_1)

Saistībā ar nodrošinātajām apmācībām (9.2.6. SAM), ES fonda finansējuma saņēmējs identificēja vairākas īpatnības, kas ietekmēja mērķa grupas dalību apmācībās:

- Mācībām, kuru ilgums pārsniedz 16 h, tika novērota mazāka mērķa grupas interese nekā sākotnēji plānots. Mācības, kuras ir ilgākas par 16 h, ir bijis sarežģītāk nodrošināt nepieciešamo līdzdalību, jo mērķa grupai ir konstatētas grūtības tās apvienot ar darbu. Tādēļ turpmāk ir nepieciešams mērķtiecīgāk vērtēt mācību saturu un to ilgumu.
- Liels programmu daudzums, taču vairākās apmācību programmās saturiskā informācija, īpaši vispārīgā informācija, ir bijusi līdzīga vai pat dažos gadījumos atkārtoties (9.2.6. SAM). Tas mazinājis mērķa grupas interesi piedalīties mācībās. Lai izvairītos no mācību tēmu pārklāšanās, turpmāk nepieciešams izvērtēt mācību programmu saturu, piesaistot atbilstošus ekspertus.
- Apmācības īsteno publiskā iepirkuma rezultātā izvēlēti pakalpojuma sniedzēji. Lai arī visi pakalpojuma sniedzēji ir ar atbilstošām zināšanām un pieredzi, mācību apmeklējumu iespaidojusi lektoru atpazīstamība un kvalifikācija, līdz ar to ir konstatētas būtiskas atšķirības starp dažādiem pakalpojuma sniedzējiem un viņu iespējām nokomplektēt grupas.
- Dažos gadījumos speciālistu motivācija piedalīties mācībās bija drīzāk saistīta ar kredītpunktu iegūšanu nevis satura apgūšanu, ko īpaši varēja novērot attālināto mācību laikā. Tas savukārt ietekmēja kopējo 9.2.6. SAM efektivitāti un arī ietekmi.

Ārējais fakts, kas ietekmēja veselības jomas pasākumu īstenošanu, bija Covid-19 ierobežojumi. Visvairāk tika ietekmēta 9.2.6 SAM īstenošana, jo īsā laika posmā bija jāmaina mācību formāts, pārejot uz attālinātām mācībām. No vienas puses tas vairoja iespējas speciālistiem reģionos iesaistīties mācībās, taču tai pat laikā tika konstatētas situācijas, kad speciālisti vienlaicīgi piedalās vairākās mācībās, lai iegūtu kredītpunktus par līdzdalību mācībās, taču tādējādi pilnvērtīgi nespējot apgūt apmācību ietvaros sniegtās zināšanas. Tas kopumā sarežģīja apmācību pārraudzību, kā arī neatbilstības atskaišu procesā. Tāpat Covid-19 laikā

ārstniecības speciālisti bija īpaši noslogoti, kā rezultātā radās situācijas, kad mācību grupas netika nokomplektētas un nācās atcelt plānotās mācības. Papildu tam Covid-19 ierobežojumu dēļ tika atcelti arī pieredzes apmaiņas braucieni. Covid-19 ierobežojumu laikā tika mainīts apmācību formāts un, ņemot vērā, ka visa veselības sektora resursi tika veltīti Covid-19 ierobežošanai, tas ierobežoja iespējas 9.2.3. SAM īstenošanā iesaistīt VM cilvēkresursus. Taču, vērtējot sasniegtos rezultātus, var secināt, ka Covid-19 ierobežojumi ilgstošu ietekmi neatstāja.

PAKALPOJUMU PIEEJAMĪBAS UZLABOŠANA

Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība ir tikusi uzlabota divu SAM ietvaros (9.2.4. SAM un 9.2.5. SAM), taču infrastruktūras pilnveidošanas pasākumi, kuru mērķis ir bijis uzlabot veselības pakalpojumu pieejamību un kvalitāti, viena SAM ietvaros (9.3.2. SAM).

Pašvaldību iedzīvotājiem tika nodrošināta **pieejamība jauniem pakalpojumiem**, piemēram, fizioterapijas pakalpojumam, peldēšanas pakalpojumam, kas īpaši aktuāli ir bijis iedzīvotājiem, kuri dzīvo attālākos pagastos un ar pašu finansēm nav bijusi iespēja piedalīties šādās aktivitātēs (9.2.4. SAM). Divi pilotprojekti tika īstenoti jaunu pakalpojumu ieviešanā – mobilās paliatīvās aprūpes pakalpojums, kas veicina integrētu veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu pieejamību un iespēju pacientiem to saņemt savās dzīvesvietās, un veselības aprūpes punkta pakalpojums, lai nodrošinātu veselības aprūpes pakalpojumus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā (9.2.5. SAM).

Attiecībā uz infrastruktūras attīstību aktivitātes ir bijušas vērstas uz Latvijas ārstniecības iestāžu **infrastruktūras attīstīšanu un nepieciešamo iekārtu un aprīkojuma iegādi** veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai, tādā veidā mazinot pakalpojumu kvalitātes atšķirības dažādos reģionos (9.3.2. SAM). Izvērtējuma veikšanas brīdī atbalstu ir saņēmušas 463 ārstniecības iestādes, kas ir aptuveni 11,7% no visām ambulatorās ārstniecības iestādēm¹⁴⁸. Tomēr īstenoto aktivitāšu efektivitātes pilnvērtīgas izvērtēšanas iespējas ir ierobežotas, jo daļa no rādītāju vērtībām var tikt precīzi izvērtēta tikai pēc visu 9.3.2. SAM projektu izpildes un rezultātu apkopošanas (detalizēts rādītāju uzskaitījums un to izpilde pieejama pielikumā “SAM analīze”).

Kā galvenos **faktorus, kas veicinājuši veiksmīgu projektu ieviešanu**, ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujas anketā biežāk norāda:

- Pietiekami apzinātas un skaidri definētas vajadzības pirms projektu ieviešanas;
- Pietiekamu finansējuma apjomu;
- Pietiekamas speciālistu zināšanas.

Gadījuma izpētes piemērs:

ES fonda finansējuma saņēmējs intervijā norādīja, ka pirms projekta ieviešanas tika apzinātas tās iekārtas, kuras ir novecojušas un kurām prioritāri ir nepieciešama atjaunināšana.

Saistībā ar finansējuma apjomu, tas tika vērtēts kā pietiekams, turklāt intervijā ES fonda finansējuma saņēmējs norādīja, ka projekta īstenošanas laikā dažas plānotās iekārtas izdevās iegādāties lētāk, tādējādi finanšu ietaupījuma dēļ bija iespēja iegādāties papildu aprīkojumu.

Taču ir nācies saskarties arī ar gadījumiem, kad pēc sākotnēji veiktās cenu izpētes projekta īstenošanas laikā iekārtas vairs nav bijušas pieejamas vai to cena ir paaugstinājusies, kas savukārt ir negatīvi ietekmējis kopējās projekta izmaksas. Tāpat nozīmīgs aspekts ir speciālistu zināšanas, lai iepirkumu tehniskās specifikācijas izveidotu pietiekami precīzas un atbilstošas ārstniecības iestādes vajadzībām.

Saistībā ar nozīmīgākajiem **šķēršļiem, kas kavējuši veiksmīgu projektu ieviešanu**, ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujā visbiežāk norāda:

- Birokrātiskos aspektus, t.sk. elastības trūkumu mainīt projekta dokumentāciju, publisko iepirkumu kavēšanos u.c.;
- Grūtības atrast / piesaistīt pakalpojumu sniedzējus.

¹⁴⁸ Veselības statistikas datu bāze (2022). Ārstniecības iestāžu skaits pēc darbības profila. [<saite>](#)

Lielākā daļa jeb 60% ES fonda finansējuma saņēmēju aptaujā norādīja, ka projektu ieviešanas process ir bijis drīzāk vai ļoti sarežģīts. Daži no ES fonda finansējuma saņēmējiem aptaujā minēja, ka ir piesaistījuši ārpakalpojuma pakalpojuma sniedzēju, kas nodrošinājis projekta administrēšanu.

Tāpat aptaujā vairāki ES fonda finansējuma saņēmēji, kā papildu šķērslī min arī ierobežojumus preču izvēlē, ko varēja iegādāties, tai skaitā to tehnisko parametru neatbilstību vajadzībām (9.3.2. SAM). Kā viens no identificētajiem šķēršļiem ir iegādāto preču kvalitāte, kas ne vienmēr ir bijusi pietiekami augsta. Mērķa grupas iesaisti ietekmēja arī iepriekšējo plānošanas periodu laikā gūtā negatīvā pieredze:

“Mums bija grūti pierunāt ģimenes ārstu piedalīties projektā. Un iemesli bija tas darbs ar atskaitēm, un tie svāri var saplīst pēc 2 gadiem un pēc tam tā visa birokrātija, kas ar to saistīta. Labāk sakrās pats un nopirks kvalitatīvu. Bet tika pamainīti noteikumi un nebija tā, ka bija jāpērk lētākais, visiem vienāds. Šajā gadījumā tas projekts bija labāks nekā iepriekšējie.” (Mērķa grupas pārstāvis, 9.2.3._M_1)

Kopējais valsts finansējums veselības jomai ir viens no ārējiem faktoriem, kas ir ietekmējis arī 9.3.2. SAM rezultāta rādītājus, jo tas ir lielā mērā saistīts arī ar iespējām nodarbināt speciālistus. Lai arī infrastruktūras uzlabojumi ļauj sniegt kvalitatīvākus pakalpojumus un apkalpot lielāku pacientu skaitu, piemēram, ļaujot nodrošināt īsākus izmeklējuma ciklus, tomēr pakalpojumu nodrošināšanai liela nozīme ir arī speciālistu pieejamībai.

Lielākus infrastruktūras projektus ietekmēja arī Covid-19 ierobežojumi un sekas, kas radās Ukrainas kara dēļ, kā rezultātā pieauga gan pakalpojumu cenas, gan tika pagarināti pakalpojumu izpildes termiņi. Līdz ar to atsevišķi projekti varētu netikt pabeigti līdz 2023. gada beigām.

LIETDERĪBA

Īstenoto veselības jomas pasākumu sasniegtie rādītāji un intervēto ekspertu un mērķa grupu pārstāvju viedokļi apliecina, ka ieviestās aktivitātes ir bijušas lietderīgas. Piemēram, veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumu (9.2.4. SAM) sasniegtie **faktiskie iznākuma rādītāji ir vidēji par 35%¹⁴⁹ augstāki par plānotajiem**, kas norāda uz iedzīvotāju interesi un vēlmi piedalīties veselību veicinošās aktivitātēs, tādējādi var secināt, ka aktivitātes ir bijušas lietderīgas un iedzīvotājiem nepieciešamas.

Saistībā ar piesaistīto ārstniecības personu skaitu veselības aprūpes jomā, plānotie rezultāti izvērtējuma veikšanas brīdī nav sasniegti 85% robežā, taču nav konstatēti riski, ka līdz pasākumu īstenošanas beigām tie var netikt sasniegti, jo jau izvērtējuma veikšanas brīdī jaunu ārstniecības personu piesaiste ir pārtraukta, ņemot vērā pieejamo finansējumu.

Apmācību speciālistiem (9.2.6. SAM) ietvaros izvērtējuma veikšanas brīdī ir izdevies sasniegt 89% no plānotā iznākuma rādītāja, turklāt to ir izdevies to īstenot ar mazāku finansējumu kā sākotnēji plānots. Attiecībā uz lietderības aspektu, nozīmīgi ir pieminēt, ka visas 9.2.6. SAM pasākuma ietvaros organizētās mācības tika publicētas mājaslapā *talakizglitiba.lv*, kas ir tikusi izstrādāta 2007.-2013. gada plānošanas periodā, tādējādi, veicot nepieciešamās izmaiņas un pielāgojot 9.2.6. SAM pasākuma vajadzībām, tika **nodrošināta jau esošu un jomai zināmu resursu lietderīga izmantošana**.

Savukārt vadlīniju izstrādes (9.2.3. SAM) ietvaros no ārstniecības iestādēm **saņemtā atgriezeniskā saite par izstrādāto materiālu noderīgumu un izmantošanu** apliecina iestāžu pozitīvo vērtējumu par izstrādātajiem materiāliem. Turklāt, tā kā izstrādātie materiāli tiek arī iekļauti ārstniecības iestāžu kvalitātes vadības sistēmās, ir secināms, ka šāds pasākums ir bijis lietderīgs. Atzinīgi tiek vērtēta arī sadarbība, kas ir veidojusies starp veselības jomas SAM pasākumiem, jo tie ir veicinājuši pieejamību izstrādātajiem instrumentiem, kas savukārt nodrošina to, ka informācija ir pieejama pēc iespējas plašākam ārstniecības personu lokam.

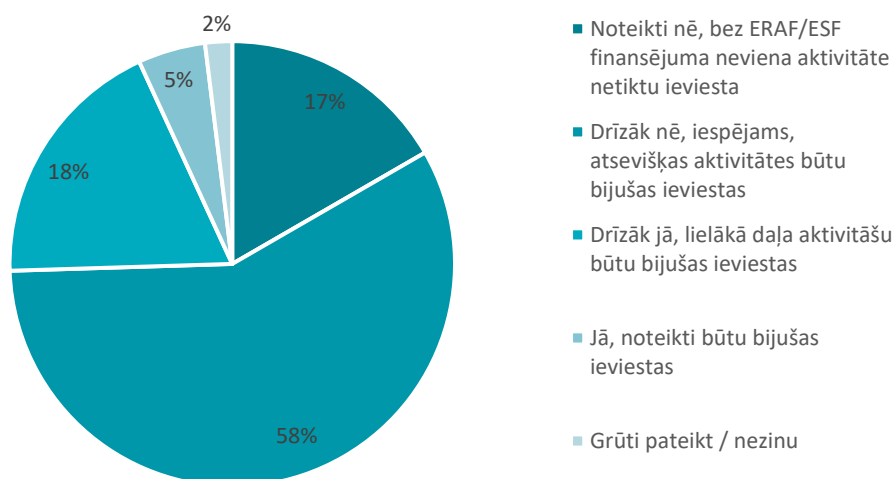
Atbilstoši jomas ekspertu viedoklim uz infrastruktūras uzlabošanas pasākumu (9.3.2. SAM) lietderību norāda tas, ka tie ir ļāvuši būtiski **uzlabot veselības infrastruktūras kvalitāti**, piemēram, iegādājoties jaunus operatīvos medicīniskos transportlīdzekļus, būtiski uzlabojot lielāko ārstniecības iestāžu infrastruktūru, kas

¹⁴⁹ Īpatsvars rēķināts apkopojot trīs 9.2.4. SAM iznākuma rādītāju (i.9.2.4.a; i.9.2.4.b; i.9.2.4.c) sasniegto izpildes īpatsvaru.

ir finansiāli resursu ietilpīgs process un bez ERAF finansējumu nebūtu bijis iespējams. Tomēr, lai gan finansējums infrastruktūras projektiem ir bijis nozīmīgs, pilnvērtīgai infrastruktūras fonda atjaunošanai ir jāturpina izmantot iespējas piesaistīt papildu investīcijas.

Par pieejamā ES fondu finansējuma ieguldījuma nozīmi liecina arī fakts, ka vairāki finansējuma saņēmēji gan aptaujā, gan intervijās ir norādījuši, ka **bez ES fondu atbalsta līdzvērtīgas aktivitātes vai nu netiktu ieviestas vispār, vai netiktu īstenotas esošajā apmērā**. No aptaujas respondentiem vairāk nekā puse (58%) atzina, ka bez ERAF/ESF finansējuma neviena aktivitāte saistīta ar veselības jomu netiktu ieviesta (Attēls 21).

ATTĒLS 21. VESELĪBAS JOMAS ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VIEDOKLIS PAR PROJEKTU ĪSTENOŠANU BEZ ESF UN ERAF FINANSIĀLA ATBALSTA (N=102)

Avots: SIA "Civitta Latvija" veiktās ES fonda finansējuma saņēmēju aptaujas

Ir secināms, ka finansējums ir bijis nozīmīgs aktivitātēm, kas saistītas ar veselības aprūpes speciālistu kvalifikācijas celšanu, infrastruktūras attīstīšanu un aktivitātēm, kas veicina iedzīvotāju pieejamību veselības veicināšanas un slimību profilakses pakalpojumiem, jo īpaši no lauku apvidiem ar mazāku iedzīvotāju skaitu, kur šāda veida pakalpojumi netiek nodrošināti. Vienlaikus jāņem vērā, ka investīcijas veselības jomā ir vajadzīgas nepārtraukti un dažādos virzienos, līdz ar to ir svarīgi sniegt mērķētu atbalstu.

"Nav iespējams ieguldīt tik lielu naudu, lai visiem pietiktu. Tāpēc aktivitātēm ir jābūt limitētām. Pieprasījums ir neizsmeļams." (ES fonda finansējuma saņēmējs, 9.2.7_P)

Kopumā veselības jomai pieejamais finansējums lielākoties tiek vērtēts kā optimāls atbilstoši plānotajām aktivitātēm. Atsevišķos gadījumos ir īstenota arī finansējuma pārdale SAM starpā, piemēram, pasākumam saistītam ar ārstniecības un ārstniecības atbalsta personāla kvalifikācijas uzlabojumiem (9.2.6. SAM) sākotnēji plānotais finansējums tā īstenošanas laikā ir samazināts, jo iepirkumu organizēšanas rezultātā cenas par pakalpojumiem nebija tik augstas, kā sākotnēji bija plānots, un tas tika pārdalīts pasākumam ārstu un māsu piesaistei reģionos (9.2.5. SAM). Tā rezultātā tika arī palielināts 9.2.5. SAM iznākuma rādītājs, nodrošinot atbalstu lielākam ārstniecības personu skaitam reģionos.

Attiecībā uz finanšu plānošanu ES fonda finansējuma saņēmēji aktivitāšu organizēšanas laikā ir novērojuši pakalpojumu cenu pieaugumu. Piemēram, veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumu (9.2.4. SAM) ietvaros, veicot pakalpojumu sniedzēju iepirkumus, dažos gadījumos ir novērots nebūtisks plānoto izmaksu pieaugums, neradot lielu ietekmi uz kopējo finansējumu, taču dažos gadījumos cenas ir pieaugušas pat trīs reizes. ES fonda finansējuma saņēmēji to skaidro gan ar pieaugošajām cenām ekonomikā kopumā, gan ar augstāku pieprasījumu, ko veidojusi ES fondu ietekme.

Kopumā **finansālā atbalsta saņemšana ir bijusi resursietilpīga ne tikai finansējuma izmantošanas, bet arī pasākumu administrēšanas ziņā**. ES fonda finansējuma saņēmēji norāda, ka pasākumu īstenošana ir prasījusi nozīmīgus administratīvos resursus. Piemēram, ārstniecības personu piesaistīšanas pasākumu (9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM) ietvaros būtisks administratīvais resurss tika veltīts katras personas uzraudzības nodrošināšanai, reģistru pārbaudei, darba laika uzskaites kontrolei un citiem administratīviem uzdevumiem. Vadlīniju izstrādes (9.2.3. SAM) pasākuma ietvaros aktivitātes tika nodrošinātas kā ārpalpojums, organizējot publiskos iepirkumus. Ir bijuši iepirkumi, kas ir beigušies bez rezultāta, tāpat ir bijis nepieciešams piesaistīt ārvalstu ekspertus, jo Latvijā speciālisti ar attiecīgu pieredzi un zināšanām nav bijuši. Turklāt, lai mazinātu iespēju, ka iepirkums beidzas bez rezultāta, ES fonda finansējuma saņēmējs organizēja cenu aptaujas, pētot tirgu, lai saprastu, vai Latvijā ir pieejami atbilstoši speciālisti. Līdzīgi arī veselības veicināšanas un slimību profilakses (9.2.4. SAM) pasākumu ES fonda finansējuma saņēmēji norāda, projekti ietver lielu administratīvo darbu, kas ir saistīts gan ar vairāku iepirkumu veikšanu, līgumu slēgšanu un kontroli, gan maksājumu pieprasījumiem un atskaišu sagatavošanu. Attiecīgi publisko iepirkumu veikšana ir jāņem vērā kā faktors arī turpmāku, līdzīgu projektu ieviešanā, kas var iekavēt projekta īstenošanu.

Vērtējot lietderības koeficientu, var secināt, ka izvērtējuma veikšanas brīdī sasniegtie iznākuma un rezultāta rādītāji attiecībā pret finansējuma izlietojumu ir bijuši lietderīgi, attiecīgi sasniedzot labākus rezultātus kā sākotnēji plānots (Tabula 7). Mazākais lietderības koeficients veselības jomas ietvaros ir ārstniecības personu piesaistei Rīgā (9.2.7. SAM), attiecīgi izvērtējuma veikšanas brīdī nav izdevies sasniegt plānoto rādītāju par tām ārstniecības personām, kas saņēmušas atbalstu un sešus mēnešus pēc tā saņemšanas turpina strādāt veselības aprūpes jomā. Tomēr jāņem vērā, ka jaunu pieteikumu pieņemšana ārstniecības personu piesaistei Rīgā (9.2.7. SAM) ir noslēgusies 2023. gada 1. aprīlī¹⁵⁰, līdz ar to pasākuma pilnvērtīgs rezultāta rādītājs būs pieejams tikai pēc pilnīgas aktivitātes beigām (iznākuma un rezultāta rādītāju izpilde pieejama pielikumā "SAM analīze").

TABULA 7. VESELĪBAS JOMAS RĀDĪTĀJU LIETDERĪBAS KOEFICIENTS

SAM	IZNĀKUMA RĀDĪTĀJA LIETDERĪBAS KOEFICIENTS	REZULTĀTA RĀDĪTĀJA LIETDERĪBAS KOEFICIENTS
9.2.3.	1,63	1,63
9.2.4	1,49	0,92
9.2.5.	1,11	2,78
9.2.6.	1,22	1,45
9.2.7.	1,19	0,68
9.3.2.	1,09	0,91

Avots: KPVIS, SIA "Civitta Latvija" aprēķini

IETEKME |

ATBALSTS NELABVĒLĪGĀ SITUĀCIJĀ ESOŠĀM PERSONU GRUPĀM

Atbalsts iedzīvotāju grupām ir ticis sniegts veselības veicināšanas un slimību profilakses (9.2.4. SAM) pasākumu ietvaros. Pēc ekspertu un 9.2.4. SAM pasākumu projektu īstenošanu viedokļa, ilgtermiņa ietekmi izvērtējuma veikšanas brīdī novērtēt nav iespējams, jo īstenoto **aktivitāšu rezultāti un to ilgtspēja būs redzama aptuveni turpmāko trīs līdz piecu gadu laikā**, ņemot vērā, ka pasākumu pamatā ir iedzīvotāju paradumu maiņa.

Vienlaikus pasākumu **tūlītējo ietekmi** raksturo to iedzīvotāju skaits, kas pēdējā gada laikā veselības apsvērumu dēļ ESF veselības veicināšanas pasākumu ietekmē mainījuši uzturu un citus dzīvesveida

¹⁵⁰ VM (2023). Kompensācijas ārstniecības personām Rīgā. [<saite>](#)

paradumus, kas pēc VM pētījumu par Latvijas iedzīvotāju veselības ietekmējošiem paradumiem¹⁵¹ un KPVIS 2020. gada datiem ir 53,9 tūkstoši¹⁵² iedzīvotāji. Savukārt pēc CSP datiem kopš 2014. gada nedaudz jeb par aptuveni 5% ir palielinājies to iedzīvotāju īpatsvars, kuri savu veselības stāvokli novērtē kā ļoti labu vai labu¹⁵³. Līdz ar to situācija kopumā lēnām uzlabojas un daļēji to var saistīt arī ar iedzīvotājiem pieejamajām bezmaksas aktivitātēm.

Nozīmīgs ietekmes aspekts ir bijis tas, ka šie **pakalpojumi ir bijuši pieejami bez maksas, un tie ir īstenoti arī mazāk apdzīvotās vietās**, līdz ar to ieguvēji ir gan tie, kuri ikdienā nevar atļauties, piemēram, fizioterapijas pakalpojumus, gan tie, kuru dzīvesvietas tuvumā šādi pakalpojumi vispār netiek nodrošināti.

Lai sekmētu veselības veicināšanu iedzīvotāju vidū, pēc mērķa grupas pārstāvju viedokļa, **papildus būtu jāvērs uzmanība veselības pratības atbalsta pasākumiem** (9.2.4. SAM). Šie pasākumi veido pamatu iedzīvotāju informētībai, tai skaitā iesaistot arī izglītības iestādes šo aktivitāšu īstenošanā. Arī ES fonda finansējuma saņēmēji norādīja, ka izglītības sektora iesaistei ir nozīmīga loma aktivitāšu ietekmes palielināšanā, piemēram, projekta īstenošanas laikā ir bijušas atsevišķas izglītības iestādes, kas nav vēlējušās iesaistīties, noliedzot pastāvošo problēmu nozīmīgumu, piemēram, saistībā ar vielu lietošanu vai reproduktīvo veselību.

Saistībā ar projektu ilgspēju ES fonda finansējuma saņēmēji novēroja vairākus **faktorus, kas kopumā pozitīvi ietekmēja sasniegto rezultātu ilgspēju**. Piemēram, daļa iedzīvotāju ir pašmotivēti turpināt nodarboties ar fiziskajām aktivitātēm paši individuāli vai nelielās grupās, kā arī ir daļa, kas turpina nodarbības apmeklēt par maksu. Pozitīvs faktors ir arī tas, ka ir vietējās organizācijas, piemēram, pensionāru organizācijas, kas pašas uzsākušas organizēt veselības veicināšanas un slimību profilakses aktivitātes.

Savukārt kā būtiskākos ilgspējas riskus ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujā norāda:

- Aktivitāšu pārtraukšanu / neturpināšanu bez ESF finansējuma;
- Speciālistu trūkumu;
- Vietējā un/vai valstiskā līmeņa politiskā atbalsta trūkumu.

Atbilstoši ES fonda finansējuma saņēmēju viedoklim intervijās **pašvaldību ierobežotās iespējas finansēt šāda veida aktivitātes ir nozīmīgs ilgspējas risks**, ja nākamajā plānošanas periodā nebūs pieejams ES finansējums līdzīga veida aktivitātēm. Lai arī veselības veicināšana iedzīvotāju vidū ir viena no pašvaldības pamatfunkcijām, ES fonda finansējuma saņēmēji kā vienu no riskiem saskata tieši atbalsta trūkumu šādu aktivitāšu īstenošanai, kas savukārt ir cieši saistīts ar tām nepieciešamajiem finanšu resursiem. Tomēr ir pašvaldības, kas aktivitātes turpina arī pēc īstenojamiem projektiem, piemēram, Rīgas valstspilsētas pašvaldība ir veikusi publisko iepirkumu, lai aktivitātes saistītas ar veselīgu dzīves veidu būtu pieejamas iedzīvotājiem arī 2023. gada beigās un 2024. gadā.¹⁵⁴

JOMAS KAPACITĀTES STIPRINĀŠANA

Tūlītējā ietekme jomas kapacitātes stiprināšanā ir saistīta ar ārstniecības personu piesaisti (9.2.5. SAM un 9.2.7. SAM). Atbilstoši ES fonda finansējuma saņēmēju viedoklim šīm aktivitātēm ir bijusi ietekme uz pacientiem, jo to ietvaros tiek **uzlabota ārstniecības personu pieejamība**, kas īpaši svarīgi ir mazāk apdzīvotās vietās. Aktivitātēm ir bijusi ietekme arī uz **ārstniecības iestādēm, kas iegūst papildu cilvēkresursus**, ceļot savu kapacitāti sniegt pakalpojumu, un uz **ārstniecības personām, kas saņēmušas finansiālu atbalstu un motivāciju**, lai uzsāktu vai atsāktu darbu veselības aprūpes jomā.

Nozīmīga ietekme ārstniecības personu piesaistei Rīgā (9.2.7. SAM) bija tieši uz **Covid-19 krīzes risināšanu**. Tā kā Covid-19 krīzes laikā bija svarīgi nodrošināt pietiekamu speciālistu Rīgas valstspilsētas pašvaldībā,

¹⁵¹ SPKC. Veselību ietekmējošo paradumu pētījumi. [<saite>](#)

¹⁵² Rezultāta rādītājs r. 9.2.4.b

¹⁵³ CSP (2014-2022). Veselības stāvokļa pašnovērtējums pēc dzimuma un vecuma grupām. [<saite>](#)

¹⁵⁴ Rīgas Dome (2023). Veselību veicinošas un izglītojošas nodarbības, lekcijas un semināri Rīgas domes Labklājības departamenta vajadzībām 2023.-2024.gadā. [<saite>](#)

ņemot vērā, ka būtiska loma Covid-19 ārstēšanā bija lielākajām ārstniecības iestādēm Rīgā, piemēram, kā SIA “Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca”, VSIA “Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca”, VSIA “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca”, tad šis pasākums palīdzēja celt šo ārstniecības iestāžu cilvēkresursu kapacitāti, lai labāk spētu risināt krīzes situāciju.

Savukārt **ilgtermiņa ietekme** ir saistīta ar izstrādātajiem metodiskajiem materiāliem un vadlīniju izstrādi (9.2.3. SAM) vienotas ārstniecības prakses īstenošanai Latvijā. Izstrādājot **vienotas vadlīnijas visām lielākajām ārstniecības iestādēm Latvijā**, ir veidojusies ietekme uz veselības jomas kapacitātes stiprināšanu. Pasākuma ietvaros ir radīts resurss iestādēm un ārstniecības personālam, izstrādājot veselības aprūpes sektora darbībai atbilstošas vadlīnijas, aiztaupot papildu resursus, lai līdzvērtīgas vadlīnijas meklētu no citiem avotiem, tās tulkotu un pielāgotu Latvijas situācijai. Turklāt līdz šim mēģinājumi ieviest vienotu pieeju veselības aprūpes pakalpojumiem ir bijuši fragmentāri un lēni, tādēļ gan ES fonda finansējuma saņēmējs, gan mērķa grupa atzinīgi novērtēja izstrādāto instrumentu ietekmi uz vienotas pieejas principu ieviešanu attiecībā uz pacientu ārstēšanu un veselības aprūpi kopumā. Atbilstoši ES fonda finansējuma saņēmēja vērtējumam, ieviestajām aktivitātēm ir bijusi arī ietekme uz **izpratnes veidošanu ārstniecības iestādēs par tādiem ārstniecībā nozīmīgiem aspektiem kā, piemēram, pakalpojumu kvalitāte un pacientu drošības jautājumi** (9.2.3. SAM).

Papildu ieguvums jomai ir saistīts ar ieviesto ārvalstu speciālistu analīzi par ārstniecības riska fondu un sūdzību analīzi, kuru ietvaros sniegtie ieteikumi tika ieviesti arī praksē. Vēl viena jauna un iepriekš nebijusi aktivitāte, kas īstenoja 9.2.3. SAM pasākuma ietvaros, ir bijusi saistīta ar **psiholoģiskā atbalsta sniegšanu ārstniecības personām**, lai mazinātu izdegšanas sindroma risku.

Savukārt, apmācību nodrošināšana veselības un sociālās jomas speciālistiem (9.2.6. SAM) ir veidojusi ietekmi **cilvēkresursu kvalifikācijas celšanā**, piemēram, 2022. gadā pasākuma apmācībās ir piedalījušies aptuveni 32%¹⁵⁵ no visām ārstniecības personām. Kopumā šī pasākuma ietvaros izvērtējuma veikšanas brīdī ir nodrošinātas bezmaksas apmācības vairāk nekā 31 tūkstoši speciālistu no veselības aprūpes un sociālās jomas. Turklāt veselības aprūpes speciālisti īpaši izceļ iespēju bez maksas apgūt arī resertifikācijai nepieciešamos kursus, tādējādi padarot vienkāršāku procesu jomā atgriezties speciālistiem, kas kādu laiku tajā nav strādājuši.

“Galvenais ieguvums man personīgi jau laikam ir tā iespēja atgriezties un tas, ka viss process bija vienkāršs, nu netika likti papildus šķēršļi, lai kaut ko nevarētu izdarīti tīri tādā birokrātiskā ziņā, viss bija saprotams.” (Mērķa grupas pārstāvis, 9.2.6._M_2)

Arī piedāvātās mācību programmas ir īstenotas atbilstoši jomas prasībām, veselības aprūpes speciālisti **pozitīvi vērtē mācību daudzveidību gan tēmu ziņā, gan to ilguma ziņā**, attiecīgi ļaujot izvēlēties situācijai un vajadzībām atbilstošākās mācības. Pēc ES fonda finansējuma saņēmēja sniegtās informācijas nodrošinātās apmācības ir bijušas kvalitatīvas, par ko liecina gan iepirkumu procesā noteiktās augstās prasības lektoriem, gan mācību dalībnieku pozitīvās atsauksmes, izpildot novērtējuma anketu pēc mācību noslēguma. Atzinīgi tiek novērtēta mācību pieejamība – visa informācija bija pieejama vienuviet 9.2.6. SAM pasākumam pielāgotajā mājaslapā, ļaujot pietiekami ērti izvēlēties nepieciešamās mācību programmas. Visi šie aspekti ir sekmējuši ārstniecības personu līdzdalību īstenojamajās aktivitātēs un attiecīgi sekmējuši to ietekmi uz cilvēkresursu kvalifikācijas celšanu.

Ilgtermiņā sniegtais atbalsts būs redzama pilnveidotajās speciālistu zināšanās, kas sekmē kvalitatīvāku veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanu iedzīvotājiem, potenciāli mazinot veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības atšķirību starp lielajām pilsētām un novadiem. Piesaistītie jaunie vai jomā atgriezušies speciālisti ilgākā termiņā nodrošina pieejamību veselības aprūpes pakalpojumiem, ņemot vērā, ka viens no nosacījumiem, lai speciālisti saņemtu kompensāciju, ir noteikts laika periods pieci gadi, kas ir jānostrādā attiecīgajā darba vietā. Lai arī pēc ES fonda finansējuma saņēmēja sniegtās informācijas jau šobrīd ir konstatētas situācijas, kad tiek pārtrauktas darba attiecības, taču to apjoms nav liels, līdz ar to netiek saredzēti būtiski ilgspējas riski attiecībā uz sasniegtajiem rezultātiem.

¹⁵⁵ Veselības statistikas datubāze (2022). Ārstniecības personu skaits pa reģioniem un pilsētām. <saite> (Neieskaitot zobārstus, zobu higiēnistus, zobārstu asistentus)

Saistībā ar izstrādājamiem metodiskajiem materiāliem un vadlīnijām (9.2.3. SAM) ir identificēts risks, kas ir saistīts ar izstrādāto instrumentu pārskatīšanu. Ņemot vērā, ka **medicīnas nozarē nepārtraukti notiek strauja attīstība, instrumentus būtu nepieciešams pārskatīt vismaz 2-3 gadu periodā**. Gan pēc ES fonda finansējuma saņēmēja, gan mērķa grupas pārstāvja viedokļa ir svarīgi nodrošināt izstrādāto instrumentu pārskatīšanu, pretējā gadījumā sasniegtie rezultāti 9.2.3. SAM pasākumu ietvaros var kļūt neaktuāli. Šobrīd tiek plānots, ka potenciāli instrumenti varētu tikt pārskatīti nākamā plānošanas perioda atbalsta ietvaros.

VESELĪBAS APRŪPES PAKALPOJUMU PIEEJAMĪBAS IZMAIŅAS

Izvērtējuma jautājums: Vai ir uzlabojusies sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība iedzīvotājiem, īpaši nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautām personām ieguldījumu prioritātes 9.2. un 9.3. projektu īstenošanas rezultātā?

PAKALPOJUMU PIEEJAMĪBAS UZLABOŠANA

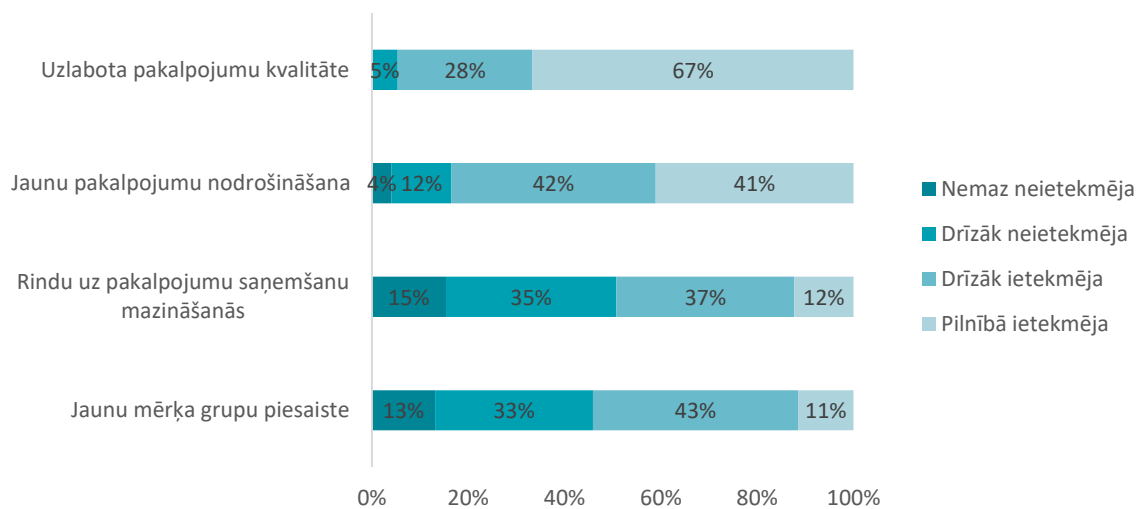
Ietekme uz pakalpojumu pieejamības uzlabošanu var tikt identificēta 9.2.3. SAM, 9.2.4. SAM, un pastarpināti 9.2.5. SAM ietvaros īstenoto aktivitāšu rezultātā.

Intervētie 9.2.4. SAM projektu dalībnieki **kā nozīmīgu ieguvumu izceļ tieši pakalpojumu pieejamību**, piemēram, regulāru fizisko aktivitāšu nodarbību pieejamību un iespēju izmēģināt jaunus fizisko aktivitāšu veidus, kas deva iespēju uzlabot fizisko veselības stāvokli, mainīt paradumus, kā arī deva iespēju uzlabot zināšanas, piemēram, par pareizu vingrinājumu pildīšanu vai pareizas tehnikas izmantošanu. Nozīmīgs sasniegtās ietekmes aspekts ir bijusi šo **pakalpojumu pieejamība bez maksas**, tai skaitā iekļaujot arī mazāk apdzīvotas vietas.

Ietekmi uz pakalpojumu pieejamību veido arī **īstenoto pilotprojektu rezultātā izveidotie pakalpojumi** (9.2.5. SAM). Pozitīvi rezultāti ir bijuši pilotprojekta “Mobilās paliatīvās aprūpes pakalpojumu nodrošināšana” ietvaros un, pēc ekspertu sniegtās intervijas, tiek plānots, ka visā Latvijā tiks ieviestas paliatīvās aprūpes mobilās komandas, nodrošinot valsts apmaksātu aprūpi pacientu dzīvesvietā. Otra pilotprojekta “Veselības aprūpes punkta izveide un veselības aprūpes pakalpojuma nodrošināšana ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā” rezultāti, pakalpojuma efektivitāte un lietderība vēl tiek izvērtēta, pozitīva rezultāta gadījumā arī šis pakalpojums potenciāli var tikt iekļauti valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu klāstā. Tādējādi ir **sekmēta ne tikai speciālistu piesaiste reģioniem, bet arī veicināta jaunu pakalpojumu izveide**, kas ir tieši mērķēta uz veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu saņemšanu iedzīvotājiem reģionos (9.2.5. SAM).

ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujas anketā norādīja, **pozitīvu ietekmi attiecībā uz jaunu pakalpojumu nodrošināšanu, uzlabotu pakalpojumu kvalitāti, jaunu mērķa grupu piesaisti un rindu uz pakalpojumu saņemšanu mazināšanos** (Attēls 22). Atjaunotā infrastruktūra ļauj samazināt gan izmeklējumu ciklu ilgumu, tādā veidā apkalpojot vairāk pacientus, un tā ir efektīvāka, ļaujot ietaupīt gan laiku, gan finanšu resursus.

ATTĒLS 22. 9.3.2. SAM ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VIEDOKLIS PAR IEGULDĪJUMU IETEKMI (N=75)

Avots: SIA "Civitta Latvija" veiktā ES fonda finansējuma saņēmēju aptauja (9.3.2. SAM)

ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujas anketā arī pozitīvi vērtēja to, ka infrastruktūras uzlabojumi ir veicinājuši pakalpojumu pieejamību tādām mērķa grupām, kā personām ar invaliditāti, tai skaitā arī vecākiem vai aizbildņiem, kas aprūpē bērnus ar invaliditāti, kā arī personām ar garīga rakstura traucējumiem. Pēc jomas ekspertu viedokļa infrastruktūras uzlabojumi veicina arī jauno speciālistu vēlmi un motivāciju strādāt jomā, tai skaitā publiskajā sektorā, ņemot vērā to, ka ir iespēja strādāt modernizētās telpās ar atbilstošu aprīkojumu.

Uz pozitīvu tendenci norāda CSP apkopotie dati par apstākļiem, kas traucējuši veikt pārbaudes vai ārstēšanos pie medicīnas speciālista – kopš 2014. gada par 29,5% ir samazinājies to iedzīvotāju skaits, kas kā šķērslis norāda, ka nevarēja atļauties veikt pārbaudi vai ārstēšanos, attiecīgi 2022. gadā kā šķērslis to ir norādījuši 24,9% iedzīvotāju. Visvairāk jeb par 33,6% tas ir samazinājies respondentu vidū, kuriem ir 75 gadi un vairāk. Vienlaikus biežāk norādītais šķērslis ir pārāk ilga gaidīšana uz pieņemšanu / rindā, ko 2022. gadā norādījuši 27,2% iedzīvotāju, un salīdzinājumā ar 2014. gadu rādītājs ir pieaudzis par 18,8%, un visvairāk jeb par 30,5% tas ir pieaudzis iedzīvotāju grupā vecumā no 16 līdz 24 gadiem.¹⁵⁶

Kopumā **joprojām speciālistu trūkums, īpaši reģionos, ir problēma**, uz ko norāda intervētie sociālās un tieslietu jomas eksperti, līdz ar to ir nepieciešams turpināt rast risinājumus ārstniecības personāla piesaistei.

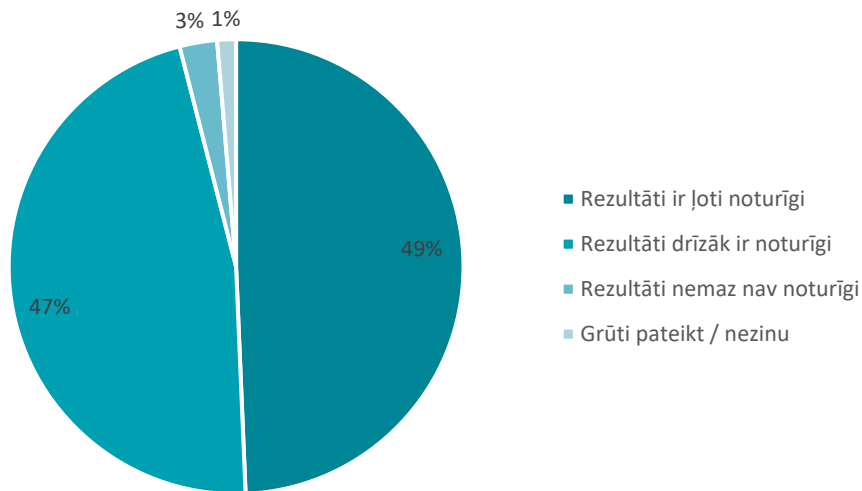
ILGTSPĒJA

Izvērtējuma jautājums: Kāda ir ieguldījumu prioritātes 9.3. īstenoto projektu ilgspēja pēc minimāli noteiktās piecu gadu ilgspējas nodrošināšanas?

Lielākā daļa jeb 49% ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujā sasniegto rezultātu ilgturības aspektu vērtēja kā ļoti noturīgu un 46% kā drīzāk noturīgu (Attēls 23).

¹⁵⁶ CSP (2014-2022). Apstākļi, kas traucējuši veikt pārbaudes vai ārstēšanos pie medicīnas speciālista (izņemot zobārstu). [<saite>](#)

ATTĒLS 23. 9.3.2. SAM ES FONDA FINANSĒJUMA SAŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR IEGULDĪJUMU ILGTSPĒJU PIECU GADU PERIODĀ (N=75)

Avots: SIA "Civitta Latvija" veiktā ES fonda finansējuma saņēmēju veiktā aptauja (9.3.2. SAM)

Iepirkumu procedūru ietvaros ES fonda finansējuma saņēmēji bija paredzējuši arī apmācības jauno iekārtu izmantošanā, tādējādi mazinot riska situācijas, ka ir tikušas iegādātas iekārtas, kuras nevar tikt pilnvērtīgi izmantotas. Tāpat, lai mazinātu iekārtu tehniskos riskus, tās tiek apdrošinātas un iegādātas ar garantijām, tādējādi nodrošinot to ilgtspēju. Attiecībā uz piecu gadu ilgtspēju ir novērots, ka pamatlīdzekļu nolietojums pamatā tiek rēķināts uz pieciem gadiem, taču praktiski, kā to norādīja mērķa grupas intervētais pārstāvis, tiek lietots 10 gadu garumā.

Kā būtiskākos riskus sasniegto rezultātu ilgtspējai ES fonda finansējuma saņēmēji aptaujā norādīja:

- Birokrātiskos ierobežojumus / slogus, kas potenciāli var būt saistīti ar negatīvu pieredzi iepriekšējo plānošanas periodu laikā īstenoto projektu ietvaros;
- Speciālistu trūkumu, attiecīgi gan speciālistu aiziešanu no jomas kopumā, gan pāriešanu no darba publiskajā sektorā uz darbu privātajā sektorā;
- Finansējuma pieejamību jaunizveidoto pakalpojumu nodrošināšanai un vietēja un/vai valstiska līmeņa politiskā atbalsta trūkumu, kas ir saistīts ar pakalpojumu faktiskajām izmaksām neatbilstošiem valsts apmaksātiem veselības aprūpes pakalpojumiem;
- Ārējie faktori, piemēram, kā izmaiņas ekonomikā, straujš cenu pieaugums, kas ietekmē pakalpojumu cenas.

Papildu šiem faktoriem ES fonda finansējuma saņēmējs norāda, ka **tehnoloģijas veselības aprūpē mainās strauji**, un piecu gadu periodā tās var novērot un neatbilst esošās situācijas vajadzībām.

Par ilgtspēju norāda arī zaļā iepirkuma principu ievērošana. 62% no ES fonda finansējuma saņēmējiem, kuri bija informēti par iepirkuma veidu, norādīja, ka, veicot publiskos iepirkumus, ir tikuši izmantoti zaļā iepirkuma principi. Ņemot vērā, ka zaļā iepirkuma ietvaros iepirkām precēm vai būvdarbiem ir mazāka ietekme uz vidi, tas pozitīvi ietekmē ilgtspēju ne tikai attiecībā uz tās izmantošanu paredzētajiem pakalpojumiem, bet infrastruktūras lietošanu kopumā.

Attiecībā uz ilgtspēju, lielākoties būtiski riski nav novēroti un ieviestās aktivitātes ir ilgtspējīgas. Taču, piemēram, 9.2.3. SAM, 9.2.4. SAM un 9.2.6. SAM ilgtspēja tiek saistīta ar nākamajā plānošanas periodā pieejamā finansējuma piesaisti aktivitāšu turpināšanai. Tādēļ, izvērtējot ilgtermiņa perspektīvu, ir jāvērtē potenciāli pieejamie finansējuma avoti arī nākotnē.

Secinājumi

Veselības jomā faktiskā gala labuma saņēmēji ir bijušas teritoriālās atstumtības riskam pakļautie iedzīvotāji, kuri dzīvo apdzīvotās vietās ar zemu iedzīvotāju blīvumu; trūcīgie un maznodrošinātie iedzīvotāji; bezdarbnieki; personas ar invaliditāti; iedzīvotāji, kas vecāki par 54 gadiem; bērni. Atbalstu biežāk ir saņēmušas sievietes, personas vecumā līdz 25 gadiem, aptuveni puse no faktiskās labuma guvējiem ir bijuši personas no lauku apvidiem.

Intervence ir bijusi **efektīva un lietderīga**, uz ko norāda vidējā iznākumu rādītāju izpilde (103%) un vidējā rezultāta rādītāju izpilde (93%). **Faktori, kas sekmējuši projektu ieviešanu**, ir savstarpēja sadarbība starp organizācijām / iestādēm, tai skaitā arī ar NVO, projektu dalībnieku motivācija un vēlme piedalīties aktivitātēs, potenciālo projektu dalībnieku vajadzību izpēte, kā arī atbilstoša komanda ar nepieciešamajām zināšanām un iepriekšēju pieredzi jomā. **Šķēršļi**, kas kavējuši projektu ieviešanu, ir bijuši ierobežota pakalpojumu sniedzēju pieejamība, administratīvie un birokrātiskie aspekti, kas saistīti ar ierobežotām iespējām mainīt projektu dokumentāciju, publisko iepirkumu kavēšanos, kas saistīti ar pārsūdzībām, nepietiekamu pakalpojumu sniedzēju skaitu.

Nozīmīgākie **ārējie faktori**, kas ietekmējuši projektu ieviešanu, ir bijuši Covid-19 ierobežojumi un karadarbība Ukrainā. Covid-19 ierobežojumu dēļ mainīts aktivitāšu formāts, atceltas aktivitātes, piemēram, pieredzes apmaiņa braucieni, kā arī Covid-19 laikā ārstniecības personāls bija īpaši noslogots, kas rezultējās ar mazāku speciālistu iesaisti projektu īstenojamajās aktivitātēs. Tomēr kopumā Covid-19 ierobežojumi ilgstošu ietekmi neatstāja. Karadarbības Ukrainā sekas ietekmēja infrastruktūras projektu attīstību, pieauga gan pakalpojumu cenas, gan tika pagarināti pakalpojumu izpildes termiņi. Līdz ar to atsevišķi projekti varētu netikt pabeigti līdz 2023. gada beigām.

Intervences **tūlītējo ietekmi** raksturo to iedzīvotāju skaits, kas pēdējā gada laikā veselības apsvērumu dēļ ESF veselības veicināšanas pasākumu ietekmē mainījuši uztura un citus dzīvesveida paradumus, kas pēc VM pētījumu par Latvijas iedzīvotāju veselības ietekmējošiem paradumiem¹⁵⁷ un KPVIS 2020. gada datiem ir 53,9 tūkstoši iedzīvotāji. Ņemot vērā, ka pasākumi iedzīvotājiem arī reģionos bija pieejami bez maksas, tas ir sekmējis dažādu sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu, piemēram, senioru dalību tajos. Lai sekmētu veselības veicināšanu iedzīvotāju vidū papildus būtu jāvērs uzmanība veselības pratības atbalsta pasākumiem, tādējādi veidojot pamatu iedzīvotāju informētībai. Veselības aprūpes jomai ir piesaistīts vairāk kā tūkstotis ārstniecības personāla Rīgā un reģionos, stiprinot kopējo jomas kapacitāti, tai skaitā piesaistot ārstniecības personas Covid-19 krīzes risināšanai. Aktivitātēm ir bijusi ietekme uz ārstniecības iestādēm, kas iegūst papildu cilvēkresursus, ceļot savu kapacitāti sniegt pakalpojumu, un uz ārstniecības personām, kas saņēmušas finansiālu atbalstu un motivāciju, lai uzsāktu vai atsāktu darbu veselības aprūpes jomā.

Ilgtermiņā ietekmi veidos izstrādātie metodiskie materiāli un vadlīnijas vienotas ārstniecības prakses īstenošanai Latvijā, kas visās lielākajās ārstniecības iestādēs veido vienotu izpratni par aspektiem kā, piemēram, pakalpojumu kvalitāte un pacientu drošības jautājumi. Apmācību nodrošināšana veselības un sociālās jomas speciālistiem ir veidojusi ietekmi cilvēkresursu kvalifikācijas celšanā. Nākotnē tas var sekmēt kvalitatīvāku veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanu iedzīvotājiem, potenciāli mazinot veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības atšķirību starp lielajām pilsētām un novadiem, kas 2014.-2020. plānošanas perioda ietvaros nav izdevies.

Gan intervijās saņemtie viedokļi, gan aptaujas rezultāti norāda uz to, ka bez ES fondu atbalsta līdzvērtīgas aktivitātes vai nu netiktu ieviestas vispār, vai netiktu īstenotas esošajā apmērā. Taču būtisks aspekts saistībā ar lietderību ir ieguldītais cilvēkresursu apmērs, lai īstenotu pasākumus, sekmētu to mērķu sasniegšanu un finansējuma atbilstošu izlietojumu. Vienlaikus nākotnē ir jārisina speciālistu trūkums, īpaši reģionos, kas sekmētu arī tādu šķēršļu, kā gaidīšana uz pieņemšanu / rindā mazināšanos.

¹⁵⁷ SPKC. Veselību ietekmējošo paradumu pētījumi. [<saite>](#)

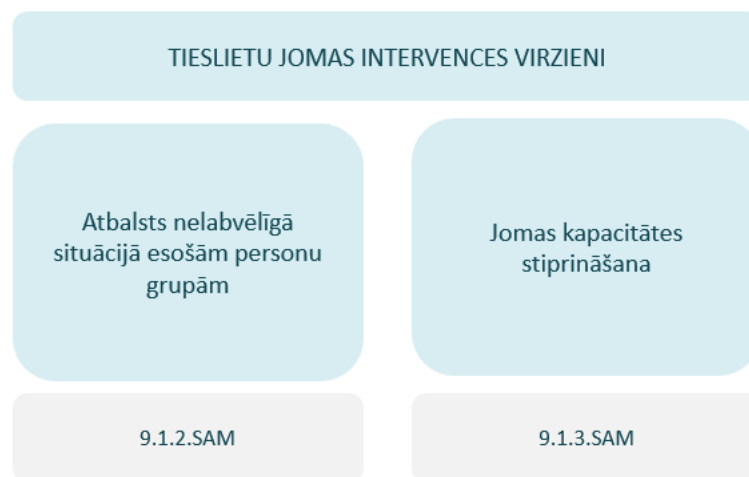
2.2.3. TIESLIETU JOMA

Tieslietu jomas intervences apraksts

9.PV ietvaros tiek īstenoti divi pasākumi tieslietu jomā (detalizēts uzskaitījums pieejams pielikumā "SAM analīze"), un abi pasākumi ir īstenošanā līdz 2023. gada beigām. Kopējais plānotais finansējums tieslietu jomas pasākumu īstenošanai ir 9,7 miljoni EUR, tai skaitā ESF finansējums ir 8,2 miljoni EUR, kas ir 2% no visa 9.PV finansējuma. Izvērtējuma veikšanas brīdī finansējuma izlietojums SAM ietvaros ir robežās no 74,4% (9.1.3. SAM) līdz 76,3% (9.1.3. SAM) (detalizēts uzskaitījums pieejams pielikumā "SAM analīze").

Tieslietu jomā pasākumu aktivitātes ir īstenotas divos galvenajos virzienos: "Atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām" (ieslodzītajiem, bijušajiem ieslodzītajiem un viņu ģimenēm) un "Jomas kapacitātes stiprināšana" (piemēram, apmācības darbiniekiem, esošo resocializācijas programmu izvērtēšana un jaunu izveide) (Attēls 24) (detalizēts aktivitāšu uzskaitījums pieejams pielikumā "Pārmaiņu teorija").

ATTĒLS 24. TIESLIETU JOMAS INTERVENENCES VIRZIENI

Avots: SIA "Civitta Latvija" veidots

Nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi

Izvērtējuma jautājums: Vai ir novērsti nodarbinātības un pilnvērtīgas sociālekonomiskas iekļaušanas šķēršļi sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautām personām ieguldījumu prioritātes 9.1., 9.2. un 9.3. projektu īstenošanas rezultātā? Kāda ir pasākumu ietekme uz sociālās atstumtības riskam pakļautajām grupām, tai skaitā bijušajiem ieslodzītajiem?

Atbilstoši DP definētajiem šķēršļiem sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautām personām ieguldījumu prioritātē 9.1. ir:

- augsts bezdarba līmenis, nepietiekamas / neatbilstošas prasmes;
- pastāvošie aizspriedumi un diskriminācija;
- nepietiekama pakalpojumu pieejamība.

Tieslietu jomas ietvaros, kombinējot atbalstu ieslodzītajiem, bijušajiem ieslodzītajiem un viņu ģimenēm (9.1.2. SAM) un stiprinot resocializācijas kapacitāti (9.1.3. SAM), ir īstenotas darbības, kas sekmējušas esošo šķēršļu novēršanu.

Šķērslis: augsts bezdarba līmenis, nepietiekamas/neatbilstošas prasmes

Atbalsta ieslodzītajiem, bijušajiem ieslodzītajiem un viņu ģimenēm (9.1.2. SAM) ievaros sadarbībā ar NVA ir ticis sniegts atbalsts ieslodzītajiem, attiecīgi piedāvājot karjeras konsultācijas. Atbilstoši konsultācijās iegūtajiem rezultātiem, tika izsludināts konkurss, nodrošinot tās

profesionālās izglītības programmas, kas vajadzīgas ieslodzītajiem, lai iegūtās zināšanas un prasmes būtu jēgpilnas un būtu piemērotas personām. Organizējot mācības, tika ņemtas vērā arī ieslodzījuma vietu infrastruktūras iespējas, piemēram, nebija iespējams piedāvāt mācības galdniecības jomā, jo esošā vide tam nav piemērota. Tāpat nodarbinātības iespējas ieslodzītajiem tika nodrošinātas arī ieslodzījuma vietās, attiecīgi ar NVA palīdzību piesaistot darba devējus un izveidojot ražotnes. Tāpat NVA par potenciālajām darba vietām konsultēja ieslodzītos arī pirms atbrīvošanas no ieslodzījuma. Pēc ekspertu sniegtās intervijas, aptuveni 40% no bijušajiem ieslodzītajiem pēc soda izpildes iesaistījās darba tirgū un sāka maksāt nodokļus, kas, viņuprāt, ir labs rādītājs. Līdz ar to sadarbība ar NVA ir mazinājusi nepietiekamu vai neatbilstošu prasmju radītos šķēršļus, lai ieslodzītie un arī bijušie ieslodzītie spētu integrēties darba tirgū.

Šķērslis: pastāvošie aizspriedumi un diskriminācija

Saistībā ar pastāvošiem aizspriedumiem un diskrimināciju sabiedrībā ieslodzītajiem, bijušajiem ieslodzītajiem un viņu ģimenēm (9.1.2. SAM) pasākuma ietvaros tika organizētas sociālās kampaņas, kā arī konferences, piemēram, par darba tirgu “Notiesātā ceļš uz darba tirgu – iespējas un izaicinājumi”. Līdz ar to pasākuma ietvaros īstenotās darbības bija vērstas arī uz pastāvošo aizspriedumu un diskriminācijas šķēršļu mazināšanu, attiecīgi sekmējot ieslodzīto un bijušo ieslodzīto integrāciju nodarbinātībā arī no darba devēju puses. Papildu nozīmīga aktivitāte, kas tika organizēta pasākuma ietvaros, bija izglītojoša un saliedējoša rakstura pasākumi – ģimenes dienas ieslodzījuma vietās. Eksperti uzsvēra ģimenes dienu nozīmi attiecībā uz ieslodzīto resocializāciju, kas ļauj ieslodzītajiem pēc soda izciešanas atgriezties ģimenē, nezaudējot ar to saikni, un tādējādi tiek veicināta arī pašas personas veiksmīgāka integrācija sabiedrībā.

Šķērslis: nepietiekama pakalpojumu pieejamība

Tiešā veidā tieslietu jomā jauni pakalpojumi nav tikuši veidoti, taču ir stiprināta speciālistu kapacitāte un attīstītas resocializācijas programmas, lai nodrošinātu pēc iespējas atbilstošu atbalstu (9.1.3. SAM). Šķēršļi ir mazināti, izstrādājot jaunas un pilnveidojot jau esošās resocializācijas programmas, tai skaitā apmācot darbiniekus, lai tā rezultātā tiktu veicinātas ieslodzīto un bijušo ieslodzīto iespējas iekļauties sabiedrībā un arī darba tirgū. Šī pasākuma ietvaros uzsvars ir ticis likts tieši uz speciālistiem, kas ikdienā strādā ar ieslodzītajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem, lai paaugstinātu viņu kapacitāti un profesionālo kvalifikāciju, tādējādi veiksmīgāk īstenojot ieslodzīto un bijušo ieslodzīto resocializāciju.

Kopumā ir secināms, ka tieslietu jomas ietvaros īstenoto pasākumu ietekmes rezultātā ir tikusi sekmēta nodarbinātības un sociālekonomiskās iekļaušanās šķēršļu novēršana sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautām personām, kas šo aktivitāšu ietvaros ir ieslodzītie un bijušie ieslodzītie. Īstenotās **darbības ir bijušas vērstas gan uz nodarbinātības iespēju veicināšanu un profesionālo prasmju pilnveidi** šai sociālās atstumtības riska grupai, gan uz **pieejamo pakalpojumu klāsta papildināšanu**. Papildu šīm darbībām atsevišķi pasākumi ir tikuši īstenoti ar mērķi mazināt aizspriedumus un diskrimināciju pret ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem. Visu šo pasākumu kopums ir sekmējis augstākminēto šķēršļu novēršanu, lai veicinātu ieslodzīto un bijušo ieslodzīto nodarbinātību un sociālekonomisko iekļaušanos.

Faktiskās gala labuma guvēju grupas

Izvērtējuma jautājums: Analizēt visu 9.PV projektu faktiskās gala labuma guvēju grupas, to skaitā vai un kādā veidā atbalsts ir uzlabojis dalībnieku situāciju sabiedrībā un darba tirgū kopumā (kur attiecināms) (dalījumā pa dzimumiem, izglītības līmeni, vecumu, invaliditātes veidu (redzes, dzirdes, kustību, garīga rakstura) un nodarbinātības veidu)?

Tieslietu jomas ietvaros galvenā faktiskā gala labuma guvēju grupa ir ieslodzītie, bijušie ieslodzītie un viņu ģimenes. Tālākais raksturojums attiecas tikai uz ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, ņemot vērā, ka faktiskajos rezultātos netiek uzskaitītas ieslodzīto un bijušo ieslodzīto ģimenes, kas pasākuma īstenošanas laikā arī saņēma atbalstu.

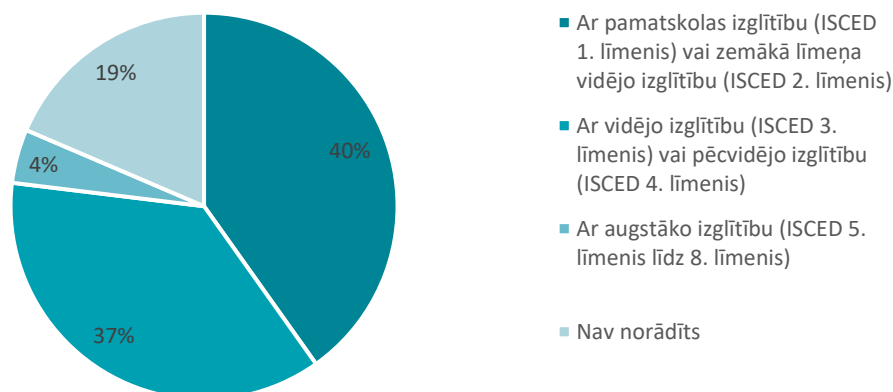
FAKTISKĀ GALA LABUMA SAŅĒMĒJU GRUPAS DEMOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS

Tieslietu jomas ietvaros faktiskā gala labuma saņēmēji lielākoties ir bijuši vīrieši un personas ar pamatskolas vai zemākā līmeņa vidējo izglītību, vecumā no 26 līdz 53 gadiem un ir bijušas neaktīvas personas, attiecīgi nav iesaistījušās nodarbinātībā vai apmācībās.

Vērtējot KPVIS projekta datus attiecībā uz atbalstu saņēmēju iesaisti tālākā apmācībā, kvalifikācijas iegūšanā, nodarbinātībā vai darba meklējumu uzsākšanā, tā ir aptuveni 3%. Vienlaikus iesaistes apmērs 3%-5% ir līdzīgs visos tālāk minētajos griezumos, lielāks 7% tas ir bijis tikai attiecībā uz bezdarbnieku tālāko iesaisti.

Kopumā atbalstu pasākuma ietvaros laika posmā no 2017. gada līdz 2022. gadam ir saņēmušas 3 729 personas, no kurām lielākā daļa jeb 87% bija vīrieši un 13% sievietes. Lielākā daļa jeb 40% projekta dalībnieku ir bijuši ar pamatskolas izglītību (ISCED 1. līmenis) vai zemākā līmeņa vidējo izglītību (ISCED 2. līmenis) (Attēls 25).

ATTĒLS 25. FAKTISKĀ GALA LABUMA SAŅĒMĒJU IZGLĪTĪBAS LĪMENIS TIESLIETU JOMAS IETVAROS

Avots: KPVIS

Vērtējot gala labuma saņēmēju vecuma struktūru, lielākā daļa jeb 79% projekta dalībnieku bija vecumā no 26 līdz 53 gadiem, 14% vecumā līdz 25 gadiem un 7% bija vecumā 54 vai vecāki. 9% no visiem dalībniekiem ir bijuši ar invaliditāti, no kuriem lielākai daļai jeb 60% ir bijusi cita veida invaliditāte, 20% personas ir bijušas ar psihiskiem traucējumiem, 5% ar redzes traucējumiem, 2% ar kustību traucējumiem un 1% ar dzirdes traucējumiem.

Ņemot vērā, ka projekta dalībnieki bija arī ieslodzītie, 64% no visiem faktiskā gala labuma saņēmējiem bija neaktīvas personas, 35% nodarbinātas personas un 1,4% bija bezdarbnieki, no kuriem 13% ilgstošie bezdarbnieki.

95% no visiem faktiskā gala labuma saņēmējiem bija citas nelabvēlīgā situācijā esošas personas, 5% bija migranti dalībnieki ar ārvalstu izcelsmi, minoritātes. Savukārt, vērtējot dalībnieku dzīvesvietu, lielākā daļa bija no blīvi apdzīvotām vietām, aptuveni 30% dalībnieku bija no lauku apvidiem.

UZLABOJUMI PROJEKTA DALĪBNIKU SITUĀCIJĀ SABIEDRĪBĀ UN DARBA TIRGŪ KOPUMĀ

Attiecībā uz projekta dalībnieku situācijas uzlabošanu var identificēt četrus galvenos ieguvumus:

- Ieslodzītajām personām ir **uzlabota pieejamība prasmju pilnveides aktivitātēm**, piemēram, apmācībām, profesionālās piemērotības noteikšanas pasākumiem. Tas sekmēja ieslodzīto iespējas pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas labāk integrēties darba tirgū un attiecīgi uzlabot savu sociālekonomisko stāvokli.

- Bijušajiem ieslodzītajiem, kuri nav reģistrēti NVA, tika sniegts atbalsts to **problēmu, blakus faktoru risināšanā, kas kavēja veiksmīgu iekļaušanos darba tirgū** un sabiedrībā kopumā, piemēram, konsultācijas pie speciālistiem, Minesotas programma. Tādējādi sekmējot bijušo ieslodzīto profesionālās iemaņas, lai viņi mainītu savu situāciju un uzlabot dzīves kvalitāti, tai skaitā potenciāli samazinot arī iespējas atgriezties ieslodzījuma vietā.
- Resocializācijas instrumentu attīstība un pilnveide ieslodzītajiem sniedza daudzveidīgāku un situācijai atbilstošāku palīdzību, kas savukārt sekmēja **efektīvāku atbalstu**, lai mazinātu ieslodzīto personu noziedzīgas uzvedības riskus. Tas savukārt varēja sekmēt šo personu iespējas iekļauties sabiedrībā un mazināt recidīva risku, taču svarīgi ņemt vērā, ka nozīmīga loma jau pēc soda izciešanas ir tam atbalstam, ko bijuši ieslodzītā persona varēja saņemt savā pašvaldībā – to, cik veiksmīgi bijušais ieslodzītais spētu iekļauties sabiedrībā un nodarbinātībā, ietekmēja arī tas atbalsts un pakalpojumi, ko persona varēja saņemt, piemēram, sociālajā dienestā.
- Atbalsts ieslodzīto un bijušo ieslodzīto ģimenēm bija nozīmīgs resurss, kas veicina ieslodzīto integrāciju sabiedrībā pēc soda izpildes¹⁵⁸. Līdz ar to, paplašinot tieslietu jomas projektu mērķa grupu, tiek stiprināta blakus resursu attīstība, kas var veidot pozitīvu ietekmi uz bijušo ieslodzīto integrāciju sabiedrībā.

Efektivitāte, lietderība un ietekme

Izvērtējuma jautājums: Kāda ir ieguldījumu prioritātes 9.1., 9.2. un 9.3. projektu īstenošanas efektivitāte, lietderība un ietekme, ņemot vērā šo projektu mērķus un tajos atbalstītās darbības?

EFEKTIVITĀTE |

Tieslietu jomas pasākumu ietvaros bija plānoti trīs iznākuma rādītāji, kas saistīti ar ieslodzīto un bijušo ieslodzīto iesaisti, apmācīto leVP un VPD darbinieku skaitu un riska un vajadzību novērtēšanas instrumentu pilnveidi, no kuriem uz izvērtēšanas brīdi ir izdevies pārsniegt divus rādītājus, savukārt vidējā¹⁵⁹ iznākuma rādītāju izpilde ir 112%¹⁶⁰ (Tabula 8). Līdzvērtīga sasniegto rezultātu izpilde ir arī rezultāta rādītāju vidū, kur izvērtējuma veikšanas brīdī ir sasniegti divi no trim rādītājiem, vidējā rezultāta rādītāju izpilde ir 118%¹⁶¹. (Detalizēts iznākuma un rezultāta rādītāju uzskaitījums pieejams pielikumos "SAM analīze"). Abos tieslietu jomas intervences virzienos iznākuma un rādītāju izpildes līmenis ir augsts.

TABULA 8. TIESLIETU JOMAS IZNĀKUMA UN REZULTĀTA RĀDĪTĀJU RAKSTUROJUMS

INTERVENES VIRZIENS	IZNĀKUMA RĀDĪTĀJA IZPILDES LĪMENIS	REZULTĀTA RĀDĪTĀJA IZPILDES LĪMENIS
Kopā	Augsts (vidējā izpilde 112%)	Augsts (vidējā izpilde 118%)
Atbalsts nelabvēlīgā situācijā esošām personu grupām	Augsts (izpilde 108%) Sasniegts rādītājs	Augsts (izpilde 123%) Sasniegts rādītājs
Jomas kapacitātes stiprināšana	Augsts (izpilde 115%) Sasniegti 2 rādītāji	Augsts (izpilde 112%) Sasniegti 2 rādītāji

Avots: KPVIS, SIA "Civitta Latvija" aprēķini

Tieslietu jomas pasākumi ir bijuši efektīvi, uz ko norāda gan vidējā iznākuma rādītāja izpilde, kas ir 98% un vidējā rezultāta izpilde 103% (detalizēts iznākuma un rezultāta rādītāju uzskaitījums un to izpilde pieejama

¹⁵⁸ Fontaine, J., Gilchrist-Scott, D., Denver, M., Rossman, S. (2012). Families and Reentry: Unpacking How Social Support Matters. [<saite>](#)

¹⁵⁹ Vidējās izpildes aprēķinā iekļauti tie rādītāji, kas izvērtējuma veikšanas brīdī ir bijuši pieejami un norāda uz 9.PV projektos iesaistīto personu vai sniegto atbalsta pasākumu skaitu, attiecīgi vērtējumā netiek iekļauti tādi rādītāji, kas ir vienreizēji, piemēram, īstenoto kampaņu skaits.

¹⁶⁰ Vidējā izpildē netiek skaitīts rādītājs: i.9.1.3.b

¹⁶¹ Vidējā izpildē netiek skaitīts rādītājs: r.9.1.3.b

pielikumā “SAM analīze”). Attiecīgi pie plānotā finansējuma, kur vidējais finansējuma izlietojums izvērtējuma veikšanas brīdī ir 75%, izdevies sasniegt un pārsniegt plānotos rādītājus.

ATBALSTS NELABVĒLĪGĀ SITUĀCIJĀ ESOŠĀM PERSONU GRUPĀM

Tieslietu jomas ietvaros atbalsts tika sniegts ieslodzītajiem, bijušajiem ieslodzītajiem un viņu ģimenēm (9.1.2. SAM).

Aktivitātes bija tiešā veidā vērstas uz ieguldījumu prioritātes 9.1. mērķa sasniegšanu, nodrošinot **piemērotu atbalsta pasākumu pieejamību** ieslodzītajiem profesionālās piemērotības noteikšanai un attiecīgu prasmju pilnveidošanai, tai skaitā mērķtiecīgi nodrošinot atbilstošu profesionālās izglītības kursu apguvi. Savukārt bijušajiem ieslodzītajiem, kuri nebija reģistrēti NVA, tika nodrošināts atbalsts atkarību novēršanā, piedaloties Minesotas programmā, kā arī speciālistu konsultācijas, lai novērstu tās problēmas, kas kavē iesaistīšanos darba tirgū. Papildus jāmin, ka līdzvērtīgas aktivitātes tika nodrošinātas arī tiem bijušajiem ieslodzītajiem, kuri bija reģistrēti NVA, projekta Nr. 9.1.1.2/15/I/001 “Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem” ietvaros, kā arī projekta Nr. 9.1.1.1/15/I/001 “Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem” ietvaros, kur atbalstu varēja saņemt personas vecumā līdz 29 gadiem, kuras ir atbrīvotas no ieslodzījuma iestādes vai ir probācijas klienti.

Pēc ekspertu vērtējuma inovatīva aktivitāte bija darba devēju **tikšanās ar potenciālajiem darba ņēmējiem**, kā rezultātā darba devējs varēja aicināt ieslodzīto pēc atbrīvošanas pievienoties uzņēmumam. Tas savukārt deva stabilitātes izjūtu arī ieslodzītajam, jo tika izveidots plāns par tālākajām darbībām pēc atbrīvošanas. Tāpat nozīmīgs atbalsts ir bijusi NVA speciālistu iesaiste ieslodzīto CV (*dzīves apraksts*) sagatavošanā, lai varētu iesaistīties nodarbinātībā.

Atbilstoši leVP un VPD darbinieku viedokļiem sniegtais atbalsts ir bijis atbilstošs ieslodzīto un bijušo ieslodzīto vajadzībām un interesēm, līdz ar to iesaiste pasākuma aktivitātēs ir bijusi augsta, attiecīgi aktivitātēs iesaistot vairāk kā 11 tūkstošus ieslodzītos un bijušos ieslodzītos, kas ir par 8% vairāk kā sākotnēji plānots (detalizēts sasniegto rādītāju apraksts pieejams pielikumā “SAM analīze”). Lai veicinātu bijušo ieslodzīto interesi apmeklēt un izmantot piedāvātās speciālistu konsultācijas, papildus ir bijis jāveic skaidrojošs darbs, pamatojot un paskaidrojot, kāpēc šāds atbalsts ir nepieciešams, jo ne visos gadījumos bijušo ieslodzīto motivācija ir bijusi pietiekama.

Lai pasākuma aktivitātes pēc iespējas atbilstu mērķa grupu vajadzībām un sasniegtu izvirzīto mērķi, īstenošanas laikā tā darbība tika pielāgota un mainīta, piemēram, tika paplašināta mērķa grupa, iekļaujot atbalstu arī ieslodzīto ģimenēm.

Īstenošanu un efektivitāti **ietekmējošie faktori** (9.1.2. SAM):

- Covid-19 izraisītās sekas un ierobežojumi organizēt aktivitātes klātienē, kas sākotnēji radīja dīkstāvi atsevišķu atbalsta pasākumu nodrošināšanā, taču vēlāk atsevišķi pasākumi, piemēram, konsultācijas ar NVA darbiniekiem vai tikšanās ar darba devējiem, tika īstenoti attālināti.
- Speciālistu, tai skaitā ārstniecības jomā, piemēram, narkologu pieejamība reģionos, ir viens no ierobežojošiem faktoriem, kas ietekmēja bijušo ieslodzīto iespējas izmantot speciālistu konsultācijas.
- leVP cilvēkresursu kapacitātes ierobežojumi, jo projekta aktivitāšu īstenošana bija kā papildu uzdevums darbinieku tiešajiem uzdevumiem. Lai arī aktivitātes bija vērtīgas un vajadzīgas, tām netika nodrošināti papildu cilvēkresursi, kas, savukārt, nozīmēja papildu slogu esošajiem cilvēkresursiem un lielāku izdegšanas risku.
- Ierobežojošs faktors bija arī mērķa grupas – ieslodzīto ģimeņu – iesaiste individuālajās atbalsta aktivitātēs, kas bija speciālistu konsultācijas, piemēram, psihoterapeita konsultācijas. No sākotnēji plānotā skaita jeb 2 365 cilvēkiem pakalpojumu izmantoja tikai 84 personas. Kā būtiskākais ierobežojošais faktors tika minēts informācijas trūkums par ieslodzīto ģimenēm, jo informācijas avots par ģimenes locekļiem ir pats ieslodzītais. Tādēļ tieši ieslodzītās personas motivācija bija svarīga, lai ieteiktu saviem ģimenes locekļiem vērsties pēc psiholoģiskas palīdzības, kas ne visos gadījumos bija ieslodzītās personas prioritāte. leVP darbinieku vērtējumā būtisks ārējais faktors

bija arī pašu ģimeņu interese un gatavība piedalīties šajos pasākumos, jo, lai arī aktivitātes ar ģimenēm no ieslodzīto puses bija augsti novērtētas un gaidītas, ne vienmēr ģimenes locekļi, kas atradās ārpus ieslodzījuma vietas, bija ieinteresēti tajās piedalīties. IeVP darbinieki bija gatavi ģimenes dienas organizēt biežāk, taču no ģimeņu puses nebija šāda pieprasījuma.

- Sadarbība ar pašvaldībām, tai skaitā pašvaldību sociālajiem dienestiem, arī bija ierobežojošs faktors, jo sociālajiem dienestiem trūkst informācijas par ieguldīto darbu ieslodzījuma vietās un pakalpojumiem, ko ieslodzītais saņēmis soda izciešanas laikā. Šobrīd ir uzsākta sadarbība ar Rīgas valstspilsētas pašvaldības sociālo dienestu, lai IeVP laicīgi nodotu informāciju, un sociālā dienesta darbinieks varētu sazināties ar ieslodzīto soda izciešanas pēdējā posmā. Pasākuma ietvaros tika izstrādāta rokasgrāmata sociālajiem darbiniekiem pašvaldībās un sociālajiem darbiniekiem ieslodzījuma vietās¹⁶², kas pasākuma ietvaros tika ieviesta kā inovācija, kas sākotnēji netika plānota. Tādejādi tika izveidots darba materiāls, kura ietvaros tiek akcentētas sociālo darbinieku darba vienojošās funkcijas neatkarīgi no to izpildes vietas.

Kopumā, pēc jomas ekspertu domām, resocializācijas efektivitāti un konkrētu pasākumu ietekmi ir sarežģīti novērtēt, jo, lai iegūtu pilnvērtīgus rezultātus, būtu nepieciešams analizēt katras personas dzīves gājumu.

Arī recidīva rādītājs, kas 2016.-2018. gadu periodā nav būtiski mainījies¹⁶³, pilnvērtīgi neparāda konkrētu atbalsta pasākumu efektivitāti, jo nozīmīgi ir arī tie atbalsta instrumenti, ko ieslodzītie saņem jau pēc soda izciešanas¹⁶⁴. Piemēram, 2022. gada pētījuma sociālā darba speciālistu aptaujas rezultāti parādīja, ka 30% aptaujāto norāda, ka izjūt profesionālās sagatavotības trūkumu darbam ar bijušajiem ieslodzītajiem un viņu ģimenēm, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem (34% norāda darbu ar varmākām un 30% darbu ar cilvēktirdzniecības upuriem)¹⁶⁵. Līdz ar to, lai veicinātu ieslodzīto integrāciju sabiedrībā pēc soda izciešanas efektivitāti, svarīgi ir gan valsts, gan pašvaldību piedāvātie sociālie pakalpojumi, kā arī nodarbinātības iespējas, lai veidotu atbalstošāku sociālo vidi pēc ieslodzījuma vietā pavadītā laika.

JOMAS KAPACITĀTES STIPRINĀŠANA

Resocializācijas kapacitātes stiprināšana (9.1.3. SAM) pastarpināti vērsta uz 9.1. ieguldījumu prioritātes mērķa sasniegšanu, stiprinot speciālistus un izveidojot jaunus vai uzlabojot esošos instrumentus, lai veicinātu ieslodzīto un bijušo ieslodzīto resocializāciju. Aktivitāšu rezultātā tika sniegts mērķtiecīgs atbalsts, kas nepieciešams, lai bijušie ieslodzītie spētu integrēties sabiedrībā, kā arī darba tirgū.

Pēc ekspertu viedokļa, līdz 9.1.3. SAM pasākuma ieviešanai nav bijis pietiekami daudz resocializācijas programmu, kā arī trūka pārlicības, ka esošās programmas ir mūsdienīgas un atbilstošas notiesāto resocializācijas vajadzībām. Attiecīgi **bez ESF atbalsta atsevišķas notiesāto resocializācijas vajadzības netiktu risinātas un esošo resocializācijas instrumentu efektivitāte būtu samazinājusies**, ņemot vērā, ka resocializācijas instrumenti ir jāpārskata noteiktā laika posmā, lai pārbaudītu to atbilstību reālajai situācijai un vajadzībām.

Vērtējot ieviestās aktivitātes, IeVP un VPD darbinieki uzskata, ka tās ir bijušas **atbilstošas esošajām vajadzībām** un piedāvātais mācību klāsts ir bijis pietiekams. Tomēr speciālisti ir konstatējuši arī situācijas, kad piedāvātais apjoms ir bijis pārāk liels un nav bijusi pietiekama kapacitāte apgūt visu piedāvājumu. Speciālistu vidū pastāvēja arī atšķirīgi viedokļi par mācību un ieviesto instrumentu kvalitāti, un ir bijušas situācijas, kad ieviestie resocializācijas instrumenti nav bijuši piemēroti konkrētai ieslodzīto grupai.

Ekspertu vērtējumā turpmākā resocializācijas instrumentu attīstība un pilnveide būtu jāveic mērķēti konkrētām grupām, piemēram, veidojot dažādas pieejas sievietēm un vīriešiem. Tai pat laikā darbinieki

¹⁶² Ieslodzījuma vietu pārvalde (2022). Rokasgrāmata ieslodzījuma vietu sociālajiem darbiniekiem un pašvaldību sociālajiem darbiniekiem darbam ar personām ieslodzījumā un pēc ieslodzījuma. [<saite>](#)

¹⁶³ VPD (2022). "Probācijas klientu noziedzīgu nodarījumu recidīvs: 2016. gada, 2017.gada un 2018. gada kohortu salīdzinājums". [<saite>](#)

¹⁶⁴ Valsts kontrole (2019). Valstī īstenoto notiesāto personu resocializācijas pasākumu efektivitāte. [<saite>](#)

¹⁶⁵ Labklājības ministrija (2022). Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās: ex-post pētījums. [<saite>](#)

atzinīgi novērtēja, ka resocializācijas instrumentu izveidē tika ņemts vērā arī praktiķu viedoklis, un izstrādātie instrumenti tika testēti un pielāgoti reālajai videi.

Atšķirīgs viedoklis bija arī par supervīziju nodrošināšanu. VPD to uzskatīja par svarīgu resursu, lai risinātu dažādus klientu gadījumus, savukārt leVP lielās darbinieku slodzes dēļ supervīzijām veltītais laiks tika uzskatīts kā papildu uzdevums, ko vēlāk nākas kompensēt. Tai pat laikā speciālisti novērtēja iespējas supervīzijas veikt grupās atbilstoši amatam un specializācijām. Jāņem vērā, ka supervīzijās ir nozīme pakalpojuma kvalitātei, un tā var atšķirties atkarībā no supervizora. Pēc speciālistu paustā, gadījumos, kad supervizora pakalpojuma kvalitāte nav bijusi atbilstoša, tas ir ticis ņemts vērā. Kopumā darbinieku vērtējums par saņemto atbalstu ir pozitīvs – tas ir bijis pietiekams, un nav radušās situācijas, kad atbalstu būtu bijis nepieciešams novirzīt citiem mērķiem vai aktivitātēm.

Īstenošanu un efektivitāti **ietekmējošie faktori** (9.1.3. SAM):

- Covid-19 ietekmēja aktivitāšu, piemēram, apmācību un supervīziju, īstenošanas formu. No vienas puses tas ir taupījis darbinieku laika resursus, kas būtu patērēti, lai apmeklētu supervīzijas vai apmācības klātienē, bet no otras puses apmācības ir pietiekami specifiskas, lai tām būtu jānotiek klātienē.
- Nozīmīgs ietekmes faktors bija arī pašu darbinieku kapacitāte iesaistīties projekta aktivitātēs. Ņemot vērā, ka gan 9.1.2. SAM, gan 9.1.3. SAM pasākumu aktivitātes nāca kā papildu darbības, neparedzot papildu cilvēkresursus iestādēs, tas radīja būtisku slodzi esošajiem resursiem. Lai arī kopumā gan leVP, gan VPD speciālisti pozitīvi vērtēja ieviestās aktivitātes, pasākumu īstenošanas laikā nav pilnvērtīgi izvērtēti esošie iestāžu resursi.

LIETDERĪBA

Finansējums tika pārdalīts vairākkārtīgi 9.1.2. SAM un 9.1.3. SAM pasākumu starpā to īstenošanas laikā, kā rezultātā jomas kapacitātes stiprināšanas (9.1.3. SAM) kopējais finansējums tika palielināts. Turklāt tika precizētas atbalstāmās darbības 9.1.2. SAM pasākumam, piemēram, karjeras konsultācijas nodrošinot tikai ieslodzītajiem nevis arī bijušajiem ieslodzītajiem. Savukārt 9.1.3. SAM pasākuma īstenošanas laikā plānotās aktivitātes tika mainītas atbilstoši reālajai situācijai. Sākotnēji tika plānota ciešāka sadarbība starp leVP un VPD, piemēram, plānojot kopīgas mācības, taču pasākuma īstenošanas laikā tika konstatēts, ka šāds sadarbības modelis tomēr nebūs efektīvs, līdz ar to tikai atsevišķas mācības tika organizētas abām institūcijām kopā. Projektiem tika pagarināts īstenošanas termiņš līdz 2023. gada beigām.

Gan jomas eksperti, gan ES fondu finansējuma saņēmējs vērtēja, ka finansējuma apjoms bija atbilstošs visām plānotajām aktivitātēm. Atsevišķos gadījumos iestādei izdevās ietaupīt finanšu resursus, piemēram, plānotos resocializācijas instrumentus iestāde varēja izstrādāt savu resursu ietvaros, un attiecīgi tā izstrādei nebija nepieciešams piesaistīt ārpalpojuma sniedzēju, kas tādējādi veidoja finanšu ietaupījumu (9.1.3. SAM).

Vērtējot pasākumu finanšu plūsmu, būtiskākie faktori, kas ietekmēja izmaksas bija:

- Covid-19 pandēmijas ierobežojumi, kuru dēļ atbalsta aktivitātes tika nodrošinātas attālināti, tādējādi samazinot izmaksas un neiztērējot sākotnēji plānotos finanšu līdzekļus;
- Vispārējās izmaiņas Latvijas ekonomikā, kas radās augstas inflācijas un pakalpojumu cenu pieauguma karadarbības Ukrainā dēļ, attiecīgi palielināja pakalpojumu izmaksas.

Vērtējot cilvēkresursu kapacitāti, eksperti atzina, ka leVP bez projekta komandas nespētu ieviest līdzvērtīgus pasākumus. ESF ietvaros saņemtais atbalsts, tai skaitā arī projektu īstenošanā iesaistītie cilvēkresursi, ļāva jomai attīstīties. Kopumā esošā cilvēkresursu un finanšu resursu kapacitāte bija optimāla, lai ieviestu visas plānotās darbības (9.1.2. SAM). Taču leVP un VPD speciālisti savu kapacitāti vērtēja kritiskāk, raksturojot pasākuma aktivitātes kā intensīvas un resursus prasošas. Tādēļ aktivitātes tika pielāgotas esošajiem resursiem, piemēram, izvēloties īstenot tikai daļu no resocializācijas programmām. Savukārt iestāžu kopējā kapacitāte atbilstoši jomas ekspertu viedoklim bija atbilstoša pieejamā finansējuma apmēram.

Vērtējot lietderības koeficientu, var secināt, ka izvērtējuma veikšanas brīdī sasniegtie iznākuma un rezultāta rādītāji attiecībā pret finansējuma izlietojumu ir bijuši lietderīgi, attiecīgi sasniedzot labākus rezultātus kā sākotnēji plānots (Tabula 9). Piemēram, atbalsta ieslodzītajiem, bijušajiem ieslodzītajiem ietvaros pie 76,3% finansējuma izlietojuma ir izdevies aktivitātēs iesaistīt par 15% vairāk ieslodzīto un bijušo ieslodzīto, kā sākotnēji plānots. Tāpat arī rezultāta rādītāju ietvaros bijušo ieslodzīto skaits, kas uzsākuši darba meklējumus ir par 23% lielāks kā sākotnēji plānots (iznākuma un rezultāta rādītāju uzskaitījums pieejams pielikumā “SAM analīze”).

TABULA 9. TIESLIETU JOMAS RĀDĪTĀJU LIETDERĪBAS KOEFICIENTS

SAM	IZNĀKUMA RĀDĪTĀJA LIETDERĪBAS KOEFICIENTS	REZULTĀTA RĀDĪTĀJA LIETDERĪBAS KOEFICIENTS
9.1.2.	1,42	1,61
9.1.3.	1,25	1,59

Avots: KPVIS, SIA “Civitta Latvija” aprēķini

IETEKME UN ILGTSPĒJA

Tieslietu jomas pasākumu ieviešanas ietekmi un sasniegto rezultātu ilgtspēju līdzīgi kā efektivitāti ir iespējams analizēt divos virzienos – atbalstu, kas vērsts uz konkrētu iedzīvotāju grupu, kas tieslietu jomas gadījumā ir ieslodzītie, bijušie ieslodzītie un viņu ģimenes, kā arī jomas kapacitātes stiprināšanu. Vienlaikus nozīmīgi ir izšķirt tieslietu jomas pasākumu tūlītējo ietekmi jeb rezultāta rādītājus un ilgtermiņa ietekmi jeb tos rezultātus, kas teorētiski var tikt sasniegti ilgākā laika posmā (papildus skaidrojoša informācija par tūlītējo un ilgtermiņa ietekmi pieejama pielikumā “Pārmaiņu teorija”).

ATBALSTS NELABVĒLĪGĀ SITUĀCIJĀ ESOŠĀM PERSONU GRUPĀM

Attiecībā uz **tūlītējo ietekmi**, ir izdevies iesaistīt darba meklējumos 1,2 tūkstošus bijušo ieslodzīto, kas ir aptuveni 12%¹⁶⁶ no visiem atbalstu saņēmušajiem ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, kas savukārt stiprināja bijušo ieslodzīto iespējas iesaistīties tālākā nodarbinātībā (9.1.2. SAM).

Apmācības kopumā **pavēra gan plašākas iespējas tālākai nodarbinātībai**, gan plašāku izpratni par iespējām, ko ieslodzītie var darīt pēc soda izpildes termiņa. Atsevišķos gadījumos dalība mācībās rezultējās ar tūlītējiem darba piedāvājumiem vai aicinājumiem turpināt mācības.

“..mums bija atgriezeniskā saite ar vienu no pasniedzējiem [...] un tur, kur viņa redzēja dzīvu interesi, ka tā lieta patīk un iet, viņa aicināja brīvībā pie sevis uz skolu un turpināt šo apmācību, palīdzēja arī iekārtoties darbā un uzsākt praksi.” (Mērķa grupas pārstāvis, leVP_M_1)

Pēc leVP darbinieku viedokļa ieguvumi no pasākuma īstenošanas bija ieslodzītajiem ar īsu soda izpildes termiņu, jo līdz pasākuma ieviešanai atbalsta aktivitāšu klāsts bija vērsts uz profesijas iegūvi ilgākā laika periodā, bet 9.1.2. SAM pasākuma darbības bija mērķētas arī uz prasmju pilnveidi īsākā laika periodā, kur attiecīgi varēja iesaistīties arī personas ar īsu soda izpildes termiņu. Tāpat atbalsts bija iegādātā tehnika, piemēram, austiņas ar mikrofonu, kas ieslodzītajām personām ļāva gan apgūt datorprasmes un dažādus profesionālās pilnveides kursus, kā arī piedalīties karjeras konsultācijās (9.1.2. SAM).

Nozīmīga tūlītējā ietekme bija arī ieviestajām 9.1.2. SAM projekta aktivitātēm, kas līdz tam ieslodzījuma vietās nebija pieejamas:

- Brīvprātīgā darba aktivitātes, kurās iesaistījās gan organizācijas, gan privātpersonas. Brīvprātīgo organizētās aktivitātes ieslodzīto personu vidū radīja lielu atsaucību un apmeklētību. Tās ne tikai

¹⁶⁶ Papildus jāņem vērā, ka rādītājā tiek uzskaitīti tikai tie bijušie ieslodzītie, kas ir uzsākuši darba meklējumus, un netiek uzskaitīti tie, kas pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas uzreiz ir uzsākuši darba gaitas, attiecīgi nav reģistrējušies NVA. Līdz ar to ietekmes rādītājs var būt lielāks.

varēja iedvesmot un mainīt ieslodzīto attieksmi, bet bija arī nozīmīgs instruments, kas ieslodzītajām personām parādīja, ka cilvēki no sabiedrības interesējas un nav vienaldzīgi par to, kas notiek ar personām ieslodzījuma vietās. Papildus jāpiemin, ka brīvprātīgo iesaiste bija viena no tām darbībām, ko ieslodzījuma vietas centīsies turpināt arī pēc 9.1.2. SAM projekta īstenošanas beigām, jo ir izveidots apmācītu brīvprātīgo personu saraksts, kas ir spējīgas veikt šo darbu ieslodzījuma vietās, attiecīgi ieslodzījuma vietām nav jāiegulda savi resursi jaunu brīvprātīgo apmācībai.

- Ģimenes dienas kalpoja ne tikai kā atbalsta pasākums ieslodzītajiem un viņu ģimenēm, nodrošinot iespējas un atbilstošu vidi, lai tiktos arī ar ieslodzīto ģimenēm, tai skaitā bērniem, bet aktivitāte bija nozīmīga arī kā darba instruments, lai novērtētu, kuros gadījumos ieslodzītā ģimene ir resurss un kuros tieši pretēji – ģimene iesaistās pasākumos citu motīvu vadīta. Ģimenes dienas ļāva iepazīt ieslodzīto netipiskā vidē un iesaistīt ģimeni resocializācijas procesā. Arī šī ir viena no aktivitātēm, ko ieslodzījuma vietas centīsies turpināt pēc 9.1.2. SAM projekta beigām, iespējams, mazākā apjomā un izmantojot iestādes iekšējos resursus.

Ilgtermiņa ietekme teorijā ir saistīta ar ieslodzīto un bijušo ieslodzīto personu iesaisti nodarbinātībā, kas kopumā var pozitīvi ietekmēt personu sociālekonomisko stāvokli. Vienlaikus, turpinot attīstīt sociālos pakalpojumus, kas ir uzsākta 9.PV sociālās jomas ietvaros, var veicināt pozitīvas izmaiņas bijušo ieslodzīto sociālajā vidē un ilgtermiņā mazināt recidīva risku atgriezties ieslodzījuma vietā.

Ilgtermiņa ietekme veidojas arī panāktajās izmaiņas IeVP kā iestādē, uz ko norāda gan IeVP, gan VPD darbinieki, attiecīgi **ieviešot plašākas iespējas un izpratni par to, kā nodrošināt resocializācijas efektivitāti** un resocializācijas pasākumos iesaistīt arī personas, kas nav tieši saistītas ar tieslietu jomu.

Vienlaikus uz ilgtermiņa ietekme un ilgspēju norāda arī **izmaiņas normatīvajos aktos**, piemēram, ir plānots tajos noteikt ģimenes dienas, lai nodrošinātu to ilgspēju, ņemot vērā, ka 9.1.2. SAM pasākuma ietvaros tika iegādāti nepieciešamie materiāli šīs aktivitātes nodrošināšanai, kā arī ieslodzījuma vietas ir motivētas aktivitātes nodrošināt savu resursu ietvaros. Tāpat, lai nodrošinātu aktivitāšu ilgspēju, atbalsts tiek paredzēts arī nākamajā plānošanas periodā. Tas savukārt nozīmē, ka vēlākā laika periodā no attiecīgajām aktivitātēm būs grūtāk atteikties, kad, iespējams, finansiāls atbalsts no malas nebūs pieejams. Attiecīgi netiešā veidā tiek veicināta iekšējos finanšu resursu novirzīšana šo aktivitāšu nodrošināšanai.

JOMAS KAPACITĀTES STIPRINĀŠANA

9.1.3. SAM pasākuma aktivitāšu rezultātā tika stiprināta tieslietu jomas kapacitāte. Pasākuma **tūlītējā ietekme** ir attiecībā uz jaunu resocializācijas instrumentu izveidi un esošo instrumentu atjaunošanu, izvērtējuma veikšanas brīdī bija izstrādāti/atjaunoti pieci no septiņiem plānotajiem resocializācijas instrumentiem. Tāpat uz tūlītējo ietekmi norāda **2,1 tūkstotis apmācīto IeVP un VPD darbinieku**, kas savukārt ilgtermiņā ļauj sniegt kvalitatīvākus pakalpojumus un efektīvāk veicināt ieslodzīto un bijušo ieslodzīto resocializāciju un iespējas integrēties sabiedrībā un nodarbinātībā.

Vienlaikus speciālisti novērtēja arī iespējas apmeklēt konferences, īpaši izceļot ārvalstu pieredzes apguvi un zināšanu pilnveidi. Saistībā ar supervīzijām, lai arī viedokļi mērķa grupas vidū ir atšķirīgi, tas ir bijis nozīmīgs resurss, lai mazinātu darbinieku izdegšanas riskus. Darbinieki, vērtējot supervīziju īstenošanu iestādēs, norādīja, ka lielākoties tās ir tikušas finansētas piesaistot citus līdzekļus, nevis iestādes budžeta ietvaros. Tomēr, pēc ES fonda finansējuma saņēmēja viedokļa, lai nodrošinātu šīs aktivitātes ilgspēju un regularitāti, supervīzijas būtu jānodrošina no valsts budžeta līdzekļiem, nevis izmantojot ārējo finansējumu.

Savukārt kā papildus ieguvumu eksperti norāda sadarbību ar NVA. Tā ļāva arī NVA kā iestādei atrast jaunu mērķa grupu, ar kuru līdz pasākuma ieviešanai nebija veidojusies tik cieša sadarbība, saprast savu lomu un funkcijas, tāpat darbs ar ieslodzītajiem sekmēja NVA jaunu instrumentu izstrādi darbam ar ieslodzītajiem kā mērķa grupu.

Tomēr kopumā šobrīd panākto izmaiņu **ietekme būs vērojama ilgtermiņā**:

- Ekspertu vērtējumā IeVP ir uzlabojusies izpratne par **pētniecības nozīmi** iestādē, kas ir bijis sākotnēji neplānots efekts. Ņemot vērā, ka daži no resocializācijas instrumentiem tika izstrādāti IeVP cilvēkresursu ietvaros, tas stiprināja iestādes kapacitāti un izpratni par pētnieka kā pastāvīgas

iestādes amata vietas nepieciešamību. Līdz ar to arī nākotnē, uzkrājot un attīstot leVP darbinieku zināšanas un prasmes, var tikt nodrošināts kvalitatīvāks un efektīvāks atbalsts ieslodzītajām personām.

- Ir veicināta **starpinstitucionālā sadarbība**, īpaši leVP un VPD starpā. Darbinieki kā vienu no galvenajiem ieguvumiem novērtēja tieši izpratnes uzlabošanu par abu iestāžu darba specifiku un iespējas arī turpmāk īstenot intensīvāku savstarpējo sadarbību. Tas savukārt var veicināt jaunu atbalsta mehānismu veidošanu ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, tādējādi sekmējot viņu iespējas veiksmīgāk atgriezties sociālajā vidē pēc soda izciešanas.

Attiecībā uz tieslietu jomas sasniegto rezultātu **ilgtspēju** gan eksperti, gan leVP un VPD darbinieki identificēja divus nozīmīgākos riskus, kas var apdraudēt pasākuma ietvaros sasniegtos rezultātus:

- Darbinieku mainība – šobrīd ir ieguldīti resursi, lai apmācītu esošos darbiniekus, taču netiek plānots atbalsts cilvēkresursu palielināšanai. Ņemot vērā jomā pastāvošo darbinieku izdegšanas risku, viens no sasniegto rezultātu ilgtspējas draudiem ir apmācīto darbinieku aiziešana no jomas, attiecīgi pazaudējot arī zināšanu un prasmju pilnveidē ieguldītos resursus. Savukārt, galvenā problēma jaunu darbinieku apmācībai ir interesentu trūkums.
- Ieviesto resocializācijas programmu un instrumentu neizmantošana pēc pasākuma īstenošanas beigām. Lai novērstu šo risku, resocializācijas programmu ieviešana praksē tiek noteikta ar rīkojumiem, attiecīgi nodrošinot to īstenošanu arī turpmāk.

Secinājumi

Labuma saņēmēji intervences ietvaros ir bijuši ieslodzītie, bijušie ieslodzītie un viņu ģimenes.

Intervence ir bijusi **efektīva un lietderīga**, veicinot DP mērķu sasniegšanu un nodrošinot ieslodzītajiem, bijušajiem ieslodzītajiem pieejamību piemērotiem atbalsta pasākumiem, tādējādi sekmējot viņu iespējas iekļauties nodarbinātībā un sabiedrībā. Ieslodzījumu vietās ir īstenoti jauni atbalsta veidi, piemēram, ģimenes dienas, brīvprātīgo darbs, kas līdz ESF ieviešanai nebija tikuši īstenoti. Ir izveidojusies laba sadarbība ar NVA speciālistiem, kas nodrošina pēc iespējas piemērotāku un mērķētāku atbalstu ieslodzītajiem, lai pēc soda izciešanas veicinātu viņu iespējas iekļauties nodarbinātībā. Ir stiprināta jomas kapacitāte, nodrošinot profesionālās pilnveides iespējas speciālistiem, pilnveidojot esošos un izstrādājot jaunus resocializācijas instrumentus, kas veicina kvalitatīvāku atbalsta sniegšanu ieslodzītajiem un viņu ģimenēm.

Intervences efektivitāti pozitīvi ietekmējusi arī sinerģija ar EEZ un Norvēģijas grantu, tā ietvaros attīstīta infrastruktūra, būvējot mācību centru, un ESF ietvaros nodrošināta saturiskā pilnveide, izstrādājot mācību programmas darbiniekiem.

Nozīmīgākie faktori, kas ir ietekmējuši intervenci bija:

- Covid-19 ierobežojumi, mainot aktivitāšu formātu no klātienes uz attālināto, piemēram, apmācības speciālistiem tika organizētas attālinātā formātā, tāpat atsevišķu aktivitāšu ietvaros veidojās dīkstāve, kas ietekmēja kopējo rezultātu sasniegšanu;
- Jomas kapacitāte īstenot paredzētās aktivitātes – gan apmācības, gan īstenotās aktivitātes ieslodzījuma vietās prasīja nozīmīgu speciālistu iesaisti, no kā lielā mērā bija atkarīga aktivitāšu īstenošana;
- Speciālistu pieejamība, piemēram, narkologu pieejamība reģionos, ierobežoja pilnvērtīgāku atbalsta sniegšanu bijušajiem ieslodzītajiem. Arī sadarbība ar pašvaldībām, to sociālajiem dienestiem, ņemot vērā, ka pieejamais atbalsts, īpaši sociālie pakalpojumi, ārpus ieslodzījuma vietām, būtiski ietekmē rezultātu ilgtspēju, kas sasniegti sniedzot atbalstu ieslodzītajam ieslodzījuma vietā.

Intervences **ietekme** ir bijusi nozīmīga, jo ir pasākumu ietvaros ir notikušas vairākas izmaiņas ieslodzījuma vietās. Veicināta plašāka izpratne par resocializācijas nozīmi un iespējām to īstenot ieslodzījuma vietās. Ir ieviesti vairāki jauni atbalsta aktivitāšu veidi, piemēram, ģimenes dienas, kas kalpo ne tikai kā emocionāls atbalsts ieslodzītajiem, bet arī var tikt izmantots kā resurss darbā ar ieslodzītajiem, arī brīvprātīgā darba

ieviešana, tai skaitā, brīvprātīgo apmācība, ir nozīmīgs atbalsts iestādes kapacitātes stiprināšanai, kā arī psiholoģisks un emocionāls atbalsts ieslodzītajiem. Speciālistu profesionālā pilnveide, kā arī pētniecības aktualizēšana resocializācijā ir stiprinājusi jomas kapacitāti, attiecīgi ļaujot sniegt kvalitatīvākus pakalpojumus un efektīvāk veicinot ieslodzīto un bijušo ieslodzīto resocializāciju un iespējas integrēties sabiedrībā un nodarbinātībā.

Saistībā ar sasniegto rezultātu **ilgtspēju**, tiek plānots iestrādāt normatīvajos aktos vairākas aktivitātes, lai tās tiktu nodrošinātas, arī pēc pasākumu īstenošanas beigām. Tāpat, lai nodrošinātu aktivitāšu ilgtspēju, atbalsts tiek paredzēts arī nākamajā plānošanas periodā, kas, savukārt, nozīmē, ka no attiecīgajām aktivitātēm būs grūtāk atteikties vēlākā laika periodā, kad, iespējams, finansiāls atbalsts no malas nebūs pieejams, attiecīgi netiešā veidā veicinot novirzīt iekšējos finanšu resursus šo aktivitāšu nodrošināšanai.

Tieslietu jomas ietvaros viens no būtiskiem faktoriem, kas ietekmē turpmāku aktivitāšu īstenošanu, ir cilvēkresursu kapacitāte, tai skaitā darbinieku mainība. Nozīmīgs ieguldījums ir ticis sniegts tieši cilvēkresursu profesionālajā pilnveidē, un, ņemot vērā esošo cilvēkresursu kapacitāti un jaunu speciālistu mazo iesaisti darbam jomā, ir risks ilgtermiņā mazināt sasniegto rezultātu ietekmi. Papildus jāpiemin pozitīvs faktors, ka, lai stiprinātu jomas kapacitāti un dažādotu atbalsta apmēru, ir iesaistīts papildu resurss – brīvprātīgie.

2.3. 9.PV IEGULDĪJUMS DP UN LATVIJAS NACIONĀLĀS REFORMU PROGRAMMAS EIROPA 2020 MĒRĶU SASNIEGŠANĀ

Izvērtējuma uzdevums: Analizēt, vai un cik lielā mērā 9.PV "Sociālā iekļaušana un nabadzības apkarošana" ieguldījumi veicinājuši DP un Latvijas nacionālās reformu programmas Eiropa 2020 stratēģijas īstenošanai mērķu sasniegšanu Latvijā?

DP un Latvijas nacionālās reformu programmas Eiropa 2020 stratēģijas ietvaros tika identificēti trīs sasniedzamie mērķi un, lai veicinātu šo mērķu sasniegšanu, tika plānots atbalsts 9.PV ietvaros. Atbilstoši Latvijas nacionālās reformu programmas 2021. gada progresa ziņojumam¹⁶⁷ ir izdevies pārsniegt gan plānoto nodarbinātības līmeni iedzīvotājiem vecumā 20-64 gadi, kā arī samazināt nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaitu, taču nav izdevies pietiekamā apjomā samazināt nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvaru (Tabula 10).

TABULA 10. LATVIJAS MĒRĶU SASNIEGŠANAS PROGRESS EIROPA 2020 STRATĒGIJAS IETVAROS

MĒRĶIS	MĒRĶIS 2020	SASNIEGTĀ VĒRTĪBA
Nodarbinātības līmenis iedzīvotājiem vecumā 20-64 gadiem	73,0%	77,4%
Nabadzības riskam pakļauto un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo personu skaits	- 121 000	- 124 000
Nabadzības riskam pakļauto un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo personu īpatsvars, %	21,0%	24,2%

Avots: Latvijas nacionālās reformu programmas 2021. gada progresa ziņojums

Nabadzība ir multidimensionāls fenomens, ko ietekmē izglītības līmenis, veselības stāvoklis un dzīves apstākļi, piemēram, ienākumi, mājokļa pieejamība¹⁶⁸. Vienlaikus nabadzības risks ir cieši saistīts ar nevienlīdzību attiecībā uz dažādām iedzīvotāju grupām, piemēram, nodarbinātiem iedzīvotājiem ar ļoti

¹⁶⁷ EM (2021). Latvijas nacionālā reformu programma. 2021. gada progresa ziņojums. [<saite>](#)

¹⁶⁸ United Nations Development Programme and Oxford Poverty and Human Development Initiative (2023). Multidimensional poverty index 2023. [<saite>](#)

zemiem ienākumiem, personām ar invaliditāti, minoritātēm un citām iedzīvotāju grupām¹⁶⁹. Ņemot vērā, ka 9.PV aktivitātes ir bijušas vērstas uz atbalsta sniegšanu nelabvēlīgā situācijā esošām personām, var secināt, ka 9.PV ieguldījums mērķus sasniegšanā ir bijis pozitīvs, taču novērtēt, cik tieši lielā mērā tas ir veicinājis šo progresu, nevar (kas korelē ar līdzīga veida izvērtējumiem arī citās ES dalībvalstīs)¹⁷⁰. Turklāt mērķu sasniegšanai ir bijuši paredzēti ieguldījumi arī 8.PV un 7.PV ietvaros, kur nozīmīgs atbalsts ir ticis sniegts, lai sekmētu iedzīvotāju iespējas iesaistīties darba tirgū¹⁷¹ un lai uzlabotu pieejamību izglītībai¹⁷², kas ir būtisks faktors sabiedrības konkurētspējas stiprināšanai, uzlabojot tās iespējas iesaistīties nodarbinātībā un potenciāli sekmējot sociālekonomiskā stāvokļa uzlabošanu. Tāpat jānorāda, ka kopējā sociāli ekonomiskās situācijas attīstība, valsts finansējums sociālajai aizsardzībai un politiskie lēmumi par sociālajiem transfertiem, nodokļu pārdali un citiem aspektiem, proti, ārpus ES fondu ietvara un ieguldījumiem esoši faktori, tiešā veidā ietekmē nabadzības un sociālās atstumtības riska izmaiņas.

9.PV ietvaros sniegtie ieguldījumi tiešā veidā Eiropa 2020 mērķu sasniegšanu ir sekmējuši, **veicinot iedzīvotāju iesaisti nodarbinātībā, apmācībās vai kvalifikācijas ieguvē**. Tiešā veidā mērķu sasniegšanu ir veicinājis atbalsts **31 tūkstošiem bezdarbnieku**, no kuriem lielākā daļa jeb 61% ir bijuši ilgstošie bezdarbnieki. Gandrīz trešdaļa (32,9%) atbalsta saņēmēju sešus mēnešus pēc tā saņemšanas ir iesaistījušies izglītībā vai apmācībā, kvalifikācijas ieguvē, vai ir nodarbināti. Vienlaikus aptuveni 16% projektu dalībnieku pēc atbalsta saņemšanas ir izdevies iesaistīties nodarbinātībā vai pašnodarbinātībā. Atbalsta **5,1 tūkstošiem nelabvēlīgā situācijā esošām personām** ietvaros, 37% atbalsta saņēmēju pēc tā saņemšanas ir sākušas darba meklējumus, iesaistījušies izglītībā/apmācībā, kvalifikācijas ieguvē, nodarbinātībā, tostarp pašnodarbinātībā. Aptuveni 12% ir uzsākuši darba meklējumus atbalsta **11,2 tūkstošiem ieslodzīto un bijušo ieslodzīto** rezultātā. 9.PV ietvaros ir uzlabotas nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju prasmes un zināšanas, ir sekmētas viņu iespējas iesaistīties nodarbinātībā un potenciāli uzlabot savu sociālekonomisko stāvokli. Savukārt šī izvērtējuma ietvaros veiktā kontradiktīvā analīze par ilgstošo bezdarbnieku iesaisti nodarbinātībā norāda uz ieviesto atbalsta pasākumu efektivitāti. Iesaiste apmācībās un kvalifikācijas celšanā var sekmēt nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju iespējas iesaistīties nodarbinātībā, savukārt tālāka iesaiste nodarbinātībā var veicināt ienākumu pieaugumu un sociālo kontaktu veidošanos¹⁷³. Tāpat arī atbalsts 202 sociālajiem uzņēmumiem netiešā veidā ir veicinājis Eiropa 2020 mērķus sasniegšanu, ņemot vērā, ka šo uzņēmumu vidū ir bijuši arī darba integrācija sociālie uzņēmumi, kas nodarbina personas, kuras ir pakļautas sociālās atstumtības riskam.

Vienlaikus jāņem vērā, ka iesaiste nodarbinātībā viennozīmīgi nemazina nabadzības risku, svarīgs aspekts ir kopējais mājāsaimniecības ienākuma līmenis. Attiecībā uz šo faktoru jāņem vērā arī minimālās algas palielinājums no 320 EUR 2014. gadā līdz 630 EUR 2023. gadā¹⁷⁴. Vidējā darba samaksa bruto kopš 2014. gada ir augusi par 79%, attiecīgi 2022. gadā sasniedzot 1 373 EUR, un mēneša darba samaksas mediāna ir bijusi 1 081 EUR¹⁷⁵. Līdz ar to, lai arī 9.PV ietvaros ir veicināta nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju iesaiste nodarbinātībā, liela nozīme ir arī kopējai ekonomiskajai attīstībai valstī, lai sekmētu šo personu iespējas izrauties no nabadzības, saņemot adekvātu un konkurētspējīgu atalgojumu, tai skaitā ņemot vērā pieaugošās izmaksas, piemēram, par komunālajiem maksājumiem, transportu un veselības aprūpi¹⁷⁶.

¹⁶⁹ The European Anti-Poverty Network. Causes of poverty and inequality. [<saite>](#)

¹⁷⁰ Farrel F. (2021). ESF and the Fight against Poverty: The use of the European Social Fund (ESF) during 2014 – 2020 for combating poverty and achieving social inclusion. [<saite>](#)

¹⁷¹ Baltic Institute of Social Sciences (2022). ES fondu ieguldījumu ilgspējīgas un kvalitatīvas nodarbinātībā un darbaspēka mobilitātē 2014. – 2020. gada plānošanas periodā lietderības, efektivitātes un ietekmes izvērtējums. [<saite>](#)

¹⁷² SIA "CSE COE" (2023). Noslēguma izvērtējums par ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda DP "Izaugsme un nodarbinātība" 8. prioritārā virziena "Izglītība, prasmes un mūžizglītība". [<saite>](#)

¹⁷³ The European Anti-Poverty Network. Causes of poverty and inequality. [<saite>](#)

¹⁷⁴ 2022. gada 27. oktobra likums "Grozījums Darba likumā". [<saite>](#)

¹⁷⁵ CSP (2014-2023). Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa un mediāna. [<saite>](#)

¹⁷⁶ Eurostat (2015-2020). Structure of consumption expenditure by COICOP consumption purpose. [<saite>](#)

Veselības stāvoklis ir viens no faktoriem, kas ir saistīts ar iesaisti sabiedrībā un nodarbinātībā¹⁷⁷, vienlaikus slikts veselības stāvoklis var būt saistīts arī ar lielākām izmaksām¹⁷⁸. Līdz ar to 9.PV ietvaros atbalsta pasākumi, kas ir bijuši vērsti uz **veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumiem**, netiešā veidā ir veicinājuši Eiropa 2020 mērķu sasniegšanu. Nodrošināti 83 tūkstoši veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumi **289,1 tūkstotim nelabvēlīgā situācijā esošai personai**. Aptuveni 19,5% no atbalsta saņēmējiem veselības apsvērumu dēļ ESF veselības veicināšanas pasākumu ietekmē mainījuši dzīvesveida paradumus. Aktivitātes ir bijušas bez maksas un pieejamas jebkurai ieinteresētajai personai, tādējādi veicinot pieejamību arī tādiem pakalpojumiem, ko, iespējams, persona iepriekš nav varējusi saņemt. Vienlaikus uz pozitīvu tendenci norāda arī iedzīvotāju pašvērtējums par savu veselības stāvokli, kas kopš 2014. gada nedaudz uzlabojies, attiecīgi par aptuveni 5% ir palielinājies to iedzīvotāju īpatsvars, kuri savu veselības stāvokli novērtē kā ļoti labu vai labu¹⁷⁹.

Vienlaikus 9.PV ietvaros ir veicināta pieejamība veselības aprūpes pakalpojumiem, attiecīgi darbam veselības aprūpes sektorā ir sniegts atbalsts **1,2 tūkstošu ārstniecības personu piesaistei reģionos un 181 ārstniecības personas piesaistei Rīgā**. Tāpat sniegts finansiāls atbalsts **463 ārstniecības iestādēm**, lai attīstītu infrastruktūru veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanai. Tas ir palīdzējis gan samazināt rindas uz pakalpojumu saņemšanu, gan izveidot jaunus pakalpojumus (detalizēts skaidrojums apakšnodaļā "Veselības joma"). Vērtējot iedzīvotāju vērtējumu par pieejamību veselības aprūpes pakalpojumiem, kā šķērslis veselības pārbaužu veikšanai vai ārstēšanās iespējām pie medicīnas speciālista retāk tiek minēts finansiālais aspekts, attiecīgi kopš 2014. gada par 29,5% ir samazinājies to iedzīvotāju skaits, kas kā šķērslis norādīja, ka nevarēja atļauties veikt pārbaudi vai ārstēšanos, 2022. gadā kā šķērslis to ir norādījuši 24,9% iedzīvotāju. Savukārt palielinājies to iedzīvotāju skaits, kas kā šķērslis norādīja rindas un gaidīšanas laiku līdz pakalpojuma saņemšanai – 2022. gadā norādījuši 27,2% iedzīvotāju, un salīdzinājumā ar 2014. gadu rādītājs ir pieaudzis par 18,8%¹⁸⁰. No vienas puses pakalpojumi ir kļuvuši pieejamāki finansiāli, taču no otras puses ilgais rindā gaidīšanas laiks līdz pakalpojuma saņemšanai neļauj pakalpojumus izmantot. Tāpat arī vēl joprojām pastāv atšķirības starp ambulatoro apmeklējumu skaitu starp iedzīvotājiem lielajās pilsētās un novadu teritorijās, attiecīgi relatīvā skaita atšķirība ir palielinājusies, sasniedzot vērtību 4,43, kas ir lielāka par plānoto vērtību 2,5 – 2,8. Līdz ar to, lai arī 9.PV ietvaros ir sniegts ieguldījums, kas ir bijis mērķēts uz pakalpojumu pieejamību, ir nepieciešams turpināt veicināt veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem.

Nevienlīdzības mazināšana, kas, kā minēts iepriekš, ir saistīta ar nabadzības risku. Cilvēki ar invaliditāti, tai skaitā personas ar garīga rakstura traucējumiem, biežāk ir pakļauti nabadzības riskam, ko ietekmē gan zemākas prasmes, lielāki veselības aprūpes izdevumi, kā arī ģimenes locekļu iesaiste aprūpē, kas mazina kopējos ģimenes ienākumus. Arī negatīva sabiedrības attieksme, kas rada veido šo personu atstumtību no pārējās sabiedrības, samazina cilvēku ar invaliditāti iespējas sniegt ieguldījumu sabiedrībā un veicināt savu finansiālo stabilitāti¹⁸¹. Tādējādi sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu attīstība, tai skaitā arī infrastruktūras attīstība, ir veicinājusi Eiropa 2020 mērķu sasniegšanu. Atbalsts ir ticis sniegts **1,4 tūkstošiem personu ar garīga rakstura traucējumiem un 4,1 tūkstotim bērnu ar funkcionāliem traucējumiem**, kopumā izveidojot vai labiekārtojot vairāk nekā 900 vietu sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Sniegtā atbalsta rezultātā 452 pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem ir uzsākušas patstāvīgu dzīvi, kopumā līdz 32,3%¹⁸² ir palielināts pilngadīgu personu ar garīga rakstura traucējumiem īpatsvars, kuri dzīvo ārpus ISAC un kam pieejami sabiedrībā balstīti pakalpojumi. Pieejamie

¹⁷⁷ Oellingrath IM, De Bortoli MM, Svendsen MV, et al (2018). Lifestyle and work ability in a general working population in Norway: a cross-sectional study. [<saite>](#)

¹⁷⁸ The European Anti-Poverty Network. Causes of poverty and inequality. [<saite>](#)

¹⁷⁹ CSP (2014-2022). Veselības stāvokļa pašnovērtējums 16 gadus veciem un vecākiem iedzīvotājiem. [<saite>](#)

¹⁸⁰ CSP (2014-2022). Apstākļi, kas traucējuši veikt pārbaudes vai ārstēšanos pie medicīnas speciālista (izņemot zobārstu). [<saite>](#)

¹⁸¹ Bhattarai, M., & Smedema, S. M. (2023). Improving Health of Persons With Disabilities Living in Poverty: A Scoping Review. Rehabilitation Counselors and Educators Journal, 12(1). [<saite>](#)

pakalpojumi ir ne tikai ļāvuši personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem saņemt atbilstošus pakalpojumus, bet arī veicinājuši iespējas viņu ģimenēm iekļauties sabiedrībā un nodarbinātībā.

Bērni, kuri ir nonākuši institucionālajā aprūpē, ir pakļauti nabadzības un nevienlīdzības riskam¹⁸³. Lai mazinātu šo risku, 9.PV ietvaros ir izveidotas vai labiekārtotas 105 vietas bērnu aprūpei ģimeniskā vidē, un novērojams, ka kopš 2012. gada **par 70,7% ir samazinājies institucionālajā aprūpē esošo bērnu skaits**. Lai arī kopumā aprūpe ģimeniskā vidē veido pozitīvāku bērnu pieredzi un veicina labākas iespējas iekļauties sabiedrībā¹⁸⁴, liela nozīme ir tiem atbalsta pasākumiem un atbalsta veidiem, ko ģimenes var saņemt pirms bērns ir nonācis aprūpē¹⁸⁵.

2.4. CORONAVIRUS RESPONSE INVESTMENT INITIATIVE (CRII UN CRII+) IEGULDĪJUMU EFEKTIVITĀTE

Izvērtēt 9.PV ietverto Coronavirus Response Investment Initiative (CRII un CRII+) ieguldījumu efektivitāti Covid-19 negatīvās ietekmes mazināšanā Latvijā

CRII un CRII+ iniciatīvas tika īstenotas ar mērķi ļaut dalībvalstīm efektīvi reaģēt uz aktuālajām iedzīvotāju vajadzībām, ļaujot elastīgi pārdalīt finansējumu visas DP ietvaros, tai skaitā arī starp dažādu tematisko mērķu īstenotajiem projektiem.

Kopš 2020. gada sākuma ES veica visdažādākās darbības, lai risinātu Covid-19 pandēmijas radītās sekas. Reaģējot uz problēmām, zināma nozīme bija arī Kohēzijas politikai, īstenojot trīs tiesību aktus, ar kuriem tika grozīti noteikumi par 2014.–2020. gada plānošanas periodu. Eiropas Komisija 2020. gada martā uzsāka Investīciju iniciatīvu reaģēšanai uz koronavīrusu (CRII). Ar to tika ieviesti vienkāršošanas, likviditātes veicināšanas un elastības pasākumi. 2020. gada aprīlī ar Papildināto investīciju iniciatīvu reaģēšanai uz koronavīrusu (CRII+) tika nostiprināti martā ieviestie elastības pasākumi, kā arī paredzēta iespēja vienu gadu saņemt ES līdzfinansējumu 100 % apmērā.

Vienlaikus, būtiski uzsvērt, ka CRII un CRII+ ieviešana nenozīmē papildu kohēzijas aploksnes piešķirumu dalībvalstij, bet gan atvieglo nosacījumus jau pieejamā ES fondu finansējuma pārdalei DP ietvaros (jo īpaši attiecībā uz pārdalēm no citiem fondiem, vai citiem DP prioritārajiem virzieniem).

EK izvērtējumā par CRII un CRII+¹⁸⁶ izmantošanu dalībvalstīs viens no vērtētajiem efektivitātes kritērijiem ir iniciatīvu plašā izmantošana, pārvirzot resursus uz tiem projektiem, kur tas ir bijis visnepieciešamākais, proti, novērtējot dalībvalstu aktivitāti šo iniciatīvu izmantošanā, kas lielā mērā arī atbild uz jautājumu, vai šīs iniciatīvas ir bijušas efektīvas.

Latvijā 9.PV ietvaros finansējums tika pārvirzīts deviņos pasākumos, tostarp papildu finansējums tika pārdalīts pieciem pasākumiem (Tabula 11).

TABULA 11. CRII UN CRII+ IETVAROS VEIKTĀS FINANSĒJUMA PĀRDALES 9.PV IETVAROS

SAM / SAMP NR.	SAM/PASĀKUMA SAĪSINĀTAIS NOSAUKUMS	DP SĀKOTNĒJI PIEEJAMĀS ES FONDU FINANSĒJUMS, EURO	DP GROZĪJUMOS APSTIPRINĀTAIS ES FONDU FINANSĒJUMS, EURO	SAM/PASĀKUMĀ IEKŠĒJI NOVIRZĀMAIS FINANSĒJUMS, EURO	FAKTISKI VEIKTĀS PĀRDALES STARP SAM/PASĀKUMIEM, EURO
----------------	------------------------------------	---	---	--	--

¹⁸³ Grimshaw, R & Roberts, R & Bebbington, Paul & Dowling, Monica & Hougham, C & Harding, S & Kemp, T. (2014). Institutional Care and Poverty: Evidence and Policy Review. [<saite>](#)

¹⁸⁴ Grimshaw, R & Roberts, R & Bebbington, Paul & Dowling, Monica & Hougham, C & Harding, S & Kemp, T. (2014). Institutional Care and Poverty: Evidence and Policy Review. [<saite>](#)

¹⁸⁵ Abebe, T. (2009). Orphanhood, Poverty and the Care Dilemma: Review of Global Policy Trends. [<saite>](#)

¹⁸⁶ European Commission (2020). Study supporting the preliminary evaluation of the support provided by ESF and FEAD under the Coronavirus Response Investment Initiatives (CRII and CRII+). [<saite>](#)

9.1.1.1.	Subsidētās darbvietas bezdarbniekiem	48 041 414	80 260 407	0	32 218 993
9.1.1.3.	Sociālā uzņēmējdarbība	12 682 175	9 452 175	0	-3 230 000
9.1.4.3.	Bērnu invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide	270 346	259 298	0	-11 048
9.1.3.	Resocializācijas sistēmas efektivitātes paaugstināšana	3 946 684	4 210 184	0	263 500
9.2.1.1.	Profesionāla sociālā darba attīstība	8 036 085	8 036 085	4 335 478	0
9.2.1.2.	Darba tirgus un nabadzības risku pētījumi	917 402	900 402	0	-17 000
9.2.1.3.	Atbalsts speciālistiem darbam ar bērniem ar uzvedības traucējumiem	1 995 446	3 076 614	0	1 081 168
9.2.7.	Atbalsts ārstniecības personām, kas nodrošina pacientu ārstēšanu sabiedrības veselības krīžu situāciju novēršanai	0	2 550 000	0	2 550 000
9.3.2.	Veselības aprūpes infrastruktūra	171 258 153	198 708 153	0	27 450 000

Avots: Latvijas Republikas Finanšu ministrija

Kopumā CRII un CRII+ ietvaros finansējums ir ticis pārdalīts gan no citiem 9.PV pasākumiem (nodarbinātības veicināšanas (9.1.1.3. pasākums; 9.1.4.3. pasākums) un sociālās jomas kapacitātes stiprināšanas (9.2.1.2. pasākums) ietvaros), gan no pārējām DP PV: 3.PV Mazo un vidējo komersantu konkurētspēja (3.4.1. SAM), 7.PV Nodarbinātība un darbaspēka mobilitāte (7.3.1. SAM; 7.3.2. SAM) un 6.PV Ilgtspējīga transporta sistēma (6.2.1.1. pasākums). Tāpat pasākuma 9.2.1.1. ietvaros finansējums ir ticis novirzīts iekšēji, lai nodrošinātu pāreju uz attālinātu pakalpojumu nodrošināšanu pašvaldību sociālo dienestu darba profesionalitātes veicināšanai.

Novērtējot būtisko pārdalītā finansējuma apjomu un arī pārdaļu skaitu, atbilstoši EK metodoloģijai¹⁸⁷, secināms, ka Latvijas iestādes, kas iesaistītas ESF programmu ieviešanā, ir novērtējušas šo iniciatīvu priekšrocības un tās aktīvi izmantojušas. Par galveno efektivitātes faktoru uzskatāms ES fondu līdzekļu pārdaļu procesa veikšanas ātrums, kas ļāva būtiski ietaupīt iestāžu laiku un administratīvos resursus, kā arī nodrošināt, ka faktiskais finansējums pieejamības jautājums tikai steidzami risināts, atbilstoši aktuālākajām vajadzībām Covid-19 pandēmijas laikā, jo īpaši attiecībā uz sociālā riska grupām.

¹⁸⁷ European Commission (2020). Study supporting the preliminary evaluation of the support provided by ESF and FEAD under the Coronavirus Response Investment Initiatives (CRII and CRII+). [<saite>](#)

Kā nozīmīgs elements izceļams arī projektu īstenotāju (ESF finansējuma saņēmēju) kapacitāte un administratīvie resursi, lai īsā laikā spētu īstenot jaunas papildus darbības projektos. Secināms, ka, ņemot vērā lielo neskaidrību pandēmijas laikā, šādi resursi faktiski bija pieejami tikai publisko iestāžu rīcībā, kas attiecīgi arī redzams no veiktajām CRII un CRII+ finansējuma pārdalēm, proti, projektu īstenotāji SAM, uz kuriem tika pārdalīti līdzekļi, ir valsts budžeta iestādes.

Lai identificētu CRII un CRII+ efektivitāti un potenciālo ietekmi, tika veiktas intervijas ar ES fondu atbildīgajām iestādēm, kas iesaistītas 9.PV īstenošanā, ES fonda finansējuma saņēmējiem, kā arī ES fondu vadošo iestādi. Vienlaikus, kā ierobežojums padziļinātas analīzes veikšanai, identificēts fakts, ka KPVIS sistēmā nav izveidots atsevišķs finansējuma atribūts, kas ļautu identificēt CRII, CRII+ finansējuma daļu konkrētu projektu, SAM ietvaros.

Vērtējot atbildīgo iestāžu ekspertu viedokli intervijās par CRII un CRII+, tas viennozīmīgi bijis labs ieguvums, lai paplašinātu atbalsta apmēru, taču tā administrēšana sagādā papildus slogu, ņemot vērā, ka periodā ir bijis arī REACT-EU atbalsts, lai mazinātu Covid-19 izraisītās sekas, un ir sarežģīti nodalīt atsevišķi katras iniciatīvas ietekmi un nozīmi, jo īpaši, ņemot vērā, ka CRII un CRII+ iniciatīvas nepalielināja valstij pieejamo kopējo ES fondu apmēru, bet veidoja jaunu, īstermiņa procedūru finansējuma pārdaļu procesa organizēšanai.

Lielākoties pārdalītais finansējums tika izmantots jau esošu projektu īstenošanai, tomēr, kā nozīmīgs ieguvums un izņēmums no CRII un CRII+ pārdales bija iespēja izveidot jaunu SAM – 9.2.7. SAM, kas tika izveidots, lai reaģētu uz nepieciešamo ārstniecības personu pieprasījumu Rīgas valstspilsētā Covid-19 pandēmijas ietekmē. Ņemot vērā SAM pasākumu, kuri ir saņēmēji CRII un CRII+ pārdales finansējumu, ietekmi, ieguldījumu efektivitāte ir bijusi nozīmīga, ļaujot sniegt atbalstu plašākam mērķa grupu lokam. Vienlaikus, jaunais 9.2.7. SAM uzskatāms par sekmīgi īstenotu un ir rekomendējams turpināt līdzīga rakstura atbalsta aktivitātes arī turpmāk, tādējādi CRII, CRII+ ietvaros bija iespēja pilotēti risinājumu, kas speciālistu piesaistes problemātiku spētu risināt arī ilgtermiņā.

Tomēr papildus aspekts, kas ietekmē efektivitātes vērtējumu ir arī intervijās sniegtā informācija par to, ka iniciatīvu ieviešanas process notika ļoti lielā steigā, ņemot vērā Covid-19 pandēmijas situāciju, attiecīgi ļoti īsā laika periodā tika sagatavotas prognozes par potenciālā finansējuma apmēra nepieciešamību tajos SAM, kuros tika identificēta nepieciešamība pēc steidzami piesaistāmiem papildus līdzekļiem. Minētais ietekmēja šādu prognožu precizitāti, kas ņemot vērā pandēmijas straujo izplatību un tai sekojošo epidemioloģisko ierobežojumu dēļ ir saprotami, jo sākotnēji nebija objektīvi iemesli veidot pesimistiskākas prognozes, tāpēc ne visos gadījumos CRII un CRII+ iniciatīvu ietvaros pārdalītais finansējums tika izmantots 100% apmērā, tomēr arī neizlietoto finansējumu bija iespējams pārdalīt citiem SAM.

Pozitīvi vērtējama EK pieeja ar CRII un CRII+ iniciatīvām ļaujot dalībvalstīm iespējami elastīgi rīkoties ar tām pieejamo kohēzijas finansējumu, proti, novirzot to prioritāri tām programmām un projektiem, kuros identificēta visaktuālākā vajadzība risināt Covid-19 radīto ietekmi. Vienlaikus, šī ir bijusi īstermiņa un vienreizēja iniciatīva no EK puses.

3. REKOMENDĀCIJAS

Izvērtējuma rezultātā izstrādātās rekomendācijas ir sagatavotas gan ES fondu ieviešanā (plānošanā un uzraudzībā) iesaistītajām institūcijām, gan nozaru ministrijām un pašvaldībām. Rekomendāciju mērķis ir sekmēt 9.PV ietvaros veikto investīciju ilgtspēju, kā arī vērst uzmanību un izvērtējuma ietvaros identificēto risku novēršanas nepieciešamību, kā arī plānveida finansējuma nodrošināšanu.

REKOMENDĀCIJA	ATBILDĪGĀ IESTĀDE PAR REKOMENDĀCIJAS IEVIEŠANU
<p>Programmu un specifisko atbalsta mērķu plānošanas procesā ievērot sistēmisku pieeju tām atbalsta programmām, kas vērstas uz kādas jomas speciālistu un iestāžu kapacitātes stiprināšanu (t.sk. speciālistu apmācība, metodisko materiāli izveide un aktualizācija, jaunu speciālistu piesaiste), lai izvairītos no riska, ka, specificējot atbalstu tikai kādai atsevišķai speciālistu grupai, kas darbojas starpinstitucionālā sistēmā, rodas disproporcionāla attīstība un ietekme uz gala mērķa grupu (sabiedrības locekļiem).</p>	LM
<p>Ilgspējīga finanšu modeļa izveide un plānošana attiecībā uz tām atbalsta programmām, kurās secināts, ka finansējuma pieejamības pārtraukšanas gadījumā var tikt zaudēti ES fondu ieguldījumu rezultātā sasniegtie ieguvumi, kā arī mērķa grupām var palielināties risks sociālajai atstumtībai vai nabadzībai. Kā īpaši būtiskas ir izceļamas programmas, kas attiecas uz subsidēto darba vietu nodrošināšanu, speciālistu piesaistes aktivitātēm reģionos, kā arī sociālās uzņēmējdarbības veicināšanu.</p>	LM, VM
<p>LM sadarbībā ar pašvaldībām rast risinājumu ieguldījumu DI ilgtspējai, kas attiecas gan uz izveidoto infrastruktūru, gan pakalpojumiem. Jānovērš finanšu nepieejamības riski, ka pašvaldības ierobežota finansējuma apstākļos var samazināt pakalpojumu apjomu, vienlaikus riski, ka speciālisti, kas projektu īstenošanas laikā snieguši pakalpojumus (arī NVO), vairs netiek iesaistīti pakalpojumu sniegšanā, attiecīgi radot risku pakalpojumu kvalitātei un DI procesa rezultātiem tieši attiecībā uz mērķa grupām.</p>	LM, pašvaldības
<p>Sociālās jomas kapacitātes stiprināšanai un jaunu speciālistu piesaistei reģionos, tai skaitā no nozarēm ārpus sociālās jomas, izvērtēt labo praksi cilvēkresursu piesaistē veselības un tieslietu jomās, potenciāli organizējot līdzīga rakstura pilotprojektus, tostarp paredzot šāda veida pilotaktivitātes arī ES struktūrfondu līdzfinansētajos projektos. Vienlaikus nepieciešams turpināt iesākto labo praksi arī tieslietu un veselības jomās.</p>	LM, VM, TM
<p>Nākotnē turpināt sekmēt NVO sektora iesaisti visos DP ieviešanas posmos, ņemot vērā 2014.-2020.gada plānošanas perioda 9.PV izvērtējuma fiksētos ieguvumus, kas rezultējušies NVO sektora izaugsmē, ir būtiski turpināt sadarbības stiprināšanu starp vispārējās valdības sektoru, pašvaldībām un NVO, lai atbilstoši katras konkrētās mērķa grupas vajadzībām, nodrošinātu iespējamu tiešu atbalstu un piekļuvi mērķa grupas pārstāvjiem, t.sk. to ģimenēm, atbalsta personām u.tml.</p>	LM, VM, TM
<p>Veidojot SAM un to pasākumus, izvērtēt iespējas definēt iespējami konkrētus, ar konkrētā SAM ietvaros atbalstāmajām darbībām un attiecināmajiem izdevumiem sasaistītus, iznākuma rādītājus, kas jau savlaicīgi (ieviešanas laikā) ļautu objektīvi sekot līdzi projektu izpildes progresam, nepieciešamības gadījumā veicot savlaicīgas darbības (piemēram, finansējuma pārdales u.c.), lai sekmētu mērķētu ES fondu investīciju ieviešanu. Vienlaikus šādu rādītāju definēšanas gadījumā jāievēro arī samērības princips, lai izvairītos no būtiska administratīvā sloga pieauguma gan projektu finansējuma saņēmējiem, gan uzraudzībā iesaistītajām iestādēm.</p>	LM, VM, TM

<p>Projektu īstenošanas paātrināšanai un ES fondu ieguldījumu mērķtiecīgākai investēšanai nepieciešams aktīvi turpināt darbu pie administratīvā sloga samazināšanas, t.sk. mazināt laikietilpīgās administratīvās prasības un vienkāršot projektu dokumentācijas un pārbaūžu prasības. Iespējami lielā mērā izmantot vienkāršotās izmaksas un tajās iekļauto attiecināmo izdevumu novērtēšanas metodikas.</p>	<p>Vadošā iestāde, CFLA</p>
<p>Turpināt uzsākto labo praksi par mērķa grupas apmierinātības izvērtējumu / aktivitāšu atbilstības vajadzībām izvērtējumu veikšanu jau projektu / pasākumu īstenošanas laikā, lai nepieciešamības gadījumā veiktu koriģējošas darbības un nodrošinātu, ka projekta gala rezultāti ir iespējami atbilstoši mērķa grupu vajadzībām, kā arī tiek vadīti riski par projektu rezultātu sasniegšanu.</p>	<p>LM, VM, TM</p>
<p>Ir jānodrošina risinājumi un finanšu līdzekļi, lai aktualizētu pasākumu ietvaros izstrādāto metodisko materiālu saturu, nodrošinot sasniegto rezultātu izmantojamību un ilgtspēju.</p>	<p>LM, VM, TM</p>